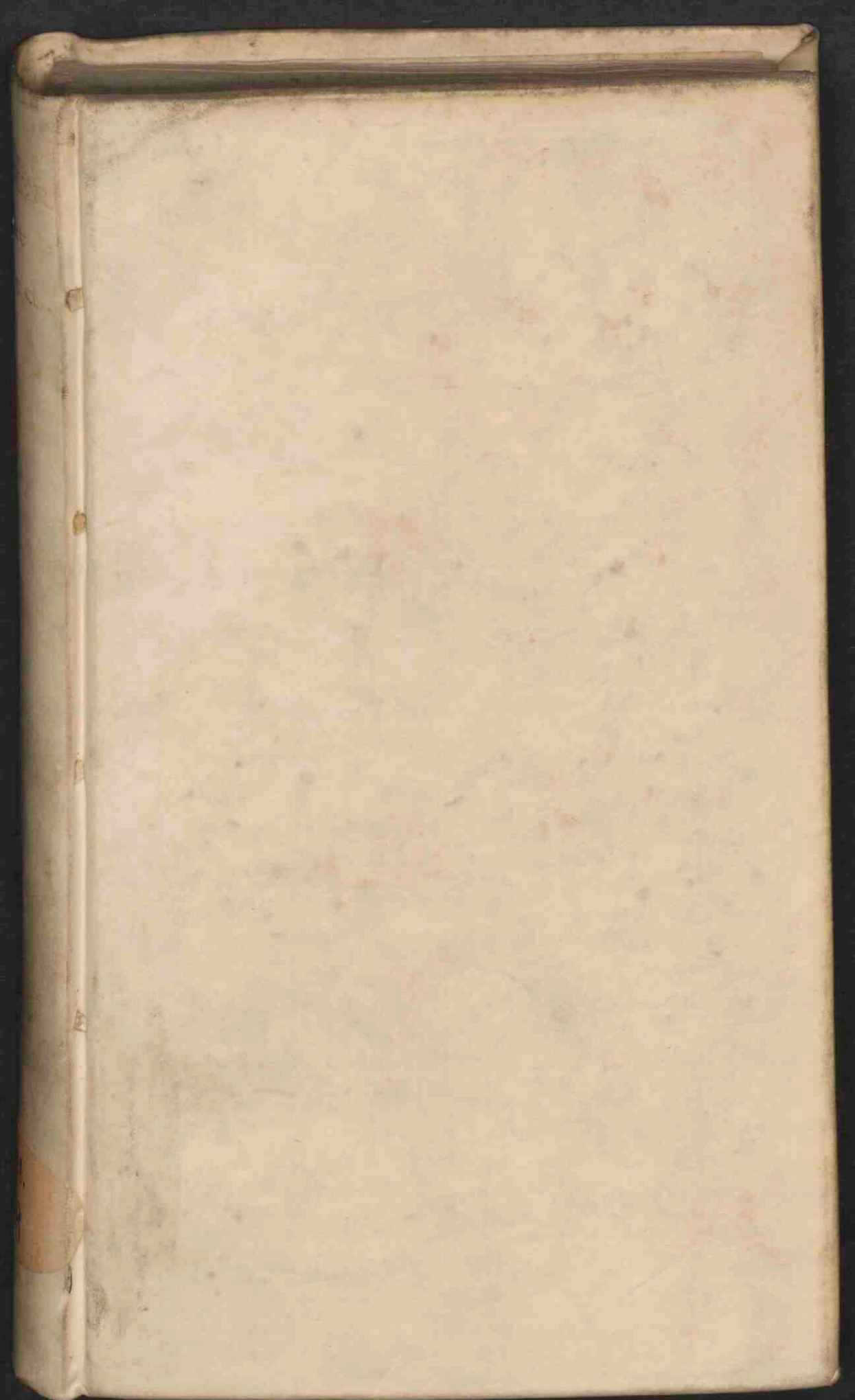

Verhandeling over het gebed, naar de leere der openbaring en der reden

<https://hdl.handle.net/1874/320228>

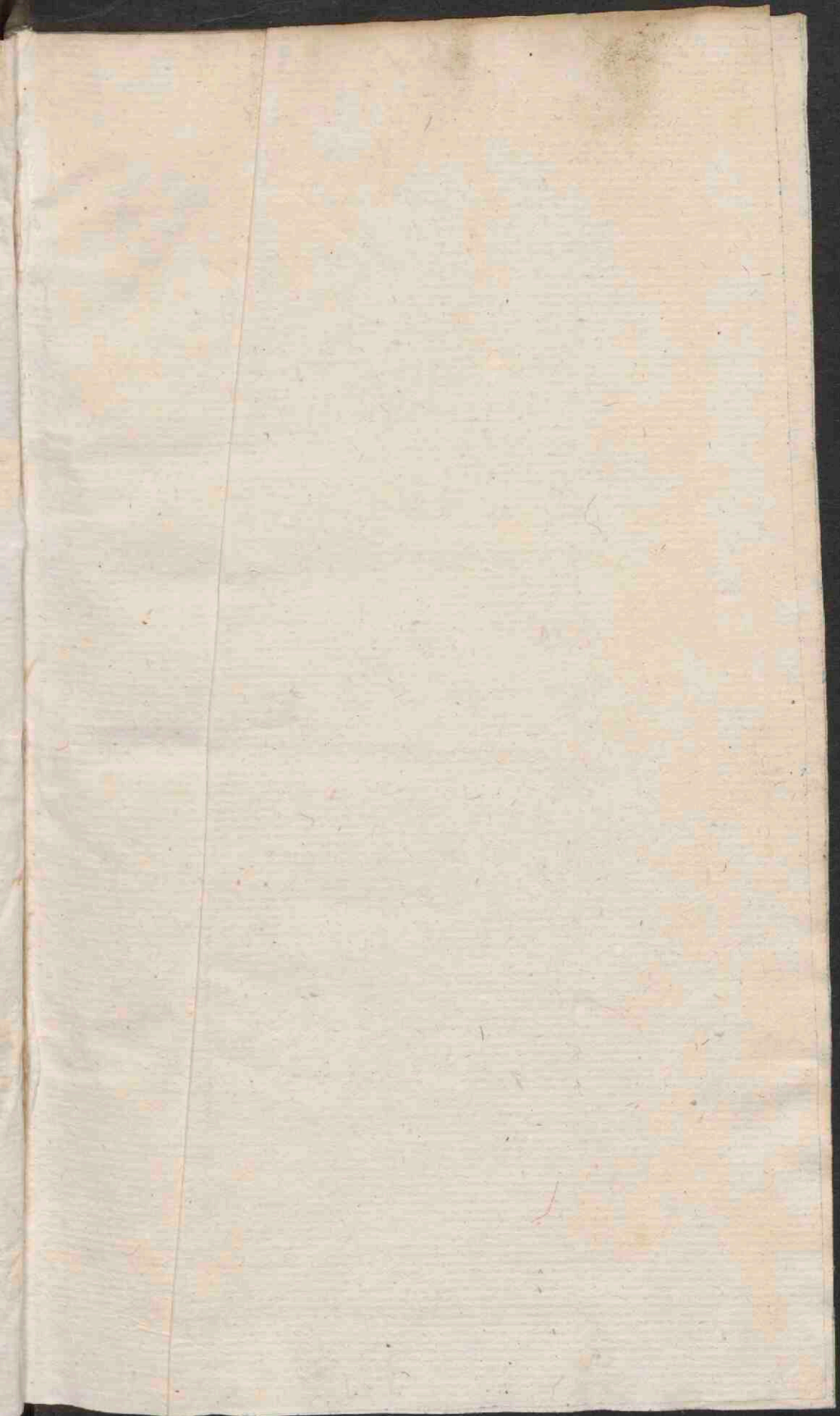

Miscellanea Theologica

Octavo n°. 188.

Misc. Theol.

8vo 188

VERHANDELING

G. M. B. H. D.

VERHANDELING

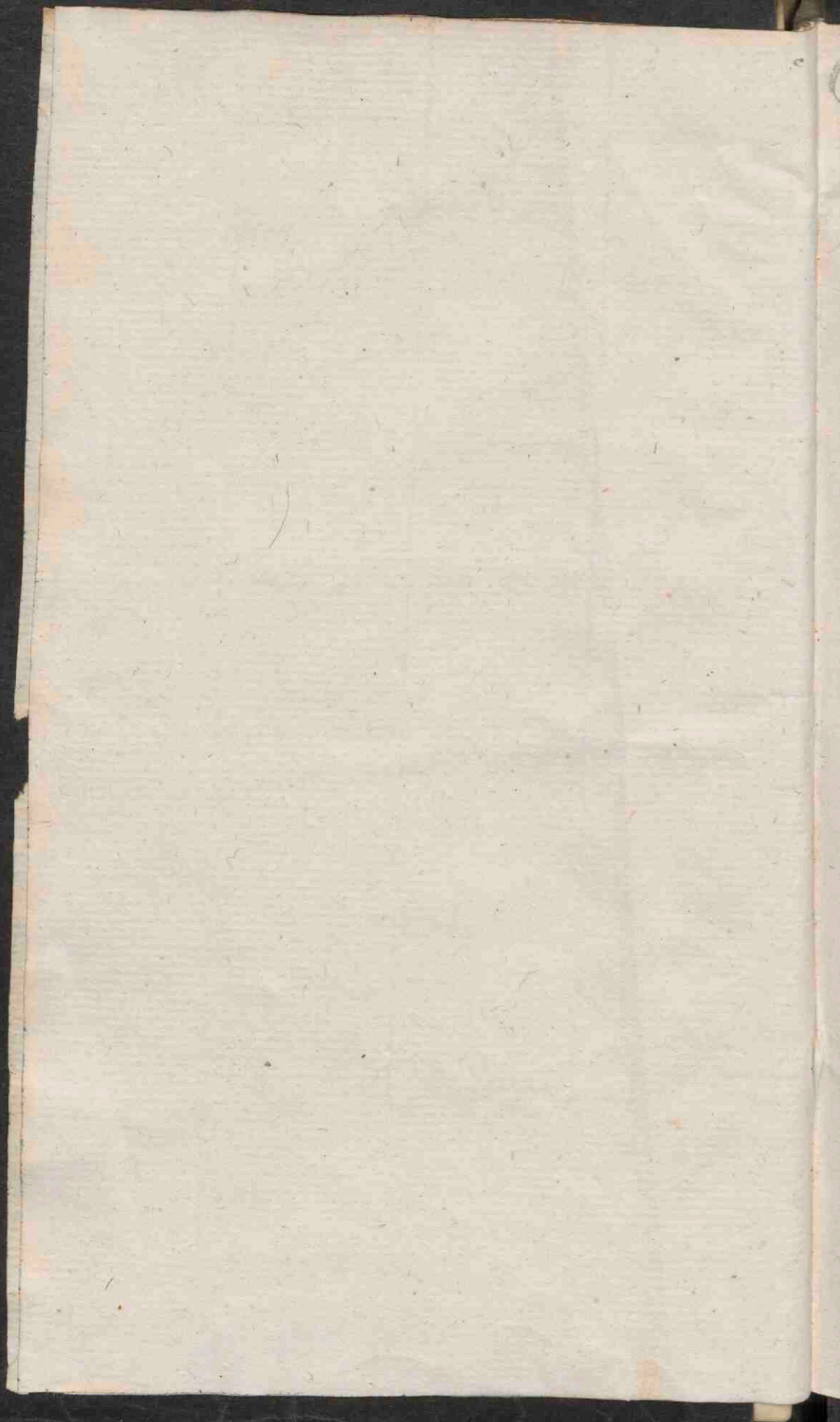
L. A. CRAMER,

VERHANDELING

VERHANDELING

VERHANDELING

VERHANDELING

OVER HET

G E B E E D ,

NAAR DE LEERE DER

O P E N B A R I N G

E N D E R

R E D E N ,

V A N

J. A. CRAMER,

Kanzelier van de Hoogeschool te Kiel.

Uit het Hoogduitsch.

T E U T R E C H T ,

B Y A B R A H A M V A N P A D D E N B U R G ,

Akademiedrukker.

1 7 8 8 .

VERHAANDELING

OP

G E B R U I D

OP

O P T E N B A R I N G

OP

J E D E N

OP

J A G R A M E R

VERHAANDELING

OP

T E U T R E C H T

BY

VERHAANDELING

OP

V O O R E D E

V A N D E N

S C H R Y V E R .

De leere van het gebed behoort onder die deelen van het Christendom, welke men niet gemakkelyk met nieuwe ontdekkingen en uitbreidingen kan verryken, maar die, vooral wanneer men bespeurt, dat de menschen omtrend dezelve onverschillig beginnen te worden, en zig schynen van die agting te ontdoen, welke hunne waardy toekomst, verdienen, by vernieuwing aan deszelfs koelzinnige belyders ingescherpt te worden. Van tyd tot tyd sluipen daar veranderingen in, die de onverschilligheid der tyden begunstigen, of in de daartoe behoorende begrippen en voorstellingen eenige onnauwkeurigheden overgebleven, die verdienen te worden weggenomen, om allen schadelijken aanstoot voortekomen. Dit zyn de oorzaken, die my bewogen hebben, de Christelyke leere des gebeds, in zoo ver de bevordering van juiste begrippen daaromtrent in deze tyden my nodig toefchynt, naar de leere der Openbaring en der Reden te onderzoeken en voortedragen, en daarby ook gedeeltelyk dat te gebruiken, 't welk ik reeds

VOORREDE VAN DEN SCHRYVER.

op eene andere plaats van de noodzakelykheid en nuttigheid des gebeds geleerd heb. Met den leertoon heb ik de taal van het hart gezocht te vereenigen, zoo ver dit, zonder schade der nauwkeurigheid en bewysbaarheid der gedagten, my toefcheen te kunnen geschieden. Ik wil hier niets meer byvoegen, als de opregte wensch, dat ook deze arbeid het bedoelde niet bereiken, en dienen moge, om meer gevoel van het gewigt eener pligt te verwekken, die even zoo weldadig als noodzakelyk is in hare beoefening.

Kiel den 2 van Grasmaand, 1786.

I N H O U D

D E R

AFDEELINGEN.

AFD.	Pag.
I. D e leere van het gebed is gewigtig. Ten allen tyde heeft men het gebed noodzakelyk geoordeeld.	IX 1
II. De verschillende betekenissen, in welken het woord gebed gewoonlyk genomen wordt.	39
III. De bedenkingen van Mosheim tegen de gewoone verklaringen van het gebed.	51
IV. De verklaringen, die Mosheim, Baum- garten en Wolf geven van het gebed.	59
V. Nauwkeurige opgave en verklaring van het waar begrip des gebeds.	77
VI. De waarheid en zekerheid der, tot het gebed behoorende, begrippen van goed en kwaad.	93
VII. Nadere ontwikkeling van de verschillen- de soorten van goed en kwaad, omtrend welke wy iets van God bidden.	120
VIII. Hoe wordt het verlangen naar een ze- ker goed in 't algemeen verhoogd tot een verlangen van God.	157
	IX.

INHOUD DER AFDEELINGEN.

IX. De aandacht, de ootmoed, de ernst, de yver, het vertrouwen en de liefderijke gezindheden, waarmee wy moeten bidden.	168
X. Het regt gebruik van vreemde gebeden is nuttig.	217
XI. De nuttigheid van het gebed.	231
XII. De noodzakelykheid des gebeds, uit hoofde van een wet.	278

EERSTE AFDEELING.

DE LEERE VAN HET GEBED IS GE-
WIGTIG. TEN ALLEN TYDE
HEEFT MEN HET GEBED
NOODZAKELYK GE-
OORDEELD.

DE leere van het gebed behoort, naar de oudste en gewoonlykste begrippen der Christenen, tot de wezenlykste leeringen van den geopenbaarden Godsdienst. Zy, die bestemd zyn, de menschen waardige begrippen te geven van God, van zyn Wezen; van zyne voortreffelykheden; van zyne oogmerken en werken; van zyne betrekkingen op ons, van onze betrekkingen op hem; van onze natuur, en hare behoeftigheden; en van onze bestemming tot eene gelukzaligheid, die eeuwig grooter worden kan, ontleenen de gronden voor de pligt des gebeds van deszelfs noodzakelykheid, en

nuttigheid. Zy daarentegen, naar welken wy, als naar voorschriften van Goddelyke wetten, ons vry gedrag moeten regelen, gebieden het. Van allen wordt het den belyders en vereerers van God tot een pligt gemaakt, welken niemand kan verzuimen, zonder zig tegen den Veroorzaker van zyn wezen en leven, en tegen zigzelf te bezondigen. Allen roemen de weldadigheid van deszelfs uitoefening, en de voordeelen, die daaraan verknogt zyn, ten sterksten. Niemand kan zynen Schepper, op eene, hem behagelyke, wyze, vereeren, zonder te bidden. Volgens de Christelyke Openbaring, wordt het gebed van God begeerd, en geboden. Hy heeft beloofd het te zullen verhooren, wanneer het ingerigt is naar zyne voorschriften. De oorsprong des gebeds klimt op tot den oorsprong der menschelyke natuur. ABRAHAM, MOZES, DAVID, DE PROFEETEN, en JESUS CHRISTUS voeren over de verpligting tot, en de weldadigheid van hetzelfde, dezelfde taal. Nooit heeft er een van God, of menschen vastgestelde, openbare, huisfelyke of geheime Godsdienst plaats gehad, die niet gepaard ging met het gebed. Alle vereerers der Godheid hebben ten allen tyde de onontbeerlykheid van hetzelfde, en de verpligting tot hetzelfde geloofd, en dit met hun gedrag bewezen. Allen zyn overtuigd geweest, dat wy zoo wel het goede, dat wy nodig hebben, met deszelfs voortduuring, als de zekere beveiliging

ging voor alles, dat ons nadeelig kan zyn, van God moesten begeeren. Deze overtuiging is zoo oud, als het gevoel van onze behoeftigheden en nood. Het hoog begrip, dat zy hiervan hadden, is medegedeeld aan hunne kinderen, en voortgeplant op hunne nakomelingen. Op welke ware of valsche, volkomen of gebrekkige voorstellingen van God zy ook gevallen zyn, zy hebben alle gebeden. Allen hebben, als ik my zo eens mag uitdrukken, gerekend op de verhooring van hun gebed, en JESUS, de volmaakte Leeraar der menschen, heeft dit geloof niet alleen door zyne leere, maar ook door zyn voorbeeld gestaafd en geheiligd. Hy was de wyste Leeraar en de yverigste, de onvermoeidste Bidder. Zyne eerste gezanten en leerlingen volgden zyn voorbeeld. Allen roepen de belyders van hem niet alleen op tot lof Gods, tot bewondering en verheerlyking zynner eigenschappen en werken, tot dankbaarheid voor alle weldaden, met welken hy hen begenadigd heeft, maar zy eischen even zoo dikwerf, even zoo ernstig, dat zy voor zigzelf en andere menschen bidden — dat zy dikwils en aanhoudend bidden — dat zy in het gebed niet ophouden zullen. Een voornaam gedeelte van hun onderrigt bestaat in aanwyzingen voor den Christen, hoe hy bidden moet, op eene Godebehagelyke wyze.

DE eerste gelovigen volgden het onderwijs, en het voorbeeld der Apostelen. Hunne godsdienstige samenkomsten waren verzamelingen tot het gebed De plaatsen zelfs, waar zy tot dit oogmerk byeenkwamen, kregen daarvan hunne namen, gelyk de tempel van Jerusaleem, waar het grootste deel des Joodschen volks, op zekere plegtige tyden, zig verzamelen moest ter gemeenschappelyke aanbidding des HEEREN, reeds voor de tyden van CHRISTUS een bedehuis genaamd wierd.

DIT leeren alle heilige schriften van Joden en van Christenen, welken in het stuk van den Godsdienst een goddelyk gezag wordt toegekend. Maar het schynt, dat er niereens goddelyke ontdekkingen nodig zyn, om den mensch van de noodzakelykheid en weldadigheid des gebeds te overtuigen. Het gevoel hiervan is veeleer van de inrigting hunner natuur, van het gevoel hunner behoeftigheden, van het gevoel hunner afhankelijkheid van wezens, die hoger en magtiger zyn, dan zy, en de voorregten hunner inzigten en magt hun ten goede gebruiken kunnen, zoo onafscheidbaar, dat de noodzakelykheid des gebeds altoos is erkend geworden, hoedanig ook de menschelyke begrippen van God, door veelfoortige verwildering, bedorven en mismakt waren. Nergens hebben zy hunne gedagten en gezindheden omtrend God alleen beperkt, binnen de bewondering van zyne hoogteid.

heid en Majesteit, 't welk eenige nieuwer schryvers, tegen de afftammig des woords aan, *aanbidding* noemen. Overal hebben zy gebeden, en het gebed voor noodzakelyk, en nuttig gehouden. Zy baden niet altyd met nadenkend overleg; zy baden juist altyd niet, wanneer 't hun wel ging, wanneer alles, 't welk hunne zinnen streelde en hunne hartstogten bevredigde, hunne wenschen voorkwam. Maar zy baden toch, wanneer zy in nood geraakten, en zig uit de gevaren, waarin onverwagte en onaangename gebeurtenissen hen gebragt hadden, noch door lichaamskracht, noch door behendigheid of list konden redden. — Het eerste groep van verschriktheid en vreze, van smart en lyden is altoos eene klagt geweest, en het tweede — een gebed.

WIE het bestaan van God ontkend, mag, hoe zeer het gezond verstand daar door beledigd wordt, geloven, dat de vreze de eerste Goden heeft gemaakt. De geheele geschiedenis des menschdoms bewyst ontegensprekelyk, dat de menschen, by welken eenige begrippen van God opgewekt of versterkt waren geworden ('t zy dat men één almachtig, over alles gebiedend Wezen vereerde, 't zy dat men hetzelfde in ontelbare afzonderlyke wezens verdeelde) altoos de noodzakelykheid des gebeds gevoeld, en geloofd hebben. De byzondere soorten van uiterlyke, en gemeenschappelyke vereering van dit Wezen bevestigen dit. Het zy

eens zo, dat de menigvuldige veranderlyke gedaantens, welke dezelve onder allerlei volkeren gehad heeft, (als men deze gedagte voor diepe *esoterische* wysheid houden kan) door de Hoofden en Weygevers, die hen in geordende maatschappyyen verzameld hebben, zyn uitgevonden, het wezenlyke daarvan hebben zy gevonden, en niet uitgevonden. Zy hebben aan de vereering der Godheid maar eene zekere vorm gegeven, deels naar de heerschende begrippen gestemd, deels naar hun byzonder oogmerk, 't zy dat deze vorm met de waarheid overeenkwam, of niet. Niet alleen de Egyptenaars, de Afrikanen, maar alle volkeren des aardbodems, by welken het licht der Openbaring niet verscheenen, of laat opgegaan, of pas opgegaan zynde, wederom is uitgebluscht, hebben ten minsten *Fetichen* gehad, welken zy als beelden van hoger wezens, of wel, door eene onbegrypelyk-groffe verbastering des verstands, voor weldadige, of schadelyke Goden hielden, van welken zy alle geluk, alle afweering van ongeluk verwagten. Alle natien, uit den stand hunner eerste ruwheid en verwildering, door het invoeren van menschelyke wetten, door het licht der wetenschappen en kunsten, of door andere uitbreiding van hun vernuft, in den stand van beschaving en verlichting overgebragt zynde, hebben hunne *Fetichen*, onder menigvuldige namen en beelden behouden, en vereerd. Zy hebben het bestaan van wezens erkend,
die

die met hunne hoogheid en magt, waar door zy boven de menschen verheven waren, hun weldoen en beschadigen konden. Uit deze voorstelling werd noodzakelyk de zucht geboren, hen aanteroepen, hunne gunst en bystand aftesmeken, terwyl hunne overtuiging even zoo vast was, dat hun gebed aan de Goden aangenaam was, en dat zy hetzelfde konden hooren, en verhooren. — Zoo zeker is het gebed, onder alle volkeren, voor een noodzakelyk stuk der gemeenschappelyke, en byzondere Godsvereering gehouden geworden, hoe verduisterd of verlicht zy voor het overige ook geweest zyn.

MEN heeft de invoering van het gebed, en het geloof aan deszelfs noodzakelykheid, aan den magtigen invloed van den Priesterstand op de denkwyze des gemeenen volks, en hunne opmerkzaamheid op alles, wat hunne baatzugtige oogmerken kon bevorderen, toegeschreven. De Priesters, zegt men, wilden over den grooten hoop heerschen. Zy grondden deze heerschappy op de voorstellingen des gemeenen menschenverstands, aangaande den invloed der Godheid op de ontmoetingen en lotgevallen der stervelingen, en wisten zig van dezelve meesterlyk te bedienen ter bereiking hunner eigenbatige bedoelingen. Daarom bragten zy die volkeren, welke hun de bezorging hunner Godsdienstoefeningen overlieten, in het begrip, dat men alles, wat men wenscht of nodig heeft,

by de Goden zoeken moet. — Maar dit is gemakkelijker gezegd, dan uit de geschiedenisfen bewezen. Men kan toestemmen, dat de geestelyke stand dit begrip aan het volk niet ontnomen heeft; daar by hadden zy, als men hunne heerschzucht en baatzucht vooronderstellen mag, te veel verloren. Maar nooit zal men kunnen bewyzen, dat de menschen het eerst door de Priesters in dat begrip gebragt zyn. Zy hebben de Natien in het begrip, dat de Goden een ongemeen behagen vonden in de gebeden der menschen, getragt te versterken; zy hebben zigzelve tot middelaars tusfchen beiden, tot voorfpraken voor hun opgeworpen; wie kan hieraan twyffelen? Maar dat men zoo ligt geloofde, 't geen Priesterbedrog kan heeten — dat het aan de openbare dienaars der Goden niet moeielyk viel, het grootfte gedeelte der Natie te bedriegen — dat dezelve zoo gemakkelijk te overreden was, dat hunne wenschen en gebeden, wanneer de Priesters ze aan de Goden aanboden, aangenaam waren — welke sterke, en algemeene neiging tot het gebed vooronderfelt dit niet? welk een vast geloof, dat de Goden wilden aangeropen zyn? en welk eene vertrouwelyke hoop, dat zy het zouden verhooren? Het moge vry nooit kunnen ontkend worden, dat de menschen van oudsher gewoon waren, alle voorvallen in de Natuur, en alle veranderingen in hunne eigen omftandigheden en lotgevallen, welker naaste natuurlyke oorzaak zy niet konden inzien,

voor onmiddellbare werkingen der Godheid te houden , en dezelve dus in eene veel nadere betrekking met de waereld, en menschelyke zaken bragten, dan de uitgebreider inzigten der reden konden toegeven. Wat volgt daaruit? Dat zy eenige trappen, welken wy overklimmen moeten, eer wy de Eerste, en Hoogste Oorzaak aller dingen, met alle hunne veranderingen bereiken, overzagen, en wat spoediger daar aanlandden, waar toch eindelyk de hoogste verlichting komen moet — dit volgt er uit, maar niet — dat de mensch in alle zyne lotgevallen niet van den wil der Godheid afhankelijk is, om dat alles wat er gebeurt juist niet onmiddellbaar, maar door eene lange keten van middeloorzaken, van dezelve wordt bewerkstelligd — niet, dat hy de bescherming, welke hy nodig heeft, en het goede, 't welk hy begeert, daarom niet van zynen Heer verzoeken, dat is, dat hy niet bidden mag, om dat zyn beschermmer zelfs het schild niet boven zyn hoofd draagt, maar hem laat bewaren door zyne onderhoorigen, en de weldaden, met welken hy hem begiftigen kan, niet in eigen perzoon uitdeelt, maar laat toereiken door zyne dienaars. Menschen, welker oogen te zwak zyn, om de onmetelyk — lange keten van natuurlyke oorzaken en gewrochten te kunnen overzien, kunnen dwalen, in hunne voorstelling van de aart, waarop God werkt en werken kan. Doch van deze voorstelling hangt de voorstelling van de

A 5

nood.

noodzakelykheid des gebeds, en de begeerte daartoe niet af; beide voorstellingen zyn gegrond op het innerlyk gevoel van hunne behoefigheden, en op hunne overtuiging, dat alles, wat geschiedt, alles wat geschieden moet en zal, naar den wil der Godheid geschiedt. Het schynt alzoo alleen daardoor dat groot verschynfel begrypelyk te maken, dat niet altoos slechts ruwe onbeschaafde, maar, over 't geheel beschouwd, de opgeklaardste volkeren zoo vast geloofd hebben, dat de menschen bidden moeten, en zonder te bidden niet gelukkig kunnen worden, of gelukkig kunnen blyven.

DE natuur des menschen heeft geene aangeboren denkbeelden van God, maar zy weigert zoo weinig dezelve aantemen, dat zy veel liever Hemel en Aarde met talloze Goden bevolkt, dan zig overreden laat, geene Goden te erkennen, en te vereeren. Het is bewezen, dat er geene bepaalde zedelyke instincten zyn, maar, waren 'er zulke, zoo moest de neiging tot het gebed onder dezelve gerekend worden. Waar is het, dat deze neiging, in de kindschheid des verstands, zig eerst openbaart in den tyd van nood, maar het is ook waar, dat zy zig dan zoo sterk en zoo onwederstaanbaar openbaart, dat de mensch, gelyk CICERO reeds heeft opgemerkt, niet in staat is, dezelve te onderdrukken. Hoe meer God den mensch tegenwoordig is in zyne begrippen, (en
hy

hy is dit, naar mate de mensch minder van zyne werken, en derzelver samenhang inziet, en begrypt) des te vuriger, des te dringender is zyne neiging tot het gebed — des te sneller wordt dezelve in werking gebragt door noden, en gevaren. Als het schouwtoneel van Gods werken zig uitbreidt voor zyne oogen, wordt deze neiging zwakker. Het zien der ontelbare middelringen van dien grooten keten, aan welken hy ook geschakeld is, en eene der laagste plaatsen bekleedt, voert de Hoogste Oorzaak zoo wyd boven zyne blikken weg, dat hy haar en haren invloed op het geheel niet bemerkt, en de begeerte, zig aan dezelve vast te houden, ook zoo sterk niet gevoelt, als hy, die, by het bekrompen overzigt van het geheel, waant nader te zyn aan de Godheid.

HET onderzoek is nog te vroeg, of de Natuurlyke Godsdienst toereikende gronden heeft, om de verpligting der menschen tot eigenlyk bidden te bewyzen. Intusfchen laten alle deze opmerkingen uit de geschiedenissen aller volkeren geene twyfelingen over dat overal, waar menschen slegts eenen Hoogsten Veroorzaker, en Heer aller dingen aangenomen, of den invloed van hoger onzichtbare wezens op de voorvallen der waereld, en de veranderingen der menschelyke lotgevallen erkend hebben, de noodzakelykheid van het gebed, en deszelfs onontbeerbaarheid tot hun geluk is geloofd geworden. Men begon niet eer de pligt des gebeds

gebeds voor onverbindend te houden, voor dat eenigen van hun, die door hunne dieper inzigten in de Natuur der dingen zig onderscheiden van het gros des volks, en als wyzer wilden begroet zyn dan anderen, die het gemeen gevoelen of het bygeloof der menigte volgden, alle veranderingen in de waereld, en in het menschelyk leven, uit de Natuur en derzelver inrigting verklaarden, of alles aan de grilligheid van een blind en redeloos geval overlieten. DEMOCRITUS en EPICURUS waren de eersten, die de afhankelijkheid der waereld, en der waereldsche gebeurtenissen van den invloed en der wil der Goden bestreden. Derzelver bestaan durfden zy niet ontkennen, want zy moesten de wetten van den Staat ontzien. Maar zy beschreven de Goden, als Natuuren, die te verheven en tegelyk te gelukzalig waren, om zig met zulke lage wezens, als de menschen zyn, te kunnen bekommeren, of zig optehouden met de regeering hunner lotgevallen. Een blind geval had, door middel eener toevallige vereeniging van talloze, in een onmetelyk ruim rondvliegende, ondeeltiens het bestaan gegeven aan de waereld. Een gelykfoortig blind geval deed dezelve, in die vereeniging, voortduuren. Eenige regelmatige en ordentelyke veranderingen lieten zig, naar hun begrip, gemakkelyk verklaren uit de gelykfoortigheid van onzichtbare kleine lichamen, die aan elkander waren gekliefd, uit hunne gedaante en

vorm,

vorm, uit de overeenstemming of stryd van hunne kragten tegen elkander; andere daarentegen scheenen hun toe, gelyk het geheel, een-enkel speelwerk van het geval te wezen. Wanneer nu, naar deze begrippen, God en de waereld met hare veranderingen aan elkander niet als oorzaak en werking zyn verbonden; wanneer deze verbin-
tenis tuschen beiden een droom is, of verscheurd wordt; wanneer God en de menschen elkander niets aangaan; wanneer de menschen aan hem niet onderworpen zyn, en God de regeering der waereld als een verhindering van zyne wellustige werkeloosheid, of als eene vermoeiende arbeid en last aanziet — dan hebben de menschen zekerlyk niet nodig, de Goden te vrezen — dan zyn zy vry van dit juk, en van de verpligting der ge-
hoorzaamheid — maar dan hebben zy ook niets van hun te verwagten, en noch weldaden, noch beveiligung, noch bescherming, noch hulp van hnn te hopen. Hebben zy uiets van hun te ver-
wagten, waarom zouden zy dan tot hen bidden? Het eene volgt uit het andere. Is er geene Voor-
zienigheid, dan is het gebed ook niet noodzake-
lyk. De verstandtge man laat het gepeupel in het bezit zyner Goden, en in de wyze van hen te dienen. Waarom zou hy het opwekken uit een droom, die zoo voordeelig is aan de bestierers, en aan hun, die zig boven de vooroordeelen der me-
nigte weten te verheffen. Dat dit veelhoofdige dier
den

den toom blyve behouden, waarmee hy hetzelve gemakkelyk, naar zyn begeeren, leiden kan: hy zelfs vreest, en verwagt van de Goden — niets, hy zoekt te verkrygen, 't geen hy wenscht — hy geniet, 't geen hy heet — en maakt zig meester van elk vermaak, van elke zinnelykheid, waar hy dezelve vindt. Dit is de zedekunde van **EPICURUS**, en dit moest zy zyn. De verlogchening der Voorzienigheid moest nalatigheid in, en kleinagting van het gebed na zig slepen, en de bewonderaars, de volgelingen dezer wysbegeerte, wanneer zy, zonder gevaar, met de Goden en hunne vereering spotten konden, tot veragters van hetzelve, of, wanneer het hunne veiligheid of voordeel zo met zig bragten, tot openbare huigchelaars maken. — Gelyk de Romeinsche regeering, naar de meening van **GILBON**, over alle Godsdiensten dagt, moest zy ook over het gebed denken. Deze Philosophie was by de aanzienlyken, en ryken zeer welkom. Zy vond, en begeerde ook geen uitgebreider kring. De gemeene hoop bleef by haar gevoelen. Wierd het volk, in de later tyden der Romeinsche Republiek, wanneer het grootste gedeelte der beschaafde wereld zig onder het willekeurig gezag van éénen enkelen krommen moest, onverschilliger omtrend elk soort van Godsdienst en van bidden, zo was dit een gevolg, gedeeltelyk van den invloed, welken het voorbeeld der grooten, der ryken, en der
wel-

wellustelingen altoos op het volk heeft, gedeeltelyk van de spotterny, die den schouwburg veroorloofd was met alles, hoe heilig het ook van het volk wierd gehouden. Ik schryf het liever hieraan toe, dan aan eene verandering, die er zou hebben plaas gehad in deszelfs voormalige manier van denken.

DE Philosophie van SOCRATES en PLATO stonden, by het opgeklaard en beter gedeelte der Grieken en Romeinen, in een veel grooter aanzien, dan die van EPICURUS. De voorname oorzaak hiervan was buiten twyfel deze, dat zy de menschen meer eerbied voor de Godheid zocht in te boezemen, door dezelve voortstellen als de Veroorzaker van alle orde, de Oorspronkelyke bron van alle schoonheid, de Schenker van allerlei goed, de Vriend en Belooner van den deugdzamen, en de Vyand en Straffer van den bozen; door de menschen optewekken tot gelykvormigheid met God in gezindheden en gedragingen; en door dringende aanpzyzingen van het gebed om zyne genade en hulp. De stoische filosofie prees de deugd aan, uit andere redenen. Hare innerlyke schoonheid, en de waarde, welke zy geeft aan hare vereerers, moesten voor elk, wien het aan geen gevoel van het goede en schoone ontbrak, bekooring opleveren, dezelve te vereeren, en liefste hebben. Zy zocht wel den hoogmoed te vleien, welken de mensch zoo gaarn in zynen boe-

boezem voedt, maar zy waagde het evenwel niet, het gebed geheel te verwerpen; offchoon dit een natuurlijk gevolg van hare begrippen scheen te zyn, dat alles, wat er gebeurde, noodzakelyk gebeurde — dat zelfs de Goden in de boeien van een onveranderlyk, allesbestemmend noodlot gekluisterd waren. MAXIMUS TYRUS is zeer welsprekend, wanneer hy de nodeloosheid, en de nuttelooosheid van het gebed, naar de grondregelen der Stoicynen, wil bewyzen. Zyne tegenwerpingen, dat het gebed noch noodzakelyk, noch nuttig is, waren in de scholen der wysgeerte zedert lang bekend geweest; maar de groote hoop was onkundig, welke gedagten door de Philosophen voor vooroordeelen des bygeloofs wierden gehouden, of dit had op hen geen indruk kunnen maken, om dat zy Goden wilden vereeren, om Helpers en Weldoeners te hebben, welken zy om hulp en weldaden konden aanroepen.

HET is derhalven niet te verwonderen, dat, zoo ras de Godsdienst van JESUS zig op den aardbodem vertoonde, zyne opwekkingen tot het gebed niet alleen nergens wedersproken, maar ook overal gaarn aangenomen en gevolgd wierden. De zuivere en waardiger begrippen van God, welken deze Hemelsche Leermeester aan het menschlyk geslagt mededeelde, gaven aan de algemeene overtuiging van de noodzakelykheid, en nuttigheid des gebeds nieuwe sterkte. Overal wierd niet alleen
de

de vrolyke stem der aanbidding, en der lofpryding des Almachtigen gehoord, maar ook de ootmoediger stem des gebeds. Ook deze band tuschen God en de menschen wierd vaster geknoopt. **GY VERHOORT HET GEBED**, dat wierd een onderscheidend karakter van den Schepper, den Beheerscher, en den Vader der menschen. De voorstelling van God, als een eenig Alomtegenwoordig Wezen, 't weik de geheele waereld met alle hare veranderingen en gebeurtenissen, ten beste van alle zyne, met vatbaarheden om hem te kennen en te vereeren uitgeruste, schepselen regeert, en met onvermoeide goedheid, vooral voor de menschen zorgdraagt, gaf aan het gebed eene nieuwe waard, en aan de Godsvereerers eene verhoging van vreugd, en vermeerdering van vrymoedigheid, die hun Godsdienst bly en yverig maakte. Onder de heerschappy der Afgodery, hadden de menschen Goden aangebeden, die, naar hunne toenmalige dwaalbegrippen, hunne gebeden altyd niet konden hooren, of niet wilden verstaan, of, wanneer de gebeden der menschen al tot hen opklommen, en zy den wil hadden op dezelve gunstig te antwoorden, dan eens niet magtig genoeg waren, de wenschen hunner vereerers te bevredigen, dan door nog magtiger Godheden gehinderd wierden, in het te hulp komen hunner aanbidders. Wat konden de Priesters van Baal den Profeet **ELIAS** antwoorden op de bittere

bespottung van hunnen Afgod? *Roep luide, want by is een God; by is in gepeins, of heeft wat te doen, of is op reize, mischien slaapt by en by zal wakker worden* (*). De van hun vereerde Goden waren noch Overalteenwoordig, noch Almagtig. Waren zy, naar hunne onwaardige, en lage voorstellingen, niet partydig, eigenzinnig, veranderlyk in hunne neigingen en gezindheden? Gebeurde het daarom niet dikwils, dat hunne vereerers zig, door de zeldzaamste beschimpingen, aan hunne *Fetichen* zогten te wreken, wanneer hunne gebeden niet verhoord wierden, gelyk men zelfs in de geschiedenis van het Christelyk bygelooft soortgelyke voorbeelden vindt? Men denke maar aan de Godheden van HOMERUS; aan de onophoudelyke twist, die zy onder elkander hadden over de perfoonen, welker Beschermgoden zy waren; aan de listen, welke zy in het werk stelden, om elkander voorintenen ten voordeele van hunne lievelingen, of opterokkenen tegen gehaatte voorwerpen; en aan alle de hindernissen, met welken zy onophoudelyk elkanders oogmerken zогten te verydelen. Hoe zeer moeten zulke voorstellingen niet den yver hunner aanbidders verzwakken, en hun geroep tot hen verflauwen, wanneer deze daarover behoorlyk nadagten? En evenwel bleef de zucht tot bidden algemeen, en de
over-

(*) 1 Kon. 18: 27.

overreding van de noodzakelykheid des gebeds wordten goede der menschen, niet uitgebluscht. Tot welk eene hoogte van vurigen ernst wierd dan deze heilige drift niet opgevoerd en ontvlamd door de hoger, de volmaakter voorstellingen des Christendoms, aangaande de Godheid! Een Al-omtegenwoordigen Schepper, Onderhouder, en Heer aller dingen te geloven — een Wezen, dat met eene onbegrensde magt, eene even zoo onbegrensde kennis en wysheid vereenigt — een Wezen, dat de geheimste en stilste gedagten der menschen, waar zy ook zyn, kent, en duidelyker, volmaakter doorziet, dan de mensch zelfs zig derzelve bewust is, of worden kan — een Wezen, altoos genegen tot weldoen, tot beschermen, tot helpen, tot erbarmen, dat zigzelf in de taal der menschen, onder het zoo schoon, en zoo aanminnig beeld van een Vader heeft voorgefeld, wiens hart geen en zyner kinderen kan verloochenen, hoe onwaardig zy ook zyner toegene- genheid waren — zulk een God te belyden, en zyn verlangen naar dat geen, 't welk tot onze gelukzaligheid onontbeerlyk schynt, niet op hem te rigten, al het goede, alle bescherming of ver- lofsing niet van hem te willen begeeren — dit wierd, na de invoering van het Christendom, voor onmogelyk gehouden, en behoeft men zig daarover wel te verwonderen? Zyn Goddelyke Stigter had de bekenners zyner leere het gebed aangeprezen,

als eene Godebehagelyke wyze, God te vereeren. Hy gaf, door de plegtigste verzekeringen dat menschengebeden zouden verhoord worden, elk veele vrymoedigheid tot het bidden. Zy moeten Hem zig voorstellen als eenen algemeenen Voorspraak by zynen Vader, als hunnen yverigsten Vriend, die hunne gebeden met zyne voorbidding wilde begeleiden, op dat deze hem aangenaam zouden zyn, en zy in de hoop op verhooring meer bevestigd mogten worden. Voorheen was het heilige der heiligen in den Tempel te Jerusaleem, voor de Israëlitien alleen het ontzagchelyk oort, waar God zig aan hun, als een Verschooner, een Ontfermer openbaren wilde, en tot dit allerheiligste was de toegang niet veroorloofd aan allen, maar alleen aan hunnen Hogepriester, die zelfs niet anders, als met vreze en beving, niet zonder het zorgvuldig waarneemen van zeer veele beduidende plegtigheden, in hetzelve durfde verschynen. Nu kunnen wy ons, naar de beschryving van PAULUS, de geheele waereld voorstellen als het allerheiligste, en dit allerheiligste is voor alle zyne vereeerers geopend. Allen hebben door CHRISTUS den vryen toegang tot den Vader; aan alle plaatsen mogen zy vrylyke handen tot hem opheffen; en zy zelfs worden onder het karakter van Priesters, en hunne gebeden, als offerhanden van eenen welriekenden geur aan God, voorgesteld, waardoor zy in eene gemeenschap met God, die in zekeren

zin

zin onmiddelbaar is, gebragt worden. — Alle deze voorstellingen maakten het gebed niet alleen tot eene, den mensch zeer nodige, en heilsame, pligt, maar ook tot eene hem vereerende, bezigheid. Zy konden niet nalaten, diepen indruk te maken op de eerste Christenen, en de geschiedenis leert ook, dat zy groote werkingen voortbragten. De Christenen behielden, uit de Synagoge, niet alleen zekere statige bid-uuren, maar beyverden zig ook, de vermaning van PAULUS, van aantehouden in het gebed, van altyd te bidden, dikwils al te leeterlyk natekomen, en de leeraars na de tyden der Apostelen, befteedden alle hunne welsprekendheid, om dezen yverigen lust in het gebed niet alleen te onderhouden, maar ook te vermeerderen.

MAAR gelyk het ligtelyk gebeurt, dat, zo ras de menschen iets met lust en yver verrigten, deze yver in een overdreven, hartstogtelyk enthufiasme ontaart, de grenspalen der waarheid en wysheid overspringt, en alle andere dingen, die ook goedkeuring verdienen, en met hartelykheid en vreugd moesten verrigt worden, weinig agt, of veragt; — zoo ging het ook met de yverige hoogagting des gebeds by de Christenen. Het gebed was, naar de leere van JESUS en zyne Apostelen, een gewigtig stuk der Godsvereering, maar niet het eerste en voornaamste; noch veel minder een pligt, aan welke alle andere pligten omarend God en

menschen, zonder eenige bedenking, moesten worden opgeofferd. Nooit hadden zy aan het gebed eene, zoo uitmuntende, heiligheid toegeschreven, boven andere deugden, hoe zeer zy ook de yverige waarneming van deze pligt aanprezen, en daarop aandrongen, vooral uit hoofde van den natuurlyken invloed des gebeds op de bevordering der innerlyke rust, en blydschap. Wanneer daarom de Christenen de verbintenis uit het oog verloren, waarin het gebed met andere pligten staan moet, als het Gode behagen, en den mensch voordeel aanbrengeu zal, zoo is dat niet te wyten aan den Godsdienst, die deze verbintenis duidelyk genoeg leert, maar dit is veroorzaakt geworden door misverstand der heilige leer — of door bygeloof, dat niet zelden ontslaat uit verkeerde opvattingen — of door huichelary, welke zig in den schyn glans der heiligheid ophielt, als in eene wolk, om hare verborgen ondeugden aan het gezigt van ligbedrogen aanschouwers te ontrekken. Het onderrigt, dat de Stigter van het Christendom over de pligt des gebeds geeft, is in dit stuk zoo klaar, als men kan vorderen. Nergens wordt het gebed verklaard voor een kenteken, waaraan een mensch de innerlyke vroomheid en deugd van een ander kennen en toetsen zal. CHRISTUS verwierp daarom de schynheilige gewoonte der Phariseen, die door hunne gebeden in de Synagogen zig zогten te onderscheiden van anderen, of op de hoeken der

stra-

fraten staan bleven, en baden, om dus gezien te worden van menschen. Hy vorderde veelcr van de belyders zyner leere, dat zy, wanneer zy buiten den openbaren gemeenschappelyken Godsdienst, voor zig afzonderlyk bidden, en de aangelegenheden hunnes harten aan God voordragen wilden, liever de eenzaamheid zoeken, en in het verborgen tot hunnen Alomtegenwoordigen Vader zouden bidden. Dezelfde reden had hy, als hy hun het ydel woordengerass der Heidenen verbood, die meenden, dat zy zekerlyk verhoord zouden worden, als zy maar woordenryk waren in hunne gebeden. — Over de *Battalogie* in het gebed, welke CHRISTUS zyne leerlingen zoo ernstig verbiedt, hebben de Uitleggers verschillende gedagten voorgesteld: de meesten denken, dat daardoor lange, of wydlopige gebeden moeten verstaan worden, in welken veele overvloedige woorden en formulieren gebruikt wierden, in die ongerymde verbeelding, dat het Hoogste Wezen door eene zekere praal van welsprekendheid gemakkelyker tot medelyden, of tot verhooring onzer gebeden te bewegen was. Naar myn inzicht vervat deze uitlegging wel eene ontwyselbare waarheid, want zy verwerpt eene inbeelding, die lynregt aanloopt tegen die waardige voorstellingen, die wy ons van Gods oneindige Goodheid, en Barmhartigheid maken moeten — maar ik kan my nog niet overtuigen, dat zy den zin van JESUS

woorden regt voorftelt. Ik denk liever, dat men door de van hem verboden *battologie*, de menigvuldige herhalingen van dezelfde bede moet verftaan, die vooral in de openlyke smeekfchriften der Heidenen zeer gewoon waren, en naderhand by de Christenen, in hunne openbare, voor zekere feestdagen verordende, groote en kleine Litanien, ook in gebruik kwamen. Dat dit de eiygenlyke zin der woorden van JESUS is, meen ik niet te kunnen opmaken uit de reden, waarom hy niet wil, dat zyne leerlingen in het bidden veele woorden zullen gebruiken. Deze herhalingen zyn nutteloos, zoo ras zy gezogt, en geene ondubbelzinnige kenmerken van een yver zyn, die zig alleen ophoudt met een voorwerp van zyn aandagt. God heeft dezelve niet nodig, om hierdoor kennis te ontfangen van onze behoeftigheden, of tot opmerkzaamheid op ons verzoek bewogen te worden. De Heidenen waren van begrip, dat zy nodig waren, op dat hunne gebeden des te eer gehoord en verhoord zouden worden. De Christenen zouden reiner, edeler leeren denken van God. *Wordt van daarin niet gelyk (zegt hy) want uw Vader weet wat gy nodig hebt, eer gy hem daarom bidt* (*). Hadden de Christenen zig, in hunne voorftellingen van de pligt des gebeds, altoos naar dit voorschrift van hunnen Heer gerigt, dan zou de

(*) Matth. 5: 8.

de geschiedenis der Kerk niets van Mesfalianen, van Eucheten, niets van bedebroedersgezelschappen, niets van gestigten en verordeningen om deel te nemen in gebeden en in voorbiddingen, niets van openbare, met statelyke optogten en omgangen vergezeldde Litanien te verhalen hebben, hoewel de meeste dezer dingen uit een goed oogmerk zyn in gebruik gekomen — dan was het nooit verdienstelyk geworden, het gebed des HEEREN dagelyks, naar een bepaald groot of klein geval van kogeltjens, aftebidden — dan was er van de Psalmen DAVIDS zekerlyk een geheel ander gebruik gemaakt, als dat, 't welk zedert de vierde en vyfde eeuw, in de Kerk in trein gekomen is. Want dat vooral het openbaar gebed al vroeg een enkel uitwendig werk, dat het een nieuw voedselmiddel van het bygeloof, en in plaats van eene heilsame en nuttige bezigheid des verstands en des harten met God te zyn, een zeer lastig juk voor de Christenen wierd, wie kan, en wil daaraan twyfelden? — Intuschen rustte zelfs dit bygeloof op de, al meer en meer zig uitbreidende, overtuiging van de verpligting der menschen tot het gebed, van deszelfs noodzakelykheid, en onontbeerbaarheid voor menschengeluk. Men moet ook uit het misverstand, en de misbruiken, die ten aanzien van het gebed al vroeg onder de Christenen in zwang kwamen, niet opmaken, dat de

Kerk de ware, en met den oorspronkelyken zin van JESUS en zyne Apostelen overeenstemmende, voorstellingen van het gebed geheel verloren had. In de donkerste eeuwen zelfs zyn dezelve bewaard gebleven. Men behoeft maar de Theologische schriften van eenen ALEXANDER VAN HALES, THOMAS VAN AQUINO, of van eenen GESON te lezen, om overtuigd te worden, dat de Christenen gemakkelyk tot de zuivere begrippen van het gebed, van de verpligting tot bidden, van de vereischten des gebeds, en van deszelfs oogmerken en nuttigheden hadden kunnen wederkeeren, indien zy meer waren gewend geweest aan eigen vrye onderzoekingen in den Godsdienst, en zig hadden kunnen losmaken van het redeloos, blind geloven op enkel gezag.

EENE der treurigste en schadelykste veranderingen in de leere des gebeds was die meening, die zoo regelregt streed tegen den geest des Christendoms, dat God niet alleen moest aanbeden worden; dat men de afgestorven heiligen even zoo wel mogt aanroepen, als God; dat derzelver voorbidding veelmeer een middel was, om het goede, dat men begeerde, ligter en spoediger van God te verkrygen, dan of men zyne wenschen onmiddelaar aan hem voordroeg. Het gevolg hiervan was, dat men meer tot hen, dan tot God bad; dat men minder van hem, dan van de heiligen ver-

verwagte; en, dewyl de gebeden tot hen als een voort van geestelyke koopmanschap beschouwd wierden, waarin toezeggingen, geloften, en geschenken van geen klein gewigt waren, dat men staat maakte meer te zullen uitvoeren, als men zig by hen vervoegde, welken Hy, naar de dwepery dier tyden, met de uideeling zyner gaven belast had, of welker kragtige voorspraak Hy niets kon weigeren, dan als men hen voorby ging, en moeds genoeg had, God zelf aaneroepen. En behoest men zig wel te verwonderen, dat in die duistere dagen, in welken het Christendom, by alle voortduurende overtuiging van de eenheid des Goddelyken Wezens, meer geleeke naar eene ellendige veelgodery, dan naar de vereering van den éénigen Schepper en Heer der waereld, het lidden, van hun, die het drukkend juk des bygeloofs te sterk gevoelden, om niet te rykhalzen naar vryheid, en magt van hetzelfde afwerpen, niet veel gaagt, of ook wel veragt wierd? Wat is trouwens gemeener, dan dat de menschen ligtelyk van het eene uiterste vallen in het andere? Er zyn zelfs sommigen geweest, die kort voor de algemeene hervorming des Christendoms, in het begin der zestiende eeuw, of kort daarna, niet alleen den geopenbaarden, maar ook den natuurlyken Godsdienst verwierpen, en, om dat zy geene andere wetten, als de wetten van den

Staat erkennen wilden , ook van de verpligting tot bidden niets wilden weten. Maar zoo min de Godsdienst door zulke gevaarlyke leeringen kon bewogen worden op zyne grondslagen , zoo weinig waren dezelve in staat , de nog algemeener heerschende overtuiging van de verpligting tot het gebed , uit de gemoederen der menschen te verdryven. De aanroeping der heiligen wierd met zoo veel yver , als geluk bestreden. Het gebed tot God alleen ontving wederom deszelfs oude waarde. Men kan de schriften van LUTHER en zyne tydgenooten niet lezen , zonder geroerd te worden door hunne innige en hartelyke aanprijzingen van de nuttigheid en kragt des gebeds , zonder zig ontvlamd te gevoelen door den gloed van yver , met welken zy baden. De hoge waardy van het gebed wierd in alle standen der maatschappy , in de hoger zo wel als lager erkend , en gevoeld. De Vorst geloofde het zoo wel nodig te hebben , om goed te kunnen regeeren , als de Godgeleerde , om een braaf leeraar te zyn , of de eenvoudige Christen , om zig den Goddelyken zegen by zyn arbeid te kunnen beloven , en gerust en getroost te zyn by de dagelyksche moeizaligheden dezès levens. In onzes tyden verstrekt het tot roem van een Hertog ERNST VAN GOTHA , dat hy een zoo yverig bidder was , als groot in de kunst van regeeren , en zyn volk gelukkig te maken.

DAT

DAT het de herstelling der zuivere kennis der leer van CHRISTUS en zyne eerste Leerlingen geweest is, die de menschen heeft hersteld in de rechten des gewetens, en der eigen vrye onderzoek van hun geloof, kan van een onpartydig beschouwer der menschelyke verlichting zoo min worden in twyfel getrokken, als de fyne en meesterlyke mishandelingen der geschiedenis van eenen, in de kunst van daarstellen onnavolgbaren, GIBBON, bewyzen kunnen, dat de innerlyke bevryding des menschelyken geslachts van het Heidensch bygeloof aan geheel andere oorzaken moet worden toegeschreven, als aan den magtigen invloed der gezuiverde denkbeelden van diezelfde leere. Maar de menschen hebben altoos iets meer begeerd, dan de enkele vryheid. De waarheid gaf hun het groot, het onschatbaar voorregt van het vry onderzoek van dat geen, 't welk aan hun om te geloven en te gehoorfamen wierd voorgesteld, en 'er zyn altyd ondankbaren geweest, die dit voorregt gebruikten, om daaraan geloof en gehoorzaamheid te weigeren, 't welk de onlogchenbaarste regten van aanspraak daarop had. Zy verbeeldden zig, met het regt van alles te mogen onderzoeken, niets als waarheid aantenemen zonder grond, tegelyk het regt te hebben ontfangen, om alles te bestryden, en niets te geloven. Men begon in de zeventiende en agtiende eeuwen, den Goddelyken oorsprong der

der Openbaring te betwisten, en, om voor geene vyanden van allen Godsdienst gehouden te worden, den Natuurlyken Godsdienst niet alleen genoegzaam te verklaren voor de geruststelling en de gelukzaligheid der menschen, maar ook boven het Christendom te verbeteren. De eerste aanvallen waren gerigt, deels op de bewyzen haarer goddelykheid, deels op sommige meer speculative, dan practicale leerstukken. De bescheidener tegensprekers verschoonden hare zedeleer, en deze verschooning is zeer begrypelyk, als men aan de heerlyke overeenstemming denkt, die er tuschen de geboden der Openbaring en de voorschriften der gezonde Natuurlyke zedekunde wordt gevonden. Veele beroemde Deïsten zelfs schynen de zedekunde van het Christendom meer geprezen, en hoger verbeter te hebben, dan veele verdedigers van deszelfs theoretische waarheden. Ik ben zelfs genegen te geloven, dat eenigen hierin ter goeder trouw zyn te werk gegaan. Doch op de bestryding van die leerstukken, die meer bestemd zyn, om tot grondlagen van voorschriften en geboden te verstrekken, of tot derzelver opvolging moed en vrolykheid te geven, volgde eindelyk ook de bestryding van zulke practicale waarheden, die de inrigting van onze gezindheden, en ons geheel gedrag meer onmiddelaar aangingen. Men wilde het Christendom niet eens meer voor eene vernuf-

tige aanwyzing der deugd houden; men zocht te bewyzen, dat het den mensch tot pligten riep, die van de opgeklaarde reden daarvoor niet konden erkend worden — pligten, die niet alleen van geene ware nuttigheid voor de menschelyke gelukzaligheid wa en, die noch in onze natuur, noch in onze bestemming, noch in onze behoeftigheden eenigen grond hadden, maar die ook der hoogste en volmaakte wetgeving Gods, indien men hem toch voor een Wetgever houden wil, geheel en al onwaardig waren. Gelyk deze tegenwerping byna tegen alle pligten, die wy aan God schuldig zyn, is aangevoerd geworden, zoo is de pligt des gebeds ook niet verschoond gebleven. Lord HERBERT heeft, onaangezien hy de goddelykheid van het Christendom bestreed, de verplichting tot het gebed niet alleen onaangeroerd gelaten, maar door zyn voorbeeld getoond, dat hy van dezelve overtuigd was. Maar later Deïsten geloofden met de oþkларing van hunnen geest verder gevorderd te zyn. Zy ontkenden de verplichting tot het gebed; zy hielden staande, dat het nodeloos was; en durfden zelfs rondtuit alle nuttigheid aan hetzelfde ontzeggen.

EEN zoo gewigtig gedeelte der Christelyke zedekunde, als de leere des gebeds is, moest tegen zulke vyandelyke aanvallen verdedigd worden,

den, en het heeft aan gegronde beoordeelingen der schynredenen, waarmee men de waarheid en het gewigt dezer leer heeft aangetast, niet ontbroken. Maar, 't geen by de verdediging van den Godsdienst in het algemeen gebeurd is, dat men, om zekerer te gaan, liever te weinig dan te veel wilde verdedigen, en daarom eene stelling liet varen, die eene enkele meening kon zyn, om niet in verlegenheid of gevaar te komen, het wezenlyke eener leere te moeten opofferen, al was het gevaar ook maar louter verbeelding, datzelfde is gebeurd by de verdediging van het gebed. Ieder leeraar heeft een onbetwisbaar regt, de theorien zynner voorgangers, in dit of dat stuk der Christelyke leer geheel te verlaten, of te verbeteren, veele dingen nauwkeuriger te bepalen, veele enger te beperken, en ook, als het nodig is, met de behoeftigheden en heerschende begrippen van zynen tyd in eene geschikte overeenstemming te brengen. Dan eens gaat hy de gronden voorby, waarop zy gebouwd hebben, dan neemt hy ze weg, al is hy juist niet van gedagten, dat zy te zwak zyn, om den last des gebouws te dragen, dat op dezelve rusten moet: hy doet dit, om dat hy meent vaster gronden te hebben, of om het twistgeding te verkorten, of om dat hy vreest beschuldigd te zullen worden, dat hy de verlichting van
zyn

zyn tyd tegenwerkt, als hy gene toegevendheid wil gebruiken omtrend deze of geene algemeen geldende meeningen van zyn tyd. Zoo geloofden veele ouder Godgeleerden, dat de verpligting tot het bidden niet alleen in de natuur van den mensch, maar ook in de natuur Gods gegrond is. Nu geloofde men te kunnen toegeven, dat onze Hoogste Wetgever, in het voorschryven van het gebed, niet op zichzelf en zyne eere, gezien, maar alleen de nuttigheid van hetzelfde voor de menschen in aanmerking genomen had. De verwerper van het gebed betwist dezen grond, met het geheim oogmerk, de nuttigheid van het gebed dies te ligter twyfelagtig en onzeker te kunnen maken. De verdediger vermoedt dit mischien niet, en laat, overtuigd zynde dat men met één, vasten grond der verpligting tevreden kan zyn, de tegenwerpingen tegen den eersten grond onbeantwoord, want hy is van begrip, dat de waarheid onze toestemming verdient, al kan men ze maar met één, onwederprekelyk bewys betogen. Maar moest hy niet bedenken, dat de tegenspreker van eene leer meer gewigt hangt aan zyne onbeantwoorde tegenwerpingen, als aan die, welke met alle mogelyke bondigheid zyn wederlegd geworden? Zal zoodanig een niet altoos roem dragen op zyne overwinning; al is het by onvooringenomen beoordee-

laars voor de waarheid onverschillig, of hy den fryd gewonnen heeft, dan niet? De Openbaring wekt de menschen op tot het gebed, met de belofte, dat het zal verhoord worden, indien het een regt gebed is. De tegenpreker ontrent de verhoorbaarheid des gebeds, want hy meent te kunnen bewyzen, dat dit met de algemeene wetten, volgens welke God de waereld regeert, srydigis — hy meent ook de ondervinding op zyne zyde te hebben. Ook beroept hy zig op de onmogelykheid van onophoudelyke wonderen, zonder welke geene verhoorbaarheid der zoo talloze, elkander zoo onophoudelyk tegensprekende gebeden van zoo veele duizend menschen kan gedagt worden. Eindelyk verwerpt hy het onderscheid tusschen eene algemeene, en byzondere Voorzienigheid, 't welk niet alleen onder Godgeleerden, maar ook beroemde Wysgeeren aangenomen hebben: hy trekt daaruit dit gevolg, dat het gebed, als er geene byzondere Voorzienigheid is, geen invloed op de veranderingen en afwisselingen der menschelyke lotgevallen kan hebben, die, naar zyne beslissing, in hunne menigvuldige wyzingen, aan de algemeene wetten der ligchamelyke, dierlyke, en menschelyke natuur alleen onderworpen zyn. En wat volgt nu verder? Dit, dat in de samenstemming, die er somtyds tusschen de veranderingen

in den toestand der menschen met hunne gebeden gevonden wordt, geen zeker en onbedriegelyk bewys ligt opgesloten, dat deze samenstemming als eene eigenlyke verhooring van menschelyke wenschen, tot God voorheen opgezonden, moet worden aangezien. Nu geloofst hy geregtigd te zyn tot het besluit, dat het gebed nutteloos is. En dit besluit eens opgemaakt zynde, valt het ligt de stelling aantemen, dat het niet alleen nutteloos maar zelfs schadelyk is. De overgang hier toe is kort. De mensch kan immers den tyd, dien hy doorbrengt in het gebed, veel nuttiger voor zyn welvaren, veel voordeeliger voor het geluk zynner medemenschen besteden, en dit tydverlies is reeds geen klein nadeel. Maar het is het eenigste, en het grootste niet. De gewoonte, om in het gebed eene hulp te zoeken, welke hy alleen van zyn verstand, of moed verwagten kan — of den kring zynner gelukzaligheid uitbreiden, dat alleen van een nauwkeurig waarnemen, en een snel gebruik van voordeelige gelegenheden en omstandigheden, afhangt — dit maakt hem traag, by bedenkelyke voorvallen verlegen, en besluiteeloos, of by gunstige gelegenheden, te driftig, te voortvarend. — Dikwils berooft zy hem van de kragten, van welker ingetpannen gebruik de behoudenis, of vermeerdering van zyn geluk afhing — dikwils geeft zy hem eene sterkte, die

aan de koortfige fterkte van eenen kranken gelyk, gewoonlyk minder heilfaam dan verftoorend is. — Hoe yveriger en vuuriger een mensch in het bidden is, des te nader grenst hy aan de dwepery — hoe meer hy op de werkfaamheid der Hoogfte Oorzaak reKent, des te ongefchikter wordt hy, in zig van de werkfaamheid der middelloorzaken ten zynen voordeele te bedienen. — — Wie de goede zaak des gebeds verdedigen wil, kan meenen bondige redenen te hebben, zig in die onderzoekingen niet intelaten, tot welke foortgelyke redeneeringen, en bedenkingen tegen de verpligting tot het gebed ligtelyk gelegenheid kunnen geven. Het kan hem toefchynen genoeg te zyn, het gebed tegen de befchuldiging van nadeelgheid te verdedigen, en de nuttigheid van hetzelve te bewyzen. Want indien het eene ware, wezenlyke nuttigheid heeft, wat behoeft dan de verpligting verder bewezen te worden? Is het gebed in dezelfs innerlyke natuur reeds eene waardige bezigheid voor den mensch; ontftaan uit hetzelve allergewigtigfte zedelyke voordeelen voor den mensch; dan kan de vraag, of hy op dezelfs verhooring, ten minften onder zekere voorwaarden, zeker rekenen kan, onbeflist blyven. Het gebed blyft altoos pligt, om dat het altyd nuttig is, en gelyk elke andere deugd, zigzelf beloont.

WIE de schriften der nieuwe Christelyke Zedenleeraars over dit onderwerp heeft geraadpleegt, zal bemerkt hebben, dat dezelve zig voornameelyk moeite hebben gegeven, den invloed, dien het gebed door zigzelf bykans op alle Christelyke deugden heeft, of hebben kan, te verheffen, en de weldadige zedelyke werkingen, welke het als een soort van verkeerung met God daarstelt, in het voordeeligst licht te vertoonen. Ik twyfel niet, dat het diergelyke werkingen heeft, en hebben kan. Maar ik kan myne vreze niet verbergen, of de tegensprekers, als men het gebed maar hoofdzakelyk aanpryst, om dat het naar zyne innerlyke natuur een deugdbevorderend middel is, zig niet benemen zullen, het twistgeding in de hoofdzaak te hebben gewonnen. Ook vreze ik, dat de vrienden van het Christendom ligtelyk in eene gevaarlyke dwaling zullen vallen: trouwens, indien er meer middelen, en mischien nog kragtiger middelen zyn, om deugdzame gezindheden te verkrygen, dezelve te veredelen, zig tot alle goede, en met Gods wet overeenstemmende handelingen optewekken, dan kan het gebed ophouden noodzakelyk te zyn, en men kan het, zonder benadeeling van de hoofdzaak des Christendoms, 't welk eene bestendige wasdom in het goede is, aan de vrye verkiezing van den Christen overlaten, of hy zig van dit middel bedienen wil, dan niet,

indien hy maar zyn groot oogmerk blyft in het oog houden. En wat zal hiervan het gevolg zyn? De Christen zal bidden, niet wanneer hy moet, maar wanneer hy wil. Zyne neiging zal dit bepalen, en niet de wet. Ik geloof daarom, dat deze nieuwe beschouwingen van de leere des gebeds, ook in dit opzigt niet nutteloos zullen zyn, of voor overvloedig verdienen gehouden te worden.

TWEEDE AFDEELING.

DE VERSCHILLENDE BETEKENISSEN
IN WELKEN HET WOORD GEBED
GEWOONLYK GENOMEN WORDT.

Zoo verschillende, zoo wyd uit elkander lopende voorstellingen van de verpligting tot het gebed, van deszelfs waardy en nuttigheid, als in deze tyden worden voorgedragen, waarin iedereen naar eene hoger verlichting streeft, kunnen zelfs de opregtste vrienden der waarheid aan het dubben brengen, of toch ontrusten. Zy kunnen twyfelingen veroorzaken, van welke men zig moet zoeken lostemaken, hoe meer zy ons in het weldadig gebruik der waarheid hinderen. Om nu uit den rustelozen staat van twyfeling tot eene volkomen bevredigende beslissing, en zekerheid te geraken,

is het nodig, de verschillende betekenissen, welke men gewoon is te verbinden met het woord *gebed*, uit elkander te zetten, en de eigenlyke betekenis nauwkeurig en juist optegeven. Er ontstaan maar al te veel twyfelingen uit het misverstand der uitdrukkingen, van welke men zig wysmaakt, dat zy, die ze gebruiken, in den zin derzelve met elkander overeenkomen, en ze altoos in één en denzelfden zin gebruiken. Men houdt het daarom voor een even zoo nutteloos als overbodig werk, in het onderzoek van betwiste stellingen zoo ver terugtegaan. Men vreest, dat men daarby verveeling hebben of veroorzaken zal. Men wil daarom niet herdoen, 't geen alreeds schynt gedaan te zyn, en evenwel is dikwils dit allernoodzakelykst. Het vervolg zal bewyzen, dat veele schynbare tegenwerpingen tegen de verpligting tot het gebed, tegen deszelfs nuttigheid alleen uit het menigvuldig, onbepaald, en dubbelzing gebruik van dit woord zyn ontstaan.

VOLGENS het spraakgebruik van het Theologisch samenstelsel, wordt het woord *gebed* in een wyder, en in nauwer zin genomen. In den wyder zin betekent het *elke onmiddellbare onderhandeling der ziel met God*, van wat aart of gesteldheid dezelve ook moge zyn. Niet alleen alle uitlatingen van ons ernstig verlangen naar een zeker goed, dat wy van God, als den eersten Oorsprong, en Gever van allerlei heil, begeeren, maar ook alle

alle gedagten, gezindheden en gewaarwordingen, waarin hy het eigenlyk voorwerp onzer ziele is. Elke ootmoedige aanbidding zyner Grootheid; elke vrolyke bewondering zyner Heerlykheid, welke het beschouwen zyner werken in ons verwekt; elke dankbare verheffing zyner Goedheid, en Weldadigheid; elke lofpryding van zyne Oneindige voortreffelykheden; elke vrywillige verandering van ons hart voor hem, by het overdenken van onzen onmetelyken afstand van hem; elke blyde erkentenis zyner Hoogheid, en onzer laagheid; elke belydenis van onze onvolmaakt-heden en gebreken, met alle de menigvuldige gevoelens van ontevredenheid, van berouw, van schaamte, van weemoed en treurigheid, welke dit gezigt in ons veroorzaakt; dit alles heet — *gebed*. — In den zoo zeer uitgebreiden zin van dit woord bidt men, als men zyne eigen gevoelens van eerbied, in welken de beschouwing zyner Majestueuse eigenschappen, oogmerken en werken brengt, zoekt medetedeelen aan anderen. Men bidt, als men hem looft; als men zyne menigvuldige algemeene, en byzondere weldaden niet alleen met levendigheid overdenkt, zig derzelve herinnert, maar ze ook verhaalt aan anderen, hen met een geroerd hart in de vreugd doet deelen, welke men hierover gevoelt, en de wenschen en voornemens verhaalt, die men genomen heeft, om zulk een

God te behagen. Men bidt, als de ziel met de voorstelling zyner Oneindige Hoogheid niet alleen de gedagte van hare eigen geringheid, maar ook van hare onwaardigheid verbindt; als men zig zyne werkelyke afwykingen van Gods wetten, met derzelve onverantwoordelykheid, strafwaardigheid, en met alle hunne schadelyke gevolgen voorstelt; als men zig over de belydenis dezer voorstellingen, en de daaruit voortvloeiende menigvuldige smartelyke gevoelens niet schaamt. — In dezen zin is elke uiclating van het gevoel van onzen ongelukkigen en ellendigen toestand, elke klagt, elke zugt, die de onaangename gewaardiging van denzelfen ons asperst, een — gebed. Het samenstelsel gaat zoo ver, dat niet alleen elke afzonderlyke werkzaamheid der ziele, om zig op de een of andere wyze, met opzettelyke opmerkzaamheid, bezig te houden met God, maar zelfs de, uit veelvuldige herhaling van dezelve werkzaamheid voortgesproten, vaardigheid zig op veelerlei wyzen met God te onderhouden, zyn gemoed van andere voorwerpen afstrekken, en op Hem, als op het hoofdvorwerp, levendig en duidelyk vertegenwoordigd, te rigten — *gebed*, en wel het *onopbouwelyk gebed* genoemd wordt.

De werkingen onzer ziele zyn zoo menigvuldig! zy zyn, ongeagt de gelykvormigheid met elkander, zoo verschillend van elkander! alle
deze

deze werkingen zouden onder het enkele woord *gebed* verstaan en uitgedrukt worden, zonder dat dit gelegenheid tot een menigte verwarringen zou geven? Dat deze zin niet de eigenlyke betekenis des woords zyn kan; dat hy noch op de afleiding des woords, noch op het gewoon gebruik in het gemeen leven gegrond is; dat het alleen de taal van het Theologisch leerboek is, uitgevonden om eenige stoffen wegens eene zekere gelykheid met elkander samentevoegeu, om ze allen onder één gemeenschappelyk fabriek te kunnen plaatsen — dit behoest geen wydloopig bewys. Men zal moeite hebben, eenig Hebreenwsch of Grieksch woord te vinden, dat door middel van de metonymie zoo veel soorten van begrippen, zoo veele werkingen, betrekkingen en bewegingen van den menschelyken wil op één hoop samenbrengen zal, als de Latynsche woorden: *oratio* en *peto*, en het Nederduitsche woord *gebed* betekenen moeten. Het is daarenboven onloochenbaar, dat deze wyder zin, in de schoolen der nieuwe Godgeleerden, nog meer is uitgebreid geworden. Dit hebben zy niet alleen gedaan, die met de ouder Godgeleerden de nuttigheid van het gebed verder uitstrekken dan het zedelyke, maar zy voornamelyk, die geloofden deze nuttigheid alleen te moeten vasthouden, om de aanvallen der Vrydenkers op de leer des gebeds met meer gemak-

makkelykheid te kunnen ontwyken, en hartinnemender van de menigvuldige voordeelen des gebeds te kunnen spreken. Uit dien hoofde hebben nieuwe Schryvers begonnen, *gebed* en *aandagt* voor uitdrukkingen van dezelve betekenis te houden. Zyn nu *gebed* en *aandagt* hetzelfde, wie ziet dan niet, dat de verpligting tot de *aandagt* bewezen zynde, de verpligting tot het *gebed* bewezen is, en dat niemand aan de nuttigheid en voordeeligheid des gebeds durft twyfelen, die de groote, en heerlyke voordeelen der *aandagt* niet in twyfel trekt? Even daarom spreekt men van het gebed als van eene verkeerung met God. Waar is de spotter met de Openbaring, die het zou durven wagen, de verkeerung met het Hoogste Wezen niet voor een pligt, voor geluk te houden, indien hy zyne vrye en redelyke schepselen tot zyne heerlyke Majesteit toelaten wil?

MAAR hier komt het niet daarop aan, welke schynbare voordeelen men, in het verschil met de bestryders van den Godsdienst, gewinnen, of hoe veel men, ter aanbeveeling des gebeds, zeggen kan, als men aan dit woord eenen zoo uitgestrekten zin geeft. De vraag is, wat beduidt het woord in de taal des gemeenen levens, of gelyk men in de schoolen spreekt, wat beduidt het in een nauwer zin? Want deze betekenis zal het voornamelyk moeten beslissen, wat
 voor

voor het gebed, als een pligt aangemerkt, en wat tegen het gebed is gezegd geworden. — Het woord *gebed* is van het gemeen taalgebruik afgezonderd geworden, en schynt nu bestemd te wezen, om alle aan God voorgedragen verzoeken te betekenen. Maar de woorden *gebed* en *bede* schynen, naar hunne afstamming en het gewoon gebruik hetzelfde te betekenen. Het onderscheid tuschen *gebed* en *bede* bestaat alleen daarin, dat het eerste eigenlyk de aan God voorgedragen begeertens, het laatste alle soorten van begeertens uitdrukt, het zy dezelve aan God, het zy ze aan menschen voorgesteld worden. In deze nauwe betekenis laat zig geen gebed, het besta in bidden voor ons of bidden voor anderen, zonder rigting des gemoeds tot God denken. Daar God het onmiddelbaar voorwerp van onze opmerkzaamheid, en onze bewustheid is, zoo kan het ook *een omgang met God*, of *een gesprek des harten* met hem genoemd worden. Maar noch de eene, noch de andere voorstelling vervat het karakteristieke in zig, dat het gebed in een nauwer zin onderscheidt van die werkzaamheden der menschelyke ziel, in welken hy ook het onmiddelbaar voorwerp der innerlyke verrigtingen van ons verstand of hart is. Dit karakteristieke leert men even zoo weinig uit de leespreukige benoemingen en omschryvingen kennen, naar welken het een *roepen*, een *smcken*,
 een

een *schreien tot God*, een *aanlopen van hem*, een *opbeffen der handen tot hem*, een *reukwerk*, of de *vrugt der lippen* heet. Alle deze uitdrukkingen zyn daartellend, en maken het begrip des gebeds zinnelyk, en levendig, maar verklaren niets. Om daarom tot eene juiste en nauwkeurige verklaring van het gebed te komen, moeten wy de voorstellingen onderzoeken, zonder welke wy ons geene gebeden, zy mogen aan God of aan menschen voorgedragen worden, kunnen denken. De lof Gods, de dankzegging voor zyne weldaden, de erkentenis zynere voortreffelykheden, onze verootmoediging voor hem, ons klagen over gebreken, over onze onwaardigheid, en over onze ellende, de belydenis van dezelve, en de ontdekkingen onzer voornemens om ons geheel aan hem overtelaren, kunnen en moeten met 't geen gebed in eenen eigenlyken zin heet, verbonden wezen, maar het wezen des gebeds bestaat daarin niet. Men zal den vriend roemen, dien men om een weldaad aanspreekt; men zal hem voor de reeds ontfangen weldaden danken; men zal zyne uitnemende verdiensten aan anderen bekend maken; men zal hem zyn gebrek en verlegenheid te kennen geven, maar dit alles is geen gebed, ofschoon onze bede, uit veele gewigtige redenen, daarmee kan verbonden zyn. Deze aanmerking kan niet betwist worden, en evenwel blyven de scherpzinnigste, de beste

Leeraars

Leerarrs by de nu eenmaal verjaarde gewoonte,
 om tot het eigenlyk denkbeeld van het gebed
 voorftellingen te brengen, die tot het wezen van
 hetzelfde niet behooren. „ Om de menfchelyke
 „ zielen (zegt een beroemd Godgeleerde, on-
 „ zer tyden (*)) voor de kragt Gods des te
 „ meer en gewifer te openen, belast de Chris-
 „ telyke Godsdienst nog eene byzondere inſtru-
 „ mentaal-pligt, namelyk het beftendig gebed.
 „ Zy verzekert de menfchen, dat het hun ge-
 „ oorloofd is, ten allen tyde, en aan alle plaat-
 „ fen, tot den Oneindigen te naderen met kin-
 „ derlyk vertrouwen en vrymoedigheid; in elke
 „ aangelegenheid zig onmiddelbaar tot zynen
 „ Schepper te wenden; overal, en in elk oog-
 „ blik met een vertrouwd gehoor van hem ver-
 „ waardigd te worden. Tegelyk deelt zy hem
 „ een voorfchrift mede, hoe de gebeden gefteld
 „ moeten zyn, die God behagen, en verhooring
 „ vinden zullen. De verbetering, en eene steeds
 „ grooter verëdeling onzer ziele tot den hoofd-
 „ inhoud van dien vertrouwelyken omgang met
 „ God maken; by elke verzoeking tot zonde
 „ en by elke gelegenheid tot deugd zyne kragt
 „ inroepen; dagelyks de geloften van eene ge-
 „ trouwe, en blymoedige gehoorzaamheid aan
 „ hem

(*) G. Less die Gefchichte der Religion t. II: p. 39.
 40.

„ hem vernieuwen ; by elke vreugd, die wy en
 „ anderen genieten , dankbaar ons hart tot hem
 „ verheffen ; by ieder lyden , troost en kragt tot
 „ gelaren duldning , raad en hulp tot een edel en
 „ heilsaam gebruikmaken van hetzelfde afbidden ;
 „ in het algemeen het gevoel van den , ons
 „ overal nabyzynden , God zoo vertrouwd en
 „ eigen by ons maken , dat het zig verbindt
 „ met elk deel der Schepping , ons invalt by
 „ elke gelegenheid , en onze geheele ziel met
 „ zedelyke kragt en vreugd vervult : dit is —
 „ het bestendig gebed , 't welk , het Christen-
 „ dom , als een onuitputtelyke bron van deugd ,
 „ troost en blydschap aanbeveelt.” — Beveelt
 het ons , mogt ik vragen , geen ander gebed aan ,
 als dit ? Hoe veele van elkander verschillende ,
 eigenlyke en oneigenlyke spreekwyzen zyn hier ,
 tot aanbeveeling van het gebed , en wel van dat
 gebed , dat zoo veele uitspraken der Heilige Schrift ,
 als de rykste bron van troost , kragt en vreugd ,
 aanprijzen , aan elkander geknoopt ! En evenwel
 vindt men onder dezelve geene , die een duidelyk
 en ondubbelzinnig kenmerk oplevert , waardoor men
 deze pligt van de andere pligten omtrend God ,
 en hunne uitoeffeningen kan onderscheiden. *Bid-*
den , zal zyn , *ten allen tyde , en aan alle plaat-*
sen tot den Oneindigen te naderen met kinderlyk
vertrouwen en wrymoedigheid , en zig in elke
gelegenheid tot hem te wipden ? Wie ontdoet
 ge-

gedagten, die in deze leenspreuk opgewikkeld zyn, van hun hulfel? Het gebed moge dien naam kunnen dragen, maar kunnen wy niet op meer dan eene wyze tot God naderen? Zyn er dan niet verschillende toenaderingen tot God? Waar- in zyn ze van elkander onderscheiden? Wy die- nen dit te weten, om de eene niet met de an- dere te verwisfelen? Ontfangen wy meer licht, als er verder wordt gezegd, *bidden is overal en in elk oogenblik, van God met een vertrouwd geboor verwaardigd worden?* Hier is een beeld van de hoven der Vorsten en Koningen ontleend, die aan gunstelingen, raaden, en vleiers een ver- trouwelyk oor geven, maar hunne onderdanen, die komen om hunne nood aan hun voortestel- len, of hunne hulp aftesmeken, zelden willen hooren. Ik mis toch in dit beeld de verklaring, wat dat gebed is, 't welk de Godsdienst ons als een instrumentaalpligt voorschryft, wanneer ik al toesta, dat het niet meer dan een hulpmid- del is, dat de menschen tot hunne verbetering en heiliging niet ontbeeren kunnen. *Bidden zal heeten het gevoel van den alomtegenwoordigen ons nabyzynenden God ons zoo vertrouwd en eigen maken, dat het zig met ieder gedeelte der Schep- ping verbindt, ons in valt by elke gelegenheid, en onze geheele ziel met zedelyke kragt en vreugd vervult.* Wat al woorden zyn er opeengehoopt in deze tirade! Wat zal men by een vertrouwd

en eigen gevoel des Alomtegenwoordigen Gods toch denken? Wat by een gevoel, dat zig verbindt met elk gedeelte der Schepping? En dit zal het bestendig gebed zyn, dat het Christendom zoo zeer aanbeveelt! Men behoorde waarlyk toch eindelyk het besluit te nemen, om liever de verdeeling des gebeds in een wyder en nauwer zie te laten varen, dan nog langer zulke onbepaalde en wankelbare voorstellingen van het wezen en de gesteldheid van hetzelfde voortteplanten.

DERDE AFDEELING.

DE BEDENKINGEN VAN MOSHEIM
TEGEN DE GEWOONE VERKLA-
RINGEN VAN HET GEBED.

ER is, gelyk MOSHEIM (*) zeer wel heeft aangemerkt, orgemeen veel daaraan gelegen, dat zy, die van de pligt des gebeds onderrigt zullen worden, eene verklaring daarvan in handen krygen, die noch donker, noch onvolmaakt, noch verkeerd, noch al te wydlopig is. Hy zegt met regt, dat onder alle dingen geene nauwkeuriger, zuiverer en klarer dienen afgetekend te worden, dan die, welke de mensch gaarn vervalscht, offchoon ze

(*) Zedeleer der H. Schrift, D. V. p. 224 der Ned. vertaling.

ze middelen tot zyne gelukzaligheid zyn. Het gebed is zulk een middel, maar een middel, dat wy, waar wy maar kunnen, even zoo gaarn vervalschen, als eene te zeer vertroetelde kranke het geneesmiddel, waarin hy geen smaak vindt. Uit dien hoofde berispt hy met regt die Zedeleeraars, die of in 't geheel geene verklaring van het gebed geven, of zig vergenoegen met gebrekkige beschryvingen, als zy maar van een oude afkomst en verjaard zyn, of het vooroordeel van gezag voor zig hebben. Vooral mishagen hem de oneigenlyke, de verbloemde beschryvingen. Verbloemde beschryvingen vermakken, en roeren de verbeeldingskracht, maar zy helderen het verstand niet op. Zy vertoonen hem de zaak, waarvan zy hem een klaar en nauwkeurig begrip moesten geven, in een beeld. Zy verzinnelyken het, maar juist daardoor onttrekken, of verbergen zy hem het inzicht in de natuur en gesteldheid van dat geen, dat hy, om zyne pligt wel te kunnen uitoeffenen, volstrekt moet kennen.

MOSHEIM brengt veel verklaringen des gebeds by, welke hy, wat de woorden aangaat, voor dubbelzinnig, wat de zaken betreft, voor gebrekkig houdt. De eerste, die van dit gebrek beschuldigd wordt, is die, waarin het gebed beschreven wordt als *een gesprek van den Christen met God*. Wel is het waar, dat de Heilige Schrift zelfs hetzelfde als een gesprek met God voorstelt, maar zy heeft niet ten oogmerk, door deze vergelyking de natuur, en het

het eigenlyk wezen van deze gewigtige handeling der menschelyke ziel te verklaren, om dat beelden en vergelykingen nooit iets verklaren, maar alleen de gelykheid eener zaak met eene andere voorstellen. Hy keurt deze beschryving af, doch niet alleen om deze reden, maar ook, om dat tot een gesprek ten minsten twee perfoonen behooren, die elkander hunne gedagten mededeelen, terwyl men zig geen gesprek kan verbeelden zonder antwoorden. Maar zou dit wel de ware reden zyn, waarom deze verklaring van het gebed verdient verworpen te worden? Men kan zekerlyk geene gesprekken zig voorstellen zonder de tegenwoordigheid van verscheiden perfoonen. Maar het is altoos niet volstrekt noodzakelyk, dat 'er op alle gesprekken geantwoord wordt. Een vader houdt aan zyne kinderen hunne pligten voor, en verklaart hun zynen wil. Is dat geen gesprek met hun, offchoon zy eerbiedig zwygen? — De andere redenen, waarom deze beschryving van hem wordt afgekeurd, is, dat zy alle wezenlyke stukken van het gebed niet in zig vervat, want uit de woorden *gesprek met God* kan men niets anders afleiden, als dat men met eerbiedige vreze voor God verschynen moet ('t welk men 'er nog niet eens uit besluiten kan) — en, om dat uit dezelve niet kan bewezen worden, dat ik voorzien moet zyn met een opregt verlangen naar de zaak, waarom ik bid; dat geloof de grondslag van myn gebed is; dat myn gebed regt-

matig en Godebehagelyk is. Dit zyn de redenen, waarom het gebed geen gesprek met God, maar eene, *tot God gebouden, aanspraak* liever moest genoemd worden. Maar liggen in deze gedagten wel de ware redenen opgesloten, waarom men deze beschryving niet voor egt en regelmatig durft laten doorgaan? Hy, die deze verklaring aanneemt, kan toestaan, dat uit het woord *gesprek* niet alles kan worden afgeleid, wat toch noodzakelyk tot het gebed behoort. Maar hy zal zeggen, dat eene beschryving alleen daarom niet gebrekkig is, om dat zy het soort opgeeft, waaronder een zaak moet gerekend worden, wanneer men daarby maar het byzondere, het eigene voegt, dat aan dat ding toekomt, 't welk tot een byzonder soort behoort. Hy zal staande houden, dat het gebed in 't algemeen een gesprek met God is, maar een byzonder soort van een gesprek, waarin de bidder aan God zyne verlangens bekend maakt. Indien hy dit ter verdediging van zyne verklaring bybrengt, zyn de tegenwerpingen van MOSEHEIM beantwoord. Toegegeven, dat men uit het woord *gesprek* niet besluiten kan, dat men een opregt verlangen naar de zaak heeft, waarom men bidt; dat het geloof daarvan de grondslag is; dat het regelmatig en Godebehagelyk is: kan men dit alles uit de woorden, *eene aanspraak tot God gebouden*, besluiten? Zyn alle gebeden waarlyk, en in eenen eigenlyken zin, aanspraken aan God? Alle wenschen, waarmee de

Apostelen de Christelyke gemeentens zegenen, zyn buiten twyfel gebeden, kan men ze daarom als *aanspraken aan God*, den Gever alles goeds, be-
 tragten? De ware reden, waarom deze, met goed
 regt afgekeurde, beschryving den naam van eene
 goede en duidelyke verklaring niet verdient, is de-
 ze, dat het soort der dingen, waartoe het gebed
 gerekend wordt, met een oneigenlyk woord is uit-
 gedrukt, dat wederom verklaard moet worden, dat
 het verstand geen duidelyk, bepaald, zuiver en on-
 derscheiden begrip voorstelt, en alleen van eene
 byzondere, uiterlyke gedaante van hetzelfde ont-
 leend is.

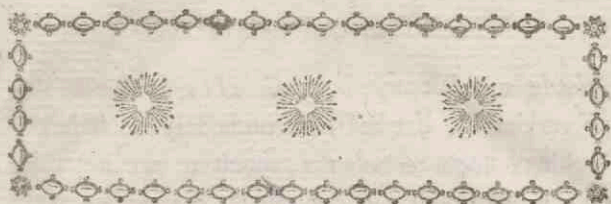
Zoo zeer MOSHEIM deze beschryving af-
 keurt, zoo veel heeft hy ook te herinneren by
 andere, niet minder gewoone, beschryvingen van
 het gebed. „Men voldoet my niet (zegt hy)
 „ als men zegt, en veele godzalige mannen, die
 „ ik hoogſchat en lief heb, zeggen het: *het gebed*
 „ *is de vertrouwelyke omgang van een Christen*
 „ *met God.* Deze verklaring verklaart niets, en
 „ past niet by de natuur der zaak.” Het is on-
 twyfelbaar, dat deze verklaring niets verklaart.
 De beschryving is figuurlyk, en de voorstelling
 van het gebed, als van eenen vertrouwelyken om-
 gang heeft, om dat zy eene oneigenlyke voor-
 stelling is, eene nieuwe verklaring nodig. De
 gelykheid van het eene ding met het ander ding
 ontdekt de innerlyke natuur en gesteldheid van

hetzelve niet, en dit is de reden, waarom men deze beschryving van 't gebed voor geen goede en duidelyke verklaring houden kan. — Dat zy „niet past by de natuur der zaak,” is een byvoegfel, dat geen bepaalden zin heeft. Want hoe kan men zeggen, dat dezelve niet past by de natuur der zaak, zoo ras 'er eenige gelykheid tusfchen het gebed, en den vertrouwelyken omgang van den eenen mensch met den anderen is, waarmee zekere handelingen der ziele met God, den Oorsprong en Gever van alles goeds, kunnen worden vergeleken. Niet veel meer waarde heeft die tegenwerping tegen deze niet ongewoone beschryving des gebeds, dat de onbekeerde daardoor trotsch en hoogmoedig worden, en op den dwaazen inval komen kon: „moet ik niet een groot, „edel en nitmuntend weezen zyn, dat de Aller- „hoogfte vertrouwd met my omgaan wil.” Wie eene zoo ongerymde inbeelding opvatten en voeden kon, maakte buiten twyfel een strafwaardig misbruik van deze verklaring des gebeds; maar het misbruik kan nooit het gebruik zelfs verwerpelyk maken. — Met den Allerhoogsten vertrouwd omgaan, is eene synonymische spreektrant in plaats van het eigenlyk woord; bidden — en dit is de ware reden, waarom zy niet toereikend is, om eene verklaring van de natuur en eigenschappen dezer handeling opteleveren.

OM dezelfde reden kan men het gebed, als de natuur van hetzelfde zal verklaard worden, niet beschryven als *eene verheffing der ziele tot God*. Deze voorstelling heeft eene uitlegging nodig. Er is in dezelve, gelyk MOSHEIM wel opmerkt, ook eene verbloemde spreek-manier, die eene vergelyking in zig vat. Zy onderrigt ons derhalven niet van het wezen des gebeds, en is te wydlopig. Men moet immers zyne ziele ook tot God ontheffen, als men in den Bybel lezen wil, als men de Godsdienstige samenkomsten bywoont, of in een ander Godsdienstig bedryf bezig is. — Alles waar en juist, om dat, wanneer de spreekwyze, *zyne ziele tot God verheffen*, op zigzelve staat, en door geen samenhang met andere gedagten eenen bepaalden zin verkrygt, men by dezelve veel kan denken, 't welk het gebed voorafgaan, of verzellen moet, zonder tot het wezen van hetzelfde te behooren. Wat voor het overige de verklaring aangaat, die MOSHEIM van deze figuurlyke spreek-manier geeft; ik kan dezelve niet overnemen. Naar zyn begrip, vervat zy een beeld ontleend van een mensch, die zyne oogen van de aarde na de hoogte heffen moet, wanneer hy den Hemel wil leeren kennen: de ziele derhalven tot God verheffen, zal, eigenlyk gesproken, hetzelfde betekenen, als zyne gedagten van aardfche dingen aftrekken, en op hem alleen vestigen, als men, naar den wil van God, tragt te bidden. Maar de

Hebreëu, wien wy de verbloemde spreekwyze *bes verbeffen der oogen*, en ook *des barten* te danken hebben, dagten gewis aan geen kenner en vriend der Sterrekunde, wanneer zy het gebed zoo noemden. Zy hadden of het beeld van een mensch voor oogen, die in een graft of waterput gevallen zynde, na boven zyne oogen ophefte, om te ontdekken, of 'er niemand was, die hem uit de diepte optrok; of zy ontleenden deze spreekwyze van de gewoonte, zyn gezigt, wanneer men bad, na den berg Zion te wenden, of na den Hemel op te heffen. — Met een woord, wy hebben hier wederom eene oneigenlyke manier van spreken, die tot eene verklaring des gebeds niet kan gebruikt worden.

VIERDE AFDEELING.

DE VERKLARINGEN, DIE MOSHEIM,
BAUMGARTEN EN WOLF GEVEN
VAN HET GEBED.

MOSHEIM wilde in de leer van het gebed niet alleen afbreken, maar ook opbouwen. Hy verwierp de verklaringen van hetzelfde, die in zyn tyd in de meeste Catechetische en Ascetische schriften gewoon waren, om dat men uit dezelve het wezen en de onderscheidende eigenschappen van deze gewigtige handeling der menschelyke ziele, niet kon ontdekken. Daarom wilde hy een duidelyker en nauwkeuriger verklaring in plaats van zulke geven, die, ongeagt alles, wat de redkunde daartegen kon inbrengen, staande gebleven, en op anderen voortgeplant waren. Het Christelyk gebed is, naar zyn begrip, *het verlangen eener gebilligde ziel, aat God in gedagten of in woorden,*

ge

gelovig wordt voorgedragen. Hy gelooft van deze verklaring, dat zy noch onduidelijk, noch gebrekkig, noch te beperkt, noch te wydlopig is, en dat elke pligt van den bidder daaruit kan worden afgeleid. Ik wil de lofspraak niet betwisten, die de maker aan deze verklaring geeft. Het zy zoo, dat zy noch onduidelijk, noch te beperkt, noch te wydlopig is, offchoon ik niet kan begrypen, hoe niet alleen alle foorten van het eigenlyk gebed, maar ook de lof Gods, en de dankzegging voor zyne weldaden, onder deze befchryving kunnen gebragt worden. Want hoe is dit mogelyk, wanneer lof en dank niet een zeker foort van verlangen, maar andere innerlyke werkingen van den menfchelyken wil zyn, en daarom ook tot een ander foort van vrye veranderingen behooren, als het verlangen? — Maar kan men, met even goed regt, aan deze verklaring den lof van juistheid en nauwkeurigheid geven? Het gebed is *een innerlyk verlangen, een wensch der ziele* — dit is waar en duidelyk, als men het voorwerp van de wensch, het goed dat de Chriften begeert, en hem, van wien het begeerd wordt, 'er by denkt. Daardoor wordt de eigenlyke natuur van het gebed voorgesteld. Wie ernftig verlangt, 't geen tot zyne ware gelukzaligheid behoort, en hetzelfde van God begeert, om dat alle goede gaven, naar de taal van JACOBUS, van hem afdalen, die bidt. Wie eene vertrouwelyke en gegronde verwagting

van

van alles goeds van hem, verbondt met zyn verlangen, die bidt op eene Godebehagelyke wyze, gelyk de Christen doet, die de vervulling van zyne verlangens naar Gods weldaden, op de oneindige waardy der verzoening van JEZUS CHRISTUS grondvest.

MAAR wanneer nu daarin de natuur van het gebed bestaat, waarom worden dan by dit ken- teken, 't welk toereikend is, elke foort des gebeds van andere beden te onderscheiden, nog andere karakters gevoegd? Waarom wordt het- zelve als een verlangen beschreven, dat God in gedagten of in woorden gelovig wordt voorge- dragen? Dit byvoegfel schynt dat licht te mis- sen, 't welk tot eene duidelyke en nauwkeurige verklaring wordt gevorderd, zoo verstaanbaar ook elk woord op zigzelve, en buiten het verband met anderen zyn mag. Want wat is de voor- dragt van een verlangen? Wat de gelovige voor- dragt? Wat de voordragt in gedagten en in woorden? Dit alles dient meer opgehelderd te worden, op dat men beveiligd wordt voor het gevaar, van zig te bedriegen met ydele woor- den.

VOLGENS de gegeven verklaring, behoort tot het wezen des gebeds meer, dan de opregte wensch, om het goed dat ons nodig is, van God te erlangen. De voordragt van deze wensch is een,

een, even zoo wezenlyk, stuk van hetzelfde, als de wensch zelis. En waarom? 'Er is geene bede aan menschen denkbaar zonder voordragt van dezelve. Wy bidden menschen om een weldaad, als wy hun met verneembare woorden ontdekken en bekend maken, wat wy van hun verzoeken en verwagten. Wy doen dit, om dat zy dit op geene andere wyze weten, noch onze wenschen, hun onbekend blyvende, vervallen kunnen. Een bede van menschen aan menschen, draagt daarom met regt den naam van een voordragt of reden, waarin de een den anderen den inhoud zyner begeerten bekend maakt. Hier is gevolgelyk de voordragt der begeerte iets wezenlyks, en de grond hiervan is gelegen in de natuurlyke beperking, zoo wel van den bidder, als van hem, van wien de weldaad wordt gevraagd. By het Allerhoogste Wezen heeft zulk eene beperking geen plaats. Hem behoeft niets ontdekt, niets voorgedragen te worden, om tot kennis te komen, van 't geen wy van hem begeeren, 't zy dit alleen door gedagten of woorden geschiedt. Hy weet alles wat in den mensch is, zonder van iemand eenig narigt te ontfangen, en derhalven kan, ten minsten met opzigt tot hem, de voordragt van 't geen wy van hem begeeren, geen wezenlyk stuk van het gebed zyn. Ten aanzien van hem bidden wy daarom, zoo dikwils, als wy met

met ernst iets goeds van hem wenschen of begeeren.

DAARENTEGEN kan men mogelyk zeggen, dat, offchoon de voordragt onzer wenschen, het geschiedde door gedagten of woorden, geen wezenlyk stuk van het gebed, met betrekking op God is, dit nochtans ten aanzien van ons zelf en andere menschen daartoe gevorderd wordt. Dit is mogelyk, en verdient onderzocht te worden. — Stelt eens, dat het voordragen van ons verlangen nodig is tot het gebed, met opzigt op ons zelf, en andere menschen, zoo zou men dit toch niet als een voordragt aan God, of als een rede tot hem moeten beschryven. Niemand zal zeggen, dat bidden zoo veel is, als zigzelf en anderen openbaren, wat van God begeerd wordt. Men kan zekerlyk niet bidden, zonder zig dit bewust te wezen. Gevolgelyk moet men aan zigzelf kunnen zeggen, welk goed men van God begeert. Maar wat is de reden hiervan? Geene andere, als deze, dat een verlangen, waarvan de mensch zelfs geenè bewustheid heeft — een verlangen, dat hem onbekend en verborgen is, ook geen bepaald verlangen naar een zeker duidelyk gedagt, en wel bekend, goed is, of zyn kan. Zoo kan ook, ten aanzien van anderen, een voordragt, eene uitlating of bekentenis van dat geen nodig zyn, 't welk wy voor

ons

ons of voor anderen begeeren — nodig, niet, om dat ons, tot God gerigt, verlangen anders geen gebed was, maar, om dat wy wenschen, dat anderen hetzelfde van God zullen begeeren, 't geen wy begeeren, of dat zy uit de openlegging onzer wenschen, den eigenlyken toestand van ons gemoed, en dus den aart van onze gezindheden in 't algemeen, of van onze gezindheden omtrend hen in 't byzonder, mogen leeren kennen. In dit opzigt kan men het dan, niet als een gebed, maar als eene opwekking van onze medemenschen tot gelyke begeertens en wenschen, of als een onderrigt beschouwen, dat hun in meenig een opzigt nodig, en nuttig zyn kan.

IN de verklaring van MOSHEIM wordt tot een gebed nog meer vereischt. Het verlangen naar de weldaden Gods moet aan hem *gelovig* voorgedragen worden. Dit schynt duidelyk te zyn, en is het niet. Want wat is een voordragt in geloof? Zal het geloof, of het vertrouwen, waarin wy moeten bidden, alleen eene eigenschap of bestemming van de voordragt zyn? Dit is onmogelyk. Het geloof is, eigenlyk gesproken, in de ziel; het is of eene werking, of een toestand van ons gemoed, en bestaat gedeeltelyk in zekere voorstellingen des verstands, gedeeltelyk in zekere daarmee overeenstemmende gewaarwordingen en neigingen van den wil. Het verlangen

is gelovig, wanneer het ontstaat uit geloof, of daarmee vereenigd is. De voordragt kan dit vertrouwen uitdrukken, en te kennen geven, maar de eigenschap des geloofs kan toch, als men eigenlyk en nauwkeurig zal spreken, aan de voordragt zelfs niet worden gegeven. Als men het gebed toch als een voordragt wilde beschryven, moest men het als een *voordragt van ons gelovig en vertrouwelyk verlangen*, maar niet als een *gelovige voordragt van ons verlangen* beschryven.

EINDELYK wordt het gebed, in de verklaring van MOSHEIM, van andere beden onderscheiden, door de wyze van hetzelfde te verrigten. Wy kunnen, gelyk MOSHEIM zegt, God de wenschen onzer ziele zoo wel door gedagten, als door woorden, voordragen. Het zou bezwaarlyk te bevatten zyn, hoe men hem een verlangen van ons hart door gedagten kon voordragen, als hy, in de uitvoerige ontwikkeling zynner verklaring, niet met duidelyke woorden had gezegd, wat men eigenlyk door *een voordragt door gedagten* verstaan moet. Hy verstaat daarvoor geene gedagten, die een mensch zonder voorstelling van woorden, die hunne tekenen zyn, hebben kan, want zoodanigen zyn 'er in de ziele niet: maar zulke gedagten, die zig niet openbaren na buiten door verneembare woorden, ge-
E
dag-

dagten die zig niet hooren laten, offchoon zy in de ziele zelfs , en in het bewustzyn van dezelve, niet kunnen worden afgescheiden van de woorden. Hy houdt daarom ook de verdeeling des gebeds in het *gebed des barten*, en in het *gebed met den mond* voor eene goede en nuttige verdeeling. Men kan ze ook daar voor laten gelden, als men gedagten en woorden zoo niet tegen elkander stelt, als of iemand woorden zonder gedagten, en gedagten zonder woorden hebben, en toch op de eene zoo wel, als op de andere wyze, waarlyk bidden kon. Verdeelt men de woorden als tekenen der gedagten, in woorden, in welken men zig gedagten voorstelt, zonder dezelve verneembaar uittespreken, en in woorden, die men zig niet alleen voorstelt, maar ook uitspreekt; dan kan men het onderscheid tuschen het *gebed des barten* en het *gebed met den mond* toelaten, hoewel de benamingen aan grof misverstand onderworpen zyn, en tot geheel verkeerde voorstellingen gelegenheid geven kunnen, waarvan in de schoolen der Mystieken voorbeelden genoeg hebben opgeleverd. In het denkbeeld van het gebed wordt daardoor niets veranderd. Zonder woorden kan onze ziele geene voorstelling hebben van een bepaald, byzonder verlangen naar deze of geene weldaad Gods, of naar goederen,

deren, die wy van hem verkrygen kunnen, wy mogen de woorden als tekenen onzer gedagten alleen maar voorstellen, of ze ook verneembaar uitspreken. Het is, ten aanzien van het wezen des gebeds, volkomen onverschillig, of de woorden met het geen zy betekenen, alleen gedacht, dan of zy ook uitgesproken worden, want door het eene wordt het niet meer een gebed, als door het andere. De mensch bid, het zy hy de woorden, die zyn verlangen uitdrukken, verneembaar uitspreekt, het zy hy zwygt, als hy met de voorstelling van het teken, ook maar de voorstelling van de betekende zaak verbindt. Alle soorten van het gebed zyn stellingen, die het oordeel van ons verstand uitdrukken over deze, en geene bepaalde betrekkingen van onzen wil, en hare werkingen, of op weldaden, welker bezit en genot wy voor onze gelukzaligheid onontbeerbaar houden, of op den Hogen Gever van dezelve. In zoo ver dit oordeel, met de daarmee verknogte voorstellingen, door stellingen, als door tekenen wordt voorgesteld; in zoo ver alle stellingen uit woorden, alle tekenen van afzonderlyke begrippen bestaan, in zoo ver kan men zekerlyk ieder gebed, als een *woordragt*, als eene *reden*, als eene *verklaring* of *uitlating* beschouwen. Naar zyn wezen beschouwd, is en blyft

het altoos een verlangen, waarvan wy bewustheid hebben door het oordeel, dat wy vellen over het geen 'er omgaat in ons binnenste. Het onderscheidt zig van andere soorten des verlangens, hoofdzakelyk door het goede, dat wy begeeren, en door de voorstelling van hem, van wien wy het begeeren. De nieuwe Mystieken der Roomsche Kerk spreken van een *gebed des armen* en van een *gebed des aanschouwens*. Beiden maken zy betrekkelijk onder de *gebeden des harten*. Maar het eene verdient zoo min den naam van *gebed*, als het andere. Het *gebed des armen* wordt als eene *daarstelling* onzer woorden en behoeftigheden beschreven, waarmee geen uitdrukkelijk verlangen naar bevryding van dezelve, maar alleen het oogmerk verbonden is, dat het God behagen mogt, op deeze woorden en behoeftigheden nedertezien. Het *gebed des aanschouwens* sluit alle gedagten, en alle, daarmee overeenstemmende bewegingen van het hart uit. Het gemoed, dat opgevoerd is geworden tot dit verheven soort van bidden, bevindt zig in eene gestedheid, waarin het verstand aan eene ledige tafel, en de wil aan eene stilstaande zee gelykt. Hoe zou de rigting der ziele op God, waarin noch het verstand, noch het hart een bepaald voorwerp hebben — waarin noch op elkander
vol-

volgende, noch met elkander verbonden, voorstellingen van het goede, noch overhellende neigingen zyn, die met dezelve overeenstemmen — waarin eene stille zugt reeds een gebrek is, om dat zy te kennen geeft, dat de wil iets begeert — hoe kan zulk eene volslagen werkeloosheid, die met het wezen van den menschelyken geest in 't geheel niet strookt, een gebed, een gebed des harten genaamd worden, daar geen gebed zonder begeerten, geene begeerten, althans geene redelyke begeerten zonder gedagten, zonder duidelyke kennis van het begeerde — en geene duidelyke kennis, zonder woorden is — 't zy dezelve hoorbaar uitgesproken, 't zy ze alleen, door de kragten der verbeelding en des geheugens, met de daartoe behoorende begrippen verbonden en regelyk voorgesteld worden?

MET de verklaring van MOSHEIM stemt die overeen, welke BAUMGARTEN heeft gegeven. Het is alleen in de keuze der woorden, waarin hy zig van dezen onvergetelyken Leeraar onzer (Lutherfche) Kerk onderscheidt, en waardoor hy gezogt heeft, aan zyne beschryving een meer wetenschappelyk aanzien te geven. Deze Godgeleerde, die de waarheden van den Godsdienst met zoo veele philosophifche fcherpzinnigheid voordroeg, verklaart het gebed voor de *rig-*

ting van onze begeerte, naar de hoogstmogelyke verbetering van onzen toestand, op God. In den eersten opslag schynt de spreek-manier, op God zyn verlangen naar iets rigten, eenen geheel anderen zin te hebben, als God zyn verlangen door gedagten of woorden voordragen. Vraagt men evenwel dezen scherpzinnigen Leeraar, wat men zig onder de rigting zynere begeertens op God voorstellen moet, dewyl deze uitdrukking toch ook eene oneigenlyke en zinnelyke uitdrukking is, die ontleend wordt van de bewegingen der lichamen, welke tot een bepaald doelwit geleid worden, dan ziet men spoedig, dat deze spreek-manier juist dezelve begrippen uitdrukt, die MOSHEIM verbindt met zyne verklaring, (*) want BAUMGARTEN zegt uitdrukkelyk, dat „het rigten van zyne begeertens op God hetzelfde is, als God zyne begeertens ontdekken, dat innerlyk en uiterlyk geschieden kan.” Nog duidelyker ziet men dit uit zyne breedvoerige ontwikkeling van de verrigtingen, die onze ziele onledig houden, als zy haar verlangen naar verkryging van een zeker goed en verlossing van een zeker kwaad op God rigt. (†) Daartoe behoort eer-

(*) BAUMGARTEN, *Sittenlehre* t. II. p. 605.

(†) ————— *Groffe Dogmatiek* t. III. p. 543.

eerstelyk het voorstellen der bede zelfs, dat een verhaal, eene opgave, eene voorstelling van het goed, dat de bidder begeert; eene klacht over gebrek van hetzelfde, en de daaruit ontspringende behoefte of naderende nood; eene openlegging van de grootheid der behoefte en het gevoel hiervan, met het verlangen zelfs, of een verzoek aan God, dat gelaten en aan zynen wil onderworpen is, in zig vervat. — Ten tweeden behoort daartoe de overreding Gods, of een voorstel der beweeggronden tot mededeeling van het geen geboden wordt, ontleend uit de grootheid der nood, en het Goddelyk medelyden met de ellende zyners schepselen, uit de volkomenheden Gods en derzelve verheerlyking door het vervullen onzer wenschen, uit zyne beloften en toezeggingen, uit vorige ondervindingen van Gods hulp, en vooral uit de verdiensten en de voorbidding van JESUS, om dat die by Hem van een zeer groot gewigt en nadruk is. — Zyn hier de wezenlyke stukken des gebeds opgegeven, wat is hetzelfde dan anders als een voordragt van ons verlangen aan God? Houdt elke voordragt, die wy een ander doen, niet een verhaal, eene opgave, eene voorstelling in zig van 't geen wy hem ontdekken of openbaren, gelyk CANZ zig uitdrukt? Zyn in dezelve, als wy hem, aan wien wy ons verzoek

voorstellen, tot bewilliging daarin bewegen willen, niet altoos gronden der overreding vervat? Als dit niet kan worden tegengesproken, dan is het ook uitgemaakt, dat MOSHEIM, BAUMGARTEN en alle nieuwer Christelyke Zedeleeraars in hunne verklaringen van het gebed, dezelfde denkbeelden met andere woorden uitdrukken. Allen vorderen tot het wezen des gebeds niet alleen een waarlyk, duidelyk gedagt, verlangen van het goede van God, uit eene ontwyfelbare kennis, dat hy onze begeerte voldoen kan, en wil oorsprongelyk, maar ook eene openbaring, eene opgave, een verhaal van hetzelfde aan hem, tegelyk met de gronden, die ter overreding van God, voorgedragen worden.

EER MOSHEIM, BAUMGARTEN en CANZ hunne theorien over het gebed en deszelfs gesteldheid voordroegen, had WOLF reeds het aanroepen van God, als een innig verlangen beschreven, dat God ons by het goede, dat wy naar ligchaam en ziel hebben, bewaren, ons nog meer geven, ons doen en laten zegenen, en alle ongelukkige toevallen en welverdiende straffen tot ons best bestieren mogt. Had deze Wysgeer (wiens naam altoos verdient genoemd te worden met eerbied, hoe ondankbaar hy ook vergeten wordt van veelen, welken de vergetelheid zoo

wel

wel verdiend hebben) geen onderscheid gemaakt tusschen de *aanroepinge Gods* en *het gebed tot God*, om dat het aanroepen van God of het bidden tot God toch spreek-manieren zyn, die hetzelfde beduiden, zoo hadden wy een zuiver en bepaald begrip van het gebed gehad, dat ons had ontlagen van de verpligting, om te antwoorden op de vraag, of het gebed ook nodig is of niet. Dan had men ook zeer bezwaarlyk den kleinsten grond van bedenking kunnen inbrengen tegen het regt, dat God heeft, ons tot het gebed te verpligten. Maar WOLF wilde ook met het gebed een ander denkbild verbinden, als met de aanroeping van God, of hy wilde het gemeen begrip van het gebed regtvaardigen, en deszelfs juistheid uit de natuur van den mensch verstaanbaar maken. „Wanneer de mensch (zegt hy (*)) in woorden uitdrukt, 't geen hy denkt, als hy in zyn binnenste God aanroept, dan noemt men dat een gebed, en alzo bestaat het gebed in een gesprek met God, waardoor wy hem den toestand, waarin zyne weldaden ons ge- moed gebragt hebben, te kennen geven.” Hier wordt uit hetgeen geschiedt en geschieden kan,

of,

(*) WOLF, *gedanken uber der menschen thun* th. III. Cap. 5.

of, zoo als de Philosoof naderhand uit zyne harmonie tusfchen het lichaam en de ziele zoekt te bewyzen, uit het geen ten minften in eenen zekeren graad gefchieden moet, naar myn oordeel, meer opgemaakt, als met regt daaruit kan worden afgeleid. Stelt eens; de mensch breekt, als hy hartstogtelyk geroerd is, uit in woorden — hy zegt, 't geen hy denkt of begeert, ronduit — dat is, ja, een rede, waarin hy den toestand van zyn gemoed wegens de Goddelyke weldaden te kennen geeft: maar volgt dan daaruit, dat zulk een rede, een rede met God is — dat de bidder daardoor den toestand van zyn gemoed ontdekt? De bidder kan uit een rede, die den toestand zyner ziele uitdrukt, zig denzelven wederom herinneren, als hy die herdenkt. Andere menfchen kunnen hem daaruit leeren kennen. Hyzelf kan het oogmerk daarby hebben, dat zy hem daar uit mogen leeren kennen. Maar kan men daarom zeggen, dat hy God daardoor den toestand van zyn gemoed te kennen geeft, of dat God denzelven daaruit leert kennen? Of zal hy, durft hy zeggen, 't geen hy denkt en begeert zeggen, met dat oogmerk, dat God hem daaruit moge leeren kennen? Als dit geen grond is, of zyn mag, waarom hy 't geen hy denkt of begeert, zegt of zeggen moet; als veel eer de mensch daarom zegt, 't geen

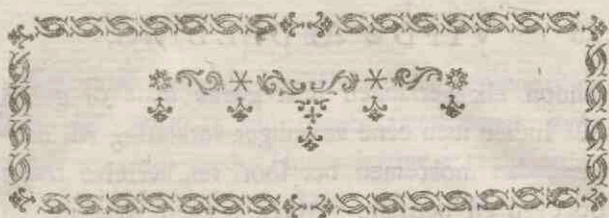
't geen hy denkt en begeert, om dat, zoo haast hy woorden denkt, zonder welken hy geene voorstellingen hebben kan, 'er in zyne harsens eene zekere beweging ontstaat, die met deze woorden samenstemt, welke beweging zoodanige bewegingen in de spraakdeelen veroorzaakt, dat wy spreken 't geen wy denken, of toch dat doen, 't geen wy stil spreken noemen; dan kan men het gebed een gesprek noemen, maar het is geen gesprek met God, geen gesprek, waardoor wy hem den toestand van ons gemoed te kennen geven, ontdekken of openbaren. Het kan het niet zyn, en het moet het niet zyn, want eene ontdekking aan God, eene overreding van God is, in den eigenlyken zin der woorden, zoo onmogelyk als ongerymd.

UIT alle deze opmerkingen, dunkt my, blykten klaarsten, dat men de wezenlyke hoedanigheid van het gebed willende verklaren, hetzelfde niet als een *voordragt* van 't geen men verlangt, *aan God*, niet als eene *ontdekking* of *openbaring*, noch als een *gesprek met of tot God*, waardoor men hem den toestand van zyn gemoed te kennen geeft, beschryven moet. Dit alles behoort niet tot het wezen des gebeds. Het geen dit met andere dingen gemeen heeft, is het denkbeeld van verlangen. Het geen dit onderscheid van andere

voor-

foorten des verlangens, bestaat daarin, dat het gedeeltelyk een verlangen van het goede van God, gedeeltelyk een verlangen is, 't welk uit eene zekere kennis ontspringt, dat God het geen wy wenschen, alleen geven kan en geven wil. Wanneer ik bid, begeer ik een zeker goed, ik begeer het van God, ik begeer het daarom van God, om dat ik overtuigd ben, dat hy de magt en de genegenheid heeft, dat geen te geven, 't welk, naar myn inzien, voor myn welvaren nodig of nuttig is.

VYFDE AFDEELING.

NAUWKEURIGE OPGAVE EN VER-
KLARING VAN HET WAAR BE-
GRIP DES GEBEDS.

Wanneer wy om iets bidden, 't zy onze bede aan God of aan menschen gerigt wordt, zoo begeeren wy iets, dat ons aangenaam en goed is, of toch goed schynt te zyn. Daarin bestaat het wezen van elke bede. By verzoeken aan menschen is de ontdekking van ons verlangen, die niet anders, als door eene aanspraak aan hun kan geschieden, eene omstandigheid, die daarvan onaffcheidelyk is, maar zy zyn en blyven toch, wat hunne eigenlyke natuur aangaat, begeerten. Want geene andere rede kan eene bede heeten, als die, welke een verlangen der ziele uitdrukt of openbaart, schoon

ſchoon elk verlangen juist geene bede of gebed is. Indien men eene vollediger verklaring wil hebben, dan moet men het ſoort van hetzelfde nader opgeven en bepalen. Maar 't geen waar is van verlangen en begeerten in het algemeen, dat moet van alle beden, en vooral van het gebed tot God waar zyn. Nu is elke begeerte geen beftendig voortduurende toestand, geene vaardigheid, geene in de ziel altoos tegenwoordige kragt, die, onaan-gezien zy niet innerlyk is, toch werkt, maar eene innerlyke handeling der ziele; eene innerlyke verandering, die door de vrye magt en het gebied, dat zy over zigzelf heeft, word teweeg gebragt. Elke begeerte is eene wil, om in zig of buiten zig iets tot werkelykheid te brengen, of gebragt te zien, om van een, haar mishagenden, toestand bevryd, of daarvoor bewaard, om, in den, haar behagelyken toestand, bevestigd te worden, en daardoor geluk en volmaaktheid te verkrygen. De mensch wil nooit gebrek lyden. De voorſtelling en gewaarwording daarvan is hem onverdragelyk. Hy wil zig daarvan losmaken. De onwetendheid, die hy daarover gevoelt, drukt hem neder, bewolkt alles voor hem, en doodt het leven van elke vreugd, die hy heeft of verkrygen kan. Daarin beſtaat het wezen der afkeerigheid van lyden, en des verlangens naar verlosſing uit het lyden. Op dezelfde wyze wil de mensch ſteeds genieten, hy wil altoos meer genieten, hy wil

wil zig niet binnen het voorledene en tegenwoordige laten beperken, hy streeft steeds met zyne wenschen voorwaards. Het onderrigt en rechtmatige gevolgtrekkingen leeren hem steeds meer goeds kennen, 't geen hy genieten kan, en toch niet bezit. De toekomst vertoont hem veele mogelykheden. Hieruit is het klaar, dat elk gebed geene eenvoudige, maar eene zeer saamgestelde werking der ziele, is, waaraan verstand en wil deel hebben. Als men tot eene gegronde kennis wil komen, hoe schoon het gebed naar onze natuur afgemeten, en hoe noodzakelyk derhalven daartoe de verpligting is, moet 'er eene nauwkeurige ontleding van deze werking worden aangesteld.

BEDEN en gebeden behooren, voor zoo ver zy een soort van begeerte en verlangen zyn, tot de zedelyke veranderingen van onzen innerlyken toestand. Zy zyn onderscheiden van de natuurlyke driften en begeerten, die uit een levendig gevoel van deze of geene ligchamelyke prikkeling ontstaan; zy zyn altoos werkingen van het gebruik onzer vryheid, om dat dezelve naar algemeene, wel niet altoos duidelyke, toch altoos levendige voorstellingen en oordeelen van het verstand geschieden, welke wy niet kunnen hebben zonder woorden, dewyl wy zonder woorden nooit denken, nooit oordeelen, nooit besluiten. Ik spreek van gebeden, van welken wy bewustheid hebben. Of 'er ook geene wenschen en begeerten

ten zyn, die onderscheiden zyn van deze, en van de natuurlyken, en, daar zy God, als den Gever van alles goeds, tot een persoonlyk voorwerp hebben, in zyn oordeel voor gebeden gehouden worden, is eene vraag, die afzonderlyk kon onderzocht worden. Maar tegenwoordig is de voornaamste vraag deze: wat kunnen wy in den toestand, waarin wy zyn, als wy weten, dat wy bidden, en gevolgelyk iets begeeren of verlangen, opmerken en nauwkeurig van elkander onderscheiden? — Vooreerst, voorstellingen en oordeelen des verstands. Wy hebben in dezen toestand voorstellingen van zekere voorwerpen, en hunne betrekking op ons genoeg en ongenoeg, op de volkomenheid en onvolkomenheid van onzen toestand, op onze gelukzaligheid of onze ellende. Het geen wy ons als iets goeds denken, stellen wy ons, wanneer wy het begeeren, in zyne betrekking op ons voor, als eene zaak, die voor ons geen bestaan heeft, die wy in een zeker opzigt niet in onze magt hebben, en derhalven niet kunnen genieten. Indien ik in een zekeren overvloed leve, zoo begeer ik, voor zoo ver ik ryk ben, den rykdom niet. Dien heb, bezit en geniet ik. Ik beschouw hem dan als iets dat my reeds toebehoort, ik begeer hem niet, ik jaag hem niet na. Begeer ik evenwel den rykdom, dan beschouw ik het ryk zyn als iets, dat voor my nog geen bestaan heeft, maar dat, myn oordeel

moge

moge waar of valsch zyn, tot bestaan kan komen. Als ik dan nauwkeurig op myzelf let, heb ik eene voorstelling van een grooter overvloed, dien ik niet bezit, en daarom ook niet genieten kan, of van een overvloed, dien ik in het toekomstige eerst zal kunnen bezitten en genieten, en daarom voor het tegenwoordige, niet meer dan enkel mogelyk voor wy is. Op dezelfde wyze is het gelegen met de voorstelling van het kwaad, dat wy wenschen weggenomen te zien. De bevryding daarvan en de bewaring daarvoor wordt als iets gedagt, 't geen mogelyk, schoon niet werkelyk is. Want wie begeert 'er bevryd te worden van een kwaad, dat hy niet lydt, wie wenscht 'er beveiligd te worden tegen een ongeluk, dat hy niet vreest?

ALLE onze begeerten naar bezit, en genot van een zeker goed, naar verwydering van een zeker kwaad, worden door zoodanige voorstellingen en oordeelen van ons verstand voorgelicht, voor zoo ver men niet aannemen kan of aannemen wil, dat in den innerlyken toestand van ons gemoed veranderingen tegelyk en naast elkander gebeuren kunnen, die elkander niet verdringen, schoon zy van geheel onderscheiden soort zyn — dit is een psychologisch raadsel, in wiens oplossing de waarnemers, van het geen in een verstandigen en vryen geest tegelyk mogelyk of onmogelyk is, nog niet zyn overeengekomen, en zeer bezwaarlyk ooit

overeenkomen zullen. Alle deze gedagten ontstaan, (met welken de voorstelling nog verbonden is, dat het geen niet werkelyk bestaat, door de een of andere kracht toch tot werkelykheid kan gebragt worden, wanneer dezelve maar behoorlyk wordt aangewend) zoo ontwikkelt zig uit de kragt, die deze gedagte teelt, of uit eene andere kragt onzer ziele, die daarmee altoos onaffcheidelyk gepaard gaat, de wil, om zig van dit nog afwezig, maar als iets voordeeligs vertegenwoordigd voorwerp, wegens het genot, dat deszelfs toekomende bezitting zal opleveren; te verzekeren. Hierin bestaat het geen wy in 't algemeen begeerte of verlangen noemen, wanneer dezelve eene zekere graad van levendigheid en sterkte heeft. Dit behoort dan ook tot de natuur der bede of des gebeds, in zoo ver het een verlangen is. Men denkt aan iets goeds, 't geen men niet heeft, maar door het annwenden van deze of geene kragt kan hebben, en uit deze gedagte ontstaat de begeerte, dat deze kragt daartoe moge worden aangewend.

MAAR beden en gebeden zyn een bijzonder soort van begeerten. Gevolgelyk moet 'er verder onderzocht worden, waardoor zy zig van andere soorten des verlangens onderscheiden. Noodzakelyk moet in de voorstellingen, die den bidder tegenwoordig zyn, iets zyn opgesloten, 't welk aan de begeerten naar het geen men zig heeft voorge-
steld,

fteld, en de pogingen om tot genot van hetzelfde tegeraken, die beftemming geeft, welke dezelve tot een byzonder foort des verlangens maakt. Het valt ligt hier optemerken, dat wy, mer de voorftelling van een goed, 't welk voor ons mogelyk is, verſcheiden andere gedagten verbinden, en wel gedeeltelyk de voorftelling, dat wy het door eigen kragten ons niet bezorgen kunnen; gedeeltelyk het oordeel, dat eene andere kragt dit kan uitwerken; gedeeltelyk het befluit, dat alles te doen, waardoor hy, die deze kragt heeft, kan bewogen worden, om ze ter bevrediging van ons verlangen aan te wenden. De arme bidt den ryken om een almoes tot onderhoud zynes levens. Wie in gevaar is, bidt een magtigen om byftand, om uit het hem omringend gevaar gered te worden. Wat denkt een ieder by deze wenfchen? Deze ſtelt zig den almoes voor als iets, dat noodwendig is tot onderhoud zynes levens. Geene beſchouwt den byftand van den magtigen, als het eenig middel ter redding uit zyn gevaar. Hy denkt aan zyn eigen onvermogen, en tegelyk aan de magt en het vermogen van den anderen. Hy denkt ook aan de mogelykheid, dat de andere kan bewogen worden, tot het aanwenden zyner kragt, en uit deze voorftelling wordt de poging geboren alles te doen, wat dienen kan om den anderen daartoe te bewegen. Dewyl nu de ondervinding leert, dat menſchen kunnen bewogen worden door menſchen,

om behoeftigen wel te doen, en noodlydenden te helpen, wanneer zy den nood en de behoeftigheid der lydenden, en de oorzaken, die zeer verschildend kunnen zyn, waarom zy hun weldoen en helpen moeten, kennen, zo moeten deze voorstellingen noodzakelyk by hen de poging doen geboren worden, om hunne behoeftigheden en verlegenheden, tegelyk met de drangredenen tot hulp, tot kennis van hun, die zy om hulp aanspreken, te brengen, en wel zoo, dat deze kennis by hen levendig is en werkzaam wordt. Dit nu kan niet anders geschieden, als door bekendmaking hunner omftandigheden, en ontwikkeling der beweegredenen, die werken kunnen op hun wil. Maar juist hier is de grenspaal, waar de beden aan menschen, en de gebeden aan God van elkander afwyken, en zig wezenlyk van elkander onderscheiden — een onderscheid, dat wy nauwkeurig en zorgvuldig moeten opmerken.

De gebeden tot God hebben dit gemeen met de gebeden aan menschen, dat wie tot God bidt, ook zyn onvermogen erkent, om dat geen daarteffcielen, dat hy voor goed houdt. Hy heeft ook tegelyk de voorftelling, dat de Almagtige door zyn oneindig vermogen kan, 't geen hy niet kan. Daarenboven moet hy denken, dat de Allerhoogste zyne kragt niet voor hem zal te werk stellen, zonder daartoe redenen en oorzaken te hebben, die hem waardig zyn. In zoo ver, zyn gebeden tot God
gelyk

gelyk aan beden aan menschen, en in zekeren zin van dezelfde soort en hoedanigheid. — Maar in zoo ver een mensch een ander mensch om iets bidt, door het openleggen van zyne behoeftegeden en nood, en door het voorhouden van beweegredenen werkt op zyn wil, maar geen scepseel werken kan op zynen Schepper, dewyl die in zyn geheel wezen, en in zyne altoos zigzelve gelykende, oneindige werkzaamheid, voor geene verandering vatbaar is, in zoo ver kunnen gebeden tot God geene gelykheid met de beden aan menschen hebben. Volgt op de bede aan menschen dat, 't welk de bidders zig voorstellen, dan zyn zy, die de bede vervullen, met de kragt, welke zy boven den bidder vooruit hebben, hiervan wel de voornaamste, schoon niet uitsluitende oorzaak, zoo, dat de bidder van al het aandeel aan het gebruik hunner kragten zou verstoken zyn. Altoos is hier een wederzydsche invloed van den een op den anderen, eene wederzydsche betrekking, die tuschen den bidder en God, die zyn gebed verhoort, onmogelyk is. God kent uit zigzelve, en van eeuwigheid alles, wat de mensch van hem bidt, en bidden zal, gevolgelyk kan de mensch hem niets ontdekken. God heeft, naar zyne eeuwige en onzichtbare kennis van alle dingen, ook van eeuwigheid de wil hen welte doen en te helpen, derhalven kan de mensch, als een omtrend hem werkzaam wezen beschouwd, zyn

wil niet bewegen. De pogingen der menschen naar daarstelling van dat goed, 't welk zig aan hun verstand als een voordeelig en aangenaam goed vertoont, hebben op het verstand en de wil van God nooit zulk een invloed, dat hy slegts, om zoo te spreken, een middelloorzaak ter verkrygiag zynner oogmerken worden kan.

MAAR men zal vragen: „houdt dan de geest
 „ van den bidder zig alleen met voorstellingen be-
 „ zig, welker voorwerpen zyn, het goed, dat
 „ hy niet heeft, zyn eigen onvermogen, en de
 „ kragt Gods, die het hem schenken kan? Be-
 „ staat dan het gebed alleen in een zeker soort
 „ van voorstellingen, met welken geene andere
 „ innerlyke of uiterlyke handelingen verbonden
 „ zyn, of verbonden kuanen zyn, als de mensch
 „ noch het geen hy begeert door eigen kragt kan
 „ voortbrengen, noch op God, die daartoe al-
 „ leen de magt heeft, kan werken? Heeft hy by
 „ dit zedelyk werk niets meer te doen, dan zeke-
 „ re voorstellingen in zyne ziel te verwekken, door
 „ deze andere denkbeelden te verduisteren, of ze
 „ aan dezelve te onderschikken?” Zy, die ge-
 „ woon zyn de ziel te beschouwen als eene voorstel-
 „ lende kragt, moeten genegen zyn aantenemen, dat
 „ het gebed alleen in een zeker soort van duidelyke
 „ en levendige voorstellingen bestaat. Doch, al heeft
 „ de ziel niet meer dan eene kragt, men moet toch
 in

in deze kragt eene tweevoudige poging om zig uitelaten aannemen; de poging om zekere voorstellingen in zig te verwekken, en de poging om naar deze voorstellingen te handelen. Is deze poging by het gebed in rust, dewyl 'er geen vermogen is, om het geen hy zig als iets goeds voorstelt, tot werkelykheid te brengen, of God in eenen eigenlyken zin te bewegen, dat hy door zyne kragt dit gelieve uitewerken? Wordt dit aangenomen, waar is dan het verlangen naar dat goed, waarin toch het wezen des gebeds gelegen is? Kunnen enkele voorstellingen zig dien naam aanmatigen? Dit kan men, naar mijn begrip, onmogelyk aannemen, ten zy men verschillende denkbeelden met elkander vermengen en verwarren wilde. De poging om naar de gemaakte voorstellingen te handelen is, uit kragt van de wezenlyke inrigting onzer ziele, onafscheidbaar met de voorstellingen van 't geen men, in betrekking op zigzelf, voor goed houdt, verbonden. Het een is een gevolg van het andere. Deze poging kan zekerlyk noch een bestreven zyn, om, 't geen wy voor mogelyk houden, tot het bestaan te brengen, zoo haast wy bewustheid hebben, dat het vermogen daartoe ons ontbreekt, noch een bestreven om God tot het bezigen zyner kragt daartoe te bewegen, als wy weten dat het eindige niet kan werken op het Oneindige. Maar daaruit kan de geheele werkeloosheid

van onzen wil, by dit zedelyk werk, niet opge-
 maakt worden. Het is wel waar, dat het werke-
 lyk bestaan van 't geen wy als goed aanzien, en
 daarom genieten willen, als een gewrogt beschouwd
 zynde, men daarom niet onze kragt, maar de
 kragt Gods opmerken moet, en daarom de po-
 ging, om te handelen, naar onze voorstellingen,
 niet op het voortbrengen van dat goed kan gerigt
 worden. Maar wat volgt hieruit? Kan 'er, of-
 schoon Gods kragt hiervan de eenige werkende
 oorzaak is, by den mensch, die in het bezit van
 een zeker goed gesteld zal worden, niet eene ze-
 kere toestand vereischt worden, die wel geene
 werkende, geene medewerkende oorzaak van het
 verkrygen zyner begeertens is, maar toch de voor-
 waarde is, zonder welke de aanwending van de
 Goddelyke kragt, als de eerste werkende oorzaak
 geen plaats hebben kan, geen plaats hebben zal?
 Hoe duidelyk blykt dit uit het voorschrift, dat JA-
 COBUS hem geeft, die wys wil worden, en
 zonder Gods allesvermogende genade niet wys wor-
 den kan. *Zoo iemand van u wysheid ontbreekt,
 dat hy ze van God begeere, die een iegelyk milde-
 lyk geeft, en zy zal hem gegeven worden. Maar
 by begeere ze in geloof, niet twyfelende, want die
 twyfelt is gelyk aan een baar der zee, die van
 den wind gedreven en op en neer geworpen wordt.
 Zulk een mensch meene niet, dat hy iets van den
 Heere*

Heere ontfangen zal (*). Dat een mensch het vertrouwen heeft, dat God hem wijs maken kan en wys maken wil — dat hy daaraan niet twyffelt, dat is de oorzaak niet, waarom de wysheid hem gegeven wordt. Want stonden het vertrouwen, dat geene plaats voor twyfeling overlaat, en de wysheid tegen elkander in betrekking als oorzaak en gewrogt, dan wierd de wysheid aan hem niet gegeven, dan was God niet de eenige werkende oorzaak van dezelve. Maar dat vertrouwen is de voorwaarde, aan welke de aanwending van de Goddelyke kragt, die de menschen wys maakt, om zoo te spreken, is gebonden. Gevolgelyk moet hy, die van God de voor hem nodige wysheid zoekt te erlangen, dewyl hy ze aan zigzelve niet kan geven, naar die voorstellingen handelen, dat de wysheid een goed is, dat hy ze door zyn eigen vermogen niet verkrygen, maar dat hy door God in het bezit van dezelve kan geraken, indien hy zig bevindt in dien toestand, waarin hy vatbaar wordt voor deze heerlyke gave, en dit pogen behoort tot het verlangen naar de wysheid, die hem ontbreekt. — De kranke stelt zig de gezondheid voor als een groot, onschatbaar goed. Hy weet, dat de kragt om hem gezond te maken, niet by hem, maar in het geneesmiddel berust,

(*) JAC. I: 5—7.

rust, dat een ander hem geven kan en geven wil. Dit geneesmiddel nu, wanneer het zyne kracht zal oefenen, vooronderstelt by den Kranken een zekeren toestand, naar welken hy zig schikken moet. Hy moet pogen in den toestand te geraken, en dit pogen behoort tot het opregt verlangen, van zyne gezondheid te herstellen door het geneesmiddel, dat daarvan de werkende oorzaak is — en wel de eenige werkende oorzaak, want, al had hy zig in dien toestand gebragt door zyne pogingen, waarin het geneesmiddel zyne heilsame kracht kon uitoefenen, hy zou ziek en krank blyven, indien niemand hem dit geneesmiddel gaf.

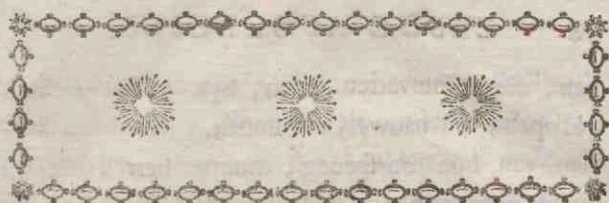
OM dan nu alles kort byeen te trekken, wat tot dus ver breedvoerig is beredeneerd; op dat men het met eenen blik zou kunnen overzien — het wezen des gebeds bestaat daarin. Vooreerst; hy, die bidt, weet, dat hem iets ontbreekt, 't geen hem gelukkiger en volmaakter zou maken, als hy het bezat; hy erkent en gevoelt zyn onvermogen, om zig dit te verschaffen; hy ziet duidelyk, en met overtuiging in, dat God alleen dit vermogen heeft; dat God ook tot het aanwenden van zyne kracht genegen en bereid is, wanneer hy zig in dien toestand bevond, waarin hy vatbaar is voor het ontfangen van 't geen hem ontbreekt. — Daartoe behoort verder, dat hy

hy zig ernstig beyvere, naar alle deze voorftellingen te handelen, en in dien toestand te geraken, offchoon hy weet, dat dezelve de werkende oorzaak van het goed niet is, naar 't welk hy rykhalst, dat hy het niet eens daardoor waardig wordt, maar alleen vatbaar voor het genot, 't welk God hem alleen fchenken kan. Deze innerlyke zedelyke handelingen, tot welke de mensch, door van God voorheen ontfangen kragt, zig-zelf beftemt, maken het wezen des gebeds uit, offchoon daarin, naar de leere der Openbaring en der reden, nog zeer veel nader bepaald moet worden, om het tot een Godebehagelyk en Chriftelyk gebed te maken. — Men ziet uit deze befchryving, waarin beden aan menschen en gebeden tot God van elkander onderscheiden zyn. Men kan daaruit, in 't voorbygaan ook zien, dat veele regenweringen tegen deszelfs noodzakelykheid en de werkingen, die 'er aan worden toegeschreven, nauwelyks der onderzoeking en beantwoording waardig zyn, dewyl dezelve alleen rusten op de voorftelling, (die niet tot het wezen des gebeds behoort) dat hy, die tot God bidt, hem zyne belangens openbaart; dat hy hem de oorzaken voorhoudt, die hem bewegen moeten tot waldadigheid en hulp; dat gevolgelyk hetzelve een gesprek met God of eene rede tot

God

God zyn moet, 't welk — gelyk ik al getoond heb — reeds uit dien hoofde valsch is, dewyl zoo veele wenschen der Apostelen, waarmee zy hunne gemeenten zegenen, zonder God of den Verlosfer daarin aantefpreken, dan geene gebeden zouden zyn, 't geen zy toch, naar ieders oordeel, zyn.

ZESDE AFDEELING.

DE WAARHEID EN ZEKERHEID DER,
TOT HET GEBED BEHOORENDE,
BEGRIPPEN VAN GOED EN KWAAD.

Zoo ras wy van het wezen des gebeds in 't algemeen goede begrippen hebben, zoo is het tot eene volmaakte theorie van hetzelfde nodig, dat wy deszelfs wezenlyke deelen in nader overweging nemen. Vooreerst moet 'er overwogen worden, hoe het moet gesteld zyn met de, tot het gebed behoorende, voorstellingen van goed en kwaad, en ons oordeel daarover, als wy bidden, en op eene Godebehagelyke en met zyn onmiddelaar onderwys overeenstemmende wyze bidden willen. Daarvan zyn talloze begrippen, die, wanneer wy op het getal en de menigvuldigheid der voorwerpen,

pen, die zy omvatten, zien, byna in het oneindig-
gelopen, en nauwelyks kunnen. Want ten aan-
zien van hun oorsprong, hunne betrekking op
hunne voorwerpen, hunne overeenstemming met
derzelver gesteldheid, den graad hunner levendig-
heid en duurzaamheid, als mede ten aanzien van
hunne werkzaamheid en gevolgen zyn zy even zoo
talryk, als van elkander onderscheiden.

OVER het algemeen komen de menschen daar-
in overeen, dat alles goed is, 't geen als eene oor-
zaak van onze volmaaktheid en haren wasdom, of
als een middel daartoe kan aangezien worden. Maar
als men alleen de vraag beantwoorden zal, wat de
gelukzaligheid, of gelyk men voorheen gewoon
was zig uitdrukken, wat het hoogste goed der
menschen zy? Hoe wyd gaan hier de begrippen
der grootste Wyzen van alle tyden uit een, of-
schoon eenige begrippen van anderen meer in woor-
den, dan in den zin onderscheiden zyn. Deze
oncenigheid in de gedagten des volks en der Phi-
losophen ontstaat daaruit, dat, wanneer de men-
schen door het onderwijs van den Natuurlyken of
Geopenbaarden Godsdienst, niet zyn verlicht ge-
worden omtrend hunne ware, innerlyke, voort-
gaande en in eeuwigheid toenemende gelukzalig-
heid, hunne begrippen van goed en kwaad al-
leen — naar de gewaarwordingen van het aan-
gename en nuttige, die zy gehad hebben — naar
de voortduurende begeertens en neigingen, die
daar.

daaruit ontstaan zyn — naar hunne verschillende temperamenten, die den een onderscheiden van den anderen — naar denkbeelden van anderen, wegens de algemeene en magtige drift van naarvolging — en voornamelyk naar de vooroordeelen van het gezag, ingerigt en gevormd worden. Zulke begrippen van goed en kwaad moeten zeer afwisselend, zeer onvast, zeer gebrekkig en dikwils zeer bedriegelyk en verkeerd zyn. Intusschen komen zy onderling daarin over een, dat niets goed is, 't welk geen bestaandeel van onze menschelyke gelukzaligheid, waarin dezelve dan ook gelegen moge zyn, of een zeker middel daartoe is, en door zyn bezit en genot vermaak geeft, of tot het genot van vermaak brengt.

HIERUIT volgt, dat hy, die bidt, en met verwagting van te zullen verhoord worden, bidden wil, noodzakelyk en allereerst juiste en ware voorstellingen van het goed, 't geen hy begeert, moet hebben, zal zyn gebed Godebehagelyk zyn, en, dewyl de Christelyke Godsdienst Goddelyk is, den naam van een Christelyk gebed verdienen. Even zoo moet het gesteld zyn met zyne voorstellingen van het kwaad, dat hy afbidt. In beide soorten van voorstellingen kunnen wy ons maar al te ligt bedriegen. Wy houden veele dingen, bedrogen door hunnen schyn, of door hunnen eersten indruk op onze zinnen en verbeelding, of wegens hunne slydigheid met onze vooraf opgevatte,

vatte, onbeproefde en toch vastgestelde meeningen, voor onontbeerbare deelen van onze gelukzaligheid, of voor toereikende middelen daartoe. Hoe heftiger de zinnen, inbeeldingen, vooroordeelen en driften plegen te werken, dies te rustelozzer, heftiger en geweldiger worden de begeerten naar het bezit, gebruik en genot van 't geen dezelve ons als een wenschelyk goed voorstellen. De begeerten daarentegen, die uit eene ware en juiste kennis daarvan ontstaan, zyn, dewyl 'er dan geen oproer in de ziele mogelyk is, by al den ernst en yver, die haar eigen zyn, nochtans veel zagter, veel stiller, veel geruster dan die anderen.

HOE harmonisch ernst en zachte rust zig vereenigen in het gebed van hem, die eene ware en grondige kennis van goed en kwaad heeft! welke heftigheid de gebeden van hun vergezelt, welke kennis hiervan verkeerd is, ziet men in de geschiedenis der gebeden van de Priesteren Baals, en van den Profet ELIAS, dien dienaar van den waren God, allertreffendst ontvouwd. In dien ouden tyd, waarin buitengewoone inrigingen en werkingen der Godheid, ter zedelyke vorming en verbetering der menschen, nog zoo nodig en onontbeerbaar waren, zou een wonder, naar den voorslag van ELIAS, voor het oog van geheel Israël, beslissen, dat JEHOVAH alleen verdiende aanbeden te worden, en dat de dienst Baals afgodery was. *Roept* (zegt hy tot de Priesteren van

van Baal; den naam van uwen God aan, en ik zal den naam des Heeren aanroepen. Die God, die door vuur zal antwoorden, zal God zyn. En het gansche volk antwoorde; dat is goed (*). Zonder twyfel, onderwierpen zig de Priesters van Baal zeer ongaarn aan deze proeve. Maar de vreeze voor het volk dwong hen daartoe. Zy riepen daarom den naam van Baal aan van den morgen tot op den middag. Onophoudelyk riepen zy: Baal! verhoor ons. Maar op alle hunne Battologie volgde noch stem, noch antwoord. Geen hemelsch vuur verteerde hun offer. En toch geloofden zy, of zогten het volk wystemaken, dat 'er meer verootmoeding voor hunnen afgod nodig was. Zy stongen rontom den altaar, en op de bestraffende spotterny van den Profeet; roept luidkeels, want by is een God, by is in gepeins, of by heeft wat te doen of by is op reis, mischien slaapt by, en by zal wakker worden — op deze welverdiende bespotting van de voorstelling die zy zig van hunne Goden maakten, aan welken zy gewoon waren alle menschelyke zwakheden toe te kennen, riepen zy luidkeels, sneden zig met mesen en priemen naar hunne wyze, tot dat 'er bloed op volgde. Met welke vertrekkingen en verdraaide bewegingen hunnes ligchaams en alle zyne ledematen zullen zy niet den ernst

en

(*) 1 K^oN. XVIII: 24. en vervolgens.

en yver van hun gebed getragt hebben te bewyzen! — Nu vestige men eens zyn oog op den Profeet van den waren God. Welk eene waarde in zyn gedrag! welke stille rust in zyn gebed, wegens de regte kennis, die hy had van God en van 't geen 'er in dit buitengewoon geval goed en nodig was! Welke zekerheid en welk vertrouwen, dat hy zou verhoord worden, in de plechtige toebereidselen tot zyn gebed! Eerst riep hy al het volk te samen, vernieuwde den aan God gewydden, maar van de Baals-Priesteren verbroken altaar, nam, naar het voorschrift der Mozaische wet, twaalf steenen volgens het getal der twaalf stammen JACOBS, bouwde van dezelve den HEERE een altaar, maakte rontom dien eene grup van eene tamelyke wydte, schikte het hout op den altaar, verdeelde de varre, lag die op het hout, beval dat het offer en het hout meermalen met eene groote menigte waters zou begoten worden, tot dat de grup om den altaar vol was — toen trad hy toe, en zeide: *Heere! God Abrahams, Isaaks en Jacobs, laat het beden bekend worden, dat gy God in Israël zyt, en ik uw knecht ben, en dat ik alle deze dingen, naar uw woord, gedaan heb, verhoor my, op dat dit volk erkenne, dat gy ó Heere! God zyt, op dat hun hart daarna bekeerd worde.* Welk een gebed! Hoe waar is de kennis, op welke hetzelfde gegrond is! Hoe zeker zyne overtuiging! Hoe vertrouwelyk de

verwaging van verhooring! En hoe groot de werking van zyne verhooring! *Doe viel het vuur des hemels neder, en verteerde het brandöffer, bout, steenen en het stof, en lekte het water op in de grup. Als dit het volk zag, viel het op zyn aangezigt, en riep: de Heere is God! de Heere is God!*

IN een Godebehagelyk en Christelyk gebed moeten derhalven alle voorstellingen en oordeelen van het goed en kwaad waar zyn, op dat daaruit een Godebehagelyk verlangen voortkome, om het genot van het goede, en de afwending van het kwaad van God te verkrygen. Zig hierin te bedriegen, te dwalen; of aan dwaling grenzende inbeeldingen aantekleven, maakt het gebed niet altyd strafwaardig, maar altoos verwerpelyk en nutteloos. De grond daarvan is ligt inteziën. Dergelyke begrippen en oordeelen wederspreken de voorstellingen Gods zelfs. Hy kan naar geen bedrog, naar geene verkeerde of gebrekkige meeningen van het goed en kwaad handelen. De aanwending zynner oneindige magt staat met zyne volmaakte kennis en beoordeeling der dingen in de nauwste overeenstemming. Wat kan hy aan zyne vrye schepselen, welker gelukzaligheid het doelwit van alle zyne werken is, anders geven, als 't geen werkelyk goed is? Indien dat zoo onlogchenbaar is, als zyne wysheid en goedheid, zoo moet hy hun dat, wat zy voor goed houden, om dat het hun goed toefchynt, zonder het te wezen, al-

tyd weigeren. Zien zy schynbaar kwaad als een waar kwaad aan, zoo kan hy hen niet uit een toestand verplaatfen, die waarlyk te verliezen is boven dien, waarin zy wenschen geplaatst te worden.

HET gebed is derhalven reeds daarom een gewigtig werk, dewyl het naar zyne natuur, ware en gegronde kennis niet alleen van het goede in 't algemeen, maar byzonder ook van dat goed vooronderstelt, 't geen een ieder naar zyne byzondere omstandigheden, en in zyne verbintenis met anderen, voor de tyd en de eeuwigheid nodig heeft. Kennis derhalven, welke ieder dagelyks moet zoeken te verkrygen, dagelyks te vermeerderen, zonder ophouden te volmaken, en van alle dwaling, van alle verblinding des zelfsbedrogs steeds meer en meer te reinigen, op dat hy die voordeelen van het gebed kan inoogften, welke naar de verzekeringen van eene verlichte reden en de hoge toezeggingen van een Goddelyk onderwys, daarvan kunnen verwacht worden, is ten hoogften nodig.

ALS men de menigvuldigheid en de menigte der voorwerpen, die ons vermaak kunnen bezorgen, de verschillende graden van goedheid en volmaaktheid, die zy hebben, het soort, de hoedanigheid en duurzaamheid van hare werkingen en gevolgen berekend, is de omtrek van het goede een zee, waarin ontelbare bronnen, beeken en

stor-

formen zig vereenigen. Wie kan dezelve tellen? Onze slijkziende oogen kunnen al dat goede, 't welk wy genieten kunnen, niet op eens overzien, zy kunnen het van tyd tot tyd eerst leeren kennen, en wy kunnen het ook nooit tegelyk en op eenmaal genieten. Dit laten de grenzen onzes wezens niet toe, voor 't welk nooit een volkomen bestemde maat van het goede is of zyn kan, boven welke wy niets meer zouden kunnen begeeren, verwagten en hopen. Wy zyn vatbaar voor een bestendigen wasdom, en kunnen, als wy door onze eigen schuld niet agterblyven, steeds meer verëdeld, en op al hoger en hoger trappen van gelukzaligheid verheven worden. De gelukzaligheid, tot welke de goede Schepper ons bestemd heeft, is een zeer samengestelde toestand, die over het geheel geene bepaalde grenzen heeft; die zig, bykans in elk oogenblik van het menschelyk aanwezen, verandert; die, naar Gods groot oogmerk, zig steeds tot eene grooter volkomenheid kan ontwikkelen. Zy is gelyk aan een groot, heerlyk, uitgebreid landschap, dat uit ontelbare schoone, ryke strecken bestaat, en met elken tred, dien de wandelaar daarin voortgaat, verwydert, steeds nieuwe uitzigten opent voor zyn verwonderend oog, overal verzadiging belooft, en overal tot eene onverwagte deelneming aan nieuwe bevalligheden en rykdommen de aantlokkendste bekooringen oplevert. Hier in de ver-

kiezing van het goed, tot elk byzonder genot, niet te dwalen, dewyl wy toch, uit hoofde van onze beperktheid, niet alles op eenmaal kunnen omvatten en genieten — hier, niet zoo gevaarlyk te dwalen, dat men naderhand met verdriet ontwaar wordt, het grooter goed aan een klein te hebben opgeofferd — hoe zwaar is dat! Daartoe behooren zeer gegronde kundigheden van het menigvuldig goed, dat ons tot genieting nodigt. Wat is 'er te doen, om zulke kundigheden te verkrygen? Waaraan kan men de waarheid en bondigheid van dezelve erkennen, tot zyne geruststelling toetsen, om tot een Godebehagelyk, voor onszelfs altoos heilzaam en weldadig gebed geschikt te worden?

DE ondervinding en de reden zyn leermeesteresfen, uit welker onderwys ik, buiten twyfel, veel kan leeren; niet alleen wat de kennis van het goede in 't algemeen aangaat, maar byzonder van dat goed, 't welk my, in mynen toestand, tot uitbreiding van myne volmaaktheid en gelukzaligheid ontbreekt. Ik moet op hare berigten en onderwyzingen (opmerkzaam zyn. Beide leermeesteresfen kunnen wy van mynen Schepper en Heer; van myself, van myn wezen, dat uit zoo verschillende naturen, als ligchaam en ziel zyn, is saamgesteld; van myne bestemming, van de bepaalde duurzaamheid, onderhouding en kragten van myn ligchaam; van de kragten van myn geest;

van

van myne natuurlyke driften; van de orden, waarin ik haar kan volgen; van de middelen tot derzelve onschadelyke en verheugende bevrediging; van myne menigvuldige verbintenissen met zoo veele andere voorwerpen, die tot myn gebruik geschikt zyn, en met andere menschen — van dit alles kunnen zy my veel, dat waar en bondig is, ontdekken. Maar kunnen zy my alles ontdekken, wat my nodig en nuttig zyn kan? Voor veele dwalingen en verkeerdheden kunnen zy my waarschouwen en beveiligen. Maar ook voor elke dwaling en verkeerdheid? De ondervinding maakt wys; maar te dikwils alleen door een gevoelig verlies, dat ik uit onwetendheid niet verhinderen, en uit hoofde van myne magteloosheid niet vergoeden kan. Zal ik het kwaad eerst uit zyne smartelyke en vernielende gevolgen leeren kennen, indien mischien de eerste gewaarwording van hetzelfde zoo aangenaam is, dat ik de verzoeking, om deze vergiftige vrugt te genieten, niet wederstaan kan? Ik moet vooraf onderzoeken, en myne redenen gebruiken. Deze zal my alle goede paden en alle afleidende bypaden leeren kennen. Maar waar is de reden, wier inzicht in de samenhang aller dingen zoo wyd zig uitstrekt, dat zy de uitkomsten der vrye handelingen, die in de diepte der toekomst zyn verborgen, nauwkeurig van elkander onderscheiden, en ter bestemming van hunne wezenlyke waarde, regt met elkander vergelyken

kan? Waar is de reden, die sterkte genoeg heeft, om in hare onderzoekingen, door het ontdekken van groote zwarigheden, niet verschrikt, en door het inspannen van hunne kragt, om deze te overwinnen, zoo weinig vermoeid te worden, dat ik met grond kan hopen, niets meer te behoeven dan haren raad en bystand, om voor zeer gevaarlyke begrippen veilig te zyn? Wie kan op zyne reden ook zoo veel vertrouwen, of op die van anderen, al wil hy hun ook meer sterkte van geest en meer wysheid toestaan, dan aan zig zelf, dat hy hen zonder bedenken en zonder vrees voor struikelen zou kunnen volgen? Δ ! Ik moest uit de geschiedenis van den menschelyken geest niet weten, hoe weinig de scherpzinnigste menschen, in de verlichtste eeuwen, in hunne gedagten, over het hoogste goed der menschen en over de vraag, waarin het bestaat, met elkander hebben overeengestemd — hoe weinig zy zig onderling konden vergelyken over den weg, die tot deszelfs genot voert — hoe weinig zy, die van geene andere verlichting, als de verlichting der reden willen weten, zig nog daarover kunnen vereenigen. — En wat hebben alle de navorschingen my dan nog eindelyk geleerd van de gelukzaligheid? Dat zy voor ons, ten minsten zoo lang de tegenwoordige zon ons beschynt, in geen bestendig aanhoudend, volkomen en alle onze wenschen op eenmaal verzadigend, genoegens, bestaat

staat — dat zy misschien, dewyl de eindigheid een onafscheidbaar kenmerk van ons wezen is, nooit daarin bestaan zal — dat, wanneer wy de rampen die ons treffen, en de vreugd, die wy genieten, tegen elkander berekenen, wy zeer te vreden moeten zyn, indien het goed in onzen toestand zwaarer weegt dan het kwaad — dat, ofschoon deze toestand de hoogste top voor ons is, dien wy hier kunnen bereiken, het evenwel ligt gebeuren kan, dat wy zoolang wy leven, dien nooit bereiken — dat niets een bestaandeel van onze gelukzaligheid, of een middel daartoe is, 't welk anderen, 't welk het gansche gezelschap der met ons verbonden, vrye schepselen, zonder hunne schuld, verhindert, volmaakter en gelukkiger te worden — dat wy daarom in dien graad alleen op meerder eigen volkomenheid en gelukzaligheid kunnen rekenen, in welken wy het welzyn van het groot zedelyk ryk van God, en zyne byzondere leden zoeken te bevorderen. Groote en scharbare waarheden! De reden kan dit inzien en moet dezelve hare goedkeuring waardig agten, ofschoon zy niet zoo zeer haar eigendom, als wel een ontleend goed zyn, 't welk zy nu voor haar eigendom verklaart; maar de regtmatige eigenares laat dit ook gaarn aan haar over, als zy het maar getrouw bewaren, en tot haar eigen voordeel vlytig besteden wil. Evenwel reiken deze heer-

lyke en zoo vrugtbare grondstellingen niet toe, om van al het goed, dat wy tot onze gelukzaligheid behoeven, ware en juiste kundigheden aan ons te geven. Want al kon ik met dezelve ook alles overzien, 't geen ten aanzien van dit leven voor my, en voor anderen goed, en daarom myne wenschen, myne pogingen om het te bezitten, waardig is, weet ik dan genoeg? Weet ik daarom ook, wat voor my goed is, in die onbegrypelyke lotgevallen, die my hier bejegenen, en zoo weinig met de voorzorge van een oneindig Wys en Goed Wezen schynen te stroken? Weet ik daarom ook, 't geen voor my goed is, in 't geen ik doe of doen kan, met betrekking op myn toestand na dit leven, in een nieuw tydperk van myn aanwezen? Weet ik daarom, 't geen my ten aanzien van dit alles ontbreekt, en dat in dit gebrek, waaromtrent ik by myself en by andere menschen vrugtelooos hulp zoek, door God zal voorzien worden? Want wie zou den grootsten overvloed van alle soorten van aardfche genoegens der genieting waardig willen keuren, indien wy de hoop van eenen toekomstenden, nog heerlyker zaliger, eeuwigduurenden toestand niet daarmee verbinden kon? De reden kan my zekerlyk daaromtrent geen volkomen bevredigend onderrigt geven. By haar onderwys is zoo veel gevaar van dwalen, en tot ongegronde, dwaze begrippen,

om-

omtrent het geen goed en kwaad is, verleid te worden. De reden is geen bovenmenschelyk, buiten ons bestaand wezen, dat ons verwaardigd met zyne inspraaken, offchoon hare lofsprekers dikwils van haar met eene geestvervoering spreken, als of zy een hoger wezen was, van 't welk men, wegens haar inzicht in den uiterlyken en innerlyken samenhang aller dingen, en hare daarin gegronde gesteldheid, onfeilbare orakelspreken kan verwagten. Zy is de geest van een ieder mensch, die zekerlyk, wanneer hy de regelen van het nadenken getrouw volgt, veel kan ontdekken, dat waar, en hem gewigtig is, maar die toch, om niet eens van zynen engen gezigtskring te spreken, deze regelen zeer ligt vergeten, of van dezelve afwyken kan. Wanneer hy die dan vergeet, of den band dezer regelen verbreekt, waartoe kan hy niet vervallen?

Wie zou dan niet wenschen, een hoger, een volmaakter, een toereikender onderwys over het goed en kwaad te hebben, en dit met het onderwys der reden en der ondervinding te kunnen verbinden? De Christen heeft dit hoger, dit volmaakter, dit toereikender en tegelyk dit duidelyker, dit gemakkelyker onderrigt in de Goddelyke Openbaring. Hier schynt dat licht, by 't welk ook de dwazen, en de zwakken niet kunnen dwalen. Hier hebben wy een onderrigt, dat niet alleen

leen alles, wat een weldenkende reden inzien kan, bevestigt, maar ook hare gebreken vergoedt, en ons verder brengt, indien wy het maar leeren verstaan, en bewust, dat het van hem afdaalt, die de waarheid zelf is en niet kan dwalen, met dankbare tevredenheid aannemen, al kunnen wy altoos de gronden niet inzien van het geen, naar deszelfs uitspraken, onze gelukzaligheid bevordert of hindert en ophoudt of vermindert en vertroost.

NU valt het gemakkelyk de vrage te beantwoorden, van waar ik die ware en gegronde kennis van goed en kwaad, welke elk Godebehagelyk en Christelyk gebed voorondersteld, verkrygen kan? Laat de reden, laat de Openbaring tegelyk in deze gewigtige vrage beslifen. Dat is goed, wiens waardy uit toereikende ondervindingen, en uit ontegensprekelyke inzigten in uwe eigen natuur, en hare gesteldheid in de natuur van andere, met u verbonden, wezens kan worden bewezen — dat, 't geen de Openbaring, wel verstaan en verklaard zynde, voor goed verklaart. Dat is kwaad, waarvoor u beiden waarschouwen, hoe schoon ook de schyn, hoe aangenaam en bevalligd ook de gestalte moge zyn, waarin het zig aan u vertoont. Vooral onderrigt u de Openbaring van 't geen tot uwe ware gelukzaligheid noodzakelyk is, van 't geen gy ontbeeren kunt, en, uit hoofde van hoger Goddelyke oogmerken, ook gaarn moet

moet leeren ontbeeren. Van haar kunt gy leeren, 't geen uw welvaart ten allen tyde, in alle omstandigheden vermeerderen, en zonder nadeelige gevolgen voor de eeuwigheid vergrooten kan — 't geen nooit schadelyke gevolgen voor u heeft — 't geen daarentegen, al veroorzaakte deszelfs eerste indruk u ook gewaarwordingen des levendigsten vergenoegens, u niet zoo zeer door deszelfs onmiddelyk met het genot verbonden, maar door ver afgelegene, doch zekere gevolgen schadelyk wordt, en daarom goed schynt, zonder het te zyn. Raadpleeg uwe ondervinding over het onderrigt der Openbaring, of liever, wanneer gy kunt, de ondervinding van andere menschen en de reden. Stemmen hare uitspraken met het onderrigt eener Openbating overeen, dan zyn uwe kundigheden van het goed, dat u ontbreekt en van het kwaad, dat van u moet geweerd worden, waar en regt. Doch is 'er tuschen deze eene strydigheid, zoo laat de Openbaring niet by u in verdenking komen, want zy kan niet bedriegen, wanneer zy wel verstaan wordt. Uwe ondervinding kan bedriegen, en uwe reden is bedrogen, of wil u bedriegen. Uwe ondervinding behoeft maar gebrekkig te zyn, en dan kan 'er te veel uit worden opgemaakt. De reden kan het gezigtspunt, waaruit een voorwerp moet beschouwd worden, wanneer men de eigenlyke getfeldheid

van

van hetzelfde nagaan wil, niet nauwkeurig genoeg gevat hebben. Dikwils ziet zy het van de verkeerde zyde, dikwils ziet zy 'er over heen. Zy bemerkt eenige verbintenisfen van verschillende dingen, met de daaruit vloeiende gevolgen, maar ziet den geheelen samenhang der dingen niet door. Eindelyk zy wordt, (en dit is nog het allerergfte en het gefchiedt maar al te ligt, en al te dikwils) van de hartstogten omgekogt en vervoerd, om licht voor duisternis en duisternis voor licht te verklaren, en het goede kwaad en het kwade goed te noemen. 't Is waar, gy kunt in het gebruik der Openbaring, wat de kennis van goed en kwaad aangaat, dwalen. Maar al verviel gy in zoo eene dwaling, dan kon het onderzoek des taalgebruiks en de aanwending van duidelyke en bepaalde regelen eener goede uitlegkunde u gemakkelyk daarvan bevryden, ten zy gy niet al vooraf, hoewel tot uwe schade, voor uwe eigen meening party had genomen. Intusfchen is een misverftand der Openbaring hierin maar zeer zelden te vrezen, om dat zy over alles, wat tot de zedelyke inrigting der menschelyke natuur behoort, zoo duidelyk, zoo bepaald, in eene zoo algemeen verftaanbare taal spreekt, dat het gemeenfte verftand haar zonder hulp der geleerdheid, zoo wel als de geleerdste en diepzinnigfte geest bevatten en verftaan kan.

WIE nu de ware bronnen kent, waaruit men de, tot het gebed behoorende, regte kennis van goed en kwaad kan putten, die weet insgelyks, wat hem te doen staat, als hy onderzoeken wil, of zyne gedagten daaromtrent waar en juist zyn. Hy heeft in de overeenstemming van zyne begrippen, zoo wel met het onderwys der Openbaring, als met de onwedersprekelyke grondstellingen der ondervinding en der reden, de onbedriegelykste toetsteenen, om de waarheid zyner voorstellingen te beproeven. Vindt hy ze niet met dit karakter gekenmerkt, dan mag hy over de waarheid van dezelve vry twyfel en onloochenbare grondstellingen der reden, en uit duidelyke verklaringen der Openbaring. Hy kan niet dwalen, als hy denkt gelyk deze, en zyn oordeel en besluit uit geene opmaakt en overtuigd is, dat zy daaruit noodzakelyk volgen. Ik stel my iets voor als goed, als onontbeerbaar tot myne gelukzaligheid, als een zeker middel tot onderhouding, tot bevordering of tot vermeerdering van dezelve. Heb ik het al, of ontbreekt het my nog. Dwaal ik, of is myn oordeel waar? Dat de Openbaring het beslisse, dat de reden hare beslissing bevestigte. Ik vergelyk myn oordeel daarover met deze uitspraken. Ik heb haar gevonden — kan ik uitroepen

pen — ik heb de waarheid gevonden, zoo ras ik by vergelyking vinde, dat myn oordeel gelyk is met dat, 't welk de Openbaring en reden daarover fryken.

DIT is ook de weg, waarop de mensch alleen tot eene ontwyfelbare zekerheid omtrend de waarheid en juistheid zyner kundigheden kan geraken, en deze zekerheid tot het gebed even zoo noodzakelyk als de kennis zelfs. Deze zekerheid bestaat in de onveranderlykheid van zyn oordeel daarover. De gedagten, die een mensch heeft, kunnen, op zigzelf beschouwd, waar zyn. Wat zyn oordeel toekent of ontkent aan een voorwerp, moet aan hetzelfde toekomen of niet. De daarin met elkander verbonden, of van elkander afgescheiden begrippen staan in die betrekking tegen elkander, die zyn oordeel aanwyst. Dit oordeel is niet alleen waar, maar ook zeker, wanneer het onveranderlyk is: onveranderlyk nu is het zoo lang, als wy bewustheid hebben, of ligt wederom bewust worden kunnen, van de eigenlyke bronnen onzer ware kennis en den regten aart, waarop wy daartoe geraakten. Ik heb zekerheid van de waarheid eener gebeurtenis, offchoon ik ze zelfs niet gezien heb, zoo lang ik ze uit toereikende en geloofwaardige berigten weet, want dit is de regte aart, om kennis van soortgelyke
waar.

waarheden te erlangen. Myne gewisheid van de
 waarheid van deze of geene algemeene grondstel-
 ling berust op een betoog, uit goede verklarin-
 gen en juiste gevolgtrekkingen, opgemaakt. Zoo
 ras ik myzelf niet verklaren kan, hoe ik tot
 kennis ben gekomen van 't geen ik voor waar
 houde, houdt myn oordeel wel niet op waar te
 zyn, want dit gebrek van myne inzigten brengt
 in de samenvoeging myner begrippen geene te-
 genfrydigheid. Maar ik heb 'er geene zekerheid
 van. Myn oordeel is aan het gevaar van veran-
 derlykheid onderworpen, zoo haast zig maar
 eene bekooring opdoet dat geen voor valsch te
 houden, 't geen ik tot dus ver als waar erkend
 had. De twyfeling vervangt de plaats der ze-
 kerheid. De ziel begint tusfchen het aannemen
 en verwerpen van een en hetzelfde begrip her-
 waards en derwaards gellingerd te worden. Zy
 is, om het schoon en treffend beeld van den
 Apostel JACOBUS te gebruiken, *als eene bare*
der zee die van de wind bewogen, en op en
neer gedreven wordt. Dan is de nuttigheid eener
 kennis van goed en kwaad, zy moge zoo waar
 en juist zyn, als zy wil, voor ons zoo lang
 verloren, als de ongelukkige toestand der twy-
 feling duurt. Hieruit is zeer ligt te begrypen,
 waarom het gebed van een mensch, die vol

twyfeling is over het geen hy bidt, niet kan worden verhoord. Wie nog geen vast oordeel heeft geveld over de waarheid zyner voorstellingen van goed en kwaad, wie nog dat, 't geen hem in dit oogenblik fchynt goed te zyn, in het volgende voor nutteloos en kwaad verklaart, die moet, gelyk dit uit de natuur der twyfeling onwedersprekelyk volgt, een en hetzelfde voorwerp dan eens begeeren, dan eens verfocijen. Hoe kan een mensch in zulk eene gefeldheid der ziele genieten of vreugd hebben aan 't geen hem wordt gegeven, daar hy het gefchenk, als 't ware, met de eene hand aanneemt, en met de andere wegwerpt, en dat zoo gauw, zoo fchielyk op elkander, dat hy zelfs tot geene duidelyke en bepaalde bewustheid van zyn toestand komen kan? Hoe kan zulk een gedrag, om met de fchool te fpreken, een voorwerpelyke grond by God zyn, om hem te geven, 't geen hy tegelyk goedkeurt en afkeurt, en daarna de regeering van zyn waereld interigten? Waarom zal hy een gefchenk ontfangen, wiens waardy hy niet weet te fchatten? Waarom zal God hem geven, 't geen hy niet kan genieten? Zoo een, zegt de Apostel, *meene niet, dat by iets van den Heere zal ontfangen.* De reden hiervan is:

want

want een twyfelaar is ongestadig in alle zyne wegen. Hy heeft geene bepaalde oogmerken; hy weet niet wat hy wil en bidt. Onkunde, verwarring des gemoeds, eigenzinnigheid, en dikwils ook boosheid des harten zyn de gewoone oorzaken van zoodanig eene ongelukkige gemoedsgeftalte. Wie kan zig in de uitdeeling zyner weldaden daarna rigten? Een menschelyk Vader zou berispt worden, als hy elke veranderlyke wensch van zynen verdwaasden Zoon wilde toegeven, en elke begeerte bevredigen, daar ze even zoo ras uitgebluscht worden, als zy opvlammen, en de Beste, de Wyste Vader van zyne redelyke schepselen zou steeds bereid zyn te doen, 't geen menschen in dit oogenblik begeeren, en in het volgende verwerpen? Neen — zoo een meene niet, dat hy iets ontfangen zal van den Heere.

WIE dan op eene Godebehagelyke en Christelyke wyze bidden wil, moet daarvoor zorgen, dat hy zig van het goed en kwaad ware en juiste begrippen maakt, en omtrend dezelve geene twyfeling in zyn hart voedt. Hy moet van derzelver waarheid verzekerd zyn; ieder zyner voorstellingen daarvan moet met de natuur der dingen, zoo ver hy die door een geregeld nadenken, en door de ondervinding

kennen kan stroken, en met de grondstellingen van een hoger Goddelyk onderwijs overeenstemmen. Bemerkt hy, gevoelt hy dat hem iets ontbreekt, 't geen naar zyn oordeel goed is, zoo moet hy zig deze vragen kunnen beantwoorden. Is myn oordeel op werkelyke ondervinding van zyne nuttigheid en invloed op myne ware gelukzaligheid gegrond? Waaruit weet ik, dat het die waarde heeft, welke ik 'er nu aan geve? Ben ik hiervan door het wel aanwenden van myne redelyke kundigheden, en door wel begrepen, ontwyfelbare uitspraken der Openbaring vergewist? Dit en dat, 't geen my treft, of 't geen ik vreze, komt my als een kwaad voor. Waaruit maak ik dit op? Beoordeel ik dit naar de eerste gewaarwording myner zinnen? Naar de meeningen en vooroordeelen van andere menschen? Naar myne geliefde neigingen? Naar de drift, die thans myne ziel beroert? Ben ik geregtigd het voor zoo kwaad te houden, als het my voorkomt? Is myn oordeel gegrond op zekere ondervinding, op toereikende uitspraken der redenen, op duidelyke verklaringen van dien Godsdienst, welken ik voor Goddelyk houde? — Dit alles is noodzakelyk, daar alle bewegingen van de wil zig in hare hoedanigheden rig-

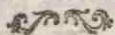
rigten naar den aart en natuur der voorstellingen, die het verstand vormt van goed en kwaad.

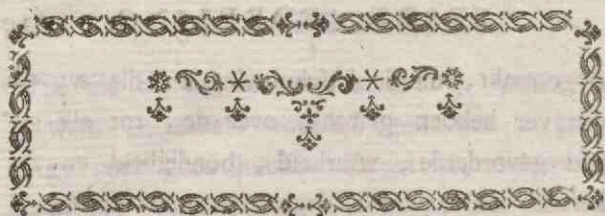
Ik kan van dit onderwerp niet aflappen, zonder op te merken, dat men uit het geen tot dus ver gezegd is, al kan opmaken, of God het gebed de menschen gebieden, en tot een pligt kan maken. Ware, gegronde en zekere begrippen van goed en kwaad, vooral van dat, 't welk ons na aangaar, behooren tot de wezenlyke bestaandeelen van het gebed, offchoon zy het wezen van hetzelfde niet uitmaken. Want hoe kan ik begeeren of verwerpen, 't geen ik niet voor goed of kwaad houde? Heeft nu God geen regt, om te vorderen, dat wy onze voorstellingen daarvan naar de zyne zullen schikken, eer wy zyne weldaden of hulp begeeren, en kunnen wy die begeeren, zonder dat wy ze zoo geschikt hebben? Wat zegt dan zyn bevel: *roep my aan in den tyd van nood*. Nood is 'er altyd, ten minsten naar ons begrip, zoo ras wy gelooven, dat ons iets ontbreekt om gelukkig te zyn, of dat een zeker kwaad ons in het genot van ons geluk hindert of dreigt te verhinderen. Als hy ons derhalven het gebed voorschryft, dan is het, ten minsten ten aanzien van eenige wezenlyke bestaandeelen des gebeds,

even als of hy tot ons zeide: „ maakt u
 „ ware en zekere voorstellingen van 't geen
 „ gy voor goed houdt. Denkt na, overweegt
 „ of het waarlyk goed is, of gy het tot uw
 „ geluk niet kunt missen. Vertrouwt daarin
 „ niet alleen op uw eigen oordeel, veel min-
 „ der op uwe eerste gewaarwording. Verge-
 „ lykt uwe gedagten met het onderrigt, dat
 „ ik daarover heb medegedeeld. Onderzoekt,
 „ of uw oordeel gegrond is op uwe eigen
 „ onbedriegelyke ondervinding, of op de on-
 „ dervinding van andere menschen. Zyt gy
 „ van deszelfs eigenlyke waarde overtuigd door
 „ het regelmatig gebruik van uw gezond ver-
 „ nuft. Zyn de gronden uwer overtuiging ze-
 „ ker en onwankelbaar? Onderzoekt dit; want
 „ gy mogt eens iets begeeren, 't geen gy
 „ veeleer behoorde te verwerpen, gy mogt eens
 „ iets zoeken te verkrygen, 't welk voor u be-
 „ ter was te missen. Indien uw oordeel met
 „ het myne overeenstems, kunt gy vry be-
 „ geeren en hopen: roept my aan, ik wil
 „ u verhooren.” Indien dit alles behoort tot
 den inhoud van het Goddelyk bevel des ge-
 beds, wie kan het dan in twyffel trekken, of
 God geregtigd is, om het bidden ons tot een
 pligt te maken.

Zoo ontegensprekelyk dit ook kan worden
 op-

opgemaakt, uit de beschouwingen, die wy tot dus ver hebben gemaakt over de, tot elk gebed gevorderde, waarheid, bondigheid en zekerheid onzer voorstellingen van goed en kwaad in 't algemeen, van dat goed in 't byzonder, dat wy meenen te ontbeeren; even zoo duidelyk leert dit betoog, dat 'er geen gebed denkbaar is zonder woorden. Wy kunnen, zonder woorden, die de voorwerpen onzer gedagten betekenen, van dezelve geene duidelyke en bepaalde denkbeelden vormen, of ons oordeel over die vellen. Dit zal de opmerkzaamheid op het geen in ons gemoed omgaat, wanneer wy over iets denken, ons leeren. Door een still gebed kan daarom niets anders verstaan worden, als een gebed, wiens woorden enkel gedagt, maar niet worden uitgesproken. Het kan nooit een noodzakelyk vereischte van het gebed zyn. En dit is genoeg, om overtuigd te worden, dat het *gebed des armen* of het *gebed des aanschouwens* noemen, indien 'er al zulk een toestand des gemoeds kon zyn, als deze namen uitdrukken, den naam van een gebed, in den eigenlyken zin des woords, niet kan dragen.

ZEVENDE AFDEELING.

NADERE ONTWIKKELING VAN DE
VERSCHILLENDE SOORTEN VAN
GOED EN KWAAD, OMTREND
WELKE WY IETS VAN
GOD BIDDEN.

HET bidden, zegt LUTHER, is geen kleine arbeid, gelyk onkundigen meenen; heilige menschen, die in geestelyke dingen ervaren zyn, hebben gezegd en met waarheid gezegd, dat geen arbeid met het gebed kan worden vergeleken. Het is geen werk der tong, maar der gedagten. Het regt denken over alles, wat by den mensch verdient voor groot en gewigtig door te gaan, op dat hy het met ernst verlange, met yver zoeke, vatbaarheid verkryge, om het deelagtig te worden, behoort

hoort tot de zwaarste onderzoekingen, in welke iemand zig kan begeven. Ontelbare begeerten van magtige driften en bekooringen vergezeld, om ze te bevredigen, ontstaan onophoudelyk in ons, ook zonder ons toedoen, en tegen onzen wil, naar gelang de toneelen onzer gewaarwordingen en waarnemingen met elkander afwisselen. Deze in orde te brengen en te houden, eenige te laten voortduuren, en zyne kragten ter vervulling derzelve intespannen, andere te onderdrukken, en alle aan het bestier der reden te onderwerpen — dat kost moeite en moed, en deze arbeid is even zoo zwaar als edel en noodzakelyk. Die nu bidden wil en zal, moet zekere begeerten hebben, of, zoo hy ze niet heeft, in zyn hart zoeken te verwekken. Maar wat voor begeerten? Redelyke begeerten; begeerten, die een hoger oorsprong hebben, dan onze zinnen, onze inbeeldingen, of de gemoedsbewegingen en hartstogten, die dezelve veroorzaakt hebben; begeerten, geteeld door eene duidelyke, bondige en zekere kennis van het goede, want 't geen men niet kent, zal men niet begeeren. Maar wat is moeiljeker te verkrygen, dan eene kennis, die geene blote bespiegeling van het verstand is, die kracht en leven heeft, om op het hart te werken, om daarin begeerten te doen geboren worden, welke niet de hoge waarde der menschelyke na-

tuur ftroken, en die beheerschen, welker uitsluitende bevrediging hem niet kan veredelen, zyne ware gelukzaligheid niet vermeederen, maar hem verlaagt beneden de dieren, die geene andere, als zinnelyke driften hebben, en ook niet in staat zyn, andere by zig te verwekken? Zoo zwaar het is, wys, dagelyks wyzer te worden, zoo zwaar is het ook, te leeren bidden op eene Goddebhagelyke en Christelyke wyze, en daarin eenen zekeren graad van vaardigheid te verkrygen.

IN het vorige is bewezen, dat tot het gebed juiste en zekere voorstellingen van het goede behooren. Maar het begrip van het goede is een veelomvattend, algemeen begrip, dat zoo menige soorten van goederen, voorregten en weldaden in zig vervat, als 'er behoefstigheden van een wezen kunnen zyn, dat, gelyk de mensch, uit zulke verschillende deelen is saamgesteld. Om het nadenken daarover te leiden; om deze zoo menigvuldige goederen regt te kennen; om ze, naar hunne innerlyke waarde behoorlyk tegen elkander af te wegen; om te leeren, eene goede verkiezing te maken, op dat wy weten, wat wy van God begeeren zullen — daartoe is nodig, dat wy die in zekere rangen schikken. — Wy zyn schepselen, die, hoe uitgestrekt ook ons vermogen van genieten zyn moge, uit hoofde van onze natuurlyke beperkingen, alles wat goed is, of onder de
ge-

gedaante van goed ons ter genieting voorkomt, niet op eenmaal, te gelyk en altoos kunnen genieten. Het is noodzakelyk, dat wy eene keuze doen, en het komt maar daarop aan, dat wy zoo goed kiezen, als wy kunnen. Als wy daartoe ons verstand gebruiken, dan geven wy dit een werk, dat het toekomt, en dat edel en voortreffelyk is.

DE gewoone verdeeling van die goederen en weldaden, die wy tot onderhoud en bestendigen wasdom van onze volmaaktheid nodig hebben of gebruiken kunnen, in *geestelyke* en *ligchamelijke* blyft altyd een goede leidraad, langs welken wy een nauwkeuriger en bepaalder kennis van dezelve kunnen verkrygen. Wy bestaan uit twee zeer verschillende natuuren; uit een redelyken, onzichtbaren, en tot eene onsterfelyke duurzaamheid bestemden geest, en uit een ligchaam, 't welk hy bezielt, innig met hem verbonden en uit veelvuldige ledematen en kunstryke werktuigen van gevoel en gewaarwording saamgesteld is, van welken de geest de gewigtigste diensten trekt, en die te gelyk ter onderhouding van hetzelfde strekken. Zoo veel edeler nu de ziel is, als het ligchaam, zoo veel edeler en voortreffelyker moeten ook de geestelyke goederen zyn. Zy werken weldadig op het welvaren des ligchaams, zy zyn voornamelyk het eigendom der ziele, kunnen alleen

van haar genoten worden, en zyn derhalven van dien aart, dat ziel en ligchaam ze tot hun welzyn niet kunnen ontbeeren. Het ligchaam kan niet genieten. Het is een bloot werktuig van genie-ting, die uit de waarneming en gewaarwording van 't geen goed is, voortspruit. De ziel, bestemd tot eene eeuwige duurzaamheid en gelukzaligheid, leeft niet om het ligchaam, het ligchaam is veeleer aanwezig om de ziel. Alzoo komen de geestelyke goederen, zonder welker bezit en genot niemand volmaakt zalig kan worden, hoofdzakelyk in aanmerking. De lichamelijke goederen, die tot onderhoud van ons ligchaam, tot zyne gezondheid, tot duurzaamheid en levendigheid zynner kragten nodig zyn, of op de een of andere wyze ons aardisch geluk of genoegten kunnen vermeerderen, hebben zekerlyk hunne waarde. Het verlangen naar dezelve is, als het binnen de behoorlyke grenzen blyft, niet berispelyk en zy verdienen geen gehoor, die den arbeid om tydelyk goed, te gelyk met het genot van aardische goederen en zinnelyke genoegens verwerpen, in dien ongegronden waan verkeerende, dat dit met de zorg voor de eeuwigheid en den dienst Gods niet bestaan kan. De aardische dingen zyn immers ook van God afkomstig, zoo wel als de geestelyke, door welken de ziel vooral gelukkig en verheugd wordt. Zy zyn voor de menschen

be-

bereid, en men behoort ze met dankzegging te ontfangen en te genieten, dewyl zy Gods fchepfelen zyn. De overvloed zelfs van aardfche goederen en een rykelyk genot van dezelve heeft niets berispelyks in zig, zoo ras dit het geestelyk welzyn der menfchen niet verhindert of vermindert. Maar om dat zy niet toereiken ons waaragtig gelukkig te maken; om dat de grootfte overvloed ons niet beveiligen kan voor ellende, indien wy de geestelyke goederen misfen, of door een te onmatig gebruik van de eerfte belet worden fmaak te verkrygen in de laafte, zoo moeten wy dezelve niet alleen zoeken, of onze wenfchen en begeerten tot hun genot alleen bepalen. Zy verfchaffen ons geene verzadigende tevredenheid. Men moet van het geen lichamelyk en zinnelyk is, niet te veel verwagten. Dwaasheid is het, als men die tevredenheid daar zoekt, en 'er is geene verwagting, die meer wordt teleurgesteld, dan deze. Want alle aardfche goederen zyn in hun aart 't geen de fpyzen voor het ligchaam zyn. Zy verzadigen fpoedig, maar alleen voor een korten tyd, en, zoo lang het ligchaam duurt, volgt op de verzadiging altoos en dikwils een fterker honger naar dezelve. Het geen ons waarlyk gerust; 't geen ons tevreden en gelukkig zal maken, moet iets geestelyks zyn, want dit alleen is bestendig en onveranderlyk. Gelyk de ziel niet gefchapen is om het

lig-

ligchaam, maar het ligchaam om de ziel, op dat deze eene goede wooning, en voor hare verrigtingen een geschikt werktuig zou hebben: zoo is ook de zichtbare waereld met alle aardſche goederen aanwezig, om het onzichtbare en het geestelyke, en geene kunnen alleen dan een onschuldig en heilsaam genoeg aanbrengen, wanneer zy door deze geheiligd en verëdeld worden.

DAAR nu alle geestelyke goederen, die niet door het ligchaam of door de werktuigen zyner gewaarwording, maar met het verstand en met het hart kunnen genoten worden, altoos ver te verkiezen zyn boven de ligchamelyke; daar het zelfs pligtmatig is deze vrywillig te laten varen, en zig van alle pogingen om ze te bezitten en te genieten, te onthouden, wanneer zy de geestelyke volstrekt ondermynen, ('t geen nochtans een zeer zeldzaam geval zou wezen) wie kan dan nog twyfelen, dat men, om recht te weten wat men voornamelyk van God behoort te bidden en te verlangen, de geestelyke goederen recht moet leeren kennen, op dat de kennis van derzelveer waardy ons moge overhalen, ze boven alle zyne overige gaven en weldaden van God te bidden of te hopen?

GELYK 'er nu geestelyk en ligchamelyk goed is, zoo is 'er ook geestelyk en ligchamelyk kwaad, dat onze gelukzaligheid hindert, vermindert, verwoest of bedreigt. De meeste ligchamelyke on-

hei-

heilen ontdekken wy spoedig, om dat zy zoo na by onze gewaarwording liggen. Er behoort weinig opmerkzaamheid en verstand toe, de tegenwoordige te ontdekken. Wy zien, wy gevoelen ze door hare smartelyke en onaangename indrukken op onze zinnen, door de beschadiging van enkele deelen, door de verwarring of verwoesting, die zy aanrigten in ons ligchaam, hoewel 'er ook veel ligchamelyk kwaad is, waarvan de schadelyke uitwerkselen op ons ligchaam of op ons welvaren, niet zoo snel en gemakkelyk kunnen waargenomen worden, om dat zy aan een sluipend langzaamwerkend vergift gelyken, wiens dodelykheid niet terstond gevoeld wordt, maar zig naderhand te zekerer en te vreesfelyker openbaard. Intusschen zyn alle ligchamelyke onheilen veel eer te ontdekken, dan de geestelyke. Dit is de reden, dat de menschen veel eer de kunst, om gekwetsten en zieken te genezen, om de vernielingen van ons aardsch en ligchamelyk welzyn voor te komen, of ons in eenen aangenaamer toestand te verplaatsen, hebben uitgevonden, dan de wetenschap, om zig te bewaren voor den geestelyken nood, of zig uit denzelfen te verlossen. Het valt allerzwaarst, de grootste en gevaarlykste geestelyke onheilen te ontdekken, met welken de ware volmaaktheid, waarde en gelukzaligheid des menschen niet kunnen bestaan, en die hem, schoon hy ze niet oogenblik-

kelyk

kelyk voelt, en daarom ook niet agt, niet alleen in dit leven, maar ook in de eeuwigheid ongelukkig en ellendig maken; om dat dezelve met de zinnen niet kunnen worden gevoeld. De verbeeldingskracht kan u ook zoo vreesfelyk en verderfelyk niet affchilderen, als ze waarlyk zyn. De reden alleen kan ze zien en gewaarworden, als zy maar niet verblind of zoo zeer verduisterd is, dat zy zig buiten staat gevoelt, de schaduwen en nevelen te verjagen, die haar bewolken. Dit hoog, dit edel vermogen van den mensch is, naar de leere der Openbaring, niet alleen verzwakt, maar blind en onbekwaam tot die verrigtingen, waartoe het bestemd is. Moet derhalven de gezigtskraft van dit vermogen niet hersteld, en deze blindheid niet weggenomen worden, eer de mensch het licht genieten kan, dat hem van alle zyden omstraalt, en de dingen aan hem in hunne ware gedaante en gesteldheid vertoond? Heeft CICERO niet al eene openhartige belydenis afgelegd van eene natuurlyke blindheid, ter beschaming van veele Christelyke Leeraars en Wysgeeren, die dezelve niet willen toestaan, als hy vraagt, van waar het komt, dat de menschen, die alle lighaamskwalen en smarten zoo ligt ontdekken, zoo ras op geneesmiddelen denken, de veel grooter en gevaarlyker krankheden der ziele niet hebben ontdekt, niet op heelende middelen bedagt zyn geweest,

maar

maar gewoonlyk dezelve dan eerst gewaarworden, als de hoop om van dezelve bevryd te worden, verdwenen is? Wat is hiervan de reden? Voor het grootfte gedeelte is dezelve gelegen, gelyk hy zeer wel opmerkt, in het vroeg en al te magtig geweld, dat de zinnelykheid over ons verkrygt, eer de reden zig ontwikkelt; in den onwederstaanbaren indruk, welken kwade voorbeelden van onze kindschheid af op ons maken; vooral in de onzalige gewoonte, tot welke wy zoo spoedig gevoerd zyn, van in deze onheilen zelfs ons geluk en onze eere te zoeken, en dat geen, 't welk wy niet te vurig wenschen, naar 't welk wy niet te ernstig streven kunnen, aantezien met tegenzin, om dat het niet naar den smaak van ons zinnelyk en door driften bedorven, hart is, om dat het niet kan verkregen worden zonder eene ongewoone inspanning onzer kragten, die iedereen ontziët, en zonder groote offerhanden van zelfsverlogchening, tot welke niemand gaarn wil overgaan. De nood, die men niet voelt, wordt niet voor nood gehouden; het gevaar dat men niet kent, wordt voor geen gevaar aangezien. Men wil dan niet gewaar-schouwd zyn, en zy die ons waarschouwen, maken ons verstoord en toornig. Uit de aangename sluime-ring, vergezeld met behagelyke dromen, waarin men zig heeft nedergelegd, wil men niet opgewekt worden, hoe gevaarlyk zy oek zyn moge. Die nu zulk een nood of gevaar niet gevoelt, niet

gevoelen wil, kan ook de bevryding daarvan niet met yver en ernst van Gød begeeren. De lust tot het gebed ontoreekt by hem, en al schynt het dat hy bidt, zyn hart is 'er koud by, en onopregt. In dringend gevoel van nood, van welken aart die ook moge zyn, is elk ook genegener tot het gebed, als wanneer hy welgemoed is, alleen denkt aan het genot van vreugd en niet voor de afwendig van eenig gevaar of eenig ongeluk te vrezen heeft. Hier geldt het zeggen van de Geneesmeesters, gelyk LUTHER aanmerkt, dat eene sterke, welgekneide kost lust tot eeten geeft. Er is daarom geen beter meester, om ons het bidden te leeren, dan de nood. Maar men moet die kennen, gevoelen, en wel in zyne gansche grootheid. Het is geen wonder, dat ons gebed koud, en van alle waarde ontbloor is, als wy gerust en weltevreden zyn, onze ellende niet kennen, niet gevoelen. De ondervinding van elk zal getuigen, dat hy het yverigst bidt, als hy in tegenspoeden verkeert. Deze zyn die sterke speceryen, die zelfs by DAVID den honger en de begeerte tot het gebed opgewekt hadden. *Als my bange was (zegt hy (*)) aanriep ik den Heere.* Buiten tegenspoeden wordt de mond nauwelyks met een gebed vervuld, maar het vloeit nooit uit het hart voort — dit blyft ledig. Evenwel 'er is geen gebed, dat nodiger,

ge-

(*) Ps. XVIII: 7.

gewichtiger en voordeeliger is voor den mensch, dan het gebed om bevryding van alle geestelyke noden en gevaren. Men voelt dezelve niet ligchamelijk, en agt ze gering, en dat is de allergevaarlykste toestand, waarin men, ten aanzien van zyn waar geluk geraken kan.

MEN behoeft hier de algemeene ondervinding maar raad te plegen. Hoe veele zyn 'er wel, die de geestelyke goederen zoeken, zonder welker bezitting en genot niemand ware tevredenheid des harten hebben, noch in de toekomstige waereld zalig zyn kan? Hebben de menschen rykdom, en leven zy in eer; bezitten zy alles, wat de wenschen van een ydel, eerezugtig, tot dartelheid en wellust genegen hart bevredigt, vinden zy overal dienstwaardige slaven hunner zondige driften; stromen hui van alle zyden duizend zinnelyke vermakken toe; wat bekommeren zy zig dan om het geestelyke? Zyn zy het, die de hooge waardy van 't geen onzichtbaar en eeuwig is, kunnen gevoelen? Zyn zy het, die zig gaarn bezig houden met Goddelyke dingen, die hunne gelukzaligheid zoeken en vinden in het beminnen van die dingen, in de kennis van hunnen Schepper en Weldoener, in de vreugd over hem, in de bewondering en lofpriyzyng zyner werken, in de gehoorzaamheid aan hem, en in de getrouwe waarneming hunner pligten? Zyn zy het, die de godzaligheid, die elke ware deugd, die de wysheid, welke tot den

Hemel opleidt, schatten boven alles, en liever al het aardſche miſſen willen, dan gebrek hebben aan deze uitmuntende goederen? Al zyn zy in het geestelyke nog zoo arm en naakt, zy zyn immers tevreden met zigzelf, indien zy zig maar geene grove ongeregeldheden en ondeugden hebben te verwyten, die hen by eenen zekeren kring van menſchen veragtelyk maken, of hen aan eene algemeene verſnading prys geven zouden. Maar zyn intuſſchen deze menſchen niet voor de ellendigten van alle ſtervelingen te houden, of ſchoon zy, het niet gevoelende, ook niet geloven? En daarom, hoe noodzakelyk is het, dat elk juuſte begrippen, vooral van allerlei ſoorten van geestelyke onheilen, zoekt te verkrygen, op dat hy tot regte kennis van zyn waren toestand moge komen, en inzien, van welk gevaar en nood hy vooral moet zoeken bevryd te worden, tegen welke ellende hy het meest hulp by God dient te vragen, dewyl zyne kragten niet toereikend zyn, hem daarvan te verlosſen, of, zoo hy al verlost is, hem verder te bewaren! Hoe noodzakelyk is hem deze kennis, op dat hy zig geene verkeerde voorſtellingen make van de ligchamelyke onheilen en plagen, welke hy lyden of vrezen moet, en derzelver gevaar niet vergroot! Hoe noodzakelyk, op dat hy iets leere verſtaan, 't geen ons hart zoo moeielyk valt te geloven, namelyk, dat zy hem dikwils nuttiger en voordeeliger zyn, dan de ligchamelyke goederen,

ren, over welker verlies of gebrek hy dikwils de bitterste klagten loost, onaangezien hy, als hy maar ryk was in het geestelyke, by de grootste lichamelyke rampen en aardfche wederwaardigheden, met een vry en verlicht verstand, gelyk PAULUS, zou kunnen zeggen: *Ik ben vervuld met troost, ik ben zeer overvloedig van blydschap in alle myne rampen, om dat ik geleerd heb vergenoegd te zyn in 't geen ik ben, om dat ik weet laag te zyn en hoog te zyn, verzadigd te zyn en honger te lyden, overvloed te hebben en gebrek (*)*. Wat kan een mensch, die dit naar waarheid, voor het aangezicht van God betuigen kan, nog meer van hem begeeren, als dat hy hem in dien zaligen toestand, tot op zynen heerlyken ingang in de eeuwigheid, beware?

DOCH, op dat wy van den geestelyken nood en gevaar, die zoo zeer aanloopt tegen onze ware volmaaktheid en gelukzaligheid — die des te meer te vrezen is, naar mate wy van natuure onverschilliger en ongevoeliger daaromtrent zyn — op dat wy hiervan ware, zekere en werksame begrippen mogen verkrygen, zoo moeten wy eerst zoeken de geestelyke goederen en weldaden, welke niemand kan misfen, die eene overwegende, tot over het graf heen voortduurende gelukzaligheid beoogt, te leeren kennen en waardeeren.

Deze:

(*) 2 COR. VI: 4. PHIL. IV: 11, 12.

Deze bestaan in zulke volkomenheden van het verstand en van den wil, die niet met ons ter waereld komen, maar gaven en geschenken van die Oneindige Goedheid zyn, die in alle hare werken de hoogste gelukzaligheid van hare redelyke scepse- len zoekt, en ook als vrugten van onze eigen, ernstige pogingen naar het verkrygen van wysheid en deugd, kunnen worden aangemerkt.

DAARTOE behooren nu, ten aanzien van ons verstand, 't welk waarlyk verlicht zynde, alleen aan ons hart die goedheid en volkomenheid kan geven, die de grondslag van eene ware en duurzame gelukzaligheid uitmaakt, alle regte, zekere en werk- same kundigheden van God, van zyne eigenschap- pen, van zyne werken, van zyne oogmerken met ons — van zyne wetten, naar welke wy ons, in het gebruik van alle onze geestelyke en ligcha- melyke kragten zullen hebben te gedragen — van onszelf, en onze eeuwige afhankelijkheid van hem — van de onvolkomenheden en gebreken, welke het eerste verval der menschelyke natuur verspreid heeft over alle nakomelingen van ADAM — van het heil, dat God door zynen Zoon, 's Waerelds Hei- land, ons bereid heeft — van de middelen en schikkingen, door hem beraamd en daargesteld, om ons wys, goed, voor dit en het toekomstend leven gelukkig te maken — van de vaste gron- den der hope eener zalige onsterfelykheid, en van alle zulke waarheden van den Godsdienst, in wel-
ke

ke onkundig te zyn zeer zeker gepaard gaat met de grootte nadeelen. Van deze goederen moeten wy kennis hebben, ofschoon de maat van onze kennis, naar de verschillende omstandigheden, waarin wy ons bevinden, uitgebreider of beperkter zyn kan. Welke groote, welke onschatbare goederen! Zy kunnen ons eigendom worden, wanneer wy ze met een ernstig verlangen van God begeeren, en die wegen inslaan, op welken wy tot bezitting en genieting van dezelve kunnen geraken. Zy zyn gaven Gods, een geestelyke zegen, in hemelsche goederen, gelyk PAULUS gewoon is zig uitdrukken, want de middelen, die ons verbaar maken voor, en deelgenoten van dezelve, zyn zyn werk geschenken zyner Genade. Zyne Openbaring, de daarin vervatte onderwyzingen, vermaningen, raadgevingen en waarschouwingen; de heilsame veranderingen, welke deze, ongeagt alle onze natuurlyke wederstrevigheid, in ons, zonder ons toedoen, veroorzaken; de weldadige inzigten, die zy ons mededeelen van onszelf, van onzen toestand, van onze bestemming, van de natuur onzer ware gelukzaligheid, en van alles, dat ons waarlyk ellendig maakt; de zoo zeer miskende en toch onschatbare zegen van het openlyk leerambt, met alle gelegenheden en gunstige omstandigheden, die er besteld zyn, om zyne waarheden niet alleen tot ons verstand, maar in ons hart te laten komen — die zyn geestelyke goederen en zyne

gaven. Het is niet genoeg, dat hy het licht van onderwys in zyn woord voor ons verstand heeft aangestoken, want deszelfs oogen moeten ook geopend worden, om te kunnen zien. God moet den loop der lorgevallen en ontmoetingen van elk mensch, van zyne kindschheid af, zoo regelen, dat hy op zyn waar geluk kan opmerkzaam, van zyne geestelyke ellende onderrigt, en naar verlossing begeerig worden. Waar leven Christenen, die niet haar aandeel aan deze goederen, voor hare tegenwoordige en toekomstige gelukzaligheid, ontfangen, en daarom, wanneer zy omtrend derzelve onschatbare waarde niet gevoelloos zyn gebleven, geene reden hebben, God niet alleen om bewaring in derzelve bezit, maar ook om vermeerdering van dezelve ernstig aanteroepen?

Voor den wil van den mensch zyn even zoo voortreffelyke geestelyke goederen en weldaden geschikt. Men kan alle deze weldaden en goederen, voor zoo ver zy het hart zelfs volkomen maken, en den geheelen mensch eene waarde geven die met zynen oorsprong van God en met zyne eeuwige bestemming meer strookt — in zoo ver zy alle neigingen, gezindheden, begeerten, bewegingen en kragten van den wil verhogen en verëdelen, en ze allen tot één doelwit, tot gelyk-vormigheid met God rigten — onder die groote verandering begrypen, die in de Openbaring, de heiliging en vernieuwing van den mensch genoemd

noemd wordt, en in eene altoos voortduurende verbetering van het geheele hart bestaat, waardoor de edelste van alle menschelyke vatbaarheden gevormd wordt, namelyk de deugd — die vrolyke, gelukkigmakende en verheffende vaardigheid van een geest, die denkt aan zynen oorsprong, om zyn geheel gedrag naar den wil van God in te richten. Wy zyn van natuure bedorven menschen. Alle driften van het hart zyn in wanorde. Alle onze begeerten en afneigingen hebben zig verwyderd van hunne ware bestemming. Wy bewonderen 't geen wy moesten veragten, wy begeeren 't geen wy moesten schuwen, wy schuwen 't geen wy met de grootste vlytigheid moesten zoeken. Wy beminnen 't geen onzen haat verdient, wy haten 't geen onze liefde waardig is, en wel onder den schyn van goed en kwaad, 't welk duidelyk bewyst, dat het zoeken en genieten van het ware goed onze oorsprongelyke bestemming is. Wanneer nu het bezitten en gebruiken der goederen en gaven, die wy door de verlichting van het verstand ontfangen, en alle de heerlyke inzigten, die onze ziel daardoor verkrygt, onze geheele wil veranderen; wanneer dit alle onze driften, begeerten, alle onze uitmuntende kragten van tyd tot tyd in orde brengt; wanneer alles in overeenstemming komt, in overeenstemming met God, met zyne oogmerken, en met zyne wetten; wanneer de zinnelykheid is te ondergebracht, en zig buigen moet

onder de heerschappy der wysheid; hoe groot, hoe zegenryk zyn dan niet de voordeelen, welker bezitting en genieting hierdoor aan den mensch wordt medegedeeld? Eene geregelde vaste rigting van alle begeerende en afneigende kragten der ziele op dat geen, 't welk waarlyk verdient begeerd en verworpen te worden — een afkeer van de zonde, die met de oorspronkelijke waarde van onze natuur overeenstemt — eene yverige poging, om zig uit hare onteerende slaverny los te rukken — een juist gevoel van ons onvermogen ten goede, 't welk daartoe kragt zoekt en vind — een geruststellend vertrouwen op de verlossing van JESUS, op het Vaderlyk hart Gods, die zoo uitnemend gaarn bereid is, aan allen, die verbeterd en gelukkig willen worden, de verzekering van de vergeving hunner zonden te schenken en op de liefderyke toegevendheid, met welke hy alle zwakheden en gebreken verdraagt, die niet op eens kunnen worden uitgeroeid en overwonnen — wie zou deze weldaden niet begeeren? — Eene hartelyke toegenegenheid en liefde omtrend het beminnelykste aller wezens — elke, daar uit voortspuitende en dagelyks vrolyker opwasfende deugd — de bystand, die God aan de ernstige pogingen om hem te behagen, heeft beloofd — de gunstige gelegenheden, welke zyne over deugd en godzaligheid wakende Voorzienigheid, aan de geheiligden geeft, om zig daarin te oefenen —

de indruk, dien het gezigt van goede en pryswaardige voorbeelden op hem maakt — de opwekkingen tot regtschapenheid en godzaligheid, welke hy in de verkeering met wyze en deugdſame vrienden vindt — alle overwinningen over onordentelyke begeerten en driften, die God hem gemakkelyk laat behalen — wie kan deze voortreffelyke goederen kennen, zonder naar derzelver bezit en genot ſterk te verlangen? — De vreugd van een goed geweten — de vergeldingen, die hy voor zig ziet in de bezaligende eeuwigheid — derzelver vaste hoop — de overvloeiende bronnen van troost, die voor den gelovigen vriend der deugd, in alle wederwaardigheden, in de hardſte beproevingen van zyn vertrouwen op zynen hoogſten Weldoener, van zyne onderwerping aan Gods wil, en van zyne tevredenheid met alle zyne ſchikkingen, ſteeds openſtaan — welke heerlyke, ſchoon onzichtbare goederen! zyn zy niet dubbeld waardig, dat wy ze van God verlangen en bidden? — Dat de mensch ze maar vergelyke met alles, wat aangenaam is aan de zinnen, met de beſte, de heerlykſte, ligchamelyke weldaden Gods; laat hem maar eens regt bekend worden met hare voortreffelykheid, ſchoonheid, en de edele vergenoegens, die zy opleveren; en dat hy dan beſliſſe, of hy, zonder de openlykſte tegenſpraak van zyn geweten en verſtand, aan de zinnelyke goederen kan de voor-

ken

140 ZEVENDE AFDEELING.

keur geven boven de geestelyken. Het is zoo, de mensch komt niet tot het genot dezer gaven, zonder de erkentenis der waarheid, hy moet daartoe zig overgeven aan eene aanhoudende en yverige bezigheid, om daarin te vorderen en zig gevat maken op eenen langzamen voortgang. Zy hebben geen glans voor de zinnen en voor de ligchamelyke begeerten, en zyn onzichtbaar. De aardfche goederen vermaken zonder arbeid, zonder moeite, zonder uitstel. De geestelyke en onzichtbare goederen laten den mensch doorgaans lang wagten, eer zy hem hunne gansche heerlyke en bevallige waarde doen gevoelen. Maar hunne grootheid, duurzaamheid en bestendigheid vergoeden dit uitstel. Is het dan te veel gevorderd, zig duidelyke, ware, volmaakte, zekere, levendige en diep indringende begrippen van goederen, die zulk eene onschatbare waarde hebben, te maken, op dat men ze met een des te levendiger en yveriger begeerte van God verlangen kan, op eene hem behagelyke wyze daarom bidden, en dus verzekerd zyn van verhoord te zullen worden?

Hoe grooter de juistheid, zekerheid, levendigheid en werkzaamheid is, die wy aan onze voorstellingen van alle deze geestelyke goederen geven, die wel als weldaden en geschenken Gods moeten worden aangemerkt, schoon wy, om dezelve te verkrygen, niet werkeloos ons gedragen moeten, des te grooter verbetering komt 'er ook in onze
voor-

voorstellingen van de geestelyke onheilen, welke afweering van ons het bestendig doelwit onzer werkzaamheid, en, uit hoofde van een natuurlyk getrek van daartoe genoegsame kragten, een gewigtig gedeelte van den inhoud van ons gebed dient uit te maken. Deze geestelyke onheilen, die den mensch in het verkrygen van die volmaakt-heid, welke de grondslag van eene ware en duurzame gelukzaligheid is, verhinderen, zyn zeer talryk. Behalven de noodzakelyke en van onze natuur onafscheidbare beperkingen onzes wezens, die geete oorzaken van het kwaad zyn, of kunnen zyn, ontdekken wy eene menigte van gebreken, ziekten en verkeerdheden van het menschelyk verstand en den menschelyken wil, en talloze zwaarigheden, veranderingen van de, ons noodzakelyke wysheid en deugd, zoo wel in haren oorsprong als wasdom, die wel buiten ons zyn, maar daarom niet minder kragtig op ons werken. Beschouwen wy ons verstand met die ernstige opmerkzaamheid, welke genoegzaam is, om alle bedrog in ons oordeel over deszeifs gesteldheid voor te komen, dan vinden wy eene al te gevaarlyke traagheid, om by aanhoudendheid natedenken over dingen, die niet enkel zinnelyk, die enkel geestelyk en onzichtbaar zyn; eene sehadelijke neiging, om in de kennis van goed en kwaad, te blyven staan by donkere en verwarde begrippen, welke den grond leggen voor duizend ongelukkige dwalingen en verkeerde

mec.

meeningen; eene stoutheid, die altoos deze neiging vergezelt, en niet minder schadelijk is, die ons aanzet, om, onaangezien onze gebrekkige begrippen van de gewigtigste dingen, ons op ons eigen voordeel, zonder verder onderzoek, vooral in zedelyke dingen, geheel te verlaten. — Wy zyn daarenboven op eene, voor de waarheid allernadeeligste wyze, verkleefd aan vooroordeelen, aan onbewezen opvattingen, die ons zoo gewoon geworden zyn, dat wy ons, zonder daarvan eens bewustheid te hebben, naar dezelve rigten; wy zyn onbezonnen ligtvaardig, alles aan te nemen, alles voor waar en juist, voor nuttig en goed te houden, wat het aanzien, het voorbeeld, de manier van denken en handelen van andere menschen, de eerwaardige glans van oudheid of de schitterende bekooring der nieuwhed aanbeveelen, zoo ras maar onze neigingen en hartstogten hierdoor begunstigd worden. — Wy bespeuren in ons eene onbedagtsame haastigheid, om besluiten te maken uit grondstellingen, die nog onbewezen zyn, en dezelve, wegens hunne form, voor onwedsprekelyk te houden, waarby zig eene eigenzinnige koppigheid voegt, die ons doet vasthouden aan onze gedagten, alleen om dat het onze gedagten zyn, en een argwanend mistrouwen omtrend elke onderrigting veroorzaakt, die noch met de voorstellingen strookt, welke ons gemeenzaam zyn geworden, noch met

de

de driften, naar welke wy gewoonlyk onze handelingen regelen. Uit alle deze gebreken komt die onzalige onwetendheid voort in de noodzakelykfte waarheden, die ons geen kommer veroorzaakt, met ontelbare dwalingen, die ons behagen; het geloof aan geheimvolle kragten, die de wæreld en onze lotgevallen zullen bestieren, in zulke gevallen, waarin dit geen plaats kan hebben; de overhelling tot dwepery, die de gewoone wegen, om tot kennis der waarheid te komen, niet inslaat of afkeurt, maar zig inbeeldt eene hoger, onmiddelbare verlichting te hebben ontfangen, welke op niets anders rust, als op den trotschen waan, dien de mensch van zigzêlf heeft; en ook de tegengekantheid tegen alle waarheid, die niet zinnelyk gemaakt of volkomen begrepen worden kan, offchoon zy zoo veele bewyzen voor zig heeft, als zy hebben kan, en als 'er nodig zyn, om overtuiging te bewerken.

By deze zoo groote geestelyke gebreken van het verstand, voegen zig zoo veele gebreken en verkeerdheden van den wil, die met elkander blyvende huisvesten in onze ziele, alle ware gelukzaligheid onmogelyk maken. Welke gevaarlyke kwalen zyn het niet — die tegenzin in alles, wat ernst en inspanning vordert; de gewoonte, om alle handelingen natelaten, die ons zuur en bezwaarlyk vallen; het zoo magtig mishagen in alle lichamelijke onaangenaamheden, dat zoo veele zwakheid

heid der edele en zoo veele sterkte, zoo veele heftigheid der onëdele begeerten verraadt; de zoo buitenspoorige zinnelykheid, die in de Heilige Schrif. den naam van den aardfchen zin draagt, en nergens vermaak zoekt, als alleen in het geen de zinnen aangenaam streelt, of de daaruit voortkomende inbeeldingen bezig houdt; het ongeduld in alle, ook zelfs weldadige bezwaren en leidingen dat uit die verregaande zinnelykheid geboren wordt; de afkeerigheid van alle verpligting tot zekere, naar wetten geregelde handelingen, die een bepaald doel hebben; de wederspannigheid tegen alle tugt en orde, waaruit heimelyke haat van den Godsdienst, en niet zelden de wensch geboren wordt, dat 'er geen God mogt wezen! — Welke kwalen zyn niet — de bedorven eigenliefde, die alleen in zigzelf en in hare ware of ingebeelde voorregten vermaak fchept, die hare eigen eere, haar eigen nut tot het eenig en laafte oogmerk harer daden maakt; die veranderlykheid, die geen zeker doelwit heeft, en steeds van het eene voorwerp tot het andere vliegt, om dat de verwagting, van door derzelver bezit en genot gelukkig te worden, den mensch onophoudelyk bedriegt; de heftigheid en het geweld der hartstogten, en de zoo groote gemakkelykheid, waarmede deze spoedig en sterk kunnen worden in beweging gebragt! Welke zonden en afwykingen van de Goddelyke wetten ontlaan niet uit dezelve!

En

En uit de herhaling dezer neigingen — welke vaardigheden in het kwade! welke gruwelyke ondeugden!

DEZE geestelyke kwalen zyn het, die de ware gevaren voor menschen in zig vervatten, en de bronnen van hunnen eigenlyken nood delven. Men moet ze leeren kennen in hare grootheid en vreesfelyke gevolgen, hoewel men de andere talryke uitwendige hindernissen en gevaren voor onze ware volmaaktheid en gelukzaligheid niet uit het oog verliezen moet. Daartoe behoren dan voornamelyk flegte voorbeelden, die niet alleen de, aan alle menschen natuurlyk eigen, drift van navolging in beweging brengen, maar ook de mogelijkheid van kwaad te doen, bewyzen, en de wyze, hoe men het doen moet, om voordeel en aanzien daarvan te trekken, leeren; alle schadelijke indrukken van kwade, en het goede niet bevorderende gesprekken; alle ondeugende gezelschappen met de dwaasheden en dwalingen, tot welke wy in dezelve ons laten vervoeren; een onvolkomen onderwys en de gebreken der eerste vorming en opvoeding der kinderen; de kleine aging, die de deugd in de waereld ontfangt, en het pralen der ydele eer, dat den ondeugenden omringt, zoo lang hy schynt gelukkig te wezen; de menigvuldige verligting, die den mensch in het bedryf der zonde overal tegenkomt, en de

groote tegenstand, die eene nog ongecofende regtschapenheid overal te bestryden heeft.

WY hadden deze lyst van geestelyke kwalen en gevaren, met welke onze ware volmaaktheid en gelukzaligheid niet bestaan kan, met nog meer soorten van dingen, die niets als ellende baren, kunnen vermeerderen. Maar die de voornaamste en gevaarlykste dezer kwalen kent, kan gemakelyk, indien hy in goeden ernst wys wil worden, daaruit de afschuwelyke en schadelyke gesteldheid der overigen leeren kennen. Het zyn deze kwalen, die wy met alle onze kragten, zoo ver dezelve strekken, moeten zoeken te vermyden, van ons te verwyderen; om derzelve afwending dienen wy even zoo yverig te bidden, als om de mededeeling van alle de, tot onze ware volmaaktheid en gelukzaligheid vereischte geestelyke goederen en weldaden.

HET is klaar op te maken uit de menigte en menigvuldigheid der goederen en der kwalen, dat de mensch veelerlei soorten van gedagten en kundigheden moet bezitten, indien hy regt geschikt zal zyn tot het gebed om bevryding van de kwalen, en om mededeeling van de goederen; dat deze kundigheden duidelyk, zeker, tegenwoordig aan zyn geest, ligt opwekbaar, werkzaam en levendig moeten zyn, eer zy een waar, ernstig en vuurig verlangen tot God, 't geen het wezen van elk

elk gebed uitmaakt, in de ziele kunnen veroorzaken. Wie dit overweegt, zal zig niet ligt over die geenen verwonderen, die van gedagten waren, dat het gebed geene gemakkelyke en kleine arbeid is. Men kan zig ook met gemak voorstellen, dat de vaardigheid tot het gebed, het gevoel van deszelfs noodzakelykheid, de innerlyke drift daartoe en de lust daarin toenemen in die mate, waarin de regte kennis van 't geen waarlyk goed en waarlyk kwaad is, wordt uitgebreid, en in zekerheid, in duurzaamheid en in werkzaamheid aanwint. En dat wy deze regte kennis vooral tot dat einde, en niet alleen ter beter gebruik van onze kragten nodig hebben, is alleen daaruit onwedsprekelyk op te maken, dat het Gods werk is en blyft, ons van alle soorten van geestelyk kwaad te bevryden, en ons voor dezelve te bewaren. Het is waar, wy hebben geene vryheid, ons enkel by het ledig, het werkeloos verlangen daarna te bepalen, want de mensch is, uit hoofde van zyne natuur, een altoos werkzaam, een altoos voortwerkend wezen. Zyne kragten zyn in eene ophoudelyke beweging en kunnen niet rusten. Hy moet ze maar tot een zeker oogmerk leiden, of laten leiden. Maar hoe zeer zou hy zig bedriegen, indien hy dwaas of trotsch genoeg was, zig wys te maken, dat hy zoo wys, zoo goed en goddelyk gezind kon worden, zonder de invloeden van God,

als hy worden moet, om eene ware en eeuwig voortduurende gelukzaligheid te verkrygen? Kan hy nu dit niet zonder God, zoo moet hy het ook van God begeeren, dat is, hy moet daarom bidden.

ER zyn Heidensche Wysgeeren geweest, die het bidden om wysheid en deugd onnodig oordeelden, om dat zy den mensch zelfs het vermogen toeschreven, van wys te kunnen worden, en zig te gewennen aan de deugd. Onder de dwalingen der Stoïcynen was dit eene der voornaamste. Maar hunne verlichter en wyzer Wysgeeren, van PYTHAGORAS af tot JAMBlichus toe, hebben het gebed om het geestelyk goed niet alleen voor het beste, maar ook voor het nodigeste gehouden. SOCRATES en PLATO spreken hierover in eenen zeer bescheiden en ootmoedigen toon, en wie kent de schoone versen van JUVENALIS niet, waarin hy zegt: „ Bid de Godheid om eene gezonde ziel en een gezond lichaam; om eene ziel, die dapper genoeg is, om den dood niet te vrezen; om eene ziel, die geduldig is in smart, die niet ligt toornig wordt, en het lyden van HERKULES kiest boven al het vergenoegen en de wellust van Sardanapalus.” (*) Konden Heidenen zooden-

(*) JUVEN. Satir. Sat. X. 17. 354. fgg.

denken, hoe is het dan mogelyk, dat Christenen, die van den toestand der menschen, en van zyne kragten om wysheid en deugd te verkrygen, veel volmaakter inzigren hebben ontfangen, als deze hadden of hebben konden, anders denken?

Zoo noodzakelyk, intuschen, ware, zekere en werkfame kundigheden van de opgenoemde soorten van geestelyke goederen en kwalen zyn, zoo zeer hebben wy ook zoodanige voorstellingen van de veelvuldige soorten van ligchamelyk goed en kwaad nodig; dewyl wy om de mededeeling van al wat goed is, en om de afwending van al wat kwaad is, moeten bidden. Deze kundigheden bevryden ons voor dwaling, als wy bepalen zullen, wat daartoe mag gerekend worden. Wy zullen dan gemakkelyk kunnen beslissen, wat een waar ligchamelyk en aardsch goed is, of het alleen schynt te wezen wegens zyn behagelyk voorkomen. Wy zullen dan niets daarvoor houden, hoe streelend het ook zyn moge voor de zinnelyke begeerten, dat niet verkregen, niet genoten kan worden, zonder de opoffering van geestelyke, tot onze ware volmaaktheid en gelukzaligheid onontbeerbare goederen, of zonder berokkening van zulke geestelyke onheilen, die een onsterfelyk scheapzel van zyne waarde en zaligheid beroven, of dezelve in gevaar brengen. Wy zullen dan

het gebrek of verlies van 't geen, op zigzelf beschouwd, een aangenaam goed kan zyn, maar niet in alle omstandigheden en betrekkingen van den mensch, tot zyne aardfche gelukzaligheid kan gerekend worden, ook niet aanzien als eene ware ramp. Wy zullen het dan gaarn verdragen, en zelfs in lichamelijke droefenissen en smarten, gerust en tevreden kunnen zyn, indien ons het geestelyk goed maar niet ontbreekt. — Zoo-danige begrippen mogen niet naar den smaak van onze zinnelyke begeerten en hartstogten zyn, en stryden tegen de algemeene vooroordeelen omtrend goed en kwaad, zy zyn toch waar en juist, en het is onze zaak, om zoo bekend en vertrouwd met dezelve te worden, dat wy ons verlangen naar aardfche dingen leeren matigen en beperken. En dit zal plaats hebben, als wy de geestelyke en lichamelijke goederen dikwils met elkander vergelijken, en de uitnemende voortreffelykheid der genoegens, welke de geestelyke boven de lichamelijke aanbrengeu, regt in overweging nemen.

UIT alle deze kundigheden ontstaat dan ook de kennis der orde, waarin wy al dit goede zullen zoeken, en van God, den hoogsten weldadigen Gever, begeeren. Wy leeren 'er uit, dat wy eerst om het geestelyke, en daarna om het lichamelijke en aardfche bidden moeten. Want,
of

offchoon wy de lichamelyke goederen ontbeeren of verliezen, zoo kunnen wy toch wys, goed en gelukkig zyn, ja, wy kunnen in de onaangenaamste omstandigheden verkeerende, wyzer en gelukkiger worden, als wy zonder dezelve ooit zouden geworden zyn, indien wy maar in het bezit van de onontbeerbare geestelyke goederen blyven. Het is dus klaar, en ieder Christen moet het weten, dat wy om de geestelyke dingen, zonder voorwaarde, moeten bidden, zonder 'er by te voegen, *indien het ons goed is*. Want deze zyn, uit hoofde van hun aart, altyd goed en nodig. Maar om de lichamelyke moeten wy bidden met deze voorwaarde, of liever met het byvoegzel, *indien het Gode bebaagt*, want deze zyn ons altyd niet nuttig, veel minder nodig: integendeel, het misfen of verliezen van dezelve kan dikwils ons zoo nodig zyn, als den sterken arbeid en moeite ter onderhouding zynrer kragten, den zieken geneesmiddelen, en den losbandigen knaap de tugt en roede nodig zyn. En hoe verzekerd kunnen wy niet zyn, dat ons niets, ten opzigt van ons tydelyk welvaren, zal ontbreken, als wy alleen maar dat begeeren, 't welk Godebehagelyk is. Dit immers heeft hy aan elk beloofd, en hy zal zyne toezeggingen vervullen,

len, dewyl hy nooit kan handelen tegen zyne Wysheid en Goedheid. — Ik zal daarom van de aardfche goederen niets begeeren, als 't geen ik tot myne ware gelukzaligheid niet kan ontbeeren. En wie weet volmaakter, onbedriegelyker, wat ik daartoe volstrekt nodig heb, of niet, dan de Alweetende? Aan hem wil ik myn tydelyk lot, zonder eenig uitbeding, overlaten. Ik wil niet, gelyk de Heidenen, alleen de aardfche dingen, begeeren — niet om rykdom, om eer, om een langduurig leven, of om zulke goederen bidden, welker genot alleen bepaald is binnen dit leven — maar daarom wil ik bidden, dat God my zoo wys, zoo gehoorsaam omtrend zyn wil, zoo regtschapen en yverig in het vervullen van alle myne pligten make, dat ik, wanneer hy my rykdom, aanzien, goedkeuring, hoogheid en een lang leven verleent, dat alles tot zyne eere en tot geluk van myne medemenschen gebruiken, my nooit verheffen op myn geluk, en altyd aan het onzigtbare en eeuwige den voorrang boven het zigtbare en vergangelyke geven mag.

Ik kan deze aanmerkingen niet besluiten, zonder vooraf nog de vrage te beantwoorden, of ik niet eenen te grooten voorraad van ware, zekere

zekere en levendige voorstellingen van 't geen goed en kwaad is, tot het gebed en deszelfs uitoefening gevorderd heb. Zullen wy niet eer bidden, voor dat wy dezen rykdom hebben verzameld? Dat zy verre. De mensch wordt nooit, 't geen hy worden kan en worden moet, op eenmaal. De kennis van het goed, dat hy tot zyn welvaren nodig heeft, is aanvangelijk klein, maar groeit, kan en zal onophoudelyk groeien, en daarnaar moet zig ook het gebed en deszelfs uitoefening schikken. De Christen moet steeds meer goeds leeren kennen, om steeds meer van God te kunnen begeeren. Hy kan, het is waar, alles, wat hy gaarn tot zyn eigendom had, en hem meer volmaaktheid en gelukzaligheid geven zal, niet te gelyk begeeren, want hy kan het niet te gelyk erkennen. Hy moet zoeken, eene steeds grooter en uitgestrekter kennis daarvan te verkrygen, om geduurig meer van God te kunnen begeeren, meer te ontfangen en meer te genieten. Elke nieuwe kundigheid zal hy gebruiken, om nieuwe, daarmee overeenstemmende begeerten in zig te verwekken, dewyl het genot van het goede het verlangen naar het goede vooronderstelt. — Daarby komt de bestendige afwisseling van voorstellingen en gedagten, die dan eens klaar, dan

eens duister, dan eens levendig, dan eens dodig zyn, en ook al aan het gebed eene zekere rigting geven. Wie bidden wil, 't zy hy door byzondere gelegenheden daartoe wordt geroepen, 't zy hy uit eigen verkiezing (dewyl de tyd daarvan onbepaald is) zig tot deze Godebehagelyke en ons zoo weldadige bezigheid begeeft, dient zig te herinneren, welke geestelyke en ligchamelyke goederen hy van God al ontfangen heeft, om derzelve voortduuring te kunnen vragen en begeeren. Hoe langer hy zig by deze overdenking ophoudt, hoe meer hy de waardy en voortreffelykheid der goederen beschouwt, hoe duidelyker en levendiger zyne voorstellingen daarvan worden, des te ernstiger en vuuriger zal hy bidden. Hy overdenke, welke tydelyke en geestelyke goederen hem nog ontbreken; hoe nuttig en onontbeerlyk hem dezelve zyn; hy vergelyke zynen toestand, de gesteldheid van zyn gemoed en van zyn gedrag, met zyne pligten; hy bevytigitig, altoos een waakzaam en een teder geweten te hebben, dan zal hy menig een gebrek, dat misfchien zyne opmerkzaamheid tot dus ver was ontsnapt, ontdekken, en zyn onvermogen gevoelen, om het te herstellen, en — zal hy zig dan kunnen onthouden, God ootmoedig te bidden om mede-

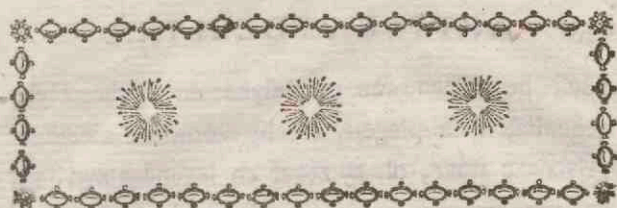
dedeeling van 't geen hy nog mist? Hy onderzoekte verder het kwaad, 't geen Gods Goedheid van hem afgeweerd, de noden en gevaren, waaruit hy hem gered heeft, om de voortduurende afweering te kunnen begeeren. Indien het uitwendige tegenspoeden zyn, die hem aanspoorden tot bidden; hy denke dan over de oorzaken na, uit welke dezelve voortvloeien. Dikwils zyn het gevolgen van zyne geestelyke gebreken en ongeregeldheden, en God laat ze hem overkomen, op dat het gevoel van ligchamelyke en aardfche kwalen hem tot erkentenis van zyne geestelyke kwalen en gevaren zou brengen, die hy niet voelt, maar die ook daarom veel gevaarlyker voor hem zyn, dan geene. Dan kan hy met het gebed om de bevryding van deze verbinden, en tevens aangedreven worden, om zyne krachten voornamelyk hiertoe aan te wenden. Maar zyn dezelve geene bittere vrugten der zonde, dan denke hy na, of zy niet veel eer zegeningen, dan plagen voor hem zyn; dan zoek hy naar de wyze en goede oogmerken, die God bewogen hebben, om ze hem toe te zenden; hy leere dan verstaan, dat God vertroeft met zyne uithelping tusfchen te treden, op dat hy niets van hem begeere, 't geen hy, gedron-

gen

156 ZEVENDE AFDEELING.

gen door zyne Wysheid en Goedheid, aan hem zou moeten weigeren. En dit zal hem bevestigen in het geloof aan die groote en geruststellende waarheid, *dat alle dingen moeten ten besten dienen van hun, die God liefhebben.*

AGTSTE AFDEELING.

HOE WORDT HET VERLANGEN NAAR
EEN ZEKER GOED IN 'T ALGE-
MEEN VERHOOGD TOT EEN
VERLANGEN VAN GOD.

HET gebed is geene eenvoudige , maar eene zeer samengestelde handeling van den mensch , waartoe geest en hart veelerlei verrigtingen moeten doen. Het verstand en de wil brengen in zynen toestand veelvuldige veranderingen voort , die denzelfen tot een nieuwen toestand maken , welken hy bewust is , onderscheiden te zyn van den vorigen. In het verstand worden gedagten verwekt , die onderscheiden zyn van de vorigen , die dezen verdonkeren , en , door eene grooter klaarheid en levendigheid , zig boven die uittekenen. Hy heeft

heeft begrippen van geestelyke en ligchamelyke zegeningen en plagen, die hy voorheen niet had. Als deze waar, als zy zeker en levendig zyn, als zy van eenigen duur zyn, als zy de ziel geheel vervullen en doordringen, dan ontstaan 'er bewegingen in den wil uit, die met dezelve overeenstemmen, een verlangen naar die goederen, die wy ons voorstellen, een welbehagen daarin, en wenschen om ze in eigendom te hebben, op dat men ze altoos bezitten, altoos daarvan vreugd en genoegten plukken. Dit alles behoort tot het wezen des gebeds, schoon dit alles het wezen des gebeds niet uitmaakt. Wy moeten 'er zekere voorstellingen van God mede verbinden, op dat het verlangen, 't welk ons hart naar het voorgestelde goed gevoelt, de wil of de begeerte verwekke om dit van God te ontfangen. Dit alles met elkan- der vereenigd, maakt het gebed uit.

DE WYL nu alle vrye veranderingen van den wil gegrond zyn in onze gedagten, en de invloed op elkander wederzydsch is, zo moeten wy ook by de handeling des gebeds, op die gedagten onze opmerkzaamheid vestigen, die het verlangen naar geestelyke of ligchamelyke goederen, welke wy wel niet bezitten, maar toch voor mogelyk houden en als noodzakelyk erkennen, tot een verlan- gen om die van God te ontfangen, of tot een gebed maken. Om daarvan heldere, zuivere en
met

met de natuur der zaak overeenkomstige begrippen te verkrygen, behoeven wy maar nauwkeuriger die voorstellingen te beschouwen, die, by beden aan menschen, ontstaan in onze ziele, als wy aan hun denken, van welken wy iets goeds met ons bidden zoeken te ontfangen. Wy denken dan niet alleen aan het goed, welks bezit wy voor nuttig en aangenaam houden, maar wy denken ook, dat wy in eene zekere, onmiddellbare betrekking met hun staan, en zy in eene, daarmee overeenstemmende betrekking met ons. Wy plaatsen ons, met onze gedagten, in eene zekere afhankelijkheid van hun, ten aanzien van onze behoeftigheden, en wy vooronderstellen by hen niet alleen het vermogen, maar ook de wil, de genegenheid om onze wenschen te vervullen en te bevredigen, 't zy het dan waarlyk zoo is, of alleen mogelijk. In deze betrekking zyn zy even zoo tegenwoordig aan onzen geest, als de voorstelling van het goed, dat wy begeeren, en, om dat zy alleen het ons kunnen geven, van hun begeeren. Dezen toestand van ons gemoed drukken wy door een aanspraak van hun uit, die de verklaring van onze wenschen, en de ontvouwing van de gronden onzer hoop vervat, 't zy dezelve mondeling of schriftelyk, of door anderen geschiedt. Korter, volmaakter en levendiger kunnen wy onze bewustheid van deze wederwysche betrekking niet uitdruk-

drukken, dan LUTHER gedaan heeft. „Wat
 „ is, vraagt hy zeer schoon, het gebed der ziele
 „ anders, als een verlangen van het hart en het
 „ gebed des monds, als de wil der lippen.” Door
 woorden geven wy te kennen, dat zy, die wy
 om iets bidden, te gelyk met het goed, waarom
 wy bidden, het naaste en voornaamste voorwerp
 van onzen geest, en van ons hart zyn. Want
 hy, wien ik aanspreek, of tegen wien ik my ver-
 klaar, is in myne voorstelling zoo naby, zoo tegen-
 woordig aan myn geest, als geen ander voorwerp
 op dien tyd is, of kan zyn. Elke aanspraak ver-
 vat niet, het bloot begrip van een ding, dat met
 een ander ding in geene verbintenis staat, maar
 stelt een onderwerp voor, 't welk ik, in myne
 gedagten, met zekere eigenschappen verbind, die
 het toekomen of niet toekomen. Derhalven is
 dezelve het bebwaamste teken, waardoor wy niet
 alleen zelfs bewustheid van onze betrekking, op
 dat onderwerp hebben, maar deze bewustheid ook
 bekendmaken aan anderen. De voornaamwoor-
 den *gy* en *gylieden* bekleden alleen de plaats der
 eigen namen van een persoon, of van meer perfoo-
 nen, die wy ons in zoodanig eene betrekking ver-
 tegenwoordigen. In zoo ver kon elk gebed tot
 God beschreven worden als eene aanspraak van
 hem, wanneer men het oogmerk, om aan hem
 onze gedagten bekend te maken, daarvan maar af-

afzondert, indien 'er niet nog andere tekenen waren, door welken wy bewustheid konden erlangen van de onmiddellbare betrekking, in welke wy, als wy bidden, ons voorstellen, dat Hy met ons, en wy met Hem staan.

INDIEN wy dit nu als ontegensprekelyk mogen vooronderstellen, dan behooren tot het gebed, wat ons verstand aangaat, behalven juiste, zekere en levendige voorstellingen van het goed, dat wy begeeren, 't zy dit in bewaring en vermeerdering van het geen wy reeds bezitten en genieten, 't zy dit in afwending van alle gevaren en noden gelegen zy, ook juiste, zekere en levendige begrippen van onze betrekking op God, van God, van onze ahangelykheid, ten aanzien van alle onze behoefigheden, van hem, als den eersten Veroorzaker van alles goeds, en van Gods betrekking op ons, in zoo ver hy niet alleen een oneindig vermogen, maar ook eene bereidvaardige geneigdheid heeft, om ons middelbaar of onmiddelbaar te helpen. Hy kan ons het goede geven, waarnaar wy verlangen, en hy wil het ons geven — deze twee voorstellingen moeten met de voorstelling van het begeerde goed zeer nauw vereenigd worden. Wy moeten eene duidelyke en levendige bewustheid daarvan hebben, 't welk niet geschieden kan, zonder de ware en regte gronden daarvoor duidelyk te

denken. Wy kunnen de voorstelling van het oneindig, en tot bevrediging onzer wenschen volkomen toereikend vermogen Gods niet hebben, zonder ons dat als alomtegenwoordig te denken, zonder overtuigend te weten, dat niets in staat is, om het te beperken of te hinderen. Daarom laat PAULUS voor de opwekking, om ons over onzen toestand niet te zeer bezorgd te maken, maar vrymoedig tot God dieswegen te bidden, de voorstelling van zyne nabyheid en tegenwoordigheid by ons voorafgaan. *Weest in geen ding bezorgd, de Heere is naby, maar laat alle uwe begeerten en bidden en smeken, met dankzegging bekend worden aan God. (*)* — Even zoo weinig kunnen wy ook met zekerheid opmaken, dat hy de wil, en de genegenheid heeft, om te voorzien in onze behoeftigheden, zonder van zyne volmaakte kennis van al het goede, dat ons te beurt kan vallen, van zyne wysheid, die alles ter bereiking der beste oogmerken ierigt, van zyne onophoudelyk-werkfame neiging, om alle zyne redelyke schepselen welte-doen, en van de beloften, dat hy deze neiging ook aan ons, in de van hem vastgestelde wyze orden openbaren en verheerlyken zal, juiste, zekere en levendige voorstellingen te hebben.

Op

(*) PHIL. IV: 5. 6.

OP de onbetwistbare waarheid dezer stellingen zyn de regelen gegrond, die ons leeren wat wy moeten doen, om te leeren bidden. — Maak u juiste en levendige voorstellingen van het goede, welks bewaring en vermeerdering tot uwe ware gelukzaligheid nodig is. Verbind daarmee eene duidelyke bewustheid van uwe afhankelijkheid, in alle uwe omstandigheden en behoeftigheden, van God, den Veroorzaker en Gever van alles goeds. Stel u hem zoo naby, zoo tegenwoordig voor, dat hy u met zyne kracht, overal en in alle omstandigheden, kan helpen, op welke wyze hy ook dezelve moge aanwenden. Denk, en wees overtuigd, dat zyn vermogen toereikend is, om alles, wat geene eigenlyke tegenstrydigheid is, daartestellen. Wees verzekerd, dat Gods kracht oneindig het vermogen en de kracht van alle zyne schepselen overtreft, en 'er derhalven geen wederstand kan uitgedagt worden, die de aanwending zyner kracht ten uwen besten hinderen, of hare uitwerkingen verydelen kan. Geloof, dat deze Almagtige, Alomtegenwoordige God, uw Schepper en Onderhouder, alle uwe lotgevallen, alle uwe behoeftigheden, alle uwe gevaren en noden volkomen kent. Geloof, dat hy alle middelen weet, door welken gy van alle, u bedreigende, geva-

ren bewaard, uit alle wederwaardigheden, nadeelig voor uwe gelukzaligheid, gered en met nieuwe weldaden verrykt kunt worden. Geloof, dat hy uwe Oncindig Wyze, Goede en Liefderyke Vader is, altoos bereid, en altoos werkfaam, om alles te verordenen, 't geen u volkomener maken, en uw welvaren verhogen kan, indien gy maar zyne aanwyzing ter bevordering van uw geluk opvolgen, aan zyne genadige gezindheden omtrend u niet twyfelen, de beloften van zyne hulpe met vertrouwen aannemen, en hare vervulling aan zyne Wysheid en Goedheid overlaten wilt. —

ALLE deze gedagten, vereenigd met de voorstellingen van het goede, 't welk ons, naar onze overtuiging, tot onze hoger volmaaktheid en gelukzaligheid ontbreekt, moeten, wanneer zy niet door andere gedagten verdrongen worden, op den wil werken, en menigvuldige bewegingen, van welbehagen in de duidelyke kennis van deze betrekking tusfchen God en ons, van vertrouwen op hem, en van een blymoedig toevorzig op deze groote voorregten daarin verwekken. Wy zullen het goede, dat wy begeeren, van Hem begeeren. Ons verlangen blyft, ten aanzien van hem, die het bevredigen kan, niet langer onbestemd, maar heeft eenen vasten grond

grond gevonden, waarop het rust. Het heeft de laatste bestemming, die het tot een gebed maakt. Want deze voorstellingen, en deze bewegingen van het hart met elkander vereenigd, maken het gebed uit; niet de woorden, die slechts voorstellende tekenen daarvan zyn, door welken wy van hetzelfde bewustheid hebben, om dat het zonder zulke tekenen onmogelyk is die duidelyke bewustheid te hebben. Zoo bestaat één bevel, dat wy geven of ontvangen, niet in de woorden, die ons daarvan bewustheid geven, om dat wy zonder dezelve zulk eene bewustheid niet kunnen hebben, maar in zekere voorstellingen van het verstand omtrend de inrigting van vrye handelingen naar zekere denkbeelden, en de daarmee overeenstemmende wil van hem, die het bevel geeft.

Ik heb eene volkomen handleiding tot het gebed gegeven, als ik by de voorschriften, die ons leeren 't geen wy biddende denken, de regelen voeg, die de bepalingen van den wil aangaan. — Verlang het goede, dat gy voor nuttig en nodig houdt, maar verlang het van God, van wien gy het alleen kunt verkrygen. Gevoel uwe afhankelijkheid van hem, in alle uwe behoeftigheden, maar gevoel die niet vermaak, dewyl gy van een Almagtig en Oneindig Goed Wezen afhangt. Begeer met dit gevoel van

L 3

hem,

hem, 't geen gy gaarn had, want gy kunt van hem de vervulling van uwe begeerte hopen en verwagten, gelyk een kind al het geen hy nodig heeft, van zynen Vader met vertrouwen kan hopen en verwagten. Verlang en hoop tegelyk met het vrolykst vertrouwen op hem, niet, als of hy daardoor iets gewinnen kon, 't geen hem ontbrak, en uw vertrouwen op hem eene vergelding ware voor het goede, dat gy van uwen Goeden Vader verwagt, maar, om dat gy daar door iets gewint, om dat dit vertrouwelyk verlangen u in die gelukkige gesteldheid plaatst, waarin uwe bede zekerlyk verhoord wordt, indien dit uwe gelukzaligheid waarlyk kan bevestigen en vermeerderen. — Wanneer een mensch deze voorschriften nakomt; wanneer hy die voorstellingen in zyne ziele verwekt en onderhoudt; wanneer hy dan de begeerte naar lichamelijke en geestelyke goederen, die zyn verstand hem als nodige en gewigtige goederen zoo duidelyk voorstelde, dat hy ze met volle overtuiging daarvoor houden moest, tot God rigt, en daar op grondvest, dat de mededeeling van 't geen hy wenscht, alleen van hem afhangt; wanneer hy die van hem begeert, en wel met dat genoegen, 't welk de magt, de neiging, en de werkzaamheid tot helpen, welke aan zynen hem overal nabyzonden en omringenden Schepper en

Wel-

Weldoener eigen zyn, hem moeten doen gevoelen, en met dat vertrouwen, 't welk God zoo waardig is — wat doet hy dan? Bidt hy niet tot God? Of moet 'er nog iets bykomen, om met waarheid te kunnen zeggen, hy bidt? Vordert de Allerhoogste, wanneer hy ons belast te bidden, dat men hem zal aanspreken, hem zyne behoeftigheden klagen, op dat hy daarvan narigt verkryge? Wil hy, dat men zig moeite geve, hem door zyn geschreeuw uit zyne sluimeting optewekken, of door de welsprekende voorstelling van deze en geene gronden, door den lof van zyne voortreffelykheden, of door de dankbaarheid, die men hem voor zyne, ons reeds geschonken, weldaden bewyst, zyne onverschilligheid omtrend ons te overwinnen, en hem medelyden omtrend ons in te boezemen? Verlangt hy dit alles, om dat hy anders niet dat heerlyk, zalig, zigzelf algenoegzaam Wezen zou zyn, als wy de scharing van deze vereering hem niet opbragten? Zou dat bidden heeten? Dat zy verre. — Indien dan nu dit geen bidden kan genoemd worden, zoo kan men ook niet twyselen, of hy bidt, die zulke voorstellingen en gevoelens in zig verwekt en onderhoudt, als in deze afdeeling zyn beschreven geworden.

NEGENDE AFDEELING.

DE AANDAGT, DE OOTMOED, DE
ERNST, DE YVER, HET VERTROU-
WEN EN DE LIEFDERYKE GE-
ZINDHEDEN, WAARMEE WY
MOETEN BIDDEN.

DAT hy, die op eene ware en Godebeha-
gelyke wyze bidden wil, met *aandagt*, dat hy
met *ernst*, dat hy met *yver*, dat hy met *aan-
houdende bestendigheid*, dat hy met een *oetmoedig
hart*, dat hy met *soevoorzigt* en *vol vertrouwen*
bidden, dat hy eindelyk met *liefderyke gezindbe-
den omtrend anderen* bidden moet, daarin zyn
het allen eens, die ons leeren, hoe wy zullen
bidden. Indien het uitgemaakt is, dat die voor-
stellingen des verstands, die gezindheden en be-
wegingen van het hart, die in het voorgaande
zyn

zyn beschreven en verklaard geworden, het wezen des gebeds uitmaken, is het ontegensprekelyk, dat onze gebeden deze eigenschappen moeten hebben. Als zy van den regten aart zyn, zyn deze volkomenheden in hoger of geringer graad daarmee verbonden. Kunnen zy niet altoos in een even hogen graad *aandagtig*, *ernstlig*, *yeurig*, *aanboudend*, *oetmoedig*, *vertrouwelyk* en *liefderyk* zyn, zoo moeten zy het toch altoos in eeniger mate zyn.

DE *aandagt* is de eerste eigenschap van een Godebehagelyk gebed, en de grond van alle deszelfs overige volmaaktheden. Dit blykt klaar uit de natuur van het gebed. Het bestaat, gelyk bewezen is, in een ware en levendige wil, dat God ons het goed, 't geen wy, naar juiste en zekere voorstellingen, begeeren, geven, en het kwaad, dat wy ook naar juiste en gegronde begrippen daarvan, van ons wenschen afgewend te zien, van ons afwende, of ons daarvoor bevryde. Deze *aandagt* bestaat in eene werkelyke deelneming zoo wel van het verstand, als van den wil aan het geen wy van God begeeren. Het verstand neemt aan een voorwerp deel, als het zyne opmerkzaamheid daarop vestigt, als het zoo daarover nadenkt, dat het zig daarmee alleen, of voornamelyk bezig houdt, 't zy dat het zig beyyert regt bekend met dat voorwerp te

worden, 't zy dat het genoeg, 't welk het in deszelfs befchouwing vindt, het daaraan kerent. Zulk een mensch zal derhalven zyne gedagten van alle andere voorwerpen aftrekken. Hy zal alles vlieden, dat zyn geliefd voorwerp ontrukken wil aan zyne befchouwingen. Het is hierop, dat de vermaning van den Heiland rust; dat men de filte en de eenzaamheid moet zoeken, als men bidden wil; dat men niet, gelyk de Pharifeën, moet gaan staan op de hoeken der ftraaten, om dat het gemoed zig in het midden van gedruisch en overal, waar onophoudelyk nieuwe zinnelyke veranderingen in ons gezicht voorvallen, niet bewaren kan tegen de verftrooingen, welke de indrukken van uitwendige, fteeds afwifelende voorwerpen op ons gemoed moeten maken. Zonder opmerkzaamheid, zonder een aanhoudend nadenken over een en hetzelfde voorwerp, kunnen geene duidelyke, geene zekere voorftellingen daarvan ontftaan. Wie daaraan twyfelt, heeft in het geheel geen begrip van duidelyke en zekere voorftellingen. Want waarin bestaan alle duidelyke voorftellingen? Is het niet in de voorftelling van de kenmerken, waardoor wy een zeker ding van andere dingen kunnen onderscheiden? Wy moeten daarom ons gemoed in zulk eene gefteltheid brengen, waarin wy met zoo weinige veranderlyke voorwerpen omringd zyn, als mogelyk is, op dat

wy niet veel moeite behoeven te doen, om onze gedagten te bemeesteren. DAVID, dit groot voorbeeld van aandagtige bidders, bidt daarom zoo gaarn op zyne legerstede, zoo gaarn als hy zig nederlag, als hy weder opwaakte, dewyl de ziel dan aan eene stille, of wederom gestilde zee gelykt. De Verlosfer der menschen bragt daarom zelfs geheele nagten door in het gebed; hy verliet het gezelschap der menschen, tot wier best hy nogthans zoo werkzaam was; hy ontweek het gezelschap zyner, van hem zoo teder geliefde, discipelen, en begaf zig in de eenzaamheid. *Hy begaf zig*, lezen wy daarom meer dan eens in zyne geschiedenis, *alleen op een berg, om te bidden*. De eerste Christenen waren daarvan zoo overtuigd, dat zy verder gingen, dan zy moesten, en aan het verblyf in eenzame plaatsen, in woestynen den voorrang gaven boven het verblyf in Steden en onder menschen. Dit was eene buitenspoorigheid, maar eene buitenspoorigheid, die voortsprong uit een goede bron. — Het schynt wel, dat het gemeenschappelyk gebed, waarroe wy verpligt zyn, hiervan eene uitzondering maakt. Maar behooren tot dit gebed ook de aandagt, de opmerkzaamheid en het nadenken niet? En, als de Godsdienst gesteld is, gelyk hy zyn moet, hoeveel vereenigt zig niet daar, om de zandagt
der

der Christenen optewekken, te onderhouden en de schadelyke verstrooingen onzer gedagten voorrekomen? Zoo noodzakelyk het nu is, dat ons verstand met aandacht deelneemt aan 't geen wy bidde van God begeeren, wanneer daarvan goede en zekere begrippen in ons zullen verwekt of onderhouden worden, zoo noodzakelyk is hy ook, als ons hart daaraan zal deelnemen. Er kan geen verlangen, geen wil in ons geboren worden zonder die voorstellingen des verstands. Geene gewaarwordingen, geene bewegingen komen in ons tot rust, om aan andere gewaarwordingen en bewegingen plaats te maken, wanneer de gedagten, waarop zy betrekking hebben, verdonkerd en onderdrukt worden. Het verstand moet aan het hart andere voorwerpen vertoonen, het moet zo in zoo een helder licht, zoo goed, zoo begeeringwaardig voorstellen, dat het zig daarheen neigen, daarnaar verlangen, dat het naar het bezit en genot van die dingen streven kan. Hoe nodig is derhalven de *aandagt*, vooral ten aanzien van geestelyke en onzichtbare goederen, die wy boven alle andere dingen van God begeeren moeten, dewyl ze niet alleen de noodzakelykste, de onontbeerbaarste, maar ook de gewigigste, de voortreffelykste zyn.

UIT het gezegde vloeien eenige gevolgen,
die

die in zekeren zin verschrikkelyk zyn, maar toch van de Christenen verdienen ernstiglyk overwogen te worden.

Eerste gevolg. Wanneer de *aandagt* behoort tot het gebed, wie moet dan niet, met bekommering, opmerken, dat de regte oefening des gebeds in de Christenheid bykans geheel heeft opgehouden, of ten minsten zeer zeldzaam is? Waarom? Om dat men onder de menschen, die bidden, zoo weinigen vindt, die met aandagt, met opmerkzaamheid, met een deelnemend hart bidden. *Dit volk naadert tot my met bunne lippen, maar hun hart is verre van my*, kan men wel van de meesten zeggen, die nog somtyds bidden willen. Men geloofst dat men bidt, wanneer men zig van tyd tot tyd zekere formulieren van gebeden herinnert, 't geen toch niet meer dan een werk van het geheugen is, waaraan noch het verstand, noch het hart eenig deelnemen. Men beweegt de lippen, maar ook alleen de lippen. Men bidt, maar met een verstrooiden zin, die voor alle vreemde gedagten der vryen toegang tot ons hart open laat. Een gebrek, dat maar al te gemeen is, niet alleen onder den grooten hoop, dien het aan genoegsame kennis van den Godsdienst ontbreekt, maar zelfs onder hen, die meer verlicht, en daarom tot deze handeling van den inwendigen Godsdienst beter geschikt zyn moesten — een gebrek, dat

dat in onze tyden grooter en uitgebreider wordt, hoe minder de menschen den omgang met zigzelf, de ingetogenheid, de liefde tot huisfelyke bezigheden kunnen verdragen; hoe minder grooten en kleinen de vermaken en verstrooingen des gezelschappelyken levens kunnen misfen, die thans niet meer verkwikking en versterking tot ernstige bezigheden zyn, maar zelfs voor de gewigtigste bezigheden des levens beginnen gehouden te worden. Hoe kunnen de menschen hunne gedagten tot het gebed verzamelen, en by elkander houden, als de eerste gedagte, waarmee zy 'ontwaken, is, waarmee zy zig, na het verrigten der onvermydelijke pligten van hun 'stand en beroep, den dag door vermaken, aan welke genoegens zy deelnamen, in welke gezelschappen zy schitteren, of welke vermaken zy aan hunne gezellen en vrienden bezorgen willen? Hoe is het mogelyk, zig opiewekken tot aandagt, als zy uit het geraas hunner gezelschappen, bedwelmd of vermoeid door het vermaak dat zy daar genoten hebben, of dromen genoten te hebben, terugkeeren en begelcid zyn van alles, dat hunne verbeelding getroffen, hunne zinnelyke driften en hartstogten verhit heeft. Hoe meer deze geest van verstrooing en de daaruit voortspruitende onlust in ernstige gedagten toeneemt (en die moet, by de zoo algemeene neiging tot een enkel leven van vermaak,

steeds

steeds toenemen) des te onvatbarer moeten ook de menschen worden tot de aandacht des gebeds, en het steeds grooter verval der godzaligheid moet daarvan het onvermydelyk gevolg zyn. Al verklaart men deze aanmerkingen voor duistere en zwaarmoedige gedagten van een naargeestig brein, kan men daarom niet regt loogchenen, dat 'er ook eene gegronde zwaarmoedigheid in dit leven is?

Het tweede gevolg. Wanneer de *aandagt* eene noodzakelyke eigenschap van het gebed is, zoo volgt, dat God, die ons het gebed bevolen heeft, ook de *aandagt* in het gebed bevolen heeft. Is het daarom niet treurig, niet beklagenswaardig, dat, daar wy onze verpligting tot het gebed niet geheel ontkennen, en deswegens ook somtyds voornemen te bidden, maar op de daartoe vereischte deelneming van het verstand en hart niet letten, wy de eene pligt willende waarnemen, te gelyk eene andere pligt overtreden en schenden; dat wy derhalven den Godsdienst vereeren door onze goede voornemens, maar te gelyk ontteeren, door de wyze, waarop wy dezelve uitvoeren? Welke tegenstrydigheden kan toch de mensch niet met elkander vereenigen!

Het derde gevolg. Wy behoeven ons niet te verwonderen, wanneer God ons gebed verwerpt, want het is geen waar gebed. Wy verkrygen
het

het goed niet, om 't welk wy fchynen te bidden, want het gebrek van aandacht is een ontegensprekelyk bewys dat wy het niet kennen, en daarom ook niet regt begeeren.

Hoe noodzakelyk is het daarom, dat wy alle moeite aanwenden, om ons te gewinnen aan den aandacht en alle middelen zorgvuldig gebruiken, die tot opwekking van dezelve kunnen dienen! Hoe kunnen wy anders het tot die vaardigheid brengen, om ook midden in onze bezigheden, midden in onze gezelschappen, wanneer niemand bemerkt, wat 'er omgaat in ons binnenste, ons hart tot God te verheffen, daar wy niet eens onze gedagten byeenroepen in de stilte der eenzaamheid, en daar leeren dezelve met eene zekere vastigheid te rigten op dat goed, dat wy van God willen begeeren! — Maar om de middelen, die der verftrooing, dat zoo fchadelyk ding voor de aandacht in ons gebed, tegenwerken, niet alleen uitte vinden, maar ook behoorlyk te kunnen aanwenden, moet men eerst de oorzaken kennen, waaruit de verftrooingen van ons gemoed gewoonlyk onstaan. De eerfte en algemeene oorzaak is de natuurlyke onbestendigheid en veranderlykheid van ons gemoed, die het ons, in alle aangelegentheden, hoe gewigtig ook, zoo zwaar maakt, onze opmerkzaamheid zoo lang op een bepaald voorwerp te vestigen, als nodig is, om daarmee
op

op eene, met onze oogmerken en bedoelingen overeenstemmende, wyze bekend te worden. Dat is een bewys, dat de edeler, de hoger kragten van onzen geest zwak zyn, dat zy over de lager kragten, over de zinnen, over de verbeelding dat vermogen niet hebben, 't geen zy hebben moesten. Hoe grooter de magt der zinnelyke indrukken op ons is, des te zwakker is de reden, welke zig voornamelyk bezig heeft te houden met het geen niet in de zinnen valt, en daarom ook van de zinnen niet kan waargenomen worden. Daartoe nu behoort alles, wat de ware volmaaktheid en gelukzaligheid van den mensch uitmaakt.

EENE andere oorzaak is de verdorven toestand van ons hart, waarin wy ons bevinden, zoolang de ware verbetering van onszelf, van onze gezindheden, onze neigingen, onze gemoedsbewegingen en onze driften ons niet ernstig ter harte gaat. Het hart is vol van onordentelyke liefde tot het aardsche, tot het zichtbare, tot het tegenwoordige. Wy zyn eergierig en denken alleen aan 't geen onze eerzugt kan bevredigen. Wy vergeten dat het noodzakelyk is, dien te beperken en te matigen. Wy zyn beledigd, wy hebben vyanden en wy zyn bedagt op wraak. De rykdom is onze afgod, en wy geven alleen agt op 't geen dien afgod omtrend ons genegen kan maken. Kan men zig, als zulke hartstogten onze

ziele opvullen, daarover wel verwonderen, dat wy niet zeer opmerkzaam zyn op die dingen, die wy aan God hebben voortedragen? Men kan niet tegelyk aan den Hemel en aan de aarde denken, gelyk wy met onze oogen niet tegelyk na den Hemel en na de aarde kunnen zien.

MEET deze inwendige bedorvenheden van ons hart vereenigen zig zoo veele verdrietelykheden en rustverteerende levenszorgen. Men is verdrietig dat men arm, dat men ongeëerd in de waereld is; men is verdrietig, dat wy anderen boven ons zien, die, naar ons begrip, het geluk niet waardig zyn, dat zy boven ons vooruit hebben; men is verdrietig, dat zy, die beneden ons zyn, zig niet altyd zoo slaafsch naar onzen wil schikken als wy meenen geregtigd te zyn, van hun te kunnen vorderen. Wy zien onze eigen zwakheden en gebreken voorby, maar des te nauwkeuriger, des te scherper die zwakheden en gebreken, die andere menschen aankleven, en dit beledigt ons, dit maakt ons ongeduldig. Wy maken rekening op onze vrienden, maar zy verlaten ons; en dit brengt ons buiten onszelf. Wy hebben oogmerken, die wy willen doorzetten, en wy vinden tegenstand; dit krenkt ons, dit maakt ons oplopend. Tot de ontwerpen, die wy maken, ontbreken ons de middelen; en dit veroorzaakt zorgen. Wy zyn van eenen ondernemenden aart, maar de uit-
slag

flag is onzeker; dit maakt ons ongerust. Wy ontdekken gevaren, maar zien geene hulp, geene redding; dit jaagt ons in vreze. — Alle deze verdrietelykheden, alle deze zorgen, alle deze bekommernissen, alle deze mismoedigheid, alle deze onrust, alle deze vreze zyn gelyk aan roofvogelen, die dreigen ons offer te verflinden, die wy daarom verjagen moeten, wanneer wy aan den Vader der gelovigen wenschen gelykvormig te worden.

By deze algemeene oorzaken der verftrooing, die den aandagt in het bidden verhindert en verzwakt, voegen zig nog byzondere oorzaken. Gy kunt niet met aandagt bidden; uwe gedagten dwalen af, en uw hart is, eer gy het denkt, niet meer by het geen gy van God wilde begeeren. Maar hebt gy u wel voorbereid tot het gebed? Onmiddelyk voor hetzelfde hebt gy u nog met duizend dingen bezig gehouden, die met uw waar geluk in geene verbintenis stonden. De gedagten, die in uwe ziel toen heerschten, hebben nog alle hunne levendigheid, en — gy kunt verwonderd wezen, dat gy niet met aandagt kunt bidden?

ONZE natuur is van dien aart, dat onze opmerkzaamheid op eene handeling meer afdwaalt, hoe meer wy dezelve door veelvuldige herhaling gewoon worden. Zoo gewennen wy ons aan

zekere gebeden, die wy in ons geheugen hebben bewaard. Zy vloeien eindelyk zoo glad van onze lipen, wy kunnen ze opzeggen, of ons daaraan herinneren, zonder met ons hart 'er in te deelen; 't welk by deze werktuigelyke verrigtingen der lippen en des harten, zig met duizend andere gedagten, ontwerpen en wenschen bezig houdt, die met den inhoud van onze gebeden in 't geheel geene verbintenis hebben. Wy zyn derhalven verftrooid, en bidden zonder aandagt. Wanneer wy dit bemerken en opregtelyk wenschen aandagtig te bidden, en voor die verftrooingen beveiligd te worden, die ons van het voorwerp en den inhoud onzes gebeds aftrekken, zoo moeten wy zoo wel de algemeene, als de byzondere oorzaken daarvan ernstig tegenwerken, en hoe ernstiger de moeite is, die wy daartoe aanwenden, des te zekerer kunnen wy op eenen gelukkigen uitflag rekenen.

Wy beklagen ons, dat onze ziele geen vermogen had, in het gebed slegts eenige oogenblikken opmerkzaam te zyn, dat onze gedagten onophoudelyk afdwaalden, dat wy ons vergrepen zelfs tegen onzen wil. Maar wanneer wy ze in 't gemeen by zeer weinig ernstige voerwerpen en derzelve beschouwing byeen kunnen houden; wanneer wy in 't geheel geen magt over onze zinnen en onze verbeelding hebben; wanneer zy by

alles

wat wy doen, ligtelyk verftrooid worden, om dat wy ons nooit gewennen aan de natuurlyke veranderlykheid en vlugigheid van onzen geest grenzen te zetten, hoe kunnen wy dan verlangen, dat wy op eenmaal by het gebed nieuwe menfchen worden — dat dan de zinnen ons gehoorzaam zyn — dat wy over de, ten allen tyde zoo werksame, verbeelding heerfchen zullen? Laten wy ons alzoo beftreven, meester te worden over onze zinnen en heeren over onze verbeelding. Indien het vernuft onze grootfte voorreffelykheid uitmaakt, zoek een ieder de fterkte der zinnelykheid te verzwakken en dezelve te brengen onder de gehoorzaamheid der reden. Naarmate de zinnelykheid afneemt, verliest ook de verbeelding haar fchadelyk geweld, die even daarin haar voedsel vindt, dat de zinnen altoos voor alle uiterlyke indrukken worden open gehouden. Alles, wat ons het vry en aanhoudend gebruik van onze reden gemakkelyk maakt, bevordert ook de fterkte der opmerkzaamheid, waardoor wy onze gedagten by een bepaald voorwerp houden en bewaren kunnen.

MAAR offchoon deze pogingen, om onze natuurlyke veranderlykheid en onbestendigheid te betomen, voor het gebed niet geheel vrugteloos zullen zyn, zullen zy toch op de bevordering der aandagte by hetzelfde flegts een geringen invloed

hebben, als wy op eene geheele verbetering van onzen innerlyken zedelyken toestand niet ernstig bedagt zyn. Onze onvatbaarheid tot den aandagt spruit voornamelyk voort uit onze ongeregelde gezindheden. Men weet niet, hoe men bidden zal om eeuwige goederen, om dat men ze niet lief heeft. Men kan over de waarheden, welker kennis daartoe nodig is, niet nadenken, om dat men geen smaak daarin heeft. Men weet niet, hoe men om Gods Genade zal bidden, om dat men die niet wenscht. Men weet niets aan God te zeggen, om dat men hem byna niet kent. Men kan niet bidden tegen zyne hartstogten, om dat men die niet wil haten. Het gebed is de taal van het verlangen, men heeft daarom geen aandagt, om dat men geen waar verlangen heeft. Ieder verzwakke dan de al te groote verkleefdheid aan het aardfche; hy verbanne, wanneer hy bidden wil, alle gedagten der eergierigheid en alle andere ongeregelde neigingen en hartstogten uit zyne ziele; hy bevyere zig daarom derzelver schadelykheid en zondigheid te leeren kennen. Dit is zoo veel te nodiger, hoe nodiger het verlangen is, om van deze aardfche neigingen en ongeregelde hartstogten door God bevryd te worden. — Even zoo noodzakelyk is het, als men met aandagt bidden, en voor verstrooiende gedagten in hetzelfde bewaard worden wil, zig

van

van de verdrietelykheden, zorgen en onrust des levens losterukken, eer men bidt. Dit kan niet beter geschieden, dan wanneer men tot op den grond van zyn verdriet, van zyne onrust, van zyne zorg, van zyne vreze tragt te komen, en onderzoekt, of men ook reden heeft, zoo mismoedig, zoo ongerust, zoo beangftigd, zoo zorgelyk te zyn, als men is. Zal het licht opgaan en de dag helder worden, zoo moeten de nevelen en wolken verdwynen, die den weldadigen invloed der zonnestralen verhinderen. Ik ben verdrietig, want anderen zyn meer geëerd, meer in aanzien, dan ik — ik ben verdrietig, want alles gaat niet naar myn wensch — ik ben verdrietig, want ik ben beledigd, en ik kan my niet wreken — ik kan de gebreken, die ik by andere menschen ontdek, niet verdragen, en dit verdriet my — de middelen ter uitvoering myner ontwerpen ontbreken my, en dit veroorzaakt zorgen — ik ben ongerust, vertsaagd, want ik zie veele gevaaren en geene hulp — maar heb ik daarom ge- gronde reden tot mismoedigheid, verdrietigheid en neerslagtigheid? Anderen zyn meer in aanzien; verdien ik dit ook, of is het aanzien by andere menschen zoo noodzakelyk, zoo onontbeerlyk tot myne rust en gelukzaligheid? Ik ben verdrietig over de beledigingen, die my wedervaren; maar heb ik ze my ook zelfs op den hals gehaald, ver-

vul ik ook zoo nauwkeurig alle myne pligten omtrend andere menschen, dat ik geene toegewendheid nodig hebbe? Ik ben verdrietig over de gebreken en zwakheden myner medemenschen; waarom ben ik het niet meer over myne eigen gebreken? Ik ben vol zorg, om dat ik geene middelen heb ter daarstelling myner ontwerpen; maar is het niet mischien myn geluk, dat deze middelen [my ontbreken? Ik ben vol onrust, om dat ik gevaren en geene hulp zie; maar, als ik ze nooit zie, waarom zoek ik ze dan niet by hem, van wien ik ze durf hopen? Op deze wyze zoeken elk zig van de verdrietelykheden en rustvernielende levenszorgen te bevryden. —

De liefde tot de waereld, de buitensporige aardschgezindheid, de nodeloze kwelling, waarmee wy onszelf zonder reden pynigen, dat is de gevaarlyke koorts, die ons lusteloos tot al het goede, tot het gebed maakt, en eene algemeene bitterheid over het hart uitbreidt. Elk keere daarom terug na de bron van die lusteloosheid, die ook de aandagt van het gebed hindert, en hy onderzoek, of dezelve ook in onregelmatige neigingen van zyn hart gelegen zy. Hy zal bevinden, dat hy te zeer aan zigzelf, aan gewigtige vriendschappen, aan gevaarlyke vyandschappen, aan eene geheime nyd en aan begeerten verkleefd is, die hy moest onderdrukken. Als wy deze onreine
bron-

bronnen toestoppen, als wy ons hart van derzelver vergifige uitlatingen reinigen, zoo zullen wy ook met aandacht kunnen bidden.

EVEN hieruit is het gemakkelyk te zien, hoe noodzakelyk de voorbereiding tot het bidden zy. Elk late eene goede beschouwing van zigzelf, van zyne gesteldheid en zyn toestand voorafgaan. Hy overwege, hoe noodzakelyk, hoe onontbeerlyk hem dat goed is, 't welk hy van God begeeren wil. Hy overwege, hoe ellendig hy zou zyn, als deze hem zyne zonden en zwakheden niet wilde vergeven, omtrend zyne gebreken geene toegewendheid wilde gebruiken, als hy hem niet wilde heiligen. Hy verwekke in zig eene levendige voorstelling van de Grootheid, van de Heiligheid des Wezens, van 't welk hy de goederen verlangt, die tot zyne volmaaktheid en gelukzaligheid onontbeerlyk zyn. Hy zoeke aan deze gedagten levendigheid bytezetten, en het zal hem gemakkelyk worden, zyne gedagten in orden te houden, en te rigten op die voorwerpen, waarop zy dienen gerigt te worden. Dan geve hy agt op de byzondere oorzaken, die hem in het bidden verstrooid maken. Vindt hy, dat ze voortkomen uit de gewoonte, om zig, van zyne kindschheid af, alleen van formuliergebeden te bedienen, hy beproeve dan, hierin eene verandering te maken. Voor een hart, dat door gevoel van

zyne behoefigheden geroerd is, kan dit niet moeielyk zyn, als hy zig maar op de regte kennis van zynen toestand, van de weldaden die hy nodig heeft, van de onheilen die hy lydt, van de gevaren die hy vrezen moet, toelegt, en het gebed maar niet beschouwt als een slavendienst, dien hy niet kan nalaten van tyd tot tyd aan God te bewyzen. Dit moet men evenwel zoo niet verstaan, als of men by gebeden, waaraan men zig gewend had, geen aandacht kon hebben, om dat men zig daaraan gewend had. Zyn het gebeden, waarin de Christen om weldaden, die hem altyd nodig en heilsaam zyn, of om bewaring voor onheilen, die altoos met zyne ware gelukzaligheid stryden, bidt, waarom zou hy deze gebeden veranderen of derzelve inhoud in nieuwe woorden kleden, als hy maar zorgt bewustheid te hebben van de denkbeelden, die door dezelve worden uitgedrukt? Ik sta toe, dat men van eene onagtsaamheid kan overrompeld worden, die ons schadelyk is, als men woorden gebruikt, die ons gemeen zyn, maar het is geen noodzakelyk gevolg. En wie weet niet, dat wy ook met genoegen herhalen, 't geen wy dikwils met genoegen gedaan hebben?

Wie dan met *aandagt* bidt, zal ook zekerlyk met *voer* en *ernst* bidden. *Ernst* is zoo wel opreghtheid en waarheid, als eene sterke deelneming
aan

aan de grootheid en het gewigt van 't geen ons bezig houdt. Wy spreken ernstig, als wy deze en geene gezindheden niet alleen voorgaven, maar waarlyk hebben, wanneer die gezindheden en neigingen in de ziele plaats hebben, die door de woorden worden betekend, en dien graad van levendigheid en sterkte hebben, welken zy, overeenkomstig hunne uitdrukking, dienen te hebben. In dezen zin staat de *ernst* over tegen de *buigchelary*, waarmee wy onszelf of anderen bedriegen. Want alshoon het gebed een gedeelte der vereering is, die wy aan den Allerhoogsten schuldig zyn, zoo is het toch naar deszelfs oogmerk meer een pligt omtrend onszelf, dan omtrend hem. Een waar, in onze ziele altyd tegenwoordig verlangen naar ware goederen, een even zoo ernstig verlangen alles van ons verwyderd te zien, 't welk ons ellendig maakt, of kan maken, wy mogen de grootheid van het onheil uit gevoel kennen of niet kennen — dit moet immers het genot dier gewenschte dingen en aangename gewaarwording van bevryding of beveiliging altoos voorafgaan. Dan eerst, als dit verlangen daar is, als wy van hetzelfde als van een in ons tegenwoordig verlangen bewust zyn, dan eerst is de ziele behoorlyk voorbereid om zaad te ontfangen, en om daarvan de heerlykste vrugten in te oogsten. God kan ons deze weldaden niet eer verleenen, voor

dat

dat wy een opregt verlangen naar dezelve gevoelen. Zigzelf nu een verlangen toetefchryven, dat men niet heeft, welk een fchandelyk gebrek van eerlykheid omtrend zigzelf! — dit leugenagtig voorreeven by God, welk eene vermete belediging van zyne Alwerende Majesteit! — Zulk een waar, opregt verlangen nu kan by ons niet geboren worden zonder aandagt; het kan, al is het in ons min of meer tot bestaan gekomen, niet tot onze bewustheid komen, zonder opmerkzaamheid op onzen innerlyken toestand. — Zo is het gefield met den *ernst* des gebeds, in zoo ver daardoor het tegendeel van *koelzinnigheid* en *onverfchilligheid* wordt aangeduid. In onze ziele kunnen menigerlei begeerten ontfiaan, om dat'er veelvuldige voorwerpen zyn, die op ons eene goede of aangename betrekking hebben, of ons als zoodanig worden voorgehouden. Maar dewyl zy wel weten, dat wy alles, wat goed en aangenaam is, niet tegelyk kunnen verkrygen en genieten, zoo blyven veele begeerten zwak. Houden wy zekere foorten van goede en aangename dingen voor gering en ontbeerbaar, zoo is het ons tamelyk onverfchillig, of zy bevredigd worden. Maar zyn zy gewigtig, groot, houden wy ze daarvoor, zoo wordt ons verlangen naar dezelve een ernftig verlangen. Onze ziele kan by het gevoel van haar gebrek niet koelzinnig blyven;

ven; onze deelneming daaraan schikt zig altoos naar de grootheid en het gewigt van het goed, dat wy van God begeeren, in zoo ver ons verstand het ons, naar waarheid, voorstelt. Dit nu geschiedt alleen, als wy aandagtig zyn, als de geheele opmerkzaamheid van onzen geest gevestigd is op het geen wy begeeren en begeeren moeten. Dan kan het niet voor ons verborgen blyven, hoe wezenlyk het begeerde goed voor onze tevredenheid en gelukzaligheid is. De geheele voortreffelykheid daarvan zal voor ons zichtbaar worden. Elk gevaar, om welks afwending wy bidden, elke ramp, waarvan wy gaarn wenschen bevryd te worden, zal ons dan verschynen in zyne ware gedaante en vreesfelykheid. Alle onverschilligheid zal verdwynen. Wy zullen met *ernst* bidden, daar wy met *aandagt* bidden, want de grootheid van elk verlangen wordt door de voorstelling van de grootheid en het gewigt zynes voorwerps bestemd. Zoo onbetwistbaar dit alles is, zoo duidelyk blykt hieruit wat wy te doen hebben, om ernstig te kunnen bidden.

UIT den *ernst* des gebeds ontstaat natuurlyk de *yver*. Elk gebed is nuttiger voor ons en verbaar om verhoord te worden, naarmate het vuurig is. Men moet intuschen dezen *yver*, dit vuur wel onderscheiden van de levendigheid, sterkte en drift, waarmee de hartstogten gewoonlyk

lyk werken , die uit zinnelyke voorstellingen ontstaan , waarby de verbeelding zoo werkzaam is , om de voorwerpen , die onze zinnen behagen en sterke begeerten verwekken , duizend vervoerende bekoorlykheden te geven , die zy niet hebben. Deze vuurigheid bestaat niet in die geweldige bewegingen en schokkingen van de ziele , vooral van hare lager kragten , welke terugwerken op het ligchaam , aan het bloed en de zenuw - vogten eenen stillen omloop geeven , en de gedagten en aandoeningen der ziele tot eene soort van dwepery opvoeren , die met de vertrekkingen van het ligchaam , dat aangetast is door eene heftige koortse , zeer wel kan worden vergeleken. Zulk een toestand , waaraan de verbeelding meer deel heeft , dan het verstandig nadenken , kan met de duide-lykheid en juistheid der voorstellingen niet bestaan , die wy ons maken moeten van het geen tot onze ware , innerlyke , onzichtbare en eeuwige volmaaktheid en gelukzaligheid behoort , om aan ons verlangen naar dezelve eene levendigheid en sterkte te geven , die naar hare groote en uitnemende waardy is afgemeten. De verstandige liefde tot een voorwerp (en in elk verstandig verlangen is verstandige liefde) heeft de verschyntelen der zinnelyke liefde niet , ofschoon men ze vindt by de mystieke liefde , die gewoon is , zig de uitnemende eigenschappen des Oneindigen , en de voor-
 traf-

treffelykheid der geestelyke, onzichtbare goederen en weldaden, onder allerlei aanlokkelyke en zoe- te beelden van zinnelyke schoonheid voortstellen. Want in zulk een vuurige gemoedsbeweging is God, en het geen den naam van eene geestelyke en onzichtbare weldaad verdient, minder het voorwerp, dan het schynt. Daar is meer verkleefdheid in aan het geen de zinnen roert, de verbeelding en de daarin gegronde, de daaruit vloeiende harts- togten gaande maakt, als aan dat geen, 't welk uit hoofde van zyne hoge voortreffelykheid niet in de zinnen vallen, maar alleen door een ver- licht en gezuiverd vernuft erkend en genoten wor- den kan. Men kan, het is waar, alle zinnelyk- heid niet uitsluiten. Alles, 't welk de verbeel- ding in 't heiligdom brengt, is, als ik my zoo eens mag uitdrukken, juist geen vreemd vuur. Als de ziele streeft, om de levendigheid, de snel- heid, den nadruk, waarmee duidelyke, zekere en gegronde voorstellingen van het geen waarlyk goed en waarlyk kwaad is, werken op haar verlangen, en den graad der levendigheid en sterkte van dit verlangen uitedrukken en te betekenen, zoo moet zy dikwils haren toevlugt nemen tot zinnelyke beel- den. Het ontbreekt der tale aan eigenlyke tekens van deze geestelyke werkzaamheden, en de beeld- spraak kan ook de duidelyke, de zekere, de kragt- volle voorstellingen der ziele, met de daaruit voort-
sprui-

spruitende verstandige begeerten zeer sterk, zeer levendig uitdrukken. Evenwel de ziel moet steeds met het verstand en met het hart meer blyven hangen aan de zaak, die door deze zinnelyke voorstellingen wordt betekend, dan aan het teken zelfs. Wanneer DAVID, ontvlamd door een vuurig verlangen naar God, naar zynen Hoogsten Weldoener en Helper, dit voorstelt onder het beeld van dorst naar eene verfrischende fontein in eene dorre, uitgedroogde landstreek, zoo is dit toch niets meer dan eene uitdrukking en een teken van den hogen graad der levendigheid zynner duidelyke en zekere voorstelling van de grootheid, van de kracht en van de onontbeerbaarheid der hulpe Gods, en van den hogen graad der levendigheid van zyn verlangen naar dezelve. — De *yver* derhalven, waarmee men moet bidden, bestaat, wat het wezen aangaat, in den graad van levendigheid, snelheid en nadruk der gewigtige, duidelyke en zekere voorstellingen van een uitnemend goed, om 't welk wy bidden, en van den daarmee overeenstemmenden graad onzes verlangens. Hoe juist, duidelyker en zekerer die voorstellingen worden, des te levendiger worden zy; des te spoediger en nadrukkelyker werken zy op den wil en op onze neigingen; des te meer worden daardoor andere gedagten en begeerten buiten werksaamheid gezet. Men begeert niets

zoo levendig, niets zoo herhaald, niets met grooter bestendigheid, dan het goed, 't welk men zig in zulk een graad van levendigheid en sterkte heeft voorgesteld. Dan bidt men met *yver*. Hoe edeler, hoe voortreffelyker, hoe onontbeerlyker, hoe duurzamer die goederen zyn, welker voortduuring of mededeeling van God begeerd wordt, met destegrooter yver moet men om dezelve bidden. Zoo schikt zig deze yver, met welke men om de afweering van het kwaad bidt, ook naar de grootheid, en de verdervende kragt der gevaren en onheilen, welker bevryding of afweering den inhoud van ons gebed uitmaken. En hieruit volgt dan, dat men om alles, wat men gemeenlyk verstaat onder geestelyk goed, met meer yver bidden moet, dan om het ligchamelyke. Hieruit volgt, dat alles, 't welk de levendigheid van juiste en gegronde voorstellingen bevordert; 't welk derzelve voortduuring of vernieuwing gemakkelyk maakt; 't welk andere gedagten, die met dezelve in geene verbintenis staan, of hare levendigheid beschadigen, verdonkert, en van hunnen beschadigenden invloed berooft; alles, 't welk hare kragt om te werken op den wil verhoogt — dit alles bevordert den *yver*, waarmee wy al wat goed is, doen, en om al wat goed is, bidden moeten.

MET den yver des gebeds staat de *bestendigheid* in een nauw verband. Deze eigenschap is een

noodzakelyk gevolg van den, tot het gebed vereischen, ernst en yver. Het geen men ernstig, yverig wil, wil men ook met *bestendigheid*. Het blyft ons by. De neiging daartoe duurt voort. Men laat het niet varen. Wanneer men ook in de verrigting, of in de vervolging van hetzelfde belet, en voor eenigen tyd verhinderd wordt, zoo keert men toch dikwils, en by elke gelegenheid, weder tot hetzelfde terug. De *bestendigheid* van het gebed staat daarom tegen de *veranderlykheid*, de *afwisseling* van onze voorstellingen en begeerten over, en bestaat in de voortduuring van ons verlangen tot God naar al wat waarlyk goed is, en in de voortzetting van hetzelfde, in zoo ver het de vervulling van andere, niet minder groote en gewigtige pligten niet verhindert. Dewyl namelyk de pligt des gebeds noch onze eenige, noch onze voornamste, noch onze gewigtigste pligt is, maar hoofdzakelyk een middel ter ligter waarneming onzer pligten, en daarom met dezely-n in verbintenis gebragt, of aan dezelve ondergeschikt moet worden, zo kan de bestendigheid, aangemerkt als eene eigenschap van het gebed, niet daarin bestaan, dat men niet anders doe, als bidden — niet in eene, door geene andere goede handeling, afgebroken voortduuring van hetzelfde — maar gedeeltelyk in de onveranderlykheid die, tot het gebed behooren-

rende, duidelyke en zekere voorstellingen van het geen waarlyk goed is, en de daarin gegronde regtmatige, tot God gerigte, begeertens — en gedeeltelyk in de gedurige, levendige vernieuwing van dezelve, by elke geschikte gelegenheid, ook midden onder onze andere, goede en pligmatige bezigheden, en derzelve getrouwe waarneming. Het gebed kan, als eene enkele daad onzer ziele, geene ongestoorde voortduuring hebben, maar daarom moet de kennis, die daartoe behoort, noch de neiging daartoe ophouden, ook niet, al heeft men daarvan, ten allen tyde, niet dezelfde bewustheid, al drukt men zyne gedagten niet uit met woorden. Alleen dan ontbreekt het gebed bestendigheid, als met de daartoe behoorende gedagten en begeertens, andere hun tegenstelde gedagten en begeertens afwisselen; als deze geenen verdringen en verdelen; als men begint zyne voorstellingen van het goed, dat men begeert en van het kwaad, daar men afkeerig van is, te veranderen, en het kwaad voor goed, en het goed voor kwaad te houden. Blyft de ziel tegen deze verandering beveiligd, zoo zal men het gebed dikwils en gaarn, ook omtrend hetzelfde onderwerp, herhalen, en tot hetzelfde wederkeeren, zoo haast dit niet verboden wordt door onze andere pligten. Men zal daarin niet vermoeid worden door het uitstel der verhooring, maar integendeel dit uitstel

gebruiken, om het dikwils, en met hartelyke deelneming te vernieuwen. Wy zullen van het goed, dat wy van God begeeren, juist niet altoos even levendig bewust blyven, maar het zal ons altyd in den zin blyven. Het geen in den zin blyft, verliest zyne kragt niet, maar deszelfs uitlating wordt allēen voor een tyd teruggehouden, en deze terughouding zelfs geeft dikwils meer sterkte, en werkzaamheid, zo haast de oorzaken der terughouding ophouden. Zo zal ons ook niets van de vernieuwing en herhaling van die bede, die ons na ter harte gaat, afhouden, als het inzien, dat andere, en hoger pligten moeten voorafgaan. Gelyk men in de leere volharden kan, zonder zig bestendig, en zonder ophouden met hare voorstelling, en derzelve bewyzen bezig te houden, zo kan men ook bestendig, en by aanhoudendheid bidden, zonder zig onophoudelyk daarmee bezig te houden (*). Die weduwe, welke van hare party hart geplaagd wierd, kwam by den Rigter van haar stad, die God niet vreesde, en geen mensch ontzag, en zeide: *red my van mynen wederpartyder*, en herhaalde dit verzoek dikwerf, zonder daarom zig altoos in zyn huis of voor zyn huis optehouden, zonder hare huisfelyke, of andere bezigheden

daar-

(*) HAND. II: 42.

daarom te verzuimen. *En hy wilde in lang niet, staat 'er in het verhaal van JESUS, ten bewys, dat zy hare bede dikwils heeft vernieuwd, waardoor deze onregtvaardige Rigter bewogen wierd, by zigzelf te denken. Offchoon ik God niet vreeze, en geen mensch ontzie, wil ik toch deze weduw helpen, daar zy my zoo lastig valt, op dat zy niet eindelijk kome, en my het hoofd breke (*)*. DAVID verzuimde door den nood, waarin hy meer dan eens verkeerde, zyne bezigheden niet, hy bad den ganschen dag niet, maar hy wilde des morgens, middags en des avonds weenen en klagen (†). DANIEL nam den dienst Gods en den dienst des Konings met onvermoeide getrouwheid waar, en overtrof, in de hem opgedragen posten, alle des Konings Vorsten en Landvoogden. Hy kon daarom, als hy in nood geraakte, niet altoos op zyne knieën liggen, en God om de afwendig der hem dreigende gevaren aanroepen, maar hy knielde des daags driemaal neder om te bidden (§). Een Christen zal ook altoos tyd tot bidden vinden, altoos daarin kunnen aanhouden, al heeft hy by het gebed nog veele andere gewigtige, hoge pligten waarteneemen, als maar zyne voorstellingen

gen

(*) LUC. XVII: 1 &c.

(†) Ps. LV: 18.

(§) DAN. VI: 11.

gen van zyne ware behoeftigheden, en zyne daarmee overeenstemmende begeertens, al kan hy daarvan altoos de levendige bewustheid niet bewaren, onveranderd voortduuren. — Alles alzo, 't welk juiste voorstellingen van onze behoeftigheden, en de daarmee strokende begeerten duurzaamheid, en vastigheid geeft, (waartoe vooral de voorzigtigheid behoort alles te vermyden, dat haar vervalschen, hare duidelykheid verdonkeren, hare gewisheid ondermynen kan,) dat bevordert ook het aanhoudend, het bestendig gebed.

BRENGEN wy nu tot het gebed de vereischte aandacht; is het zoo ernstig en vuurig, als het gewigt van onze begeerte verdient; erkennen wy de noodzakelykheid, daar in aan te houden; en geeft het uitsfel der verhooring ons daartoe zelfs prikkels, zo zullen wy zekerlyk met *oormoed*, en *onderwerping* bidden. Het valt zekerlyk den mensch zwaar, zig van zynen hoogmoed te ontdoen, en hy neemt dien dikwils met zig in het gebed. Het zyn niet allen verootmoedigde Tollenaars, die in den Tempel komen, om te bidden, er verschynen niet zelden ook Phariseers, welker hart vol is van ydele tevredenheid met hunne ingebeelde voortreffelykheden, en vol van veragting der andere menschen, die het geen zy van God begeeren, hem gelyk trotsche huurlingen, in den waan, dat zy hun dagwerk hebben volbragt,

als

als een welverdienden loon afvorderen. Zy danken hem, dat zy niet zyn gelyk andere menschen, roovers, moordenaars, en onregtvaardigen, of als die oormoedige, die zyne oogen niet durft opheffen tot den Oneindigen. Zy beroepen zig op de woorden, die zy hem voorstellen, als of het verdiensten waren, welken hy, zonder onregtvaardig te zyn, niet onbeloond kan laten. Maar dat zyn menschen, die noch hunne gebreken, noch hunnen nood kennen. Zy hebben geene kennis van 't geen zy begeeren moeten, veel minder van hem, voor wiens aangezicht zy verschynen, om hem met hun gebed te vereeren. Wie daarentegen juiste voorstellingen heeft, zoo wel van de goederen, die hy mist, als van de onheilen, die hem drukken; wie bewustheid heeft van zyn volkomen onvermogen, zig de goederen te verschaffen, en van de onheilen te bevryden; wie zyne onwaardigheid kent, het volkomen gebrek van eenige verdiensten gevoelt, die zal zig verootmoedigen, als hy bidt. Hoe armer een mensch zig gevoelt, des te minder kan hy trotsch wezen. Maar hy die zegt: *ik ben ryk, en heb geen gebrek aan eenig ding, en niet wret, dat by blind, vol jammer, en naakt is*, hy zal met een hoogmoedig hart begeeren, 'tgeen hy zigzelf niet kan geven, en zyne ware betrekking op God vergaten. De verlichte, die uit het onderwijs der Reden, en

der Openbaring, juiste begrippen van zynen waren toestand heeft, zal ook het groot onderscheid, dat 'er tusfchen hem en God is, duidelyk erkennen. Hy zal het niet voor zig verbergen, dat hy, in alle zyne omftandigheden, geheel van hem afhangt. De Grootheid, Majesteit en Heiligheid van God zal hy ter harten nemen, en een diepen indruk daarvan ontfangen en behouden. Hy zal inzien, dat God voortreffelykheden bezit, die niet alleen zyne onvolmaaktheden overtreffen, maar ook zyne ware en ingebeelde volmaaktheden oneindig overwegen. Byzonder zal hy levendige bewustheid hebben van zyne onwaardigheid, om weldaden te vorderen, en van zyn gebrek aan alle verdienften omtrend den Oneindigen. Hy zal zig niet vleien, eenig regt op zyne gunst te hebben, noch in zyne natuur, noch in de gefteldheid van zyn gedrag. Hy zal daarom, ten aanzien van zynen oneindigen afstand van God, en wegens het gevoel van zyne onwaardigheid, gelyk de van God geliefde Tollenaar, *van verre* staan, fchroomen zyne oogen ten Hemel optehffen, en *genade omtrend den armen zondaar* zal, welke weldaden hy ook van hem begeert, het eerfte zyn, 't welk hy wenscht. De graden van deze gezindheid, zoo noodzakelyk tot elk gebed, zyn afgemeten naar de grootheid en levendigheid zyner kennis van Gods volmaaktheden, van derzelver

onderling verband, van hunnen wyden omtrek, van hunne oneindigheid, en werkingen — naar de sterkte zynes gevoels niet alleen van de grenzen, en perken zyner eigen, hem van God geschonken, volmaaktheden, maar ook van het strafwaardig gebrek van veele volmaaktheden, die hy toch kon bezitten, en van zyn onvermogen, om dat gebrek te vergoeden, wegtrenemen, en zig in het bezit te stellen van 't geen hem volmaakter, en gelukzaliger maken kan. Hoe levendiger en grooter de erkentenis daarvan is, des te ootmoediger is zyn gebed, des te gewilliger ter onderwerping aan God, en zynen heiligen wil. Gaarn zal hy de regten, welke Gods oneindige volmaaktheden hem over hem geven, erkennen, zig als het eigendom des Heeren beschouwen, waarmee hy kon doen, 't geen hem behaagt, zonder daarom voor hem te sidderen, dewyl hy te gelyk weet, dat eene Onmetelyke Goedheid ook behoort onder de volmaaktheden van den Oneindigen. Darom zal hy ook zig niet verzetten tegen de verpligting, om alle zyne lotgevallen volkomen aan hem over te geven; hy zal hem, ten aanzien van de plaats, en den tyd der verhooring zynes gebeds, geene regels willen voorschryven; hy zal zig voor ontevredenheid, voor morrend ongeduld wagten, wanneer God hem niet terstond, en niet op die wyze verhoort, gelyk hy wenschte verhoord te

worden. — Uit dit alles blykt, hoe veele redenen de mensch heeft, om dikwils de gronden te overwegen, die hem niet alleen tot ootmoed, en onderwerping aan den Allerhoogften verpligten, maar ook de opwekken, dezen, in zyn gansche wezen gegronde pligt dierbaar by hem maken kan, op dat het hem, wanneer hy bidden wil, gemakkelyker valle, zyn hart van alle onbetamelyke tevredenheid met zigzelve te reinigen, en voor alle hoogmoedige verbeeldingen te bewaren, voor welke een ieder des te meer op zyne hoede moet zyn, naarmate hy meer natuurlyke, of verkregen, vooral zedelyke voorregten boven anderen heeft, of meent te hebben. En hoe noodzakelyk is het niet, zyn hart altoos in ootmoedigheid te houden, daar 'er niets is, 't welk den waren toestand van onszelf meer voor ons verbergt, 't welk ons meer hindert regte kennis te verkrygen van onze eigenlyke behoefigheden en gebreken, van onze allergevaarlykste ellende, van onzen allerjammerlyksten waren, niet ingebeelden nood, dan hoogmoed en verwaande inbeelding! *Den ootmoedigen geeft God Genade*, kan men met regt zeggen, en met grond verwagten, want niemand gevoelt meer, dat hy Genade nodig heeft, niemand weet de waardy der Genade meer en inniger te schatten, dan de ootmoedige. Hy ziet neder op den ootmoedigen, en neemt den verbryfelden, den verflagen van

van geest aan in gunst. Maar hoe zeldzaam is deze deugd, die ons zoo gelykvormig maakt aan CHRISTUS! Hoe zeldzaam vooral by hen, welken God by hen, welken God byzondere gaven en voortreffelykheden van geest of hart, maar voornamelyk welken hy rykdom, eere en magt verleend heeft! Hoe zeldzaam, zelfs in de schoulen der wysheid, waarin de ootmoedigheid het eerst met woorden en daden geleerd worden, welker eerste vrugt de ootmoedigheid wezen moest! Eene zeldsamen deugd, om dat zy zoo een schoone deugd is, want ons hart is natuurlyk tot hoogmoed genegen, en alles zelfs, wat die ondeugd onderdrukken, verwinnen moest, wordt dikwils zeer gemakkelyk in haar voedsel veranderd. De wetenschap niet alleen in aardsehe dingen, maar zelfs de Godsdienst kan het hart opblazen. Hoe zwarer intusfchen deze deugd is, des te yveriger moet men arbeiden, om ze te leeren beoefenen, dewyl zy een zeker kenmerk oplevert, dat wy aan God behagen, en ons gebed hem aangenaam is. Want het is onmogelyk, dat Hy een welbehagen kan vinden in iemand, die hem niet houdt voor 't geen hy is, voor den eenigen Oorsprong van al het goed, dat wy bezitten, of van hem begeeren, die ons dat alles, het moge ligchame-lyk of geestelyk zyn, uit enkele vrye en onverdiende Goedheid schenkt. De ootmoedige erkent hem

hem daarvoor. Hy ſchryft niets aan zigzelf toe, zet niets op rekening van zyne verdienſten, maar beſchouwt alles, gelyk de Tollenaar in het Euan-gelie, als enkele Genade, en daarin kan hy een bewys vinden, dat zyn hart zoodanig is, als het zyn moet, indien het den Heere zal behagen.

HOE ootmoediger nu een mensch in zyn gan-sche gedrag, en gevolgelyk ook in zyn gebed, met des te grooter *toevoorzigt* en *vertrouwen* kan hy tot God bidden. Alle gebed is ydel, en kan den Heere niet behagen, zonder dit vereiſchte, dewyl zyn eigen woord alle menſchelyke hoop gegrond heeft op het geloof, 't welk in een *toevoorzigt* *vertrouwen* op zyne Magt, zyne Wysheid en zyne Goedheid beſtaat, en vooral zig veſtigt op de waarheid zynere toezeggingen. Er zyn Philoſophen geweest, die twyfelden, of men de verpligting tot het gebed uit gronden der reden voldingend genoeg bewyzen kon. Maar wat voor twyfelin-gen ook daartegen mogelyk zyn, dit lyd geen twyfel, dat hy, die op eene, Godebehagelyke, hemzelf nuttige en heilſame wyze, bidden wil, met *toevoorzigt* en *vertrouwen* bidden moet. Tot dit *vertrouwen* behooren voornamelyk twee ſtuk-ken. Het eerſte is eene volkomen overtuiging van ons verſtand, dat God ons alles kan geven, 't welk wy tot onze gelukzaligheid nodig reke-nen; dat hy alle onze wenſchen kan vervullen; dat

hy het vermogen heeft, om alles, wat daaraan nadeelig is, van ons aftewenden, en ons van de rampen, onder welker last wy zugten, te bevryden, dat hy by deze Magt ook den wil heeft, om met zyne Magt en Wysheid ter bevrediging onzer wenschen, en ten onzen beste te werken. Deze overtuiging grond zig op eene regte kennis van zyne onbeperkte Magt, aan welke geen ding onmogelyk is, van zyne heerschappy over alles, welke de geheele waereld moet gehoorfaam zyn, en van zyne grenzelooze Wysheid, die niet alleen volkomen weet, wat ons nuttig en heilfaam is, maar ook alle middelen overziet, waardoor ons welzyn bevorderd, en alles afgewend worden kan, wat ons tot nadeel verstrekt. En de overtuiging van zynen genadigen wil, om ons te helpen, berust op eene ware en regte kennis van zyne onveranderlyke bereidwilligheid, om alle zyne redelyke schepselen weltedoen, die niet alleen in de geheele inrigting der waereld doorblinkt, maar zig ook aan elk mensch door ontelbare en menigvuldige weldaden zoo heerlyk openbaart, dat hy aan de Goedheid Gods, in zoo ver hy maar op dezelve let, geen twyfel hebben kan. — Het tweede stuk, dat tot het vertrouwen behoort, waarmee men tot den Almagtigen bidden moet, is de deelneming van ons hart aan deze tweeledige

dige overtuiging van ons verstand, door eene ware en ongeveinsde vreugd over dezelve, die uit een opregt en ernstig welgevallen daarin ontstaat; door eene beyvering, om ons hart, dat dikwils al te angstig is in zyne wenschen, tot nut te brengen; en door eene geduldige verwagting der weldaden, en der hulpe die wy van hem begeeren.

DIT zyn de algemeene gronden, die den mensch beregtigen, om vertrouwen op God te stellen, en met vreugd tot hem te bidden. Zy hebben veel kragt en sterkte, om dit by hem te verwekken, maar kunnen evenwel niet vergeleken worden met de gronden, welke een Christen heeft, om in alle zyne aangelegenheden met een blymoedig toevorzigt, tot God te naderen. Want de Beginner en Voleinder onzes geloofs, gelyk PAULUS onzen Verlosfer noemt, maakt ons niet alleen alles, 't welk ons van de Magt en den Wil van God, om ons te helpen en gelukkig te maken, kan verzekering geven, met meer duidelykheid, met meer nadruk bekend, dan het scherpzinnigste, het beste vernuft doen kan, maar hy stelt ons ook in zyne verdiensten en beloftenissen een grondslag ter hand, waarop ons vertrouwen met onbeweegbarer vastigheid kan worden nedergezet, en geeft ons

ons tevens het ontwyselbaarste, het zekerste regt, om de verhooring van ons gebed met vreugd van God te verwagten. Want hy heeft ons met God verzoend, ons by hem aangenaam gemaakt, en ons uit zyn naam de dierbaarste verzekeringen gegeven, dat hy ons om zynen wil alles wil schenken en wil doen, wat ons goed en zalig is, indien wy maar zyne verzoening en zyne beloften aannemen, en ons op dezelve verlaten willen. Daarom eischt de Openbaring ook, dat wy om alles, wat wy nodig hebben, *in den naam van Christus* tot God zullen bidden, of, dat wy hetzelfde in vertrouwen op zyne verzoening, op de Oneindige waardy van zyne verdiensten, en op de onbedriegelyke zekerheid van zyne beloften zullen begeeren. Wat kan den mensch, als hy hulp by den Almagtigen wil zoeken, anders ongerust maken, met angst en vreze voor hem vervullen, als de regtmatige bekommernis, die uit zyne onwaardigheid voortvloeit? Offchoon nu de reden alle hoop niet behoeft optegeven, dat God zig ook over den zondaar zal ontfermen, dewyl de zonde zelfs de allergrootste ellende is, en het volmaakste, het beste Wezen in de ellende zyner schepselen kan, zoo is deze hoop nogthans zeer gering en zeer zwak, als men ze vergelykt tegen die, welke ons het

Euan-

Euangelie geeft. Want wat kon den gevallen, den zondigen mensch met meer hoop en toevoorzigt op den Oneindigen bezielen, dan de verheven voorstelling van den Apostel; *indien God zynen eigen Zoon niet gespaard, maar hem voor ons allen overgegeven heeft, zal hy ons dan met hem niet alle dingen schenken? (*)* Nu behoeft ons, als wy niet moetwillig volharden willen in de slaverny der zonde, geene gedagte aan onze onwaardigheid te verschrikken, want wy, voor zoo ver wy Christenen genaamd worden, worden niet op onze waardigheid, maar op de voorspraak van CHRISTUS en zyne beloften gewezen. Erkennen, gevoelen wy, dat wy de Genade, de hulp van God niet verdienen, treuren wy daarover, zoo moet dat even zoo veel tot onze geruststelling bydragen, als het ons moet aanspooren, de Genade Gods des te vaster te omvatten, en ons met blymoedig toevoorzigt op dezelve te verlaten. Indien God de hoop, dat hy ons helpen en ons gebed verhooren zou, op onze waardigheid had gegrond, wanneer zouden wy dan een begin kunnen maken van met zekerheid te hopen? Wanneer zouden wy ons voor heilig genoeg, voor waardig genoeg kunnen houden. L U-

THER

(*) ROM. VIII: 31.

THER drukt zig daaromtrent , naar zyne ge-
 woonte , voortreffelyk uit : „ Indien God op
 „ die wyze Regtvaardig is , dat hy regt be-
 „ loont en straft , naar dat een ieder heeft
 „ verdiend , wie wil dan bestaan voor het aan-
 „ gezigt van dien Regtvaardigen , daar wy al-
 „ len zondaars zyn , en hem groote , billyke oor-
 „ zaak geven , om ons te straffen ? De geheele
 „ Natuur oordeelt zoo over God , en zegt by
 „ zigzelf. Ik durf myne oogen niet ten Hemel
 „ opheffen , want ik ben verschrikt en ontzet
 „ voor Gods aangezigt. Ik weet twee dingen ,
 „ dat ik een zondaar ben , en dat God een
 „ vyand is van den zondaar , hoe zou ik dan
 „ voor God durven bidden ? Daar ontstaat dan
 „ een heftige kamp , en zware ftryd , want de
 „ mensch bemerkt dan , dat hy zoo ras niet
 „ durft bidden ; hy denkt , dat hy het bidden
 „ zoo lang uitstellen moet , tot dat hy op de
 „ een of andere wyze waardig worde te bidden ,
 „ en om zyne verdienften tot God moge ko-
 „ men , of hy ziet om naar menschelyke hulp
 „ en ingebeelden troost , dat hy vooraf voor
 „ de zonden genoegdoen ; daarvoor boeten wil ,
 „ en zoo , als hy zig regt waardig heeft gemaakt ,
 „ voor God treden , en tot hem zeggen kan :
 „ *o God ! wees my zondaar genadig.* Deze
 „ gedagte zit den mensch natuurlyk , diep in

„ het hart , en dat is allerschadelykst , dat hy
 „ altoos op zyne verdienften steunen en vertrou-
 „ wen wil , en meent , dat God door onze
 „ werken kan verzoend worden : daarom moe-
 „ ten wy ons van deze godslasterlyke gedagten
 „ ontdoen , en in deze zonden , ja in deze
 „ breede en diepe zee van veelvuldige en menig-
 „ gerlei zonden , het middel gebruiken , 't welk
 „ DAVID gebruikte , en geen uitsfel nemen
 „ met het gebed . Want waarom bidden wy ,
 „ dat God ons genadig wil zyn , zoo wy ,
 „ eer wy bidden , van alle zonden rein willen
 „ wezen ? Waartoe hebben wy dan Genade ,
 „ Goedheid , Barmhertigheid van God nodig ?
 „ Deswegen is het ons nuttig te weren , dat
 „ wy onder het Woord en in het Koningryk
 „ van Christus zyn , waaraan ons dat niet hin-
 „ deren kan , dat wy nog dezen uitwendigen
 „ huid omdragen , die naar zyn oorsprong smaakt
 „ en den reuk der zonde behouwt , waarvan hy
 „ aangestoken en bedorven is . Onze roem en
 „ troost is dit , dat het Woord ons , buiten de-
 „ zen huid des ligchaams , verheft in eenen an-
 „ deren Hemel . Wy moeten daarom , van we-
 „ gen onze zonden , ons vertrouwen in het ge-
 „ bed niet wegwerpen , of ons gebed veragten ,
 „ als of het Gode onaangenaam en ydel was ,
 „ maar wy moeten veeleer op het tegendeel aan-
 „ drin-

NEGENDE AFDEELING. 211

„ dringen, en zeggen: offchoon het geweten be-
 „ schuldigt, zoo behoort ik toch tot het ryk van
 „ CHRISTUS, en ben waarachtig vleesch van
 „ zyn vleesch. Deze trotsche verbeelding, de-
 „ zen hoogmoed (mogt ik wel zeggen) moet
 „ men in het hart hebben, niet als eene ver-
 „ dienste, maar als eene, uit Genade geschon-
 „ ken, gave. Dan zal het gebed ook aangenaam
 „ zyn en verhoord worden, als het hart zoo ge-
 „ steld, en door het vertrouwen op den dood
 „ en de verdiensten van CHRISTUS gesterkt is.
 „ Daarheen alleen moeten wy streven, dat ons
 „ hart verzekering hebbe, dat ons gebed niet te
 „ vergeefs zal zyn, en wel om CHRISTI wil.
 „ Want, wanneer CHRISTUS den aart en de
 „ wyze heeft voorgeschreven, hoe wy bidden
 „ zullen, zoo volgt, dat het bidden hem behaagt.
 „ Wanneer hy het bevolen heeft, zoo volgt, dat
 „ hy zyn vermaak vindt in dien dienst, waar-
 „ mee wy hem vereeren. Wanneer hy beloofd
 „ heeft, dat hy wil verhooren, zoo volgt, dat hy
 „ verhooren zal. Maar somtyds beproeft God ons
 „ geloof, als hy niet aanstonds geeft, 't geen wy
 „ bidden. Men moet daarom leeren, gelovig daar-
 „ op te wagten, ons door het uitsfel niet laten
 „ afschrikken, en agter ons gebed het woordjen
 „ AMEN voegen, daar wy verzekerd zyn, dat
 „ het geen wy bidden, met er tyd tyd zal gebeu-

„ren, en dat het in een veel overvloediger mate
 „en op eene geheel andere wyze zal gebeuren,
 „als wy kunnen uitdenken (*).”

ME T deze voortreffelyke eigenschappen van een Godebehagelyk gebed moet zig nog *een liefderyk hart* omtrend onze medemenschen verbinden. Wy moeten trouwens niet alleen voor onszelf, maar ook voor anderen bidden, dewyl zy dezelfde behoeftigheden hebben, die ons tot het gebed aandryven, dewyl ook onze eigen volmaaktheid en gelukzaligheid met de hunne in een zoo nauw en innig verband staat, dat wy bykans alleen in dien graad wyzer, beter en zaliger kunnen worden, waarin het andere menschen zyn, of worden. Wy zyn één huisgezin van God, allen kinderen van éénen Almachtigen en Goeden Vader, die zonder uitzondering aan zyne goederen en weldaden deel dienen te hebben. Hoe menigvuldig zyn niet de banden, die de verscheiden leden van dit huisgezin met elkander verbinden! Hebben wy allen niet éénen oorsprong en ééne bestemming? Wy hebben, het is waar, menigvuldige gaven der ziele en des ligchaams; de een heeft deze, de ander heeft geene uitmuntendheden, maar door allen moet het best van het algemeen bevorderd worden, het zy

(*) LUTHERS Werken t: IV. p. 1537. naar de uitgave van WALCH.

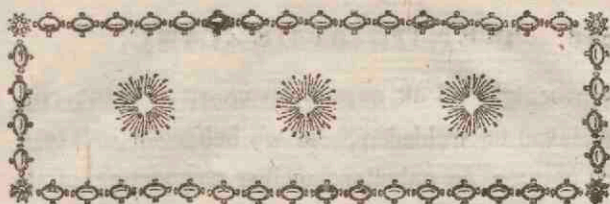
in geestelyke of in ligchamelyke dingen. Wy kunnen elkander niet missen. *Indien de voet zeide, dewyl ik de hand niet ben, zoo ben ik van het ligchaam niet. Is die daarom niet van het ligchaam? En indien het oor zeide; dewyl ik het oog niet ben, zo ben ik van het ligchaam niet. Is het daarom niet van het ligchaam? Als het gehele ligchaam oog was, waar bleef het geboor? Als het gehele ligchaam geboor was, waar bleef de reuk? — Er zyn wel veele leden, maar slegts een ligchaam. Het oog mag niet tot de hand zeggen: ik heb u niet nodig. Het hoofd mag niet tegen de voeten zeggen: ik heb u niet nodig — op dat 'er geen tweespalt in het li-chaam plaats grype, maar de leden voor elkander zouden zorgen. En als één lid lydt, zoo lyden alle leden mede, en als één lid wordt verbeerlykt, zoo verblyden zig alle leden mede. Wat volgt uit deze zoo schoone, zoo roerende voorstelling van PAULUS? Moeten de leden voor elkander zorgen, zoo moeten zy ook voor elkander bidden. Onze eigen behoeftheden, noden en gevaren moeten ons niet zoo zeer ter harte gaan, dat wy daarom de behoeftheden, noden en gevaren van onze medemenschen zouden vergeten. Er is immers één Heer, ryk genoeg voor allen, die hem aanroepen. Ieder ga maar de oorzaken zyner lydingen na. Van waar komen zy dikwils, als van den nood, waarin andere menschen zig bevinden, ten aanzien van geestelyke*

of ligchamelybe dingen? Hoe dikwils kan ons lyden niet worden weggenomen, ten zy andere van hun lyden worden verlost? Hoe dikwils ontbeeren wy den zegen, dien wy wenschen, om dat onze broederen naast ons, boven ons, of beneden ons denzelven misfen? Onze hulp komt van God, maar in den gewooenen loop zyner regeering nooit op eene onmiddellbare, maar op eene middelbare wyze. Wy hebben raad nodig, maar wie zal ons raadgeven, als de wyzen in het land weinig zyn? Wy hebben onderrigt nodig, maar wie zal ons dat geven, indien er niemand is, die ons kan aanwyzen, wat goed is? *Indien een broeder of zuster arm was, en gebrek had aan dagelyksch voedsel, en iemand zeide tot hem: God helpe u, word warm en verzaadigd, maar gaf hem niets; wat bielp hem dat?* Ons gebed kan daarom onszelf niet alleen bedoelen. De aangelegenheden en behoefigheden van andere menschen moeten ons zoo gewigtig voorkomen, als onze eigen. Wy moeten niet alleen ons eigen welvaren, maar ook hun welvaren den Almagtigen aanbeveelen, en kan dit geschieden, zonder liefderyk omtrend hen gezind te zyn? Kunnen wy, zullen wy met ernst en yver voor hun bidden, wanneer wy omtrend hunnen nood onverschillig zyn, hen benyden wegens deze of geene gaven, die zy boven ons vooruit hebben, en hun dezelve misgunnen? Bidden wy tot God, begeeren wy dan geene

bewyzen en weldaden zyner Liefde omtrend ons, begeeren wy dan zyne bereidwilligheid tot hulp niet? En deze zouden wy van hem, die de Liefde zelf is, kunnen begeeren, en in onzen eigen boezem een koud, een gevoelloos hart omtrend anderen dragen? Wy zouden om vergeving onzer zwakheden en gebreken kunnen bidden, en te gelyk onverzoenlyk zyn omtrend onze beledigers, en de beledigingen, waarmee zy ons gekrenkt hebben, met hun verderf en ondergang willen wreken? Kan men met zulk een hart tot God bidden, en op eene, hem behagelyke wyze, bidden? Neen, een hart, dat van God Genade begeert, moet welgezind zyn omtrend andere menschen, en in zyn gebed ook van deze gezindheden bewustheid hebben. Wie kwytſchelding van zyne schulden begeert, moet zelfs ter kwytſchelding aan zyne schuldenaars genegen zyn. Wie hulp van God begeert, moet zyne hulp aan anderen niet weigeren, wanneer hy helpen kan. Hoe onwaardig waren wy, kinderen van onzen Hemelschen Vader te zyn, wanneer niets ons smarten, niets ons bedroeven, niets ons in treurigheid dompelen kon, als ons eigen gebrek of verlies, wanneer niets ons verheugen kon, als het goede, 't welk ons wedervaart. Wie durft hopen, God meer te behagen, hy, die by het zien of de herinnering van het gevaar en den rood zyner Broederen, zyn eigen ge-

vaar en nood vergeet, of ten minsten minder gevoelt, die, als hy dien niet wegnemen kan, even zoo yverig voor hun als voor zigzelf bidt, in hunne bevryding reeds verligten van zyne eigen lasten voelt, of hy, die zigzelf voor den eenigften ongelukkigigen houdt, wien het onverschillig is, of andere gered, gezegend worden, dan niet, wanneer zyne wenschen maar bevrediging erlangen? Wie van beiden is gelykvormiger aan CHRISTUS, die, gelyk hy tot de Vrouwen en Dogters van Jerusaleem zeide: *weent niet over my, maar weent over uwzelf en over uwe kinderen*, zyne eigen smarten niet agtte, maar onder de grootste beledigingen, welke zyne moorders hem aandeden, bidden kon. *Vader! vergeef het hun, want zy weten niet, wat zy doen?* — Bewyzen genoeg, dat, wanneer wy op eene Godebehagelyke wyze bidden willen, wy met een *liefderyk hart* omtrend onzen naasten bidden moeten.

TIENDE AFDEELING.

HET REGT GEBRUIK VAN VREEMDE
GEBEDEN IS NUTTIG.

HET is bekend, hoe heftig in alle Kerkge-
nootschappen over de vrage is getwist, of het
niet alleen geoorlofd, maar ook nuttig, en zelfs
onder zekere omstandigheden noodzakelyk is, zig
vreemde gebeden eigen te maken, en ter verkla-
ring onzer wenschen naar de, ons nodige en on-
ontbeerbare weldaden Gods, de voorschriften, die
ons van anderen gegeven worden, te gebruiken.
Zy, die het gebruik van zulke formuliergebeden
verwerpen, en vaststellen, dat men altoos met zy-
ne eigen woorden bidden moet, zyn van gedagten,
dat zoodanig een gebruik met den aart van het ge-
bed niet kan bestaan, dewyl elk waar verlangen

van eenig goed uit onze eigen voorstellingen, zoo wel van de weldaden, die wy behoeven, als van de gevaren en onheilen, welker wegneming of afwending den inhoud onzer wenschen uitmaken moet, ontstaan moet. Zy beroepen zig op het misbruik van deze formuliergebeden, 't welk ontegensprekelyk zeer groot is. Want hoe veelen gelooven niet, de pligt des gebeds volkomen waartemenen, als zy op zekere tyden zulke voorschriften, die zy van buiten hebben geleerd, met eene hoorbare stemme, of stil, uit hun geheugen herhalen, of uit een gebedeboek, waaraan zy gewend zyn, voorlezen? Zy ontkennen verder de mogelijkheid van zulke formuliergebeden, die op de eigen, de byzondere geestelyke en ligchamelyke omstandigheden van allen, die bidden moeten, passen. Zy houden dezelve onbruikbaar ter vervulling van hunne verpligting, en houden staande, dat zy de aandacht des gebeds meer hinderen en verstrooien, dan onderhouden en bevorderen. Zy merken aan, dat, wie niet met zyne eigen woorden bidt, maar zig aan zekere vreemde formuliergebeden gewend heeft, maar al te ligt vervoerd wordt, zonder voorbereiding, zonder aandacht, zonder de behoorlyke gezindheden der liefde, der dankbaarheid en des vertrouwd, zonder waren ernst en yver te bidden, en dus, om juist te spreken, in 't geheel niet te bidden, maar zig met de ydele

inbeelding, gebeden te hebben, tot zyn eigen na-
 deel, te bedriegen. — Zy daarentegen, die het
 gebrek van zoodanige formulieren verdedigen, en
 tot allerlei foorten van gebeden aanpnyzen, beroe-
 pen zig, ten bewyze der regelmatigheid van dit ge-
 bruik, op het voorbeeld van CHRISTUS, die aan
 zyne belyders een voorbeeld van een Godebehage-
 lyk gebed heeft nagelaten; om van de voortrefte-
 lyke gebeden niet te gewagen, die in de Psalmen
 voor alle godvrezenden ten gebruik bewaard zyn
 gebleven. Zonder juist eene algemeene nuttig-
 heid, eene doorgaande noodzakelykheid der ge-
 beds-formulieren te verdedigen, gronden zy nog-
 thans derzelve nuttigheid op de onwetendheid en
 zwakheid van onvatbare Christenen, die, dewyl
 het hun aan bekwaamheid en oefening ontbreekt,
 om zelfs over kunnen toestand natedenken, daar-
 van ware en juiste begrippen te verkrygen, en
 dus heilige en Godebehagelyke begeerten in zig te
 verwekken, zulk eene hulpe nodig hebben, schoon
 zy aan den anderen kant toestaan, dat wy met de
 woorden van een ander niet waarlyk bidden kun-
 nen, wanneer wy die niet verstaan, daarover niet
 nadenken en niet onderzoeken, of dezelve naar
 onzen toestand geschikt zyn of niet. — Het is
 ontwyselbaar, dat, gelyk MOSHEIM dit met
 veele welsprekendheid heeft bewezen, zoo wel
 in het geen voor, als in 't geen tegen het gebruik
 van

van zulke formulieren aangebragt wordt, zeer veel waarheid wordt gevonden. Maar het is ook ontwyfelbaar, dat men aan beide zyden gedeeltelyk te veel en gedeeltelyk te weinig bewyzt. Zy, die het gebruik zulker formulieren als nodeloos, nutteloos en fchadelyk verwerpen, bewyzen wel, dat ieder Christen zønder voorschrift bidden moet, en ook zonder een formulier moet kunnen bidden, maar zy bewyzen niet, dat hy naar hetzelfde niet bidden mag. Zy bewyzen, dat men zig daarby alleen niet bepalen, maar zy bewyzen niet, dat men zig van dezelve niet bedienen moet, dewyl men de begrippen en wenschen van anderen niet tot zyn eigen maken kan. Aan den anderen kant bewyzt men wel, dat formuliergebeden aan zekere perfoonen, in zekere omftandigheden, nuttig en nodig kunnen zyn, maar hunne algemeene nuttigheid wordt zoo min als hunne algemeene noodzakelykheid bewezen. — Daar anderen, die het gebruik van zulke gebeden willen vrygesteld hebben, en met hun, die dit gebruik geheel verwerpen, daarop aandringen, dat elk moet leeren bidden met zyne eigen woorden, en alle eigen gebeden, wanneer zy de vereischte hoedanigheden hebben, boven zulke overgenomen gebeden, hoe voortreffelyk ook, den voorrang geven, zoo berust de befliffing van het verschil alleen op de regte bepaling van het nut, 't welk het gebruik

van,

van een formuliergebed voor den Christen hebben kan.

DE noodzakelykheid van het gebed is gegrond op de, van onze wezenlyke beperking onaffcheidbare, menigvuldige, geestelyke en ligchamelyke behoeftigheden. Uit derzelve ware en juiste kennis, zeker en levendig zynde, vloeit elk waar en eigenlyk verlangen van eenig goed voort, indien wy te gelyk volkomen overtuigd zyn, dat wy hetzelfde niet door onze eigen kragten, of niet door derzelve gebruik alleen, maar alleen van God, of ten minsten niet zonder zynen bystand kunnen verkrygen. De behoeftigheden des menschen zyn, of zoodanige, welke hy met alle menschen gemeen heeft, en bestaan in ligchamelyke en geestelyke zegeningen van God, in welker genot hy bewaard en verzekerd moet worden, zal hy volmaakt en gelukkig worden: deze moeten alle menschen van God begeeren. Of het zyn byzondere behoeftigheden, die uit elks byzondere omstandigheden, uit de hem eigen verbintenissen en betrekkingen met anderen voortvloeien, en op deze en geene tyden gewigtig zyn, en dan begeerte naar bevrediging van God verwekken kunnen, en verwekken moeten. Deze kunnen ook wederom onder zekere, algemeene klasfen gebragt worden. Leeraars, Regenten, Vaders, Moeders en Kinderen hebben behoeftigheden, welke zy niet hebben,
die

die niet tot onderwyzing, niet tot regeering van menschen beroepen, geen Vaders zyn, en allen niet, die zig door hunnen uiterlyken staat en door deze of geene levensmanier slegts van anderen onderscheiden. Men kan van deze behoefigheden eene algemeene kundigheid hebben. De mensch, die in zulke omstandigheden en verbintenissen niet geptaatst is, kan ze dikwils even zoo goed kennen als hy ze kent en kennen moest, die 'er zig in bevindt. Den bestemden graad van iedere behoefigheid by elk onderwerp alleen, kan hy gewoonlyk niet kennen. Indien men dit als onbetwistbaar mag vooronderstellen, dan is het klaar, dat algemeene gebedsformulieren om bevrediging van algemeene en van byzondere behoefigheden, wat derzelve soorten aangaat, mogelyk zyn, maar — dat in deze formulieren de eigenlyke graad van dezelve voor ieder enkel mensch niet kan worden uitgedrukt. Het geen ik van de algemeene en byzondere weldaden Gods, in myne byzondere omstandigheden, verbintenissen en betrekkingen, naar tyd en plaats; het geen ik in algemeene en byzondere gevaren, noden en leidingen, voor zoo ver dezelve zigbaar zyn of zigbaar kunnen worden, nodig heb, om volmaakter en gelukkiger te worden — dat kan een ander weten. Hy kan zig in myne plaats met zyne gedagten zetten en bepalen, gedeeltelyk wat ik bidden, gedeeltelyk

lyk hoe ik bidden moet. Maar, hoe groot myne innerlyke en myne uiterlyke behoeftheden zyn, dat kan niemand met die voldoende zekerheid weten, waarmee ik het weten kan, niemand kan zig, ten aanzien van dien bestemden graad, in mynen toestand verplaatsen, en gevolgelyk ook geen, naar denzelven volkomen afgemeten, voorschrift van een gebed geven.

HIERUIT blykt dan, dat zoodanige gebeden, voor zoo ver zy alle de eigenschappen van goede en Godebehagelyke gebeden hebben, niet alleen tot onderrigt omtrend eene nuttige inrigting van het gebed om algemeene en om byzondere gaven en weldaden Gods, tot opwekking en onderhouding van de aandagt, zeer geschikt zyn, maar ook, als eigen gebeden, zeer voegzaam kunnen gebruikt worden. Ik moet, wanneer ik bidden wil, deze behoeftheden kennen, en van dezelve bewust zyn; ik moet daarvan ware, duidelyke en levendige voorstellingen in mynen geest tegenwoordig hebben, zal ik om het goed, 't welk ik nodig heb, om deszelfs bewaring en vermeerdering, om de afwending van eenig gevaar, of de verlossing uit eenig lyden, met ernst en yver, met ootmoed en vertrouwen, tot God kunnen bidden. Kan ik deze nu niet, uit gelyke behoeftheden van andere menschen, en uit hunne kennis en gevoel daarvan, leeren kennen? Kunnen hunne juiste en
le-

levendige voorstellingen daarvan, door derzelver toepassing op myzelf, door vergelyking van mynen toestand met hunnen toestand, niet in eigen voorstellingen veranderd worden? Geschiedt dat niet dagelyks? Verwekken vreemde begeerten, wanneer wy die met hunne voorwerpen waarnemen, niet dagelyks gelyke begeerten? Wat zou ons dan hinderen, vreemde gebeden tot onze eigen te maken? Er zyn algemeene pligten en algemeene deugden, tot welke alle menschen zyn verbonden. Wy worden ter navolging van die deugden uitgenodigd, welke wy onze medemenschen zien bedryven, en deze navolging maakt ze tot onze eigen deugden. De geest van navolging is zoo natuurlyk, heeft zoo grooten invloed, hy geeft lust tot Godzaligheid, en maakt hare beoefening gemakkelyk. Al wat goed is, leeren wy eerst door navolging. Wy leeren, in 't byzonder daardoor de wyze, hoe wy dat geen doen moeten, waarin wy anderen willen gelyk wezen, en wy zouden ook niet naar vreemde voorschriften van gebeden, het bidden kunnen leeren, ons daardoor in deze gewigtige Godsdienstige bezigheid oefenen, en dus spoediger en gemakkelyker, dan zonder huij gebruik geschieden kon, daarin tot eenige vaardigheid geraken?

Zoo zeker dit alles is, zoo weinig kan 'er ook getwyfeld worden, dat het gebruik van zulke voor-

voorschriften ons dikwils tot veel juistere, veel volmaakter, veel zekerere begrippen van onze behoeftigheden, en langs dien weg tot levendiger en sterker begeerten naar derzelve vervulling brengt, dan onze eigen pogingen. Veele menschen kunnen zeer dikwils hunne eigen behoeftigheden in 't geheel niet, of hebben daarvan maar zeer zwakke, onvolmaakte, niet zelden zeer gebrekkige en verkeerde, ten minsten geene levendige begrippen. Andere kennen onzen nood en ons gevaar dikwils veel beter, dan wy zelfs, 't welk uit veele oorzaken kan ontstaan. Wy wenschen dikwerf nie eens, ze te leeren kennen. Wy beminnen den droom, waarin wy heen sluimeren. Door een wys gebruik van formuliergebeden ontwaken wy mischien uit deze schadelijke sluimering. Zy verschaffen ons menigwerf reinere, heldere, zekerere en levendiger voorstellingen van onze ware behoeftigheden, van onze gevaren en noden, dan wy door eigen pogingen kunnen verkrygen, dewyl de kennis, die andere menschen daarvan hebben, in hunne gebeden aan den dag leggen, en aan ons mededeelen, grooter en volmaakter is, dan de onze, 't welk uit hunne groter, deels natuurlyke, deels gaestelyke, kragten voortkomt. Waarom zouden wy deze hulp, tot ons voordeel, niet aannemen en gebruiken? Er behoort voorbereiding, er behoort aandacht en nadenken tot het regt gebruik

bruik van deze hulp, dat is ontegensprekelyk. Maar tot het eigengebed behoort ook voorbereiding en aandacht, en dan zonder de hulpverleening, die ons zulke gebeden geven kunnen. Waar is het inuisfchen, dat formuliergebeden, welke van ons met vrugt zullen gebruikt worden, zoo gesteld moeten zyn, dat wy hun oogmerk bereiken. En de ondervinding leert, dat zy dikwils veele gebreken en groote onvolmaaktbeden hebben. Hoe veelen immers werpen zig tot Leeraars op, die zelfs maar zeer armhartige begrippen van de algemeene en byzondere, ligchamelyke en geestelyke menschelyke behoeftigheden hebben, en daarom wel nodig hadden, geleerd te worden, eer zy anderen leerden. Ik spreek niet van zulke voorschriften, die meer proeven van eene valsche welsprekendheid, dan bewyzen van godzaligheid zyn. Deze beminnen eene donkere, mystieke taal, waarmee zig geene duidelyke voorstellingen laten verbinden, en eene figuurvolle, Oosterfche spreekmanier, ryk in beelden, welker regt verstand den geoesendsten Schrifverklarer dikwerf veele moeite kost. Geenen ziet men het regt gebrek van kennis aan, met den eersten opslag van het oog. Zy hebben geen begrip van de menigvuldigheid en verscheidenheid der menschelyke innerlyke en uiterlyke toestanden, waaruit eene zoo ongeloofbaar-groote verscheidenheid van natuurlyke en geestelyke

ke behoeftigheden wordt geboren. Van hier is het, dat maar al te veel gebedsformulieren zulke gebrekkige en onvolmaakte aanwyzingen tot het gebed zyn, dat elk, die verftandig bidden wil, dezelve eerst zo veranderen en inrigten moet, dat ze met zyne eigen omftandigheden overcenkomen; dat menig een, voor wien ze bestemd zyn, nauwkeuriger en volmaakter begripen van zyne algemeene en byzondere behoeftigheden heeft, dan derzelve opftellers. Maar dit bewyst tegen hunne nuttigheid niets: het bewyst alleen, dat het maken van eene keuze uit die verscheiden opftellen noodzakelyk is, 't zy men daartoe zelfs geschikt zy, of daarin met verlichter en wyzer menfchen raadplegen moet.

By deze aanmerkingen over de nuttigheid, welke zulke voorschriften hebben kunnen, voeg ik nog deze. Wanneer de Christenen al verlicht en bekwaam genoeg zyn, met hunne eigen woorden te bidden, zo is deze bekwaamheid toch aan menigvuldige afwifelingen onderworpen, en kan zig niet altyd met dezelfde levendigheid en fterkte, vertoonen. Men wil bidden, en de geest is door vorige inspanningen vermoeid. Het kost menigwerf tyd en moeite, de levendigheid van andere gedagten te verzwakken. Ligchamelyke gestedheden veroorzaken, dat wy onze gedagten niet fpoedig genoeg verzamelen, dat wy niet zoo ge-

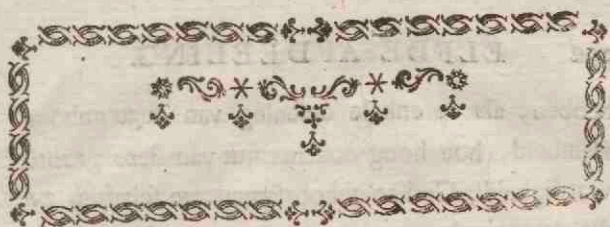
makkelyk de denkbeelden in ons geheugen roepen kunnen, welker herinnering nogthans tot het gebed nodig en onontbeerlyk is. Wie kan altoos met dezelve gemakkelykheid en sterkte, over het geen tot zyne ware, geestelyke en eeuwige volmaaktheid en gelukzaligheid behoort, nadenken? Zullen wy het gebed verschuiven, tot dat onze geest vryer en vaardiger wordt, tot dat hy duidelyker en spoediger, tot dat hy levendiger en toch juist denken kan? Het gaan valt my zeer moeilyk; een liefderyk Vrind biedt my zynen arm aan ter ondersteuning, zal ik nu wagten, tot dat ik, zonder die ondersteuning, gaan kan? Ik kan, zonder groote moeite en inspanning, my niet herinneren aan 't geen ik toch gaarn tegenwoordig aan mynen geest had; een ander wil myn geheugen, dat my verlaten wil, te hulp komen, waarom zal ik die hulpe versmaden? Een regtschapeu vroom Leeraar bidt met een zieken niet juist naar de begrippen, welken hy op dat oogenblik van zynen toestand heeft, maar naar die begrippen, welke hy hebben kon en hebben moest. Zyn gebed is naar zyne tegenwoordige behoefstigheden geschikt, offchoon de Leeraar alle de byzondere bepalingen niet kent, door welke zy persoonlyke behoefstigheden worden. Zyne taal is ligt en verstaanbaar. Hy bidt met een geroerd hart, en zyne dringende taal is daarvan een afdrukfel. De kranke wordt op-
 merk-

merkzaam; hy verstaat, 't geen hy hoort; er worden in hem voorstellingen verwekt, die hy zonder dit gebed hebben kon, maar niet had; hy bidt, daar is geen twyfel aan, een vreemd gebed, maar hy maakt het, door toepassing op zigzelf, tot een eigen gebed. Hoe kan men dit in twyfel trekken? Wat belet ons te geloven, dat de opmerksame, nadenkende, geroerde kranke datzelfde van God begeert, 't welk de Leeraar met de woorden van zyn gebed, in zynen naam, aan God voordraagt? — Niemand verdedige de algemeene noodzakelykheid van formuliergebeden, maar niemand ontkenne ook ronduit derzelve nuttigheid. Elk poge met zyne eigen woorden te bidden, maar niemand veragte ook de verligting en de hulp, welke goede voorschriften hem, in omstandigheden, kunnen verleenen, waarin het hem zwaar valt, zyne gedagten te verzamelen, in orden te brengen, famentehouden, en de wenschen van zyn hart tot God te verheffen.

Op dat wy nu deze hulp ten allen tyde regt gebruiken mogen, zoo laten wy de regelen, in welke waarneming dit regt gebruik gelegen is, steeds voor oogen houden. — Wy moeten allereerst over den inhoud van dat gebed, 't welk wy willen overnemen, nadenken en overwegen, welke begrippen wy met deszelfs woorden behooren te verbinden. Dat wy het alleen lezen of ons her-

zelve alleen herinneren, zonder daarby te denken, 't geen 'er by gedagt moet worden, dit kan geen bidden worden genaamd. Waar ons verstand geen deel aan neemt, kan ons hart ook geen deel aan nemen. Verstaen wy daarentegen den inhoud, zo moeten wy denzelven met onzen toestand vergelyken, en onderzoeken, of dezelve daarmee strookt, of niet. Een gebed om Goddelyke weldaden, welke iemand nog niet heeft, is niet geschikt voor hem, die ze reeds bezit en geniet. Deze moet bidden om de bewaring van 't geen God hem reeds gegeven heeft, en geene om mededeeling van 't geen hem nog ontbreekt. Vindt iemand in zulk een voorschrift iets, 't welk niet geschikt is naar zyn toestand, zo moet hy dat veranderen, en alleen begeeren, 't geen zyne omstandigheden vereischen. Ook hier geldt het: *onderzoekt alle dingen, en behoudt het goede.*

ELFDE AFDEELING.

DE NUTTIGHEID VAN HET GEBED.

ALL E handelingen, welke God gebiedt, hebben, hoe ook de mensch (die dikwils zeer verkeerd oordeelt, om dat hy zonder overleg en genoegzaam onderzoek oordeelt) daarover moge denken, hunne zekere en niet agterblyvende nuttigheden, 't zy dezelve beslaan in derzelve onmiddellbare uitwerkselen op de onderhouding of vermeerdering van onze volmaaktheid en gelukzaligheid, of in de heerlyke gevolgen, welke hy daar mee in zyne allesregeerende Voorzienigheid, ter belooning van onze gehoorsaamheid, verbindt. Wie, die behoorlyke begrippen van dit Hoogstwys en Goedertieren Wezen heeft, kan aan deze waarheid een oogenblik twyfele? De Allerhoogste kan ons niets gebieden, 't welk geen ander oogmerk zou

hebben, als de enkele oefening van onze gehoorzaamheid, hoe hoog ook het nut van deze grooter vaardigheid, God te gehoorfamen, te fchatten zy, die daardoor kon worden verkregen. Hy, die de Liefde en Weldadigheid zelfs is, zal uit de oneindige rei van vrywillige daden, welke hy kan voorschryven, alleen die uitkippen, welke de nuttigste en duurzaamste gevolgen voor ons welzyn hebben, dewyl hy, naar zyne wezenlyke vryheid en Goedheid altyd het beste kiest. Zoodanig een pligt is de verpligting tot het gebed. God heeft het bevolen, gelyk wy in het vervolg zullen zien, maar hy heeft het bevolen, wegens de groote en menigvuldige nuttigheid, die het aanbrengt, en die het ook beloont. — De nuttigheid nu van het gebed is tweeledig: eene *natuurlyke* en eene *goddelyke*. Door de *natuurlyke* nuttigheid versta ik, alle weldadige uitwerkfelen, welke elk gebed, wanneer het van een regten aart is, uit hoofde van zyne wezenlyke gefteeldheid hebben moet op onzen geest. Wy hebben daaraan een der volgendste en werkzaamste middelen ter onderhouding en bevordering van onze inwendige, zedelyke goedheid en volmaaktheid, in alle onze betrekkingen op God, en in alle verbinteniffen van onze handelingen met onszelf en onze medemenschen. Door de *Goddeelyke* nuttigheid van het gebed versta ik, alle de heerlyke gevolgen, welke God zelfs
met

met ons gebed verbindt; 't geen hy aan ons doet om ons gebed, zyn grooter welbehagen in ons; en de verhooring van ons gebed.

VROOMHEID en deugd zyn tot onze ware gelukzaligheid onontbeerlyk. Zonder wasdom daarin, kan dezelve noch voortduuren, noch grooter worden. Om wederstand te kunnen bieden aan de natuurlyke traagheid, die ons het vervullen onzer pligten zoo magtig bezwaarlyk maakt, en om daarin tot eene, steeds grooter wordende, vaardigheid en spoed te geraken, hebben wy een zeer kragtig hulpmiddel nodig. Dit hulpmiddel nu hebben wy in eene vlytige beoefening van de pligt des gebeds om alle foorten der, ons nodige, Goddelyke zegeningen. Het gebed bewaart ons by de afkeerigheid van alle zondige ongeregeldheid, en vermeerdert hare sterkte. Het bevordert alle gezindheden, die tot de ware godzaligheid behooren, want het onderhoudt in ons het aandenken aan God, den eerbied, de liefde voor hem, het vertrouwen op hem, en onze onderwerping aan zynen wil. Het stelt ons hart gerust, het matigt onze begeerten naar het aardfche en het vermeerdert ons verlangen naar het onzigtbare, het eeuwige. Het bewaart, het versterkt in ons alle liefderyke gezindheden omtrent onze medemenschen, en de deugden, welker deze veroorzaken of in werking brengen.

REGTE gezindheden omtrend God vooronderstellen een waren ernstigen, onafgebroken aanhoudenden en overwegenden afkeer van alle zedelyke wanorde, zoo wel in ons als buiten ons. Hiermee moet onze zedelyke genezing en verbetering een aanvang nemen. Want uit deze afkeerigheid ontspringt het voornemen, om ons aan geene opzettelyke en moetwillige schennisfen der Goddelyke wet schuldig te maken; 't welk, al maakt het ons tot vroomheid en deugd noch bekwaam, noch geschikt, ons toch tot eenen vrugtbaren akker van allerlei zedelyk goed toebereidt. Ontspringt deze afkeerigheid uit een juist inzicht in de menigte, in de veelvuldigheid en in de schadelykheid onzer zonden — wordt zy zoo veel te levendiger, naarmate wy meer overtuigd zyn, dat, onder de regeering van een Regtvaardig God, derzelver straf niet kan agterblyven — naarmate wy meer ervaren, hoe groot ons onvermogen is, deze straffen van ons aftewenden, en ons te verbeteren — wordt zy zoo rein, dat wy niet eens meer ons vermaken kunnen in zondige gedachten — dat ons eene huivering overvalt, wanneer 'er eenige lust tot zondigen in ons opwaakt — dat wy ons altoos met eene levendige ontevredenheid op onszelf herinneren, aan welk eene ondankbaarheid wy ons omtrend onzen Hoogsten Wel-doener hebben schuldig gemaakt — dan kunnen

alle

alle gezindheden, die tot de godzaligheid behooren, gemakkelyk diepe wortelen by ons slaan, en, hoe levendiger, hoe aanhoudender deze afkeerigheid is, des te sterker doordringen, en belevens deze gevoelens alle de vernieuwde kragten van onzen geest, des te ryker en volmaakter vruchten brengen zy voort. Hoe werksaam nu is niet eene ernstige en aanhoudende beoeffening van het gebed, tot onderhouding en vermeerdering van deze afkeerigheid, indien het een vuurig verlangen naar eene volmaakte bevryding van de heerschappy en magt der verdorvenheid onzer natuur is. De heiligheid van hun, die ons in de Heilige Schrift als voorbeelden van eene ware en uitnemende godzaligheid, ter navolging worden voorgesteld en aanbevolen, was altoos in die mate grooter, als hunne afkeerigheid van alle zedelyke wanorde levendiger was. By alle opregtheid en by allen ernst van onze regte gezindheden omtrend God vallen wy nogthans geduuriglyk in veele gebreken, dan door overyling, dan door onkunde, dan door verleiding. Wy hebben daarom eene bestendige vernieuwing van onzen geestelyken zin nodig. Wy moeten steeds meer der zonde affterven, en dat geschiedt door eene onophoudelyke toenemende vermeerdering van onze afkeerigheid daaraan. Wanneer leeren wy nu duidelyker en levendiger inzien, hoe verschriklyk een kwaad

de

de zedelyke wanorde in ons hart is, als wanneer wy bidden; wanneer wy tot God smeken, dat hy met ons niet moge treden in het gerigt; dat hy, hoe menigwerf wy ook struikelen, ons toch wederom ophelpe, met nieuwe kracht toeruste, om niet wederom te vallen — indien ons verlangen daarnaar een waar, een ernstig verlangen is? Biddeu wy, zoo kunnen wy immers niet voor ons verborgen, dat wy dan met God in eene onmiddellbare onderhandeling treden — wy moeten immers levendig daaraan denken, dat wy God niet durven bedriegen, en ook niet kunnen bedriegen — wy moeten ons immers herinneren, dat hy niet op onze woorden, maar op ons hart ziet — dat alles in dit hart voor zyne oogen naakt en bloot ligt — en daardoor worden alle de voorstellingen in ons vernieuwd, die onze afkeerigheid aan de zonden het eerst veroorzaakten. Haast zien wy wederom de grootheid van hare strafwaardigheid, de hatelyke afschuwelykheid, waarmee zy onze ziele verontreinigd hebben. Wy zien derzelver geheele gruwelykheid in, wy overzien hunne schadelijke gevolgen meer in derzelver uitgestrektheid, en van zyden, waarvan wy ze nog nooit gezien hadden. De ondankbaarheid, waaraan wy ons omtrend God hebben schuldig gemaakt, blinkt ons helderer in de oogen. Wordt nu daardoor onze afkeerigheid aan de zonde vermeerderd; verkrygt zy

zy door deze oefening meer sterkte, zo moet in gelyken graad het besluit, om steeds meer omtrend alle afwykingen op onze hoede te zyn, tydig de vlugt te nemen, wanneer wy van verre maar gevaarlyke verzoekingën ontdekken (en ook dit zal ons gemakkelyker vallen) of ons tot eenen manmoedigen wederstand tegen dezelve toeterusten, levendiger, vaster en duuramer worden. — Hoe gezegend is dan niet de oefening des gebeds, uit hoofde van deszelfs natuurlyke gesteldheid! Welk een groote, welk een onbeschryfelyk gewigtige winst is alleen maar de vermeerdering der afkeerigheid aan de zonde, en de bevestiging van alle goede voornemens, 't welk deszelfs natuurlyke vrugt is! Diezelfde ernstige en yverige bidder, die van God begeert: *geef my den weg uwer bevelen te verstaan, want ik heb den weg der waarheid verkeren* — die vol vuurigen ernst uitroept; *leer my den weg uwer inzettingen, op dat ik dien boude tot het einde toe* — hy, die deze bede zoo dikwils herhaalt, om dat hy dit zoo ernstig begeert, bidt ook; *neig myn hart tot uwe getuigenissen, en niet tot gierigheid; wend myne oogen af, datze niet zien naar ydelheid; maak myne voetstappen vast in uw woord, en laat geene ongeregtigheid over my heerschen* — hy agt het niet, dat de bovaarâigen met hem den spot drijven, dewyl hy toch niet afwykt van des Heeren

wet

wet — hy wordt ontstoken in een heiligen yver tegen de godlozen, die zyne wet verlaten — hy laat de godlozen leugenen tegen hem verdigten, maar hy verlaat Gods bevelen niet. Zyne ziele draagt hy steeds in zyne hand, op dat hy Gods wet niet zou vergeten. Huivering oervalt hem, wegens zyne vreze voor God, en ontzetting voor zyne oordeelen. Waterbeeken stormen neder uit zyne oogen, om dat men Gods gebed vergeet. Hy vergaaf bykans van yver, om dat zyne wederpartijders Gods woorden vergeten. De valsheid baat hy, van den leugen heeft hy een gruwel; maar des Heeren wet heeft hy lief (*). — Dit zyn de gezegende werkingen, dit zyn de vrugten van een ernstig gebed. Zulke edele, zulke voortreffelyke voornemens vloeien uit een hart voort, 't welk van eene ware afkeerigheid aan alle zedelyke ongeregeldheid doordrongen en bezield wordt. — Welk een heerlyk nut, welk een uitnemend voordeel van een ernstig en yverig gebed!

EENE even zoo verwonderlyke kragt heeft het gebed, om het geloof in God, elke waardige en heilige gezindheid omtrend hem te verlevendigen en te versterken. Er is geen beter en weldadiger oefening des geloofs, dan het gebed. Het heeft wel geene natuurlyke kragt, om die vrolyke en

ver-

(*) Ps. CXIX:

vertrouwelyke verwagting der Genade Gods om CHRISTUS wil te werken, die ons zalig maakt, want deze moet door de beloften Gods en des Verlosfers gewrogt worden. Maar wie kan met vertrouwen tot God bidden, zonder zig levendig te herinneren aan de dierbare beloften Gods, die hem zyn geschonken? Deze herinnering onderhoudt en versterkt het leven des geloofs, want 't geen het geloof werkt, vermeedert ook deszelfs kracht. Elke oefening geeft het eene nieuwe sterkte, en elk vertrouwelyk gebed is eene geloofsöefening. Hoe kunnen wy zwak worden, als wy ons de genadige beloften Gods dikwils voorstellen; ons dikwils herinneren, hoe waaragtig en getrouw hy is; dikwils in onze gedagten de gronden terugroepen, op welken zyne getrouwheid en waaragtigheid gegrond is? Voorstellingen van het verstand en gewaarwordingen van het hart worden immers, gelyk de kennis der menschelyke natuur leert, juist daardoor van hare werkzaamheid beroofd, dat zy zelden herhaald en vernieuwd worden, gevolgelyk moet ook het geloof zyn leven verliezen, wanneer het niet geoefend wordt, en tot deze oefening is er geen kragtiger middel dan een vlytig en ernstig gebed, 't welk tevens de beste oefening van onze geestelyke kragten tot verwekking en bevordering van goede en waardige gezindheden omtrend God is. **Eerbied, liefde, dankbaar-**

baarheid, onderwerping aan zynen wil zyn de groote deugden, die wy aan God schuldig zyn. Zy moeten de ziel van alle goede werken zyn, die hem zullen behagen. Deze heilige bewegingen derhalven, deze dryfveders van alle ware deugd behooren onderhouden, versterkt en tegen alles beveiligd te worden, 't geen dezelve zou kunnen verzwakken. Willen wy deze pligten nauwkeurig waarnemen; willen wy God steeds standvastiger en yveriger vereeren; willen wy hem steeds vuuriger, meer met ons gansche hart liefhebben; willen wy, dat onze dankbaarheid steeds tederer, inniger; willen wy, dat ons hart steeds gewilliger worde, zig aan Gods wil geheel overtegeven; steeds overtuigder, dat wy niets dan enkele goedheid van hem kunnen verwagten en hopen; zoo laat het gebed onze dagelyksche, onze onophoudelyke bezigheid zyn. Het gebed heeft eene natuurlyke kracht om ons in den eerbied, dien wy aan God schuldig zyn, in de liefde tot hem, in de dankbaarheid voor zyne weldaden, en in de tevredenheid met alle zyne wegen en leidingen te bewaren, en deze gezindheden steeds meer werkzaamheid en leven te geven. Wy zullen daarvan verzekerd wezen, indien wy de natuur en de wezenlykste eigenschappen van het gebed niet willen miskennen. Het is immers, wanneer wy op eene Godebehagelyke en ons voordeelige wyze bidden wil.

willen, onze eerste pligt, dat wy ons juiste, en waardige begrippen maken van dat Wezen, van 't welk wy de vervulling onzer begeertens vragen. Maar wy kunnen dat niet doen, zonder, met alle opmerkzaamheid van onzen geest, aan zyne verheven, onze bewondering en liefde zoo waardige uitmuntendheden te denken, zonder den lof zyner volkomenheden, onze dankbaarheid voor alle reeds ontvangen weldaden, te verbinden met ons gebed, gelyk alle heiligen ons zyn voorgegaan. — Ik kan niet bidden, zonder my God, als een Alwerend, in zyne Magt onbegrensd, volkomen Wys en Heilig Wezen voorstellen, my te gelyk aan deszelfs Oneindigen afstand van my en alle schepselen te herinneren, en van de gronden dezer overtuiging regte bewustheid te hebben. De natuurlyke werking dezer gedagten kan geene andere zyn, als de diepste eerbied en ootmoed voor hem. — Ik kan niet bidden, zonder aan God, als aan het beste, het goeddadigste Wezen te denken, 't welk, daar het aan zyne schepselen niets gewinnen, maar hun wel alles geven kan, wat zy nodig hebben, om waardige en gelukkige voorwerpen der vrye openbaring zyner Magt en Wysheid te zyn, en daartoe geene andere dryfveer hebben kan, als het oogmerk, om gelukkigen te maken. — Ik kan niets in den naam van CHRISTUS bidden, zonder my in God een Vader te

vertegenwoordigen, die my lief heeft als zyn kind, dewyl hy my zynen Zoon ter verzoening gegeven, en voor my de eeuwige gelukzaligheid bestemd heeft, zonder my aan alle de groote inrigtingen te herinneren, welke hy van het begin des menschelyken geslachts aan, ter uitvoering van dit werk, zoo waardig aan zyne Oneindige Majesteit, gemaakt heeft. De natuurlyke werking dezer gedagten moet liefde tot hem, vermeerdering der liefde zyn. — Ik kan hem niet met een opregt en geroerd hart, als myn Vader aanspreken, in myn gebed, zonder hem als myn Vader liefste hebben, zonder my aan de talloze weldaden te herinneren, welke ik reeds van hem ontvangen heb. Denk ik daaraan, zie ik die menigvuldige gedenktekenen zyner ryke en onuitputtelijke Goedheid voor myne oogen, zo kan ik my niet onthouden, van myne ziele toeteroepen: *Loof den Heere, myne ziele! en vergeet geene van zyne weldaden, die alle uwe zonden vergeeft, alle uwe krankbeden geneest, die uw leven van het veraerf redt, en u kroont met barmhartigheid en genade* (*). Deze voorstellingen, vereenigd met die van zyne getrouwheid en onveranderlyke waarheid (en in elk waar gebed moet de vereeniging dezer voorstellingen plaats hebben) zullen zy myn ver-

(*) Ps. CIII: 2, 3.

vertrouwen op zyne hulpe niet versterken? Zullen zy myne ziele niet met toevorzigt, hoop en blydfchap vervullen? Zullen wy daardoor niet meer en meer geneigd worden, ons aan hem volkomen overtegeven, en ons met getrooste tevredenheid aan zyne regeering overtelaten, al kunnen wy alle hare diepten niet peilen, noch met ons zwak verftand hare oogmerken altoos doorzien? — Dit nu zyn de natuurlyke werkingen van het gebed. Hoe groot, hoe heerlyk, hoe uitgebreid is dan niet deszelfs *natuurlyke* nuttigheid!

By deze weldadige uitwerkfelen, die aan hetzelfde eigen zyn, voeg ik nog de verhoogde en verlevendigde verzekering van het welgevallen Gods in ons, die ter gerustftelling en verheuging van ons hart zoo veel bydraagt. God heeft het gebed bevolen: dat vooronderftel ik met regt. Alzo moet hy daarin een genadig welgevallen hebben, en, hoe ernstiger, hoe yveriger, hoe aandagtiger, hoe ootmoediger, hoe vertrouwelyker het is, hoe meer het vergezeld is van liefderyke gezindheden omtrend andere menfchen, des te grooter zal oek zyn welgevallen daarin zyn. Wy behoeven ons maar aan zyne heerlyke en majestueufe volmaaktheden te herinneren, om daarvan de levendigfte en ontwyfelbaarfte overtuiging te gevoelen. Hy moet behagen fcheppen in al-

les, wat met zyne eigenschappen en wetten overeenkomt. Hy moet die geenen liefhebben, die hem tot het hoofdvoorwerp, tot het laatste oogmerk hunner begeerten kiezen, en, gelyk kinderen van eenen tederen en zorgvuldigen Vader past, in alle hunne aangelegenheden tot hem den toevlugt nemen. Zy moeten hem aangenaam en welgevallig zyn, die in hunne zwakheid en diepe laagheid van hem denken, gelyk hyzelf; die met hun gansche hart hem aanhangen; die innig overtuigd zyn, dat zy geen grooter Weldoener en Helper hebben, dan hunnen Hemelschen Vader. Dit verzekert ons PAULUS, wanneer hy de Christenen tot het gebed opwekt: *ik vermaan, dat 'er voor alle dingen gebeden, smekingen, voorbiddingen en dankzeggingen geschieden, want dat is goed en aangenaam aan God onzen Zaligmaker (*)*. Hier vinden wy de duidelykste bevestiging van de groote en veelvuldige nuttigheden des waren gebeds. *Het is goed*, dat is, het gebed heeft gezegende uitwerkingen, die uit deszelfs eigen goedheid voortspringen. *Het is ook aangenaam aan God onzen Zaligmaker*, het behoort onder de eerste voorwerpen van zyn Genadig welgevallen. Daarom wordt 'er ook gezegd. *De Heere wendt zig tot het gebed der ontblootten, en*

(*) I TIM. II: 1, 2.

by *versmaadt* *hun gebed niet* (*). Daarom wordt het met den rook der offerhanden vergeleken, en genoemd eene *welriekende reuk*. — Mogen wy dan elk ernstig, vurig, en naar Gods wil ingerigt gebed als een nieuw bewys aanmerken, dat God in ons behagen scheidt, welk eenen werkfaamen invloed moet dit niet, (behalven het verzwakken van blydschap in God) op alle onze juiste, tot onze ware volmaaktheid en gelukzaligheid zoo onontbeerbare gezindheden omtrend hem hebben. — Hy verwaardigt ons en ons gebed met zyn welgevallen? Hoe kunnen wy daarvan verzekerd zyn, zonder ons door de warmste, de innigste liefde en dankbaarheid voor hem ontvlamd, te gevoelen; zonder met magtiger troost en hartelyker vreugd op hem te vertrouwen; zonder gewilliger te worden in onze gehoorzaamheid, hoe bezwaarlyk dezelve ook voor ons moge wezen; zonder ons met het levendigste toezigt, aan zyne regeering overtelaten; zonder de stilste tevredenheid met alle zyne inrigtingen en leidingen te vertoonen, dewyl wy weten, dat zyn welgevallen in ons geen ydel, geen werkeloos welgevallen zyn kan?

Zoo gezegend is de natuurlyke invloed van het gebed op de vroomheid en godzaligheid, en op alle aan God verschuldigde, edele en waardige ge-

(*) Ps. CII: 18.

gezindheden. Maar, worden wy daardoor zoo zeer in de godzaligheid versterkt; vermeedert deszelfs eigen kragt zoo zeer de werkzaamheid onzer vroomheid, hoe groot zal dan niet deszelfs invloed zyn op alle die gezindheden en deugden, door welke wy de volmaaktheid en gelukzaligheid van onze medemenschen verplicht zyn te bevorderen? Tot het gebed behoort de voorbede, voor alle menschen, maar vooral voor die perſoonen, met welken wy in nauwer en nader verbinteniſſen ſtaan, dan met de andere menschen (*). Wy moeten niet alleen onze volmaaktheid en gelukzaligheid van God begeeren, maar ook hunne; niet alleen kwytschelding van onze, maar ook van hunne zonden; niet alleen onze, maar ook hunne verlichting; niet alleen alle weldaden, welke wy niet kunnen misſen, maar ook 't geen zy nodig hebben. Zonder deelneming in hunne omſtandigheden, in hunne behoeftigheden, in de onheilen, die hen treffen, in het gevaar, waarin zy zweven, is dit niet mogelyk; niet mogelyk, zonder zig voortteſtellen, dat zy aan God even zoo lief en dierbaar zyn, als wy, zonder daaraan te denken, dat God ook hun Vader zyn wil, dat hy voor hun een gelyk aandeel aan zyne zegeningen heeft verordend, als

voor

(*) ZIE de uitmuntende Verhandeling van DOEDERLEIN von der *Chriſtlichen Curbitte*.

voor ons; zonder de nauwe verbintenis waartene-
men, waarin hunne volmaaktheid, de verbetering
van hunnen toestand en hunne gelukzaligheid met
de onze staat. Zulke voorstellingen hebben groo-
ten invloed op de getrouwe en nauwkeurige waar-
neming van onze pligten omtrend hen. Gedag-
ten, juiste, zekere en levendige gedagten van dit
soort van verzwakken, en verminderen de onver-
schilligheid, die ons zoo gevoelloos maakt voor
den toestand van onze medemenschen, hy moge
goed of kwaad zyn. Zy moeten ons tot regivaar-
digheid, billykheid en dienstvaardigheid uitnodi-
gen; zy moeten het medelyden by ons opwek-
ken, de liefde tot hun ontvonken, en tot meer
yver en werksaamheid ontvlammen; tot geduld en
toegevendheid omtrend hunne zwakheden en ge-
breken aanzetten; nyd en wangunst in onze harten
verstikken; ons bewegen, om in hun geluk met
onze vreugd, en in hun ongeluk met onze droef-
heid deelenemen; van onzen billyken toorn op
hen aftestaan, en, wanneer wy ook beledigd zyn
geworden, altoos ter verzoening bereid te wezen.
Want hoe kunnen wy anders, in ernst en met een
opregt verlangen naar Gods Genade, bidden:

*Vader! vergeef ons onze schulden, gelyk wy ook
aan onze schuldenaars vergeven? — Zoo krag-
tig een middel is het gebed ter bevordering van*

alle deugden, welke wy onze medemenschen schuldig zyn!

DAT het gebed, wanneer het van den regten aart is, een even zoo gezegenden natuurlyken invloed heeft op die gezindheden en deugden, welke wy aan onszelf schuldig zyn, is niet minder onbetwistbaar. Alle tot hetzelfde behoorende voorstellingen van het verstand, en alle daaruit voortvloeiende bewegingen en gewaarwordingen des harten zyn louter oefeningen van deze gezindheden en deugden; herhaalde, aanhoudende en ernstige oefeningen vermeerderen en versterken hunne kracht, breiden hunne werkzaamheid uit, en geven haar meer nadruk en yver, om alles, van ons gedrag met deze goede grondregels. Wat het daarmee overeenstemmend gedrag zou hinderen, te overwinnen, en allen tegenstand daartegen te beemeesteren. Zy verlichten al meer en meer het verstand, en geven aan het licht, 't welk zy mededeelen, groote bevalligheid. De heerschappy van het verstand over den wil wordt daardoor meer bevestigd, de wil aan het verstand meer onderworpen, meer gewillig in het gehoorsamen van deszelfs beveelen. Ongeregelde neigingen en begeerten nemen af, versterven, en met dezen verliezen ook de driften, welke voor de deugd gevaariyk zyn, van tyd tot tyd hare heftigheid en dwin-

dwingelandy. Wy worden reeds daardoor generener, meer voor onze ziele, dan voor ons ligchaam te zorgen, dewyl wy om kragt en sterkte tot dit alles niet kunnen bidden, zonder de hoge waardy, welke zy boven het ligchaam heeft, regt te kennen en ons levendig te vertegenwoordigen. Reeds daardoor wordt elke schadelyke dwaling ons gehaater, en het licht van elke nuttige waarheid dierbarer, hoe duidelyker, hoe zekerer wy de voorstelling van deszelfs groote waardy en onontbeerbaarheid, by geduurige herhaling, zoeken te maken. Reeds daardoor worden wy ootmoediger, dat wy dikwils aan onze onwaardigheid voor God, aan onze feilen en gebreken denken. Reeds daardoor worden wy ingetogener, matiger, kuifcher, voorzigtiger, waaksamer, gelatener en geduldiger, dat wy, nu duidelyk en zeker inzien van de onontbeerbaarheid en weldadigheid dezer gezindheden en deugden ernstig wenschen zoo te worden, terwyl God zelfs aan deze wenschen eene gewigtige kragt tot onze zedelyke verëdeling medegedeeld, en daardoor tot bekwaame werktuigen der verhooring van ons gebed verordend heeft. — Denken wy nu daarby aan de natuurlyke kragt, die het gebed heeft, om het hart geruststellen, om het te verheugen, om het al meer en meer van het zichtbare en het aardfche af te trekken, en aan het onzigtbare en het eeuwige

te gewinnen: hoe groot, hoe menigvuldig, hoe heerlijk moet de natuurlyke nuttigheid van het gebed zig dan niet vertoonen?

HET gebed heeft eene natuurlyke kragt; om het hart geruststellen en te verheugen. Met bestaat immers uit loutere voorstellingen, die bekwaam en geschikt zyn, om de onrusten van onzen geest te stillen. Leidt het onze opmerkzaamheid niet op enkele goede voorwerpen, welker natuurlyke werking vergenoegen en vreugd is? Kan men zig God, als zynen tedergezinden Vader, als de bron van al het goede, van alle hulp, die wy begeeren, als onzen, tot helpen steeds bereidvaardigen, Weldoener; kan men zig zyne Oneindige Magt, welke hy tot ons best beloofd heeft aantewenden; zyne Oneindige Wysheid, die het kent en verkiest, zyne altooswerkfame Goedheid levendig en met volle overtuiging van hare Oneindigheid voorstellen, zonder daardoor verheugd te worden? Alle onze begeerten bestaan, uit hoofde van hare natuur, uit eene mengeling van vermaak en smart. Zy zyn aangenaam aan de ziele door de voorstelling van het goede, 't welk wy begeeren; smartelyk, wanneer wy hare vervulling voor noodzakelyk, en toch voor onze krachten, die naar deszelfs bezetting streven, te zwaar, en hare vervulling voor onmogelyk houden. Zulken wy verzagt, of bevredigd worden, zoo moet

of de lust, die daarmee verbonden is, verzwakt, of door verbetering van onze voorstellingen zo al niet volkomen vernietigd, ten minsten onderdrukt; de smart daarentegen moet verminderd worden, of ophouden. Het eerste geschiedt, als wy zien, dat het goed, 't welk onze begeerten op het eerste gezigt gaande maakt, geen waar, geen zeker, of ten minsten een zeer gering goed is. Dit verzwakt het vermaak, 't welk de voorstelling van deszelfs bezetting ons deed gevoelen, zoo het al geen afkeer verwekt, en dus verdwynt de smart, die uit de voorstelling ontstaat, dat wy het niet kunnen verkrygen, of niet zullen verkrygen. Even zo worden onze begeerten verzagt, als ons verlangen wel niet terstond bevredigd wordt, maar wy toch met zekerheid of met waarschylykheid kunnen vooruitzien, dat het eerlang zal bevredigd worden. Want deze voorstelling heeft die nuttigheid, dat het tegenwoordig gebrek van 't geen wy begeeren, ons verder geene smart veroorzaakt, dat de plaats der begeerte naar eene tegenwoordige bevrediging vervangen wordt door de hoop, die zelfs reeds een genot van het goede is, 't welk wy begeeren, en ons dikwils meer verheugt, dan de werkelyke bezitting van het verlangde goed. Een waar en ernstig gebed heeft, uit hoofde van zyne natuur, naar den graad der juistheid, der zekerheid, en der levendigheid der, daartoe behoorende,

rende, voorstellingen, alle deze heilfame en weldadige werkingen. Het brengt alle onze begeerten in de behoorlyke orden, dewyl wy nooit op eene Godebehagelyke wyze kunnen bidden, zonder alle aardfche goederen onder die voorwaarde te begeeren, dat zy waarlyk goed zyn, dat zy met onze volmaaktheid en eeuwige gelukzaligheid kunnen bestaan; zonder voornamelyk naar de geestelyke goederen te verlangen, en met die hoop te verlangen, dat God ons dezelve geven zal, wanneer wy ons aan de orden willen onderwerpen, langs welken hy ons gebed, naar zyne beloften, verhooren wil. Hoe meer nu ernstige begeerten de wederherftelling van deze orden bevorderen, des te meer verftrekken zy ons ter gerustftelling en tot vreugd vooral over het onzigtbare en eeuwige, 't welk wy met vertrouwen kunnen hopen in eene steeds meer bestemde maat van God te zullen erlangen.

IEDER, die ooit ernstig, vuurig en met een waar vertrouwen gebeden heeft, kan de waarheid en grootheid dezer menigvuldige natuurlyke nuttigheden van opregte, naar het voorschrift Gods ingerigte gebeden, met zyne eigen ondervinding bevestigen. Wanneer gy vrome en regtgeaarte Godsverëcrers! gy egte vrienden der deugd! wanneer waart gy gewilliger, vrolyker en kragtiger tot het gehoorfamen van zyne beveelen, tot dadelijke

lyke bewyzen van uwe liefde tot hem, tot ver-
 loogchening van uwzelf, tot overmeestering van
 uwe driften — wanneer waart gy gemoediger
 in den ftryd tegen de aanlokkende verzoeking
 der ondeugd — wanneer geruster en gelatener in
 uw lyden — wanneer liefderyker en medelydender
 omtrend uwen naasten — wanneer zagmoedi-
 ger en verzoenlyker omtrend uwe beledigers en
 vyanden — wanneer gingt gy vrolyker aan uwen
 arbeid — wanneer was uwe ziel helderer en ge-
 sterker tot het waarnemen van uw beroep, dan —
 als gy ernstig, yverig en met vertrouwen had ge-
 beden? Waren dan uwe onrusten niet gesteld of
 verminderd, uwe zorgen verligt, uwe bekommer-
 nissen geleenigd, uwe uitzigten opgebelderd? —
 Maar wanneer vielen u uwe pligten zwaar — wan-
 neer wierden de lasten, met welken gy geloofde
 gekneld te zyn, onverdragelyker — wanneer
 waart gy mismoediger en neerflagtiger, dan —
 als gy in langen niet gebeden, of met koelzinnig-
 heid en verftrooing; wanneer gy meer uit gewoon-
 te, dan uit een waaragtig en levendig gevoel van
 uwe behoeftheden gebeden had? — De leer-
 lingen van JESUS verlieten hem, en vlugten; PE-
 TRUS verloogchende hem; en THOMAS twy-
 felde aan de waarheid zyner opstanding. Zyne
 belyders waren niet gedagtig geweest aan zyne ver-
 maning: *waakt en bidt op dat gy in geene verzoe-*
king

king komt. De yverigste bidders zyn steeds zeer standvastig in hunne pligten omtrend God en hunne naasten geweest. DANIEL liet zig door geene, nog zo gevaarlyke, listen van zyne vyanden, die yverzugtig waren op zyne grootheid, verleiden, om zyn gebed agterwege te laten; hy bad driemaal des daags, en prees God, en dankte hem. Van waar kwam het, dat hy niet alleen aan God, maar ook aan zynen Koning zoo getrouw was, dat zyne nydige vyanden geene schuld, geen misdaad by hem vinden konden? Daar van kwam het, dat hy in zyn dikwerf herhaald gebed kragt en sterkte tot getrouwe waarneming van zyne pligten, en tot veragting van alle aardfche eere en heerlykheid verzameld had. — Een ernstig, yverig, vuurig gebed kan onze hartstogten beteugelen, onze onbestendigheid opkeeren, onze wankelende knieën versterken, onze mattigheid ophelpen en den geest moed geven, om alle verzoekingingen standvastigen wederstand te bieden. De gedaante der waereld verlustigt en verblindt, in het gebed verdwynen hare begoogchelingen; wy zien haar in hare ydelheid, en 't geen ons heerlyk toefcheen, in zyne armoede. De zorgen en bezigheden des levens versfrooien onze gedagten niet minder, dan deszelfs zinnelyke vermaken en genoegens; het gebed verzamelt die, en boeit de natuurlyke vlugtigheid van onzen geest. In het geraas der waereld

reld en in den tuimel der lusten verliezen wy den Hemel en de eeuwige zaligheid uit het oog; in het gebed zien wy hem weer, wy zien hem geopend, en de heerlykheid, die ons verwagt, indien wy aan de godzaligheid en aan de deugd getrouw blyven, en de vernieuwde verheffing van ons hart tot God vernieuwt den smaak in het onzigtbare en eeuwige.

DIT zyn de *natuurlyke* werkingen van het gebed, die nooit agterblyven, wanneer het ernstig en gelovig is. Niemand verwondere zig alzo, wanneer hy ziet, dat ware godzaligheid en deugd onder menschen zoo zeldzaam zyn. Er zyn weinig vrome en regtschapen menschen, om dat 'er weinig ernstige en yverige bidders zyn. Evenwel is reeds de natuurlyke nuttigheid van het gebed zoo groot en menigvuldig, dat de hoop alleen van dezelve te zullen deelagtig worden, elk, die dezelve kent, tot een yverig bidder maken moest, al was het gevoelen van hun ook gegrond, die aannemen, dat God den loop van alle, buiten hem zig bevindende, natuurlyke gebeurtenissen en veranderingee van het begin der waereld af, zoo heeft ingerigt, dat hy dien naar onze behoeftigheden en wenschen noch veranderen kan, noch veranderen wil. Dan nog zouden 'er gewigtige redenen, om te bidden, genoeg overblyven, dewyl het zoo veele eigendommelyke, weldadige wer-

werkingen heeft. Doch, wanneer hy ons van de regeering aller dingen, en derzelver veranderingen juiste begrippen maken, die met de Openbaring overeenstemmen, en de goedkeuring van een regelmatig nadenkende reden hebben, zoo zullen wy aan de *Goddelyke* nuttigheid van het gebed zoo min twyfelen, als aan deszelfs *natuurlyken* zegen.

DE *Goddelyke* nuttigheid van het gebed bestaat in deszelfs verhooring, en is gedeeltelyk gelegen in *geruststelling*, gedeeltelyk in *vervulling* der tot God gerigte regtmatige en heilige begeerten. Aan de wezenlykheid van dit nut kan hy niet twyfelen, die zig uit de Openbaring van de verhoorbaarheid des gebeds laat onderrigten, en haar onderrigt toestemt. Ik wil my in 't geheel niet op de klare, en aan geen misverstand onderworpen, uitspraken der Openbaring voor de tyden van CHRISTUS beroepen, waarin God aan zyne verëerers de verhooring des gebeds op de plegtigste wyze beloofd heeft. Waarom niet? Niet, om dat veele heden ten dage beginnen te twyfelden, of de schriften van MOZES, van DAVID en van de overige Profeteen waarlyk onmiddellbare, *Goddelyke* onderwyzingen in zig vervatten; maar, om dat het Joodsche volk, aan 't welk deze beloften geschiedden, onder eene byzondere Godsregeering stond, die hare eigen inrigting en gesteldheid had, waaruit men niet altyd een besluit kan trekken tot
dat

dat Godsbestier, waaronder zyne vereerers thans staan. Ik beroep my derhalven op de ontdekkingen van CHRISTUS, en zyne Apostelen, uit welke het onwedersprekelyk blykt, dat de beloften van de verhooring des gebeds, die aan de Joden wierden gegeven, hen alleen niet raken, maar zig over alle menschen, door alle tyden heen uitstrekken. Wat is duidelyker, wat zekerer, wat opwekkender tot het gebed dan de uitnodiging van CHRISTUS daartoe, niet door de voorstelling van deszelfs natuurlyke weldadige werkingen, maar door de plegtigste verzekering van verhooring: *bidt, en u zal gegeven worden; zoekt, en gy zult vinden; klopt, en u zal opengedaan worden, want wie bidt, die ontfangt, wie zoekt, die vindt, wie klopt, dien worat opengedaan. Wat mensch is 'er onder u, zo zyn zoon hem om brood bidt, die hem een steen zal geven, of, zo by hem om een visch bidt, die hem een slang zal geven? Indien dan gy, die boos zyt, weet uwe kinderen goede gave te geven, hoe veel te meer zal uw Vader, die in de Hemelen is, goede gaven geven den geenen, die ze van hem bidden? (*)* De verhooring wordt hier verzekerd; *bidt, en u zal gegeven worden,* „ uwe begeerte, dat God u gelieve te ver-
„ leenen, 't geen tot uwe gelukzaligheid onont-
„ beer-

(*) MATTHE. VII: 7 — II.

„beerlyk is, zal vervuld worden.” De wyze der verhooring wordt bestemd; *welk mensch is 'er onder u, zo zyn zoon e. z. v.* Brood is onontbeerlyk tot het leven; Vaders hebben de naaste verpligting, om voor het leven hunner kinderen te zorgen; zy gevoelen ook daar de sterkste, de levendigste neiging toe, en hoe konden zy dan aan hun het nodige, het onontbeerlyke weigeren? Kinderen hebben in hunne zwakke kindsheid immers geen vermogen, om zelfs voor hun onderhoud te zorgen. Hoe konden dan hunne Vaders hun een steen aanbieden, wanneer zy om brood vragen? Waar is de Vader, die niet wil, dat zy het van hem, en van niemand anders zullen begeeren? In zulk eene betrekking nu staan God en de menschen met elkander. De Beste kan, en wil zyne menschen niets weigeren, 't geen een wezenlyk deel van hunne volmaaktheid en gelukzaligheid uitmaakt. Het tegendeel van hem denken; twyfelden, dat hy daarvoor gezorgd heeft en zorgen zal; hem de magt en genegenheid daartoe betwisten is — de ondankbaarste belediging zynner Goedheid. Kinderen vergenoegen zig niet met de gave des broods, 't welk de milde hand des Vaders hun toereikt. Zy begeeren niet alleen het nodige, maar, als zy verzadigd zyn, willen zy ook iets, dat beter is. Zy begeeren het van den Vader, en waar is de Vader, *die, zo zyn*

zoon hem om een visch bad, hem een slang zou geven? Wy mogen derhalven van God niet alleen het nodige begeeren, maar ook het verkwikkende, want hy is ryk. Onuitspreekelyk is zyne mildadigheid: het is zyn vermaak, zyne schepselen steeds volmaakter en gelukkiger te maken. Hy kan, en wil gelyk PAULUS zegt, *overvloedig meer doen, dan wy kunnen bidden of denken*. Of God altoos aan hun juist dat zal geven, 't welk zy voor eene vermeerdering van hunne gelukzaligheid houden, dat bepaalt de Zaligmaker niet. Hy betuigt hun alleen, dat God hun niets geringers zal geven, dan 't geen zy van hem bidden. Hy kan hun verlangen op eene veel volkomener wyze bevredigen, dan zy zelfs geloven of inzien. — Op dezelfde wyze verzekert hy hen ook van de gewisheid der verhooring, en met welk een hartroerend slot! *Zoo dan gy, die boos zyt, weet uwe kinderen goede gaven te geven, hoe veel te meer zal de Hemelsche Vader goede gaven geven den geenen, die ze van hem bidden*. CHRISTUS maakt een besluit van de goedwilligheid der menschen, die toch zoo slecht en bedorven zyn, tot de Oneindig beter goedwilligheid van hem, die de Goedheid, de Liefde zelfs is. Boze menschen kunnen hunne kinderen goede gaven geven: het woord *kunnen* zegt niet alleen, het vermogen tot iets hebben, maar wordt dikwils ook genomen voor *willen*, en in deze betekenis

moet het hier worden opgevat. Ook *boze menschen* zyn, wanneer zy Vaders zyn, onaangezien hunne flegte geaartheid genegen en gewillig, om hunne kinderen *goede* gaven te geven. De bywoorden, die anders maar een bestemden en stelligen graad van eene eigenschap aanwyzen, beduiden naar het spraakgebruik van het Hebreuwsch en Grieksch, zeer dikwils niet alleen den hoger, maar ook den hoogsten en uitnemendsten graad eener eigenschap. *Goede* gaven zyn dan hier, gelyk uit den samenhang blykt, *by uitstek goede, de beste* gaven. Zyn Vaders, die hunne kinderen liefhebben, niet genegen, om hunne kinderen het beste te geven? Hebben nu menschelyke Vaders, die, als menschen beschouwd, dikwils zoo liefdeloos, zoo boos zyn, toch genegenheid, om hunne kinderen het beste, dat zy maar kunnen uidenken, te verschaffen, hoe veel te meer moeten wy van God, die de Goedheid en Liefde zelfs is, verwagten, dat hy aan elk zyner kinderen geven zal, het geen het beste voor hun is, wanneer zy hem daarom bidden? CHRISTUS herhaalt deze verzekering, dat God ons gebed verhooren wil, in zyn leerryk verhaal van de Weduwe, die hare bede zoo lang den onregtvaardigen Rigter voordroeg, tot dat hy haar hielp, en hy deed dit kort voor hy zig begaf tot zyn verzoenend lyden. Zyn geliefde leerling JOHANNES sprak juist dezelfde taal: dit is de vry-

moe-

moedigheid, die wy tot God hebben, dat zoo wy iets bidden naar zynen wil, hy ons verhoort, en wy weten, dat hy hoort; 't geen wy bidden. Zo ook weten wy, dat wy de bede, dat is het goede, 't welk wy begeeren, hebben, of ontfangen hebben, 't geen wy gebeden hebben. PAULUS, deze aanhoudende en vurige bidder, grondvest zyne uitnodigingen en vermaningen tot het gebed op derzelver zekere verhooring. Zo onbetwistbaar is, naar de leere der Openbaring, de grootte nuttigheid van het gebed, welke ik de *Goddelyke* noem, en de *natuurlyke* tegenoverstel, zonder dezelve uittesluiten, dewyl deze van geene hare voornaamste waardy ontfangt, en juist daar door die uitvlugt, dat men deze op eene andere wyze zou kunnen magtig worden, aan hun, die het gebed weigeren te verrigten, affnydt. De verhooring van het gebed is eene dadeyke bevestiging van alle Gods volmaaktheden, dewyl hy 'er zyne Alwerendheid, zyne grenzenlooze Wysheid, zyne Oneindige Magt en Goedheid, en zyne, met alle gesteldheden en omstandigheden zynere schepselen overeenstemmende, en daarop, als het ware, berekende regeering van alle hunne aangelegenheden, van alle hunne veranderingen, in byzondere gevallen, door aan den dag legt. Deze nuttigheid is daarenboven, op de voorbidding van CHRISTUS en zyne verdiensten gegrond.

Want onze Heiland heeft door zyne verzoening, voor allen, die hun vertrouwen op hem stellen, het voorregt verworven, dat zy alles wat hun nodig is, van God met blydschap niet alleen begeeren, maar ook met vertrouwen verwagten kunnen. Hierby komt nog de betrekking van het gebed op hem — dat hy het bevolen heeft — dat her zyn eigen werk is, dewyl hy ons door zyn Godsdienst daartoe vatbaar en geneegen maakt, daartoe opwekt en aanspoort — dat het daarom hem niet mishagen, niet te vergeefs geschieden, niet zonder nuttigheid voor ons blyven kan. De wyze der verhooring kan zekerlyk zoo gesteld zyn, dat zy niet alleen eene vertraging, maar ook eene weigering van het begèerde goed schynt te wezen, indien God namelyk in plaats van het geen wy wenschen, ons iets geeft, dat voor ons nodiger en nuttiger is, en zo hetzelfde niet alleen verwisfelt, maar ook boven onze bede en verwagting vergoedt. Maar deze wyze van verhooring heeft zekerlyk wyze en gewigtige oorzaken. Dan eens wil God dus de oefening des gebeds verbeteren, en zulken, die van en door hem begeeren, volmaakter en gelukzaliger te worden, op de keuze van 't geen zy bidden, opmerkfamer en tevens daarin voorzigtiger en behoedsamer maken. Dikwils was het gebed zelfs niet ingerigt naar zynen wil, en evenwel wil hy het vertrouwen op zyne

Vaderlyke Goedheid niet onbeloond laren. Dikwils is het goed, 't welk hy den gelovigen in plaatse van het begeerde geeft, voor hun welvaren nuttiger, en tot zyne verheerlyking geschikter. Eindelyk is het schynbaar gebrek van verhooring zeer dikwerf geene weigering, maar eene ware verhooring, in alle die gevallen, waarin wy iets onder de voorwaarde begeeren, dat het een wezenlyk goed en eene werkelyke vermeerdering van onze volmaaktheid en gelukzaligheid zy.

DIT is het onderrigt, 't welk ons de Heilige Schrift van de verhooring des gebeds, als deszelfs onbetwistbare, Goddelyke nuttigheid geeft. Maar stemt het onderrigt, 't welk de reden ons van God en zyne regeering, uit beschouwing zyner werken, geeft, nu daarmee overeen, of heeft zy twyfelingen, die wy niet kunnen oplossen, daartegen intebrenge? Welke toch? Welke bedenkingen kan zy tegen dit begrip hebben, dat God gewillig is, om elk, naar zyne voorschriften ingerrigt, gebed te verhooren, en ons te geven, 't geen wy verlangen, wanneer namelyk deze verhooring mogelyk is? Dit kan niet twyfelagtig zyn, want de reden leert ons zoo wel, als de Openbaring, dat God Oneindig Goed is. Wat zou hem hinderen, zyne Oneindige Goedheid aan alle, en vooral aan zyne redelyke en vrye schepselen te verheerlyken? De verhooring van zoo talloze,

byzondere wenschen fchynt niet mogelyk te zyn, dewyl zoo veele van dezelve elkander tegenspreken, en wanneer den eenen verleend wierd, 't geen hy bidt, de reden van weigering der bedeenes anderen was, nademaal de oogmerken der menschen zoo zelden met de oogmerken Gods overeenstemmen, en hy toch zyne oogmerken niet kan laten varen, om die der menschen te bevorderen. Zy kan niet mogelyk zyn, dewyl de algemeene wetten, naar welke God het geheelal regeert, bestendig door wonderwerken zouden moeten afgebroken worden, en het voor zyne Majesteit te laag is, zig om elk scepfel, in het byzonder, zoo veel te bekommeren. Zy is niet mogelyk, dewyl het enkele te klein voor hem is, dan dat hy het geheel niet naar onveranderlyke, algemeene wetten zou regeeren; dewyl het genoeg is, dat hy voor de instandhouding der geslagten en soorten zorgt; dewyl het zynen hoogheid en gelukzaligheid onverschillig kan zyn, hoe het dit of dat enkel wezen gaat, indien de orde, de schoonheid en de gelukzaligheid maar over het geheel heerschen, en het geheel maar een heldere spiegel van zyne Oneindige Wysheid en Goedheid blyft. — Zyn dit nu de redenen, waarom ik de verhooring der gebeden, die naar zynen wil ingerigt zyn, voor onmogelyk houden, of twyflen zal, dat dezelve Godebetamelyk zy? Hy
zou

zou het gebed niet kunnen verhooren, dewyl zoo veele ontelbare verschillende wenschen der menschen elkander tegenspreken, en daarom alle niet kunnen bevredigd worden? Maar zy moeten niet alle bevredigd worden: geen wensch, die onvernünftig, geen, die voor een ander nadeelig en schadelijk is. Hy heeft alleen beloofd, die te zullen verhooren, welke met zynen wil stroken, en deze kunnen, hoe ontelbaar zy zyn, hoe zeer zy van elkander verschillen, elkander niet tegenspreken, niet met het oneindig volmaakt plan zyner regering stryden, en kunnen dus allen vervuld worden. Wy moeten geene oogmerken hebben, die wy aan zyne oogmerken niet onderwerpen, gevolgelyk behoeft God niet een zyner oogmerken opteofferen aan onze oogmerken. — Hy zou het gebed niet kunnen verhooren, zonder zyne algemeene wetten, naar welken hy van eeuwigheid besselten heeft het geheel te regeeren, steeds door wonderwerken, en geduurig wederkomende verandering van zyn groot en Majestueus plan opteschorten? Waarmee kan men dan bewyzen, dat eene altoosduurende ebbe en vloed van wonderwerken, van veranderingen en van herstellingen zynes algemeenen ontwerps nodig zy, wanneer hy de gebeden, die naar zynen wil zyn, zal verhooren? Met welke redenen kan de noodzakelykheid daarvan betoogd worden? Het zou God noch moge-

lyk, noch betamelyk zyn, zig om elk byzonder
 fchepfel te bekommeren? „ Eene verschrikkely-
 „ ke gedagte, ” gelyk JERUSALEM zegt, (wien
 de Godsdienst, de Wysgeerte en de welsprekend-
 heid, onder de eerste vernuften van onze eeuw,
 eenen hogen rang geven) „ eene verschrikkelyke
 „ gedagte, waar de geheele redelyke schepping
 „ belang in heeft; eene gedagte, die al de waar-
 „ dy van de menschelyke natuur vernietigt; die
 „ aan de heiligste pligten hun gewigt, aan alle
 „ wetten hare veiligheid ontnemt; die God uit
 „ de Natuur verbant! — God bemoeit zig niet
 „ met my — Hy is te verheven! — Hy kent
 „ my niet!” — (*) Schande genoeg voor den
 geest en het hart der menschen, dat ongerymde,
 zinneloze denkbeelden, om der zwakken wil voor
 zoo verschrikkelyk moeten verklaard worden.
 Wanneer God zig niet met my, niet met elk enkel
 fchepfel, in 't byzonder bemoeit, waarmee be-
 moeit hy zig dan? Met het geheel, 't welk uit
 ons en elk enkel fchepfel bestaat; 't welk wanneer
 elk enkel fchepfel met my daaruit wordt weggenom-
 men, een bloote naam is, waarin geen schaduw
 van een gedagte overblyft? God zou my niet,
 elk

(*) In zyne *Verhandelingen over de Waarheden van den
 Godsdienst* t. I. bl. 88. volgens de vertaling van B. CA-
 ROLL.

elk enkel ſchepſel niet kennen , niet agten ? Is de Oneindige daartoe te verheven , wat kent , wat agt hy dan ? Wanneer hy niet by my , niet by elk enkel ſchepſel tegenwoordig is , waar zullen wy hem dan vinden ? Kan hy zig van zyne heerſchappy over elk enkel ſchepſel , van zyne allesomvattende werkſaamheid en kragt ontdoen ? Het enkele zou te klein voor hem zyn , maar wat is dan , zonder het enkele groot ? Voor de geſlagten en foorten der ſchepſelen zou hy alleen zorgen ? Alleen dus voor terminologien , die de algemeene begrippen van het menſchelyk verſtand ſlegts aanduiden ? Zal dat wysheid , diepe wysgeerte zyn , dat men zig een geheel voorſtelt zonder enkele deelen , waaruit het is ſaamgeſteld ? God zou de waereld naar algemeene wetten , niet naar byzondere gelegenheden , niet ſtukswyze , regeeren ? Daarin is de Christen het eens met den Wysgeer , indien men door zulk eene regeering verſtaat , eene regeering , die in hare inrigtingen ſlegts op eenige , tot de waereld behoorende , ſtukken agt neemt , en alle de overige geene opmerking waardig keurt , maar verwaarloost , en in welke tot het onderhoud en welvaren niet van alle , maar van eenige deelen des geheels , niet alle , maar ſlegts die gelegenheden gebruikt worden , die ter bereiking van zulke nauwe en bekrompen oogmerken dienſbaar kunnen zyn . Zo regaert een

Koning zyn ryk , niet naar algemeene wetten , maar naar byzondere gelegenheden , en slegts stukswyze , wanneer hy gedeeltelyk de verryking , gedeeltelyk de vergrooting en verfraaing van eene enkele stad , en hare inwooners alleen bedoelt ; wanneer hy deze en geene byzondere middelen en gelegenheden , die ter vervulling van dit zoo bekrompen ontwerp strekken , met terzydestelling van alle andere oogmerken gebruikt , elke andere stad vervallen laat , zig niet bekreunt aan de verarming harer inwooners , en het niet ter harte neemt , dat zy in ellende versmagten , als maar pragt en overvloed in de geliefde stad , voor zyne oogen , heerschen. Op zulk eene wyze zekerlyk regeert God het heelal niet naar enkele gelegenheden , niet stukswyze — op zulk eene wyze kan hy niet regeeren , want hy is Alwetend , hy is Oneindig Wys , Goed en Magtig. God regeert het heelal naar algemeene wetten , welke ter bevordering der volmaaktheid niet van eenige , maar van alle enkele deelen der waereld strekken , door het gebruik , niet van eenige enkele , maar van alle enkele middelen en gelegenheden , welke met elkander de volmaaktheid en gelukzaligheid van het geheel , 't welk uit alle enkele stukken en deelen van zyn onmetelyk gebied bestaat , bedoelen. Moet nu elk gebed , wanneer het met zyn wil zal overeenkomen , ook met dit plan der Goddelijke

lyke regeering overeenstemmen; durft geen enkel wezen iets van God begeeren, 't welk daartegen frydt; moet elk met de maat van volmaaktheid en geluk tevreden zyn, 't welk elk naar tyd en omstandigheden, zonder inbreuk te maken op de volmaaktheid en het geluk van alle overige enkele wezens hebben kan; (en meer zal een wys mensch, een Christen niet begeeren,) waarom zou een Oneindig Regeerer elk, zoo ingerigt, gebed niet kunnen verhooren? Om dat wy met de span van ons vernuft geen allesomvattend plan daartoe kunnen vinden? Wanneer God dit niet kon, zoo zou volgen: dat hy eenige enkele wezens van alle volmaaktheid, van alle welvaren, van alle genot deszelfs moest beroven, om slegts de overige enkele wezens tot eenen bestemden graad van volmaaktheid en geluk te kunnen brengen, of ze van tyd tot tyd volmakter en gelukkiger te maken. Kan dit nu niet eens met eene schynbare reden bewezen worden, zo is het ook onaannemelyk, dat het Gode onmogelyk zy, elk naar zynen wil ingerigt gebed te verhooren, of het hem welgevallig verlangen zyner hulpbehoefstige schepselen te bevredigen. Dat wy met ons, zoo zeer beperkt, verstand het plan niet kunnen uitdenken, waarin de volmaaktheid en het geluk van alle enkele schepselen, voor zoo ver zy het niet zelfs vrywillig verbinde-

ren

ren, dat bewyst daarvan de onmogelykheid niet; het bewyst alleen, dat wy niet alwetend zyn, dat onze Wysheid, onze Magt, onze neiging en kragt om goed te doen begrensd is, niet oneindig is en niet oneindig worden kan. Wat zyn algemeene wetten in onze voorstellingen? Regelen, naar welke veele enkele gevallen van veranderingen en gevolgen in de natuurlyke en zedelyke waereld (want alle enkele gevallen kunnen wy nooit erkennen, niet zoo wegens derzelve volmaakte gelykheid, maar wegens eenige gelykvormigheid) beftemd worden, en tot werkelykheid komen. Zy heeten in zoo ver ook maar algemeen, en moeten derhalven aan menigvuldige bepalingen, die men uitzonderingen op den regel noemen kan, onderworpen zyn. Het is hier in 't geheel niet nodig, zig in het onderzoek intelaten, of men behalven de algemeene Voorzienigheid ook eene byzondere aannemen kan, of moet. Want waartoe zou men zig bemoeien met de daarby voorkomende, onvermydelyke logomachien, daar men immers van eene algemeene Voorzienigheid, die de byzondere buitenfluit, geen verftandig begrip kan vormen? Of kan het algemeene zonder het byzondere wel gedagt worden? Even zoo min behoeven wy ons met de befliffing der vrage bezig te houden, of God van eeuwigheid af alle

mogelyke veranderingen der wezens, welke hy wilde scheppen, en alle mogelyke gedragingen van vrye en redelyke schepselen niet alleen voorzien, maar ook by de eerste Schepping, de kragten aller geschapen dingen zo heeft saamverbonden, dat de veranderingen zoo wel in de natuurlijke, als in de zedelyke waereld, in eene onveranderlyke overeenkomst met deze zyne orden, gebeuren, zonder dat 'er verder eene dadelyke en onmiddellbare invloed van zyne Almagt en Wysheid daarby nodig zy, en Hy dus, ten aanzien van de waereld, en de lotgevallen der, daartoe behoorende, enkele wezens, nu in eene werkeloze rust leevt — dan, of de waereld door hare eigen innerlyke kragt, die hy by haar begin aan dezelve door zynen Almagtigen Wil heeft medegedeeld, zonder zyn verder invloed voortduurt. Heeft God by de regeering der waereld slegts op alles, wat ten beste van een ieder enkel schepsel, naar deszelfs geheele gesteldheid en gansch gedrag, strekte, onbeschadigd het best van 't algemeen, opzigt genomen (en dat moet hy gedaan hebben, ik mag het eene of andere geloven) zo heeft hy ook op de gebeden van alle enkele vrye en redelyke schepselen gezien en geweten, of het een ieder hunner zoo wel, als allen nuttig en voordeelig zou zyn, dat

hy

hy hen verhoorde of niet. Wordt dit toegestaan, zo kan ieder aannemen, wat hy wil, een niet alleen ligchamelyk, maar ook geestelyk, ook zedelyk mechanisme der waereld, indien hy daarby iets denken, en zig geruststellen kan — of hy geloove eenen voortduurenden, gewoonlyk middelbaren, maar ook somtyds eenen onmiddelbaren invloed in den loop der dingen ter onderhouding en voleindiging van zyn verheven, en zyner Oneindige grootheid alleen waardig doelwit, om alle enkele schepselen zoo gelukkig te maken, als zy naar hunne gefieldheid, en in hunne onderlinge verbintenis kunnen worden — men neeme aan, 't geen men wil, de verhooring van het gebed, dat van den regten aart is, rust op vaste grondslagen. Myn gebed is niet te vergeefs. Als het overeenstemt met Gods wil, zal het verhoord worden; ik kan niet, en wil niet tegen zynen wil gelukkig zyn. Hy doe (zeg ik by elke ontlasting myner wenschen voor hem) 't geen hem behaagt. Zyn wil geschiedde. Myn wenschen en gebeden hebben geen anderen zin, geen ander oogmerk. In zyn Goddelyk raadsbesluit behoudt myn gebed denzelfden invloed, dien het hebben zou; indien het mogelijk was, dat hy op dat oogenblik, waarop ik iets van hem biddende begeer, het eerst bemerkte;

te; of het heeft denzelfden invloed, dien het zou gehad hebben, als ik in de eeuwigheid, toen ik met myn geheel gedrag tegenwoordig was aan zyn Oneindig verstand, waarlyk al bestaan had. Ik bid met hetzelfde toevorzigt, dat hy myn verlangen zal bevredigen, als dit voor my waarlyk goed is, dewyl het geen tot myn best behoort, het best van alle zyne overige schepselen niet hinderlyk, noch nadeelig zyn kan. Het geen hy beloofd heeft, dat kan hy, dat zal hy ook doen, nademaal zyn Woord waaragtig is, en hy niets belooft, niets beloven kan, als 't geen hy doen wil.

DIT alles nu als onbetwistbaar bewezen voorondersteld zynde, blyft de verzekering van JOANNES vast en onveranderlyk. *Hy verboort ons wanneer wy bidden naar zynen wil.* Een waar, een egt gebed heeft niet alleen zyne *natuurlyke*, nimmer agterblyvende, maar ook zyne *Goddeelyke* nuttigheid, die in deszelfs verhooring bestaat. Daar dit nu deszelfs voornaamste en gewigtigste nuttigheid is, waardoor de natuurlyke niets van hare eigendommelyke waardy verliest, zo kan ik myne verwondering niet verbergen, dat men, in nieuwer tyden voornamelyk by deze staan blyft, en van geene nauwelyks melding maakt, even als of men

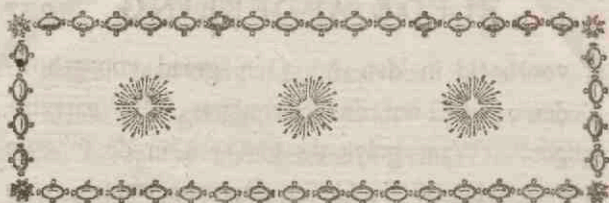
vreesde, 't geen men toch niet nodig heeft te vrezen, dat men op de bedenkingen daartegen geen voldoende antwoord geven kon. Zou men daarom de uitdrukkelykste, de plegtigste verzekeringen der verhooring van elk, naar Gods wil ingerigt, gebed, welke toch tegen de regeering zyner waereld niet strydt, maar volmaakt daarmee overeenstemt, laten varen? Is niet alles, wat waaryk tot ons best geschiedt, eene dadelyke belofte van 't geen verder zal geschieden? Vreest men, dat, wanneer de verhooring des gebeds als eene zekere nuttigheid van hetzelfde aangezien en aangeprezen wordt, de mensch daardoor tot traagheid, tot verwaarlozing van het gebruik zyner kragten moet gevoerd en verleid worden? Is deze vreze niet ongegrond, om dat ik een voordeel of eene belooning, die my onder zekere voorwaarden is toegezegd, niet verkrygen kan uit hoofde dezer toezegging, wanneer ik de voorwaarden niet vervul, aan welken de toezegging is vastgemaakt? Niemand twyfele alzo aan de *Godde-lyke* nuttigheid van zyn gebed, aan deszelfs verhooring, maar hy bidde naar Gods wil, hy late de aart en tyd daarvan aan God over, zy zal niet egterblyven. Niemand moet zig schamen, gelyk LUTHER over de verhooring des gebeds

gebeds te denken , wanneer hy zegt : „ Wy
 „ behooren te weten , wat tot elk welgesteld
 „ gebed gevorderd wordt ; eerslyk , dat God
 „ het hart aanziet , en zeker weet , dat het
 „ zyn wil is , ons bytestaan ; dat hy ons wil
 „ helpen , ons verhooren , ons uit alle onze
 „ noden redden , dewyl hy de verlossing van
 „ het eeuwig kwaad en alle ellende door zynen
 „ lieven Zoon toegezegd en beloofd heeft. Ten
 „ anderen , dat hy ook op de toezegging en
 „ belofte vast blyve staan , die voornamelyk en
 „ eigenlyk van verhooring spreekt , want zoo
 „ wordt het hart vast en sterk , dat het met
 „ zeker toevorzigt , met vertrouwen , en zon-
 „ der de minste twyfeling bidt. Want hoewel
 „ wy ons in ligchamelyken nood en tydelyk on-
 „ geluk aan den genadigen wil van God billyk
 „ onderwerpen en tevreden zyn moeten , zo als
 „ hy het maakt , en op het verhooren niet te
 „ sterk dringen moeten , maar wanneer het Go-
 „ de zoo behaagt , dat wy zyn wil gaarn ge-
 „ hoorzaam zyn , en ons onder zyn Magtigen
 „ Wil verootmoedigen , toch wordt het ge-
 „ loof tot zulke gehoorzaamheid niet verplicht.
 „ Want het hart is van de eeuwige verlossing
 „ van de zonde , van Gods toorn , van den
 „ dood en van de hel , die door den Zoon Gods
 „ geschied is , verzekerd en twyfelt 'er in 't

„ geheel niet aan, dat het ons ook in het
„ kleine en geringe aan Gods Barmhartigheid
„ en Goedheid niet zal ontbreken, indien het
„ tot Gods eere en onze zaligheid gedydt. —
„ Wy dienen te weten, dat God ons gebed
„ werkelyk verhooren moet, dewyl het onmo-
„ gelyk is, dat hy zou liegen. Deswegen moet
„ hy zig uit hoofde van den nood aan de be-
„ loften houden. Want wie wilde uit zigzelf
„ zoo koen zyn, dat hy zyne handen en oogen
„ tot God zou opheffen, wanneer hy niet van
„ zynen wil verzekerd was? Daarom houdt elk
„ gebed zig aan Gods gebod, en aan zyne be-
„ lofte. Wanneer nu het gebed verrigt is, zo
„ moet gy weten, dat gy aan de verhooring even
„ zoo min moet twyfelen, als gy aan de be-
„ lofte kon of mogt twyfelen. Want de grond
„ des gebeds is de belofte, niet onze wil, niet
„ onze waardigheid, niet onze verdienste. Een
„ ernstig en vuurig gebed, dat niet ophoudt en
„ niet moede wordt, maar aanhoudt, en wagt
„ tot op het laatste oogenblik, dat breekt einde-
„ lyk door Hemel en aarde, en het is onmoge-
„ lyk, dat het niet zou verhoord worden; dat
„ is een regt, en volkomen gebed. Maar daar
„ by moet men het zwak gebed, en het gebed
„ van zwakke menschen niet veragten. Het
„ ernstig en vuurig gebed wordt ons als een
„ voor-

„ voorbeeld in den hoogsten graad voorgehou-
 „ den, dat wy ons bevytigen, het natevol-
 „ gen. Want gelyk de kinderen in de schoole
 „ eerst het A. B. C. en Donatus leeren, alzo
 „ stamelen wy ook eerst een onvolkomen ge-
 „ bed, 't welk in 't geheel niet veragt moet
 „ worden. Wie niet eerst in zwakheid bidt,
 „ zal nooit tot een volkomen gebed geraken.
 „ Daarom dient men de leere wel optemer-
 „ ken, die ons zegt, hoe groot eene kragt
 „ het gebed heeft, en hoe aangenaam een
 „ offer het by God is. Als hy alleen kleine
 „ en geringe dingen wilde geven, zoo had
 „ hy ons zulk eene heerlyke, zulk eene groo-
 „ te vorm van bidden niet voorgeschreven,
 „ waarin hy ons belast te zeggen: Onze Va-
 „ der! e. z. v. God is geen karige EUCLIO
 „ of arme IRUS; daarom legt hy ons de al-
 „ lergrootste gaven in Hemel en op aarde,
 „ voor, en wil hebben, dat wy die van
 „ hem bidden, en daarop wagten zullen. Maar
 „ wy hebben wyde harten en een zwak geloof,
 „ daarom moeten wy leeren, dat het aan God
 „ niet genoeg is, ons een weinig te geven,
 „ offchoen wy maar om een weinig bidden,
 „ want hy geeft meer, dan wy kunnen bidden
 „ en denken (*).”

(*) LUTHERS *Wercken*, t. II: p. 84.

TWAALFDE AFDEELING.

DE NOODZAKELYKHEID DES GEBEDS,
UIT HOOFDE VAN EEN WET.

Zoo haast wy regte begrippen hebben van de natuur en de eigenschappen eenes Godebehagelyken gebeds, van deszelfs innerlyke goedheid van onze vatbaarheden daartoe, van deszelfs verhoorbaarheid en zekere verhooring, zoo is het gemakkelyk te bewyzen, dat het gebed van God bevolen is, dat het tot de vrye handelingen behoort, tot welke wy verplicht zyn, en die wy niet verwaarlozen, niet nalaten durven, ofschoon ten aanzien van tyd en plaats dezer pligtsbetragting veel aan ons eigen inzicht, bestemming en keuze overgelaten blyft. Dat God ons, in zyne Openbaring het gebed belast heeft, kan van
nie.

niemand in twyfel getrokken worden, als van hem, die met haren inhoud in 't geheel niet bekend is. God zelfs, zyne Profeeten, CHRISTUS en'zyne Apostelen beveelen het uitdrukkelyk. Zy beveelen het voorbeeld van hun, die gebeden hebben, optevolgen. Zy betuigen, dat het een kragtig middel is, ons waar welzyn te onderhouden en te bevorderen. Zy bestraffen zoo wel de nalatigheid in, als de gebrekkige en Gode mishagende inrigting van hetzelfde. Zy verplichten de menschen, dat zy zig van de moeiykheid, van de nuttigheid, en van de noodzakelykheid des gebeds zullen overtuigen. Zy nodigen hen uit, om zigzelve daartoe optewekken, en tot dat einde de eigenschappen Gods zyne Almagt, zyne Alomtegenwoordigheid, zyne volmaakte Kennis van alle dingen, zyne Goedheid, zyne Waarheid, en de Openbaring zyner betrekkingen op ons, zoo wel in het ryk der Natuur, als in het ryk der Genade, te overwegen, om daaruit de gronden des gebeds, de dingen waarom wy bidden mogen, en ook de wyze van deszelfs inrigting te kunnen afleiden, op dat het Gode niet mishage. Zy vorderen, dat zy alles, wat hun nodig is, van God begeeren zullen, en schryven hiervan de eigenschappen voor. Zy wekken daartoe op, en bevestigen hunne voorschriften met hunne eigen voorbeelden, onder welken het voorbeeld

van CHRISTUS, onzen volmaakten Leeraar, onzen grootsten Weldoener, ons eeuwig Opperhoofd het grootste en het bewonderenswaardigste is. — Wie durft nu, wanneer hy dit alles behoorlyk overwoogen heeft, nog zwaarigheid maken te geloven, dat het gebed van God bevolen en eene algemeene pligt is? (*)

DE reden bevestigt dit alles. Zy overtuigt ons, dat God het hoogste goed, de eenige grondslag van alle onze ware volmaaktheid en gelukzaligheid, dat hy algenoegzaam en onontbeerlyk is. Zy overreedt ons van zyne bereidvaardigheid, om onze ware volmaaktheid en gelukzaligheid te onderhouden en te bevorderen, om alles van ons afswenden, 't welk ons hinderlyk en nadeelig zyn kan. Hy is, uit hoofde van zyne Alwetendheid en Oneindige tegenwoordigheid, in staat, alle onze behoefigheden, alle middelen tot derzelve bevrediging te kennen, en dus ook alle onze, tot hem gerigte, begeerten te vernemen. Hy bezit alle voortreffelykheden, welke een Wezen hebben

(*) Ps. LXXVII: 3. XVIII: 7. LXXX: 9. JOH. XVI: 23, 24. Ps. CXLV: 18. LIII: 5. JES. LXV: 1. HOS. VII: 10 — 14. JAC. IV: 2. V: 13. I JOH. V: 14. MATTH. VI: 10. XXVI: 39, 42. JOH. IV: 24. MATTH. XV: 8. 2 SAM. VII: 27. LUC. XI: 9. Ps. LXIX: 4. JAC. V: 8 — 18.

ben moet, van 't welk men begeeren kan, 't geen men nodig heeft. Het groot ontwerp zyner regeering heeft hy zoo ingerigt, dat alle onze, met zynen wil overeenkomstige, begeerten kunnen vervuld worden, en daarom kunnen wy ook van derzelve verhooring verzekerd zyn. Wy zyn tot de vereering en aanbidding van hem, die door ons gebed geschiedt, verbonden. Dit alles bevat de gronden in zig, waarop de pligt des gebeds rust, gronden, welke hy zelfs, door de inrigting van onze natuur, en van alle zyne werken, ons heeft bekend gemaakt. Wat nu kan de reden hieruit anders opmaken, als dat God van ons wil aangeroepen zyn? Dat het gebed eene algemeene pligt is, aan elk belast, van welke niemand zig ontslaan kan?

HET behoeft niet in 't byzonder bewezen te worden, dat deze verbindende noodzakelykheid des gebeds in deszelfs natuurlyke nuttigheid voor de menschen is gegrond, want deze nuttigheid is, in het voorgaande, uitvoerig voorgesteld en betoogd; ik wil alzoo om de gronden, die zoo wel van deze nuttigheid, als van het uitdrukkelek bevel Gods ontleend zyn, te bevestigen, alleen maar aantoonen, dat deze noodzakelyk ook in de natuur Gods gegrond zy. De reden kan zekerlyk niet eerbiedig, niet oormoedig, niet aanbeddend genoeg over hem, over zyne natuur,

en over 't geen daarin gegrond is, denken; en men kan, wanneer het zal beslist worden, wat hem betamelyk, wat uit hoofde van zyne Natuur noodzakelyk is, wat hy, uit kragt van zyne eigen Oneindige voortreffelykheden, doen en laten moet, niet te bescheiden, niet te voorzigtig zyn. Wy kunnen wel met zekerheid vaststellen, dat het geen hy doet; hem betamelyk, met zyne natuur overeenkomstig of noodzakelyk zyn moet, maar wy kunnen niet altyd uit het geen wy voor Godebetamelyk houden, met zekerheid opmaken, dat dit waarlyk zoo is. Al te veel voorbeelden hebben geleerd, dat deze wyze van redeneeren veele wanbegrippen en dwalingen in den Godsdienst gebaard of begunstigd heeft. Intusfchen durven wy toch hopen, dat wy niet dwalen, als wy aannemen, dat alle innerlyke en uiterlyke handelingen Gods haren eersten grond in zyne eigen natuur, en tot hun laatste doelwit niets anders, als hem zelf hebben. Want het geen ook in de natuur zyner fchepfelen gegrond is, heeft toch wederom zynen eersten grond in zyne onbedriegelyke voorstelling daarvan, naar welke zyn wil alle zyne innerlyke en uiterlyke handelingen bestemt en regelt. Het is wel zoo, dat alle tegenweringen, die tegen de verpligting tot het gebed ingebragt worden, volkomen wederlegd zyn, als de tweevondige nuttigheid van het gebed, de natuurlyke en
de

de Goddelyke bewezen is, dewyl God, onaangezien hy onze zugtingen niet nodig heeft, alleen door de heerlyke daden, die of uit derzelve natuur vloeien, of naar zyne eigenschappen daarmee kunnen verbonden worden, volkomen geregtigd is, ze door zyn wet te gebieden. Schoon dit bewys toereikend is, om alle schynbare twyfelingen daartegen te verdryven, durven wy evenwel een ander bewys, 't welk juist naar de verbaarheden van iedereen niet geschikt, maar toch zeer gewigtig is, niet voorbygaan. Gesteld zynde, wy konden niet verklaren, hoe de noodzakelykheid des gebeds en des Goddelyken bevels daartoe uit de natuur van God volgt, zouden wy daarom den grond van hetzelfde in zyn Wezen durven ontkennen? Hoe zal het tegendeel daarvan bewezen worden? God behoeft het gebed niet, om van onze behoeftigheden onderrigt te worden; hy heeft geene verootmoedigingen, geene eerbiedige, en aanhoudende voorstellingen tot zyne zaligheid nodig; hy is daartoe aan zigzelf genoeg, en bezit, met de hoogste zaligheid, te gelyk de volmaakste, de onbaatzugtigste, de vrywilligste Goedheid. Wat bewyst dit? Dat de noodzakelykheid van het bevel des gebeds in geen gebrek, in geene behoeftigheid zyner natuur gegrond is, dewyl gebrek of behoefte by den On-

ein-

eindigen niet kunnen gedagt worden, maar het bewyst niet, dat het in zyne volmaakste natuur in 't geheel niet gegrond is.

GOD bezit, volgens alle grondstellingen niet alleen van den Geopenbaarden, maar ook van den Natuurlyken Godsdienst, eene, van zyn Wezen onafscheidbare, Oneindige Heerlykheid en eere. Dezelve bestaat niet in de aanbiddingen, de lofzangen van zyne redelyke, en, voor eenige kennis zyner voortreffelykheden, vatbare schepselen, want deze eere is buiten hem, en dus zoo beperkt, als hunne kennis is, maar zy bestaat in het oordeel, 't welk hy over zigzelf velt, en het volmaakt, hem altoos tegenwoordig, altoos op zyn wil invloeiend bewust zyn van zyne Oneindige voortreffelykheden. Hy is niet alleen Alwetend, maar hy heeft ook bewustheid, dat hy alle dingen volmaakt kent. Hy is niet alleen Almagtig, maar hy weet ook, dat hy met de kragten in Hemel en op aarde doen kan, wat hy wil. Hy weet, dat hy het Wyste, Magtigste en Weldadigste Wezen is. Dit is eene onbetwistbare waarheid. Even zoo min kan het ontkend worden, dat God niet tegen zyne eigen Heerlykheid kan handelen, maar dat hy overeenkomstig zyn eigen oordeel over zigzelf handelen moet. Menschen kunnen wel in het geval komen, dat zy

te-

tegen hun eigen oordeel handelen, en fomtyds verplicht zyn daartegen te handelen, zelfs wanneer het juist is. In een Staat kan een onderdaan veel bekwamer tot de regeering zyn, dan een Regent. Wanneer hy dit van zigzelf denkt, zoo kan deze gedagte waar en gegrond zyn, maar hy durft niet volgens hetzelfde handelen, hy mag niet willen regeeren, hy moet veeleer gehoorfamen. Hy kan juist oordeelen, wanneer hy gelooft, dat hy veel beter verordeningen en wetten maken kan, dan zyn Heer, en evenwel moet hy zig naar deszelfs onvolmaakter voorschriften gedragen, en zyn beter inzien zoo wel, als zyn juist oordeel over zigzelf verlogchenen. In dat geval nu kan God nooit zyn, dat hy tegen zyn eigen oordeel over zigzelf handelen moet. Hy kan nooit handelen, als of hy niet Alwetend, niet Oneindig Goed, niet Almagtig ware, als of hy geene neiging had, om aan zyne fchepselen de beste voorschriften ter bevordering van hunne gelukzaligheid te geven. Want hy kan niets doen, wat tegen zyne eere is. De werkingen van zyne Oneindige werkkragten moeten met de voorftellingen van zigzelf en zyne voortreffelykheden overeenftemmen. Het geen hy buiten zig tot het bestaan roept, moet hy daarom tot een fpiegel van zyne innerlyke Volmaaktheden en Grootheid maken, niet alleen daarom, dewyl
de

de schoonheid en volmaaktheid van het waereldgebouw tot het vermaak en het nut zyner redelyke schepselen onontbeerbaar is, maar hoofdzakelyk daarom, dewyl hy zyn oordeel over zichzelf, dewyl hy zyne wezenlyke eere niet verlochenen kan. Daarom stelt ook de Heilige Schrift vast, dat hy alles tot zyne eere en verheerlyking geschapen, dat hy alles zoo heeft ingerigt, dat het met het bewustzyn zyner eigen Oneindige voortreffelykheden overeenstemt.

HET gebod des gebeds behoort tot de handelingen Gods. Wat maakt hy nu daarmee bekend? Dat hy het gebed wil, dat hy het van allen, die zyne liefde en hulp nodig hebben, eischt. En wil hy dit enkel en alleen uit hoofde van zyne schepselen, die, wanneer zy geen verlangen naar iets goeds van hem by zig dragen, ook tot het genot daarvan onvatbaar zyn? Dit is onbetwistbaar, want 't geen men niet voor goed houdt, dat wordt in 't geheel niet begeerd, en 't geen men niet begeert, dat geniet men niet, dat kan men niet genieten, dewyl daartoe dan de nodige zin ontbreekt. Maar waardoor wordt nu God bewogen, het gebed zyner schepselen te willen, en met een gebod te verderen? Men zegt, door de behoefigheden zyner schepselen. Maar door hare behoefigheden zelfs, of door zyne eigen voorstellingen van hunne
be-

behoefigheden, en van zyn oordeel over zigzelf, dat hy te volkomen is, om niet den wil te hebben, hun den eenigen en volmaaktsten bron van hunne gelukzaligheid bekend te maken, en hun den weg daartoe aantewyzen? Vooronderstelt eens, dat God het gebed niet kan begeeren, of dat in zyne natuur geen grond voorhanden zy, het te begeeren of te beveelen, wat volgt uit deze vooronderstelling? Volgt 'er niet uit, dat hy begeeren kan, niet aangezien te worden, als de eenige levendige bronwel van alles goeds; dat hy zyn werk zoo inrigten kan, dat men hem niet vóór het Wyste, het Liefderykste en Goedertierenste Wezen houden moet? Kan God tegen zyne Eere, dat is, tegen zyn Oordeel over, tegen zyne bewustheid van zyne hoogste volmaaktheden handelen, zo kan men zonder tegensfrydigheid, zonder zig tegen hem te bezondigen, denken, dat hy redelyke schepselen kan voortbrengen, en van hun niet als hun Heer, niet als hun Onderhouder, niet als hun Weldoener en Vader wil beschouwd worden. Kan hy willen (zonder thans van de gevolgen te gewagen, welke deze wil voor zyne schepselen zou hebben) dat zy hun verlangen naar gelukzaligheid niet tot hem zullen rigten? Het gebod van tot hem te bidden is, gelyk het gebod van hem liefste hebben, een onvermydelyk gevolg van

van zyn Oordeel over zigzelf, zoo ras 'er scepfe-
 len vooronderfeld worden, die gelukzaligheid be-
 geeeren, en dezelve toch niet door hunne eigen
 kragten, maar door hem alleen verkrygen kunnen.
 Kan hy het tegendeel daarvan niet gebieden, en
 niet toelaten, zo kan hy ook niet nalaten het gebed
 te verordenen, zonder tegen het bewustzyn van
 zyne eigen volmaaktheden te handelen. Hy moet
 den wil hebben, dat zyne scepfele, die kunnen
 bidden, zullen bidden. En is dit zyn wil, om
 dat hy alles wil, wat dezelve heilzaam en nuttig
 is, kan deze wil dan in haarzelf opgesloten en on-
 werkzaam blyven? Zal hy dien niet ontdekken,
 en zal zy daardoor niet de kragt van eene wet voor
 zyne onderdanen verkrygen? Zoo zeker is het,
 dat God, om met zigzelf overeentestemmen, om
 in geen sryd met zyne eigenschappen bevonden,
 of ingewikkeld te worden, ('t welk ongerymd en
 dwaas is te denken) het gebed, uit hoofde van zy-
 ne eigen natuur, aan zyne hulpbehoefte scepfe-
 len niet alleen beveelen kan, maar beveelen moet.
 De Alleenwyze kan geen oogmerk willen, zonder
 de middelen daartoe ook te willen. God beveelt
 geene andere, als nuttige en weldadige handel-
 ingen, dewyl zyne eigen natuur hem niet toelaat
 eenige andere te beveelen, als zulke, die hunne
 volmaaktheid en gelukzaligheid bedoelen. Hy ge-
 biedt

biedt derhalven het gebed niet alleen, om dat het hun nuttig is, maar ook om dat het zyne eigen eere bevordert.

DEZE, in de natuur van God zelfs, gegronde noodzakelykheid des gebeds kan ook nog op eene andere wyze betoogd worden. God is een God van orden, en moet zig, in alle zyne handelingen, als een God van orden bewyzen. Maar waarin heeft die orden in een vry gedrag, dat aan geen innerlyken of uiterlyken dwang onderworpen is, plaats? Onbetwistbaar in deszelfs inrigting en bestemming naar zyne eigen gesteldheid, naar de gesteldheid van andere wezens, en naar de oogmerken, welke men daardoor verkrygen wil. God nu handelt overeenkomstig met zyne eigen natuur, wanneer hy het gebed beveelt. Hy is een God van orden; hy zou geen God van orden zyn, indien hy niet volgens zyne natuur handelde; hy moet derhalven het gebed beveelen. God handelt naar de natuur en de gesteldheid zyner redelyke schepselen, wanneer hy hun het als een pligt voorschryft. Zy staan met hem in zulk eene betrekking, dat zy noodzakelyk van hem afhangen, dat zy zyne Alwetendheid, zyne Almagt, zyne Goedheid tot hunne gelukzaligheid niet ontbeeren; dat zy hun verlanzen naar het goed, 't welk hun ontbreekt, noch zelfs bevredigen, noch matigen kunnen, en wanneer geen van beiden geschiedt, ongelukkig en ellendig moeten worden. De ondervinding immers leert het,

T

dat

dat de menschen, zoo haast een verlangen zig in hare ziele tot een zekeren graad verheft, en zy geen kans zien om het te bevredigen, geen middel om het te matigen, zig overgeven aan vertwyfeling, en hun eigen bestaan haten. De orden derhalven vordert, dat wy onze afhankelijkheid van God erkennen en gevoelen; dat wy de begeerten, die alleen in God hare volmaakte bevrediging vinden, die door hem alleen kunnen gestild, en tot rust gebragt worden ('t welk ook een soort van gebedsverhooring is) alleen tot hem rigten. Het strookt met de orden, dat de mensch de goederen, welke hy tot zyne volmaaktheid en gelukzaligheid behoeft, daar zoekt, waar ze te vinden zyn; dat hy, licht behoevende, zyne verlichting van Hem vrage, die uit de duisternis het licht kan voortbrengen; dat hy, wanneer hy kragt tot deugd nodig heeft, zyn verlangen tot Hem rigte, die hem geheel kan heiligen. Wanneer ik wensch, dat myne duurzaamheid niet moge ingelosten zyn binnen de nauwe perken dezes levens; wanneer ik te gelyk myn onvermogen, my de onsterfelykheid te geven, inzie, zo vordert de orden, dat ik deze begeerte tot Hem rigte, die alleen onsterfelykheid heeft, en onsterfelykheid geven kan. Wanneer ik na dit raservlogten leven in beter gewesten wensch aantelanden, dewyl geen gedagte vreesfelyker is dan de voorstelling van eene toekomende, eeuwigte ellende; wanneer ik te gelyk weer, dat ik verdien niet alleen hier, maar ook daar gestraft te

te worden, en myzelf niet kan zaligmaken, zo vordert de orden, dat ik my met myn verlangen tot hem wende, die dit vermag, en die eenen overvloed van vreugd voor zyne dienaars bereid heeft. Zou nu God een God van deze orden zyn, dezelve kennen, goedkeuren, en evenwel tegen deze orden, tegen de gesteldheid zyner schefselen kunnen handelen? Moet hy niet, uit hoofde van zyne eigen Oneindige volmaaktheden, zyn gedrag overeenkomstig maken met de oogmerken, welke hy door het aanwenden van zyne werkzaamheid wil bereiken? Wie dan niet toestaan wil, dat de pligt des gebeds in de natuur van God, als een God van orden gegrond zy, die moet ontkennen, dat God een God van orden is, en als een God van orden met zyne schefselen handelt. Verlangt God van menschen vereerd te worden, en moet hy dit verlangen, dewyl hy het tegendeel niet kan begeeren, niet alleen, omdat het verheerlyken van hem hunne eere, hunne gelukzaligheid is, maar ook, om dat hy hunne diepste vereering en aanbidding verdient, zo moet hy, om dezelfde reden, het gebed beveelen — niet, om dat hy dit nodig heeft, ook niet alleen, om dat het gebed een heerlyk en kragtig middel ter bevordering der menschelyke godzaligheid en deugd is, maar om dat elk gebed een getuigenis van onze liefde tot, van ons vertrouwen op hem is, 't welk hy verdient. Alle pligmatige gezindheden omtrend God zyn of alleen uit hoofde van hare nutigheden voor ons

noodzakelyk, of de pligt hem in alle onze aangelegenheden aanteroepen is niet alleen daarom noodzakelyk, dewyl die gezegende invloeden op onze gelukzaligheid heeft, maar ook, dewyl het tegen de wezenlykste volmaaktheid strydt, dien pligt niet te beveelen.

De noodzakelykheid des gebeds uit hoofde van een gebod Gods is dus boven alle twyfelingen verheven. Het bevel Gods daartoe, de pligt om dat bevel natekomen is noch nodeloos, noch nutteloos, noch Gode onbetamelyk. Het is niet nodig, om dat wy hem ontdekken 't geen hy niet wist, tot een medelyden, 't welk hy niet had, of tot eene weldadigheid, waartoe de neiging by hem eerst door ons gebed verwekt moest worden, bewegen zouden — het is nodig, om dat God niet tegen zyne eere, niet tegen de orden, niet tegen zyne eigen volmaaktheden, niet tegen de gesteldheden en betrekkingen zyner schepselen op hem kan handelen — het is noodzakelyk, om dat hy de Wyste, de Volmaaktste, de Goedertiereufte Weggever der menschen is, en als onze Schepper zyn moet — het is noodzakelyk, om dat de vervulling van deze pligt een getuigenis van onze afhankelijkheid van hem, en het gebed een verlangen is, 't welk ons tot het bezit en genot niet alleen van eene ware volmaaktheid, gelukzaligheid, maar ook van eene volkomen zekerheid tegen alle kwaad voorbereidt en geschikt maakt. Kan het gebed voor nutteloos

ver-

verklaard worden, daar deszelfs nuttigheid zoo groot en menigvuldig is, dat God het verhooren kan, en verhooren wil, naar zyne beloften? Is het bevel daartoe onbetamelyk, wanneer het onlogchenbaar is, dat hy daarmee overeenkomstig met zyne eere handelt, en tegen zyn eigen oordeel over zyne Oneindige voortreffelykheden handelen zou, als hy de menschen niet tot de pligt des gebeds had verbonden? Of verlagen wy God, wanneer wy het goede, 't welk hy ons geven kan, alleen van hem begeeren, en hem daardoor voor het Volmaakste, het Wyste, het Weldadigste Wezen erkennen? Zyn het onbetamelyke gezindheden tegen hem, wanneer wy in ons gebed van zyne Hoogheid, en onze geringheid, van zyne Oneindige Barmhartigheid en onze onwaardigheid bewustheid hebben, wanneer wy op zyn bevel, in vertrouwen op zyne toezeggingen alles goeds van hem begeeren, zonder daarom onze overige pligten te verwaarlozen, zonder, wanneer wy in nood, in gevaar zyn, onze handen in den schoot te leggen, en in gedagteloze traagheid van hem eene hulpe te verwagten, welke hy niet beloofd heeft.

DE WYL het dan Gods uiddrukkelyk bevel is, dat ik zal bidden; dewyl het eene, in zigzelf zoo zalige bezigheid des harten is; dewyl hy my door zoo veele groote en liefderyke beloften daartoe opspoort en uitnodigt; dewyl ik zoo veele heiligen en vromen ken, die door het gebed even zoo gerust,

zoo opgehelderd, zoo tevreden, zoo gelukzalig wierden, als het ernstig, yverig en vertrouwe-lyk was, zoo wil ik naar de vatbaarheid, in de gave des gebeds streven. Ik wil niet onverschillig daaromtrent gezind zyn. Het gebed wil ik niet voor iets ontbeerlyks houden. Ik wil leeren yverig en ernstig bidden. Ik wil de waarde des gebeds niet naar deszelfs lengte afmeten, maar ik wil ook de vlugtige, snelvoorbyvliegende gedagte aan God, de koelzinnigste wensch naar zyne weldaden niet houden voor een gebed naar zynen wil. Tot aandagt en opmerkzaamheid daarin wil ik my gewennen, en alle myne kundigheden van den Gods-dienst daartoe besteden. Ik wil ze zoeken te vermeerderen, om naar Gods wil myne bede steeds meer te kunnen inrigten. Het zy myn bestreven, alle myne ware behoeftigheden van het goede, alle myne ware gebreken en plagen regt gewaarteworden, op dat ik mag weten, wat ik te verzoeken heb. Noch innerlyke, noch uiterlyke aanleiding tot het gebed wil ik verwaarlozen. De gezegende natuurlyke werkingen, welke ik van het gebed bespeur, wil ik tot lofpryzyng van God gebruiken. Ben ik nog een zwakke bidder, ik wil hopen, eens een sterker bidder te zullen worden. Zo God myn gebed verhoort, wil ik alle ervaringen van deszelfs nuttigheid tot vermeerdering der vaardigheid in het gebed, tot levendige gevoelens van dankbaarheid aan den Gever alles goeds, en tot grooter, tot vro-
ly-

lyker vertrouwen op hem, in de allerbezwaarlykste en treurigste omstandigheden des levens bezigen. — Dit wil ik, om dat God het wil, om dat het een zeker en beproefd middel ter bevordering myner ware volmaaktheid en gelukzaligheid is. Zalig is hy, die dezen wil heeft, of zoekt te hebben — zalig hy die deze gezindheid by zig bewaart, die zig gewent, in eene waereld, waar zoo veel onrust, zoo veel kommer, zoo veel ydele, dwaze vreugd is, dagelyks meer naar rust en vreugd in God te streven — zalig hy, die in dezen vertrouwelyken omgang met het Beste Wezen aller wezens tot nog gewenschter, nog gelukzaliger, nog onmiddelliker omgang met hem voorbereidt.

Verhef ons tot u, Gy, die zyt, en zyn zult — Eeuwige!

Gy Ondoorgondelyke! Bekende! Gy! —
Verbazing aller Hemelen! —

Voor wien de Engel zyne knie buigt, en zyn kroon nederwerpt — o Gy! voor wien Zondaars het wagen, nu te weenen, en dan een lofzang te stemmen — —

Oneindige! Oneindige —!

Ontruk ons der waereld! Wek ons op uit den droom onzer ydelheden! De stijte van den

Sab-

Sabbath ruste op ons, op dat wy in den Hemel wandelen!

O Verzoener! wees, gelyk gy ons beloofd hebt, tegenwoordig in ons midden! Want zie — o Gy! die voor ons rustschentreedt by God! — in uwen naam verzamelen wy ons, om te aanbidden.

't Geen tydelyk is, en niet eeuwig, vliede van ons weg! Elke gedagte der aarde zy ons te klein — wanneer wy voor uw oog bidden —!

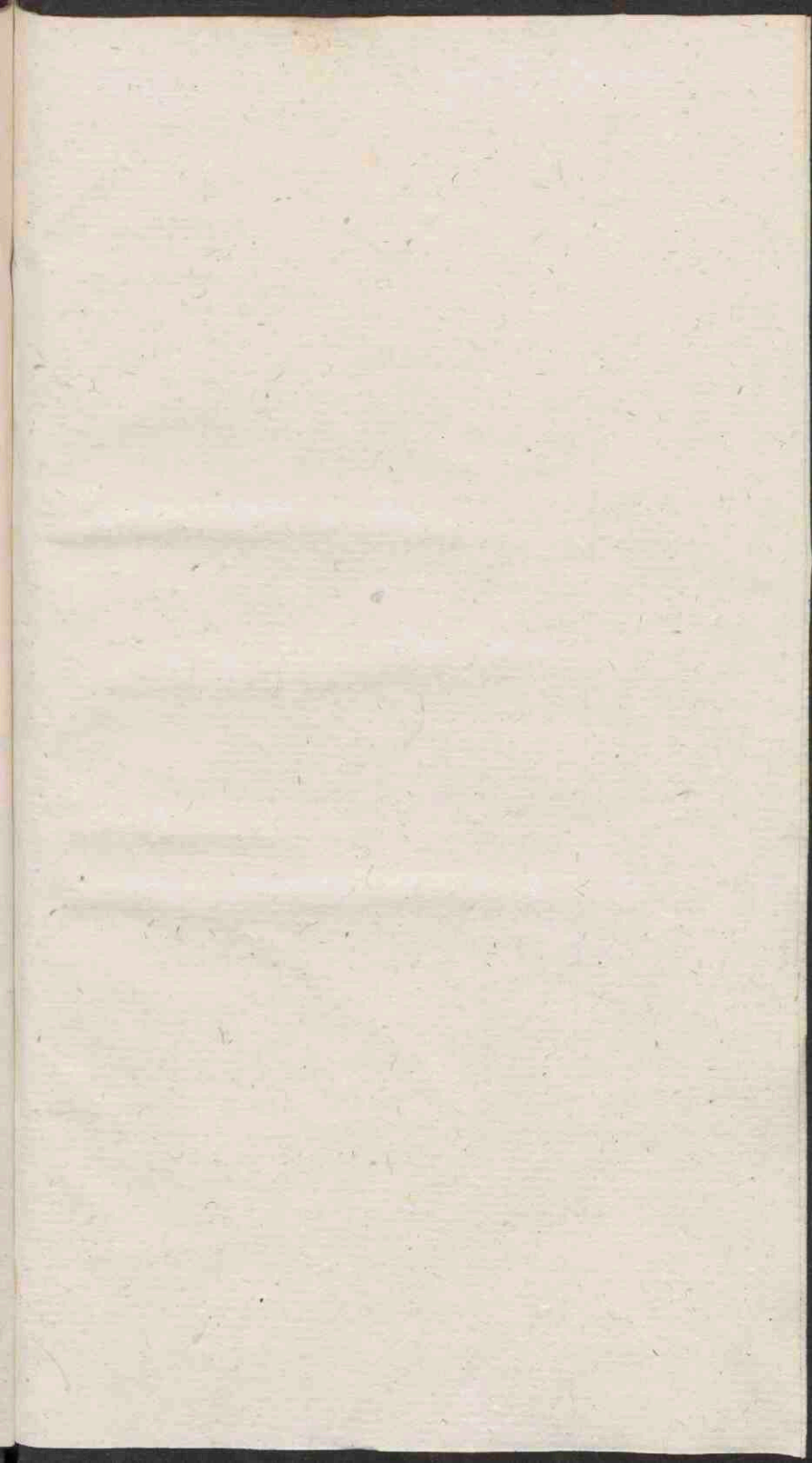
Ons hart gevoele dan geheel, dat het een vreemdeling in het stof is!

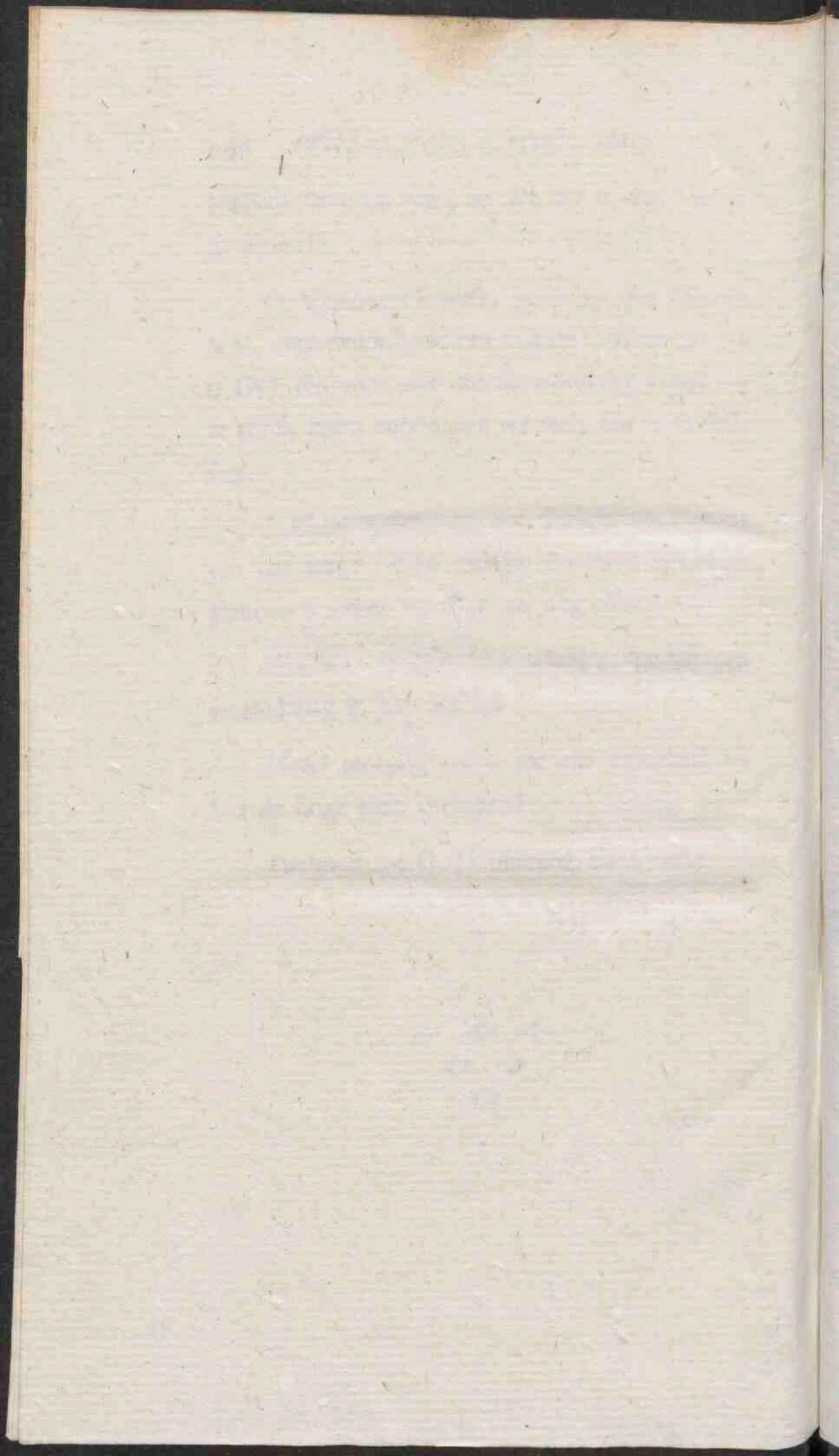
Heer! omhoog — tot ons Vaderland — laat de hoge ziele opflygen!

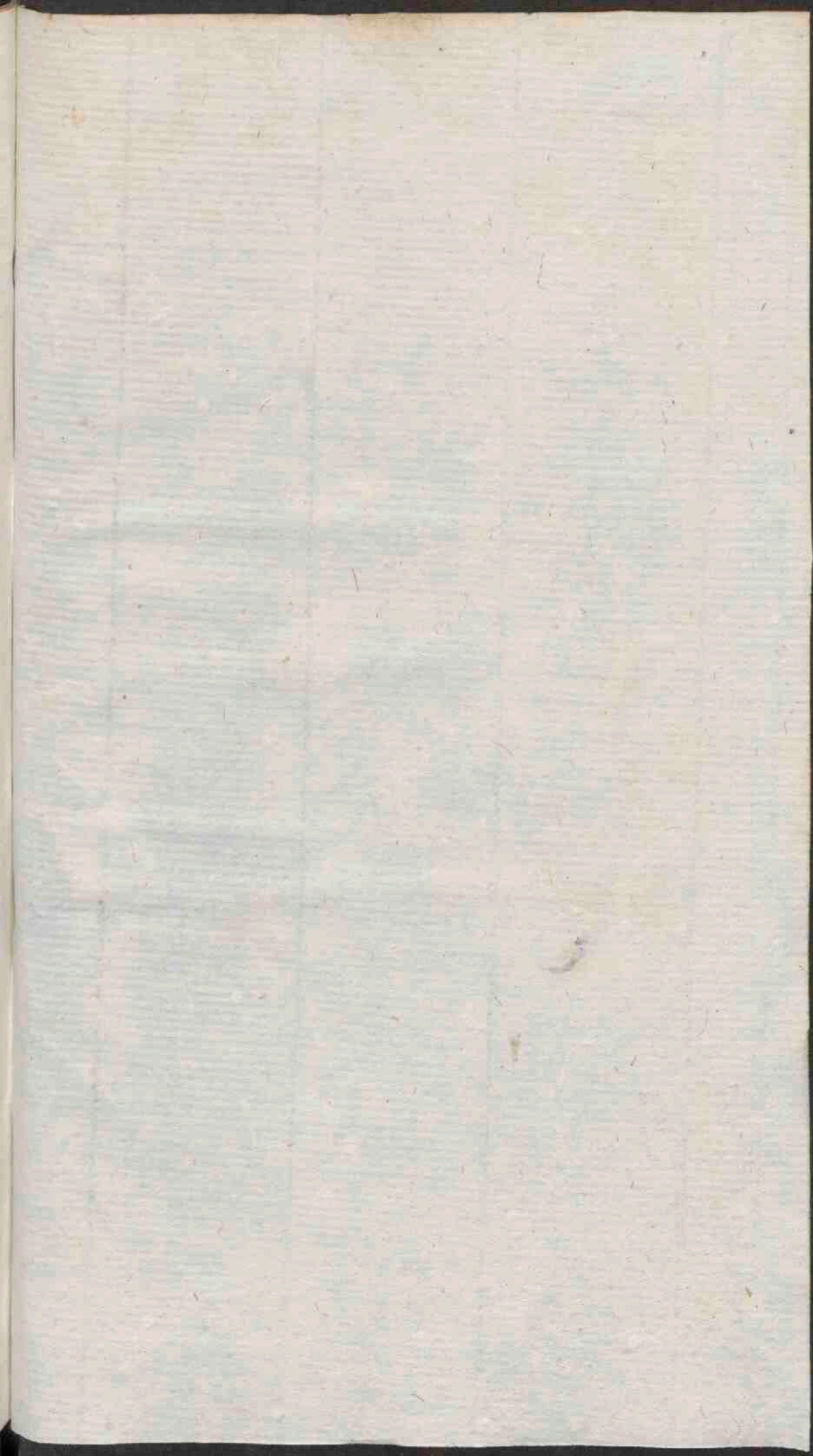
Omhoog tot God! omhoog tot God!!

KLOPSTOCK.

A 136206r

